Coperta de Ioana Dragomirescu Mardare

Fotografia de pe copertă:
Ion Pillat în 1928, acuarelă executată de Maria Pillat-Brateș

Ion Pillat

OPERE

(Poezii 1918-1927)

2

Ediție îngrijită, tabel cronologic, tabele sinoptice, note, variante și comentarii de
CORNELIA PILLAT

1985
Editura Eminescu
BUCUREȘTI, PIAȚA SCÎNTEII 1

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În arhiva familiei au rămas, — în afară de *Testamentul literar*, scris de Ion Pillat la data de 2 sept. 1943 și reprodus în vol. I al ediției de față, — și cîteva proiecte din care-l surprindem pe poet față în față cu opera sa. El năzuiește neîncetat să-și organizeze opera în concordanță cu cronologia poemelor, cu atracția dintre ele, ținînd seama de complexitatea diferitelor teme, prezentate în desfășurarea lor completă, toate acestea dezvăluind, pînă la urmă, etapele de evoluție și de împlinire a sinelui.

Din ceea ce avem la dispoziție rezultă că Ion Pillat începuse repartizarea volumelor, în vederea alcătuirii operelor complete, la data de 9 aprilie 1940. Poezia originală fusese grupată în modul următor:

Vol. I: PE ARGEȘ ÎN SUS; SATUL MEU; BISERICA DE ALTĂDATĂ; LIMPEZIMI.

Vol. II: CAIETUL VERDE; SCUTUL MINERVEI; POEME ÎNTR-UN VERS; ȚĂRM PIERDUT; BALCIC; UMBRA TIMPULUI.

Vol. III: *Opera de tinerețe:* CASA AMINTIRII; VISĂRI PĂGÎNE; ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ; AMĂGIRI; GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI; POEME ÎN PROZĂ *(Povestea celui din urmă sfînt; Iubita de zăpadă; Lanterna magică. Anexe, note și variante)*. Poemul BĂTRÎNII nu apare nicăieri. Ordinea editării — răsturnînd cronologia operei — ne sugerează faptul că Ion Pillat ne propunea o lectură a operei sale de tinerețe din perspectiva ultimelor volume.

Vol. IV și V: TĂLMĂCIRI, traduceri din lirica străină.

Vol. VI: AUTOBIOGRAFIE POETICĂ *(Mărturisiri)*; PORTRETE LIRICE la care se adaugă studiile despre: *La Fontaine; Racine; Ronsard* etc., scrise după data apariției volumului.

Vol. VIII: TRADIȚIE ȘI LITERATURĂ și PAGINI ALESE DIN CLASICII NOȘTRI (culegerea: RĂSFOIND CLASICII NOȘTRI, formată din prefețele nr. 1—50 ale antologiilor publicate în *Pagini alese*, serie nouă,

volum nepublicat al cărui cuprins ne-a rămas descris de Ion Pillat. Vol. VIII era doar indicat prin cifra respectivă, însemnată cu creionul. Vol. IX nu fusese nici el definitivat, fiind notat doar titlul: ÎMPLINIRE.

La 29 dec. 1940, Ion Pillat întocmește un alt proiect pentru *Operele complete în 8 volume*, care-l anulează pe cel anterior și căruia, la 29 dec. 1940 — 26 mar. — 12 april 1941, îi anexează descrierea amănunțită a celor trei volume de poezii.

În primul volum de poezii (1906—1918) era cuprinsă — după cum urmează — opera sa de tinerețe:

Începuturi (1906—1907); **Casa amintirii** (1908—1910); VISĂRI PĂGÎNE (1910—1912); ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ (1912—1914); AMĂGIRI (1914—1916); GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (cu *Porumbieii morții*) (1914—1916); POEME ÎN PROZĂ: **Povestea celui din urmă sfînt** (1911; poemele din volumul **Iubita de zăpadă** (1915); poemele publicate sub titlul: **Oglinda magică** (1918) și cele formînd **Jucării pentru tine** (1918).

În POEZII, vol. I (1906—1918), ediția definitivă, tipărită în 1944 la editura *Fundația regală pentru literatură și artă*, Ion Pillat schimbă titlul ciclului **Începuturi** cu **Prima Verba** și renunță la anexarea POEMELOR ÎN PROZĂ.

În volumul I al ediției de față, — date fiind condițiile publicării și nefiind posibil să se tipărească *Operele complete* în trei volume pe hîrtie de țigare, după cum recomandase poetul în *Testamentul său literar*, — am considerat necesar să alcătuim primul volum, respectînd întocmai ediția definitivă, adăugînd însă POEMELE ÎN PROZĂ.

Vol. II (1918—1928), conform Planului din 29 dec. 1940—26 martie—12 april 1941, ar fi trebuit să fie format din PE ARGEȘ ÎN SUS; SATUL MEU; BISERICA DE ALTĂDATĂ iar la addenda BĂTRÎNII și poemul *Călătorul*, în prima versiune, publicată în revista *Lamura*, în 1920. De data aceasta ne-am lăsat conduși de *Testamentul literar*, adică am reprodus alcătuirea volumului II de POEZII, ediția definitivă din 1944 cu poemul BĂTRÎNII, în forma sa integrală, plasat imediat după PE ARGEȘ ÎN SUS, cu poemul *Ctitorii* ca început, iar varianta sa, *Călătorul*, dată integral la note, și am adăugat la sfîrșit LIMPEZIMI.

În planul din 1941, LIMPEZIMI fusese repartizat la volumul al III-lea (1926—1940), împreună cu CAIETUL VERDE; ȚĂRM PIERDUT; BALCIC. Volumul al IV-lea de POEZII (1933—1941) era format din SCUTUL MINERVEI; POEME ÎNTR-UN VERS; UMBRA TIMPULUI; ÎMPLINIRE, iar la addenda *Inscripții pentru cărțile mele*, cele 15 catrene publicate în *Universul literar*, L (1941), nr. 14, din 29 martie.

Volumele V și VI erau destinate TĂLMĂCIRILOR, grupate în felul următor:

1. traducerile din *Poeziile lui Georg Trakl* (cu O.W. Cisek); *Poezii alese din Francis Jammes* (cu N.I. Herescu); *Stanțe de Jean Moréas* (13 la număr); *Poezii din Baudelaire; Din poezia germană* (o antologie); din *West-östlicher Divan al lui Goethe; Trei imnuri tîrzii de Hölderlin; Sonete de Shakespeare, Ronsard, Mallarmé și Valéry; Poezii de T.S. Eliot (Țară pustie; Animula; Marina; Drumul magilor); Sonetul lui Ronsard; Lui José Maria Placido de Antonio Machado; Zimbrul de Alfred Sperber.*
2. *Cornetul de Rainer Maria Rilke* (cu O.W. Cisek); *Anabasis de Saint-John Perse; Prietenia Prințului de Saint-John Perse; Centaurul. Baccanta de Maurice de Guérin; Îngerul a vestit pe Maria de Paul Claudel.*
   În afară de cele însemnate de Ion Pillat, numărul traducerilor făcute de el, este mai mare și le vom publica la locul cuvenit în cadrul acestei ediții.

La 20 iunie 1942, Ion Pillat anulează acest plan în favoarea altuia, absent însă din arhiva familiei, și pe care nu l-am găsit înregistrat nici în fișierele Bibliotecilor de stat.

În ediția *Operelor lui Ion Pillat* care va apare la editura Eminescu, POEZIA este repartizată în trei volume, fiecare din ele corespunzînd celor trei etape: 1. parnasiană simbolistă (1906—1918); 2. tradiționalistă (1918—1927); 3. neoclasică și poezie pură (1927—1941), respectînd alcătuirea celor trei volume de poezii, ediție definitivă (1944) dar cu următoarele adăugiri: în afară de POEMELE în proză pe care le-am anexat volumului 1, ele fiind scrise în aceeași perioadă de timp ca și poemele respective, vom amplifica volumul al treilea cu poemele adunate de Ion Pillat pentru DRUM LĂUNTRIC, așa cum el o dorise în *Testament*, apărute doar în reviste și cîteva din ele selectate în antologii, unde au fost grupate sub titlul CUMPĂNA DREAPTĂ (vezi *Antologiile* lui Aurel Rău și Dinu Pillat).

Volumul IV, destinat traducerilor va purta titlul indicat de poet: SUFLETUL ALTORA — *Exerciții de echivalențe*, iar la addenda proiecte de antologii din poezia străină.

Volumul V: PROZA va cuprinde: MĂRTURISIRI, PORTRETE LIRICE, eseuri și conferințe nepublicate despre literatura străină; TRADIȚIE ȘI LITERATURĂ; RĂSFOIND CLASICII NOȘTRI; *Dintr-un jurnal de vară;* TEATRU, iar la addenda proiecte de antologii din poezia română.

Volumul VI va strînge *Corespondența lui Ion Pillat.*

Fiecare din volume va fi numerotat și va purta titlul dorit de poet.

În primul volum al ediției de față au fost expuse tabele marcînd diferitele faze prin care au trecut alcătuirea și ordonarea definitivă a poemelor

din CASA AMINTIRII; VISĂRI PĂGÎNE; ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ; AMĂGIRI şi GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, prezentîndu-se în prealabil cronologia poemelor din fiecare volum, aceasta din cauză că pe parcursul timpului, diversele grupări sau mutări ale poemelor dintr-un volum într-altul arată mişcarea gîndirii lui Ion Pillat privitoare la unele motive şi teme, preocupare ce-a dăinuit pînă la sfîrşitul vieţii. Unele din poemele volumelor citate mai sus apar de sine stătătoare dar cele mai multe sînt grupate în cicluri. Dislocarea poemelor, independente unele faţă de altele, din înşiruirea lor iniţială se datora faptului că poetul se lăsa condus de atracţia lor asociativă, generată de o atmosferă şi esenţă poetică asemănătoare. În privinţa ciclurilor, ele au fost reduse sau amplificate de la o editare la alta, căci, în primul caz, unele din poemele, care le formau, au fost scoase din locul ce le fusese destinat la început, fiind atrase în orbita altor teme iar în al doilea caz numărul lor a fost amplificat deoarece concentrarea unor preocupări obsesive nu fusese încă istovită. Un studiu fundamentat pe schemele de alcătuire a volumelor ar oglindi procesul propriei deveniri, a desăvîrşirii personalităţii lui Ion Pillat, pe parcursul operei sale şi ar fi interesant pentru istoria şi critica literară, dacă s-ar putea stabili cronologia poemelor şi modul de alcătuire a volumelor tuturor marilor noştri poeţi. Privitor la felul în care poetul Ion Pillat îşi considera opera, fiul său, criticul Dinu Pillat mărturisea: „Un volum publicat nu era şi pe dată uitat, cum se întîmplă celor mai mulţi autori. Cu timpul, în perspectiva de ansamblu a operei mereu sporite, Ion Pillat începea să aibă impresia că volumul în cauză nu mai corespunde pe deplin ca organizare ciclică. Aceasta îl făcea să treacă la o grupare nouă, combinînd adesea serii de poezii din volume separate, pe baza unei similitudini de motiv sau atmosferă" (în *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*. Ed. a II-a, revăzută şi adăugită, p. 252.).

Constituirea volumului al II-lea de POEZII (1918—1927), ediţie definitivă (1944), este într-un anume sens mai puţin spectaculoasă. Conştientizarea propriei sale personalităţi şi opţiuni îl îndepărtează pe Ion Pillat de proteicile căutări ale tinereţii care-l puseseră faţă în faţă cu acţiunea erodantă a timpului, obsesie ce va deveni una din temele principale ale poeziei sale. Creaţia poetică va exprima, de la al doilea volum pînă la sfîrşitul celui de al treilea, o viziune proprie asupra perisabilei şi mereu înnoitei frumuseţi a vieţii, privită nu ca o perindare de spectacole şi trăiri experimentale, ci simţită intens şi nostalgic, iubită profund în decurgerea ei pieritoare şi mereu renăscîndă.

Analizînd cronologia poemelor din volumul al II-lea, format din PE ARGEŞ ÎN SUS; BĂTRÎNII; SATUL MEU; BISERICA DE ALTĂDATĂ şi LIMPEZIMI se observă că poemele din BĂTRÎNII şi PE ARGEŞ ÎN SUS alternează între ele, căci regăsirea tradiţiilor culturii naţionale cît şi deşteptarea dorului de atmosfera patriarhală a copilăriei, reactualizată prin amintire, aparţineau aceleiaşi fermecătoare redescoperiri şi trăiri, cu atît mai acute cu cît trezirea a fost în bună parte provocată de anii zbuciumaţi ai primului război mondial. În afară de SATUL MEU, ale cărui scurte poeme au fost scrise toate între 11—17 sept. şi 30 sept. — 1 oct. 1923, se va observa, în continuare, cum zvonul fiecărui volum răsună în chiar răstimpul creşterii celui anterior. Astfel poemele din BISERICA DE ALTĂDATĂ sînt scrise aproape concomitent cu cele din LIMPEZIMI ceea ce înseamnă că acest ultim volum nu marchează începutul unei noi etape a poeziei pillatiene. Neoclasicismul nu are deci o apariţie bruscă, ci pluteşte permanent deasupra întregii sale opere ca o atitudine de viaţă şi ţinută în gîndire.

Poemele sînt grupate omogen, ele corespunzînd organic unei limpeziri sufleteşti şi găsirii unor repere certe ale existenţei.

Tudor Vianu observase că „Ion Pillat şi-a întocmit totdeauna volumele în aşa fel, încît prin unele din motivele lor, ele se leagă cu cele trecute, pe cînd altele anunţă pe cele viitoare" (în *Poezia lui Ion Pillat* din *Portrete şi studii literare...* p. 81)

Cîteva din poeme, după cum se va arăta—sînt atrase din volume mai vechi pentru a li se da noi valori în cuprinsuri ce păreau că le aşteaptă anume. De pildă poemul *Aci sosi pe vremuri*, scris în 1918 şi publicat în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI — deci cu cîţiva ani înainte de a fi conceput volumul PE ARGEŞ ÎN SUS — a fost scos în anul 1923 din angrenajul iniţial şi plasat printre ultimile poeme ale volumului PE ARGEŞ ÎN SUS, dîndu-i-se, în acest nou context nu numai o minunat de potrivită încadrare ci chiar menirea de a exprima, firesc, sensul filozofic al întregului volum.

În general însă nu s-a mai socotit necesar să se arate schimbările de la o editare la alta, mai puţin spectaculoase decît acelea din volumele de tinereţe. Structurarea definitivă a volumului al II-lea de POEZII (ed. 1944) — interesantă cu toate acestea, în măsura în care poetul ne permite să surprindem fluctuaţiile pe care le urmează devenirea gîndirii sale, tinzînd spre o organizare cît mai perfectă a operei — va reieşi din compararea ultimei alcătuiri, definitivată în acest volum, cu aceea desfăşurată în manuscrisele respective şi apoi cu ediţiile originale, descrise la locul cuvenit. Pentru o completă edificare au fost reproduse şi recomandările ulterioare, făcute de poet în diferitele proiecte de ordonare a operelor complete.

O ediţie ştiinţifică, obiectivă, destinată unui clasic, nu poate fi începută decît dacă are fundamentul unei bibliografii exhaustive. Opera lui Ion Pillat beneficiază de un asemenea instrument de lucru prin strădania Georgetei Oniscu, autoarea lucrării „*Ion Pillat, bibliografie*, Iaşi. Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu". Serviciul bibliografic, 1980, lucrare de uz intern.

Datorită acestei bibliografii am putut avea o vedere panoramică asupra operei lui Ion Pillat. Ne-am permis să reorganizăm lucrarea, în rubrici speciale, folositoare cititorului, în felul următor: 1) *Descrierea volumelor originale* constituie bineînțeles baza de la care se pornește; 2) *Descrierea antologiilor postume* arată nu numai interesul crescînd al publicului dar și personalitatea autorilor acestor selecții, corespunzătoare într-o oarecare măsură gustului societății la un moment dat; 3) *Poemele alese în antologii și volume colective* evidențiază filtrul prin care opera lui Ion Pillat a trecut de-a lungul timpului, rubrica, avînd prin aceasta o importanță istorică; 4) *Periodicele în care au fost publicate poemele în ordine cronologică* indică contactul poetului cu publicul, răspîndirea operei sale pe cuprinsul întregii țări, Ion Pillat nerămînînd cantonat în limitele unei singure grupări literare, unui curent sau unei singure reviste. (A se vedea în acest sens lucrarea Prof. Dumitru Drăgoi, *Universul poeziei lui Ion Pillat*, capitolul *Repere*, teză de doctorat, în mss., București, 1981, care se află sub tipar). 5) *Frecvența publicării fiecărei poeme în periodice, volume și volume colective* este relevantă pentru cererea marelui public, reprezentată de critică, în sensul că avem de-a face cu o adevărată selecție, prin concurs, a pieselor. Acesta nu este un criteriu absolut întrucît multe poeme strălucite rămase încă în umbră își așteaptă intrarea în lumină. 6) *Bibliografia selectivă* a fost prezentată în ordinea cronologică pentru a se putea urmări evoluția receptării critice a fiecăruia din volume. Studiile referitoare la ansamblul operei lui Ion Pillat vor fi incluse la ultimul volum, ele fiind semnate de nume de prestigiu: Șerban Cioculescu, Ion Biberi, Bazil Munteanu, Al. Piru, Aurel Martin, N. Balotă ș.a.

În primul volum, apărut în anul 1983, la editura Eminescu, și care cuprinde opera de tinerețe a lui Ion Pillat, am optat pentru prezentarea științifică-obiectivă, luînd ca model — după cum recomandase poetul în *Testamentul literar* —, așa numita *„Ediție critică însoțită cu un studiu introductiv, note și variante”* pe care a făcut-o Tudor Vianu, în anul 1939, pentru opera lui *Alexandru Macedonski* și apărută la *Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol al II-lea”*. Ori această ediție nu are și o selecție de comentarii critice. Deoarece Ion Pillat dorea ca opera sa să aibă și o bibliografie adusă la zi, am luat ca model și felul în care sînt îngrijite operele scriitorilor francezi în colecția *Pléiade*, îmbogățite cu bibliografii, grupate în diverse feluri cu scopul de a se arăta astfel nu numai receptarea operei respective dar și pentru a răspunde întrebărilor publicului și cercetătorilor.

În alcătuirea decupajului critic de la sfîrșitul acestui tom referitor la fiecare volum și la fiecare poezie în parte, am respectat pe cît a fost posibil — criteriul cronologic — în receptarea poeziei lui Ion Pillat. În considerarea opiniilor critice, am urmărit originalitatea ideilor, omițînd textele care repetă aceeași viziune. În felul acesta se remarcă o aprofundare progresivă a operei

pillatiene, în răstimpul anilor 1923—1983. Am evitat să luăm din prospețimea textului critic, interpretîndu-l cu propriile noastre cuvinte și de aceea, fie l-am redat ca atare prin citate, fie am căutat să reproducem cu fidelitate originalitatea ideii, după cum a procedat Dinu Pillat în volumul *O constelație a poeziei române moderne*, București, Cartea românească, 1974. Contribuția noastră constă în orchestrația acestor voci critice, nuanțînd pe alocuri interpretarea.

Am insistat însă asupra poemului BĂTRÎNII, deosebit de important pentru dezvoltarea ulterioară a eseistului Ion Pillat și, de obicei, prea trecut cu vederea.

În general însă, receptarea primelor volume de poeme, aparținînd perioadei parnasiene și simboliste, a ținut seama de vechea critică pe care George Muntean în articolul *Ion Pillat și criticii vremii lui* din *Orizont*, XXII (1971), nr. 7, iul., p. 63—66, o caracteriza astfel: „Deși aparent contradictorii și uneori în fapt astfel dispuse, opiniile critice enunțate în timpul vieții lui Ion Pillat atestă efortul de cuprindere a poeziei acestuia, de situare în contextul literaturii noastre moderne. Cum însă nici un enunț critic nu atinge substanța ultimă a unei scrieri, toate cele menționate mai sus continuă a coexista în liniște completîndu-se reciproc și fulgerînd din cînd în cînd cerul poeziei pillatiene”...

Parcurgînd, la rîndul nostru, critica dintre cele două războaie mondiale am fost plăcut surprinși de sensul pe care Alexandru Ciorănescu îl dă operei de tinerețe, într-un articol scris imediat după moartea lui Ion Pillat: „Scriitorul crezuse că viața e o simplă aventură care poate fi trăită pe planurile multiple ale tuturor meridianelor și epocilor pe care ne poate duce închipuirea, poezia fusese o continuă evadare, menită să-l scoată din monotonia fixețiunii și să-i pună la îndemînă cadrul larg al fugii, al cavalcadelor nesfîrșite, al navigațiilor fără popas, al migrațiunilor cu orice preț”... (Alex. Ciorănescu: *Ion Pillat* in *Universul literar*, LIV (1945), nr. 14—15, 20 mai, p. 6—7).

Ne-au oprit de asemenea, în mod deosebit, considerațiile lui Ion Vinea:

„N-a făcut parte Ion Pillat din generația poeților noștri care s-au etichetat «simboliști» după citirea maeștrilor postromantici francezi [...] A ocolit școala de importatori ai simbolismului și revistele de contrafacere a acestei mărfi și în literatura fardată de după 1908 a irumpt ca un curent de aer aspru prin ferestrele deschise ale unui bal îmbîcsit.

[...] Poezii sonor sprijinite pe rime viguroase și întrucîtva căutate, în ritmul amplu al versului alecsandrin care desfășura fraza avîntată, cuceritoare, a unei simțiri și a unui cuget înnobilat de țeluri antice. Verbalismul său abundent și fondul străin al poemelor sale îl apropiau de poeții Pleiadei moderne: de de l'Isle, de Hérédia; cărțile lui Alexandru Macedonski i-au înlesnit întrebuințarea și cunoașterea limbii române liberată de restrîngerile

Academiei şi de piedicile poporanismului. Excesele discipolilor lui Minulescu, pe de altă parte — lipseau. Dintru început Ion Pillat a fost o excepţie şi o protestare în lumea literară uniformizată de la noi". (Ion Vinea: *Publicistica literară — Grădina între ziduri*, versuri de Ion Pillat, în *Adevărul* [XXXIII] 1920, 30 aprilie)

Am socotit de aceea că receptarea critică a primelor volume de poeme (1906—1918) trebuie făcută din perspectiva ultimilor volume, deoarece ideile incipiente în prima fază a poeziei sale se desăvîrşesc în ultima etapă. Propunem astfel lectura circulară a operei, în continuă devenire, lectură sugerată chiar de autor în planul *Operelor complete din 9/IV/1940*, unde plasează poemele sale de început, după ultimul volum.

Din această cauză receptarea primului volum va fi integrată vederii de ansamblu asupra întregii opere poetice a lui Ion Pillat. Ea va fi inclusă în aparatul critic ce va însoţi cel de al III-lea volum de poezii.

Stabilirea textului.

Poemele au fost numerotate în continuarea volumului I, nu pentru a aduce la cunoştinţă numărul de poezii scrise de Ion Pillat, ci pentru a putea fi urmărite — la nota cu acelaşi număr datarea poemului respectiv, transformările prin care a trecut, observaţiile şi comentariile critice la care a dat naştere.

Cuvintele alese de Ion Pillat, în poemele sale, ar putea constitui subiectul unui captivant studiu căci nuanţele create prin chiar această opţiune conferă, fiecărui volum, în parte, atmosfera dorită de poet. De pildă, în poemul BĂTRÎNII, atunci cînd Ion Pillat evocă poeţii evului mediu, pe un Dosoftei Mitropolitul sau Ghenadie Cozianul, el introduce cuvinte vechi, unele din ele adaptate din vechea slavă, sîrbă, bulgară sau rusă. Atmosfera sfîrşitului epocii fanariote este colorată de cuvinte în care se recunoaşte originea turcă şi neogreacă, iar vocabularul devine din ce în ce mai modernizat şi fluent în poemele unde este vorba de scriitorii epocii *Revoluţiei de la 1848* şi *Unirea Principatelor*, cei care au format limba literară românească. Explicaţia vorbelor învechite şi a celor cîteva regionalisme a fost dată la notele poemului respectiv.

Ion Pillat asociază cuvintele cu siguranţă şi măsura unui adevărat cunoscător al graiului românesc, atît popular cît şi cult. Împletirea cuvintelor populare, uneori chiar cu neologisme, nu provoacă nici o disonanţă căci este pusă în slujba expresivităţii şi integrată cursivităţii versului.

Pe parcursul întregii sale opere poetice Ion Pillat reţine forma veche a unora dintre cuvinte, de pildă: *chihlibar*, cuvînt sugerînd onomatopeic o transparenţă mai luminoasă decît *chihlimbar*, formă pentru care optează,

în antologiile respective, Aurel Rău, Alexandru Piru, Dinu Pillat dar nu şi Cornel Ungureanu şi Ioan Adam (vezi poemele: 184 (v. 10); 222 (v. 35); 318 (v. 10). Noi am preferat să păstrăm *chihlibar* cu excepţia poemului 370 (v. 9), unde poetul impune *boò de chihlimbar*, referindu-se nu atît la transparenţa pietrei cît la conturul şi forma mărgelei. Am redat de asemenea *mînăstire* în loc de *mănăstire* ca o particularitate a vocabularului pillatian, respectată de Dinu Pillat, Cornel Ungureanu şi Ioan Adam. Am păstrat de asemenea *mîni* pentru *mîini*, *cîni* pentru *cîini*, toate acestea nu numai ca preferinţe impuse de poet dar şi pentru a respecta rima, de pildă: 201, v. 10 *mîni* cu v. 11 *săptămîni;* 230, v. 18 *stîni* cu v. 19 *mîni;* idem 253, v. 1 cu v. 3; 236, v. 6 *mîni* cu v. 8 *cîni;* idem 386, v. 9 şi v. 11; 312, v. 26 *mătănii* cu v. 29 *mînii;* 371, v. 1 *cînii* cu v. 2 *bătrînii;* idem 374, v. 1 şi 2. Am optat pentru forma veche dată lunii *septemvrie*, păstrată şi de antologiştii de mai sus. S-au respectat de asemenea următoarele cuvinte vechi preferate de poet şi cerute uneori de rimă: 189, v. 6 *desferici* cu v. 8 *biserici;* 206, v. 1 *zăvorîtă* cu v. 2 *viscolită* (idem în antologii); 222, v. 41 *razimi* cu v. 42 *azimi;* 231, v. 69 *fiare* cu v. 7 *ghiare;* 232, v. 30 *rămîne* cu v. 40 *mine;* 236, v. 2 *rai* cu v. 4 *vrai;* 275, v. 1 *braţă* cu v. 4 *raţă;* 278, v. 2 *nicăieri* cu v. 4 *ceri;* 290, v. 3 *poenii* cu v. 1 *mătănii* (idem Dinu Pillat); 308, v. 13 *cămeşii* cu v. 15 *ldeşii;* 313, v. 33 *poenele* cu v. 36 *genele;* 212, v. 45 *şchiopîndu-l* în loc de *şchiopătîndu-l*, transformare cerută de ritmul versului; 222, v. 65 *coloare* (idem Antologii...); 223, v. 66 *cetite;* 225, v. 30 şi 338, v. 3 *mahalălii;* 371, v. 12 şi v. 26 *cucoare* (idem Antologii...). Pentru nuanţarea unei atmosfere desuete am reprodus formele vechi ale cuvintelor alese de poet: *sărtar* (232, v. 35); *resfirat* (269, v. 2); *văpsit* (288, v. 10); dar am renunţat — ca inutilă şi prea vetustă — la vocala *u* pusă la sfîrşitul cuvintelor: *roi* (roiu, 231, v. 20); *zăvoi* (zăvoiu, 231, v. 21 şi 232, v. 124), cum şi la forma noui pentru *noi* (213, v. 32). Am înlocuit de asemenea vechea formă *viea* pentru *viă* la fel cum au procedat şi antologiştii mai sus citaţi. (184, v. 1; 187, v. 4; 202, v. 7; 222, v. 11; 227, v. 14; 374, v. 14; 384, v. 25), adoptînd, în toate aceste cazuri, normele ortografice în vigoare.

Au fost respectate, după cum urmează normele ortografice stabilite de Academia R.S. Română (*Îndreptar ortografic, ortopoetic şi de punctuaţie*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983):
cheea (cheia) în rimă cu *aleea* (aleia) (215, v. 5 cu v. 7); *acelaşi* (acelaş) (191, v. 9 şi v. 12); *atuncea* (atuncia) (239, v. 3): *cheamă* (chiamă) (189, v. 3; 191, v. 16; 211, v. 11; 214, titlu, 219, v. 3, 228, v. 45, 250, v. 1); *ocheanul* (ochianul) (188, v. 4); *ocheşte* (ochieşte) (274, v. 6); *nechează* (nechiază) (289, v. 14). Dar s-a lăsat: *înghiaţă* (225, v. 58 în rimă cu v. 57 *viaţă*); *trebuie* (trebue) (180, v. 15); *altoieşti* (altoeşti) (184, v. 11); *ghionoaie* (ghionoae) (184, v. 11); *aievea* (aevea) (189, v. 11); *dumnezeiesc* (dumnezeesc) (189, v. 12); *pîraiele*

(pîraele) (213, v. 33); *vaietul* (vaetul) (222, v. 6); *Proiect* (Proect) (329); *metemsihoză* (metemsicoză) (217, v. 7); *răzleţe* (răsleţe) (188, v. 5); *îndrăzneală* (îndrăsneală) (216, v. 16); *zbate* (sbate) (186, v. 12); *zboară* (sboară) (190, v. 14; 196, v. 15; 203, v. 8; 204, v. 10, 213, v. 2; 215, v. 5; 225, v. 55 şi v. 62; 231, v. 9 şi v. 18; 315, v. 4; 323, v. 23; 336, v. 4; 375, v. 12); *zbîrnîitor* (sbîrnîitor) (283, v. 54); *zbucneşte* (sbucneşte) (204, v. 10); *zburdalnic* (sburdalnic) (185, v. 1); *zdravăn* (sdravăn) (180, v. 26); *zgomotos* (sgomotos) (215, v. 12; 224, v. 2); *zvelte* (svelte) (222, v. 27); *zvîrlă* (svîrlă) (253, v. 7); *azvîrleau* (asvîrleau) (226, v. 39; 229, v. 20; 312, v. 19; 322, v. 6); *zvîcnit* (svîcnit) (213, v. 88; 219, v. 13); *zvon* (svon) (222, v. 11; 224, v. 66; 352, v. 52); *dezbrac* (desbrac) (190, v. 10; 220, v. 2); *dezgropate* (desgropate) (186, v. 11; 224, v. 31); *dezleg* (desleg) (183, v. 4); *dezmierd* (desmierd) (223, v. 16); *dezvăluieşte* (desvăluieşte) (375, v. 10); *dezvelesc* (desvelesc) (186, v. 4; 197, v. 9; 220, v. 1; 276, v. 6); *cezură* (cesură) (216, v. 87); *lisă* (lissă) (197, v. 8); *rasă* (rassă) (224, v. 7); *îneca* (înneca) (193, v. 10).

Am rămas consecvenţi optînd pentru forma *sînt* a verbului *a fi* la pers. I sing., timpul prezent şi pers. III plural, timpul prezent, atitudine adoptată de Al. Piru şi Dinu Pillat în antologiile lor şi spre deosebire de Aurel Rău, Cornel Ungureanu şi Ioan Adam care păstrează forma *sunt*. (Vezi poemele: 223, v. 37; 234, v. 1; 238, v. 1; 240, v. 1; 245, v. 3; 238, v. 3; 250, v. 1; 255, v. 2; 259, v. 1, 263, v. 3, 267, v. 1). Mai ales pentru că *sînt* (respectiv *sunt*) apare şi în rimă, formînd pereche cu *vînt* (296, v. 2 cu 3.).

Nu au fost modificate: *ascunză*, în loc de *ascundă*, pentru a se păstra rima cu *frunză* (196, v. 2 şi 226, v. 8); *pătrunză*, în loc de *pătrundă*, pentru a forma perechea cu *frunză* (219, v. 25). *dedesupt* (186, v. 3); Dar s-a transformat *aşi* în *aş* (187, v. 15 şi v. 16); dela în *de la* (190, v. 5; 213; v. 42, 216, v. 48); în *de odată* în *deodată* (213, v. 43); *de mult* în *demult* (217, v. 3); *pe semne* în *pesemne* (209, v. 9).

Apostroful a fost păstrat în cazurile: *pîn' la* (226, v. 9); *ţăr'na* (323, v. 77).

Au fost făcute următoarele corecturi tacite, în cazul unor greşeli de tipar strecurate în ediţia definitivă: *urcîndu-şi* (urcînduş-i) (182, v. 2); *codrii* (codri) (189, v. 7)

CORNELIA PILLAT

PE ARGEŞ ÎN SUS

1918-1923

FLORICA

179. *Ctitorii*

Acolo unde-n Argeş se varsă Rîul Doamnei
Şi murmură pe ape copilăria mea,
Ca Negru Vodă, care descălecînd venea,
Mi-am ctitorit viaţa pe dealurile toamnei.

Prin viile de aur ca banii dintr-o salbă
Pe al colinei mele împodobit pieptar,
Închis-am fericirea în strîmtul ei hotar
De nuci bogaţi în umbră, umbrind o casă albă.

Acolo-n pacea nopţii, pe drumuri de podgorii,
Am mers tăcut alături de carele cu boi,
Cînd neaua lunii ninge pe sălcii în zăvoi,
Cînd şopoteşte valea de cîntecele morii.

Las altora tot globul terestru ca o minge,
Eu am rămas în paza pridvorului străbun,
Ca să culeg cu ochii livezile de prun
Cînd alb Negoiul, toamna, de ceruri se atinge.

Şi tot visînd la vremea cînd înfloriră teii,
Pe cînd îmbracă ţara al iernii alb suman,

Să desluşesc cum piere trecutul, an cu an,
Pe drumuri depărtate sunîndu-şi clopoţeii.

Să stau, pe cînd afară se stinge orice şoaptă,
Privind cenuşa caldă din vatra mea, de-acum —
Şi să aud deodată cu-nfiorare cum
Trosneşte amintirea ca o castană coaptă.

180. *Închinare*

Priveliște menită să-mi fie o psaltire,
Întîia mea credință și ultimul meu scut,
Moșie aurită de-amurg și de-amintire,
Deal albăstrit de lună, de dor și de trecut.

Florică, înflorită în Mai ca o mireasă,
Tu, care legi în toamnă un rod de orice ram,
Întinde peste mine un văl de frunză deasă,
Primește iar la sinu-ți copilul ce eram.

Aleea mi-o deschide cu brațele de mamă
Ca să mă culc în casa din deal, la pieptul tău.
Fii pentru mine Sfînta Icoană ce din ramă
Alină lin feciorul risipitor și rău.

Am rătăcit pe piatra cetăților haine
Și m-am jucat cu anii cum alții zvîrlă mingi...
Tu numai, păstrătoare a zilelor mezine,
Mai poți cu-a lor lumină pierdută să m-atingi.

Fii pentru regăsitul o mînăstire vie
În care amintirea aprinde lumînări

Și unde, pe o tîmplă de umbră, reînvie
Ochi cunoscuți, luceferi ieșind din înnoptări...

Nu vezi suind poteca pe dealul din Florica,
Cu ochi de tinerețe și păr frumos de nea,
Cum trece spre mormîntul bunicului, bunica,
Ținînd ca ieri de mînă copilăria mea?

N-auzi, atît de-aproape dar parcă-n altă țară,
Și rîsul meu zburdalnic și glasul ei blajin?
Nu simți sporind dorința și dulce și amară
De-a reveni mai iute la cel dintîi cămin?...

Cu ochi de altădată, cu degetul pe buze
— Așa cum se cuvine în preajmă de mormînt —
Vă voi urma, curate și albe călăuze,
Spre cel mai drag, mai trainic și sufletesc pămînt.

181. *Florica*

Aici își îngropară bunicii mei copila,
În loc ferit de-arșiță, de viscol și de vînt,
Colinei închinară iubitul ei mormînt,
Legînd de dealul rodnic și numele și-argila

Și vremea prea fugară și fragedul destin
Al celei ce fusese — abia o zi — Florica...
Azi, de fetița moartă noi nu mai știm nimica;
Dar cînd acum Florica în soare aprilin

Etern reînflorește, ceva în piept mă doare,
Privind cum prinde raza cu fermecatu-i fir
O fașă de bobocul plăpînd de trandafir
Și-un zîmbet de lumină de fiecare floare.

Un zîmbet ce odată trăia pe buza ei...
Și mă-nfior la gîndul păgîn și la credința
Că trebuie naturii să-i altoiești ființa —
Pămîntul să palpite ca inima, de vrei.

182. *Mormîntul*

De n-ar fi mușchiul crucii, vedeam un pat de flori,
Gătit sub bolta verde și vie a pădurii.
Ai adormit în raiul din slovele scripturii,
Tu, ce-odihnești la umbră de codri șoptitori.

Te-ai cununat cu moartea ca-n basmul Mioriței,
Păstorule de oameni, bunicule. Acum
Ești zumzet de albine și-mprăștiat parfum
În via îmbătată de înflorirea viței.

Te-a biruit pămîntul, dar l-ai însuflețit
Și l-a pătruns iubirea-ți de țară, ca sămînța.
Stejarilor prieteni le-ai dăruit ființa
Și sîngele, ce curge cu seva înfrățit.

Orice copac din juru-mi, îl simt că mi-e părinte,
Cu cea din urmă iarbă, de mult am legămînt.
De dincolo de oameni, de timp și de mormînt,
Un ram se-apleacă tainic să mă binecuvinte.

183. *Vîrful dealului*

Cu-o singură sforțare-ncordînd vînjosu-i umăr
— Un uriaș urcîndu-și poverile ce-l strîng —
Pletosul deal, din vale suí cu vii și crîng
Ca să-și revadă țara cu sate fără număr,

Cu casele: mioare și turlele: păstori,
Ce-au coborît pe verdea cîmpie argeșană,
Cu drumul ce-nsoțește înceata caravană
De sălcii plîngătoare și plopi pribegitori;

Ținutul unde seara din lunci și din zăvoaie,
Ca și argintul sprinten, viu apele sclipesc,
Și unde clarul cîntec de clopot creștinesc
Apropie colina de-a cerului văpaie.

O, vîrf de deal! O, capăt liniștitor de drum!
Opresc aicea pasul și îmi dezleg privirea,
Cînd prin amurg se-nalță, visînd nemărginirea,
Din fiecare casă un crin înalt de fum.

184. *În vie*

Tot mai miroase via a tămîios și coarnă,
Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc...
Vezi, din zăvoi sitarii spre alte veri se duc;
Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă?

Nu e amurgul încă, dar ziua e pe rod
Și soarele de aur dă-n pîrg ca o gutuie.
Acum — omidă neagră — spre poama lui se suie
Tiriș, un tren de marfă pe-al Argeșului pod.

Cu galben și cu roșu își coase codrul iia.
Prin foi lumina zboară ca viespi de chihlibar.
O ghionoaie toacă într-un agud, și rar
Ca un ecou al toamnei răspunde tocălia...

S-a dus. Și iarăși sună... și tace. Dar aud
— Ecou ce adormise și-a tresărit deodată —
În inimă cum prinde o toacă-ncet să bată
Lovind în amintire ca pasărea-n agud.

185. *Castanul cel mare*

Se zbate Strîmbă-Lemne cumplit în pomul zdravăn,
Cu brațe noduroase și cu atletic trunchi
Înțelenit în vie, deși pîn-la genunchi
I s-a urcat cu-ncetul pămîntul gras și reavăn.

Dar toamna, sub rodire încununat cu spini,
Și-n noapte plin de pace, de păsări și de stele,
Ca grindina sloboade castanele lui grele
Și-nseninat, primește pe creștetu-i lumini.

Castanul între struguri și-a înțeles menirea:
Ce-am căutat pe drumuri, găsește stînd pe loc,
Și, adîncind pămîntul aceluiași noroc,
Cu zeci de ramuri ține în brațe fericirea.

Mă simt, Florică,-n preajmă-i atîta de sărac!
De ce nu poate pasu-mi să prindă rădăcină,
Și să rămîn al viei ca pomul pe colină,
Și să mă string de tine ca vița de arac...

186. *Rădăcini*

Nod de năpîrci, șerpi vajnici cît brațul și cît cotul,
Trunchi negru de balaur încolăcit și rupt,
Ciorchine de șopîrle — pămîntul dedesupt
Surpîndu-se, în taină se dezvelesc cu totul.

Dar vraci vicleni cu barbă de iască și de mușchi,
În nopți cu lună nouă plesnindu-i cu nuiele,
I-au înlemnit deodată umflați așa în piele
De le-au rămas sub coajă întăritații mușchi.

Frunzarele deasupra, îmbelșugînd colina,
Își leagănă seninul cu vîntul în văzduh —
Cum să cunoască iadul în care trup și duh
Se zbate dezgropată, sucită, rădăcina?

Stau și privesc la șerpii ce scormone-n pămînt
Și la pămîntul care le fuge de sub pîntec...
Copaci, moșie, vreme — neîndurat descîntec...
Și eu cu tot frunzișul și rădăcina-n vînt.

187. *Cireșul*

Voi înhăma măgarul, ca-n vremi, la cărioară
El ce privește toate cu ochi de înțelept —
Și voi urma poteca de mult, suișul drept
Prin via verde-n tactul copitei ce-o măsoară.

Și luînd prăjina lungă și coșul împletit,
O fată-n vîlnic roșu va merge înainte,
Am să opresc măgarul din mersul lui cuminte
Sub un cireș, de roade și de ani mulți boltit.

Cireșul va fi roșu ca și-n copilărie,
Cireșele pe ramuri vor atîrna cercei,
Cu brațe goale, fata va prinde-n șorțul ei,
La fiece prăjină, o sută și o mie.

Și cînd, tîrziu, lungi umbre se vor culca pe lunci,
Cînd gol va fi cireșul iar cerul plin de stele,
Bunicii i-aș aduce acasă coșuri grele...
De-aș mai avea bunică și sufletul de-atunci!

188. *Spre Izvorani*

Las povîrnișul viei să cadă-n praf de soare,
Și-ntr-un tunel de frunze umbrite, brusc pătrund,
Atît de dreaptă fuge cărarea pînă-n fund
Că văd, ca prin ocheanul întors de-o vrăjitoare,

Căsuțele răzlețe din satul Izvorani
— Mici capre cățărate pe-o rîpă de lumină
Prin nuci proptiți ca-n bîtă în strîmba lor tulpină,
Sub sarică frunzoasă de gîrboviți ciobani —

Și — arătări din țară în stampe japoneze —
Ca o furnică neagră ce-mpinge albu-i ou,
O fată cum zorește, greu de urnit, un bou,
Nemaiputînd pe coastă cireada s-o urmeze.

Pe cînd din zarea serii ca namile, cu rost
Răsar, rănind amurgul ceresc cu cornul frunții,
Pe rînd: albaștri, vineți, de aur-verde — munții
Păzind de-acolo basmul copilului ce-am fost.

189. *Pădurea din Valea Mare*

O simţi deodată toată, cu o cutremurare,
Cum stăpîneşte peste micimea ta de om,
Cu mii de trunchiuri albe şi cu un singur dom
Fremătător — pădurea de fagi din Valea Mare.

Aicea omenirea te lasă pic cu pic:
Începi de traiu-ţi silnic şi strîmt să te desferici,
Înveţi, uimit, să intri în codrii ca-n biserici
Şi că mai sfînt pe lume nu poate fi nimic.

Decît această pace în razele-nserării,
Cînd se tîrăsc, alături de netede tulpini,
Din arborii aievea alţi arbori mai senini,
Sub frunzele cu glasul dumnezeiesc al mării,

Şi cînd, legîndu-ţi paşii de cale, te-ai oprit
Sub fagii-nalţi, în templul adevărat al firii,
Ca un bolnav de suflet redat tămăduirii,
La jghiabul care curge cu şipot potolit.

190. *Cucul din Valea Popii*

În zori, ca poteraşii, din văi şirag ies plopii.
Ascult de la răscruce cu suflet de haiduc
Cum cucu-n codru verde mă cheamă să mă duc
S-opresc la drumul mare norocu-n Valea Popii.

Pe flori, ca pe-o velinţă, stau de la cîntători,
Pîndind cu ochii lacomi din răsăritul rumen
Cum soarele soseşte rotund ca un egumen
Şi numără pe ceruri mătănii de cocori.

Pe cînd în calea-i lungă se roagă la toţi sfinţii,
Eu îl dezbrac de raze sub frasin şi anin.
În luminosul cîntec de cuc, mă însenin
Pe valea-ntineririi şi a făgăduinţii.

Dar cucul, pană sură, nu s-a-ndurat să stea.
— Cú-cu! aci în vale... Cú-cu! sub dealuri zboară...
— Cú-cu! şi iar îmi scapă în zări o primăvară...
— Cú-cu! şi mai departe, copilăria mea...

191. *La zăvoi*

Mă-ntorc la tine, Argeș, o, rîu de-odinioară,
Pe drumul de fînețe ce fuge printre clăi,
Dar unde mai sînt astăzi, să ție-aceleași căi,
Tustrei copiii veseli, de-atunci, din cărioară?

Și unde-i scăldătoarea în care ca un vrac
— Zăvoi cu păr de sălcii și ochi de apă vie —
Schimbai nisipu-n aur, cu varga de magie
A razei pogorîte pe cerul porumbac.

De două ori același nu m-oi scălda în ape,
Căci zilele de-a valma cu valul tău se scurg,
Și vacile bălțate de soare în amurg
Nu beau același Argeș cînd vin să se adape.

În cipciit, în clipot și-n șopot ne-ncetat,
Alt rîu, din clipă-n clipă te-a zămislit izvorul;
Nebănuit ca dînsul mă naște viitorul —
Dar tu te chemi tot: Argeș, eu tot: Ion Pillat.

192. *În luncă*

Tu, care treci cu carul sub dealul din podgorii
Ducînd la cîmp șindrilă sau sus la munte grîu,
Te-abate-n lunca veche și mînă pîn' la rîu.
Amurgu-n văi se lasă cu cîrduri de prigorii,

Cu-apusul luna albă căzu în heleșteu:
Pe floarea-i ca pe-un nufăr se-așează brotăceii,
Și cîntecul lor straniu, prin umbrele aleii,
Cu zile descîntate m-ar urmări mereu,

De n-ar începe-acuma ca-n amintiri să sune
Lung clopotele-ncete ce vin de la zăvoi,
Dar vacile în noaptea albastrului trifoi
Treptat se depărtează prin vis și prin pășune...

Oprește-mă la Argeș, pe plaja care-o știu,
Să-i țin în mîini nisipul, în cupe efemere,
Și să visez — cum fuge prin degete și piere —
Trecutul și talanga și soarele tîrziu.

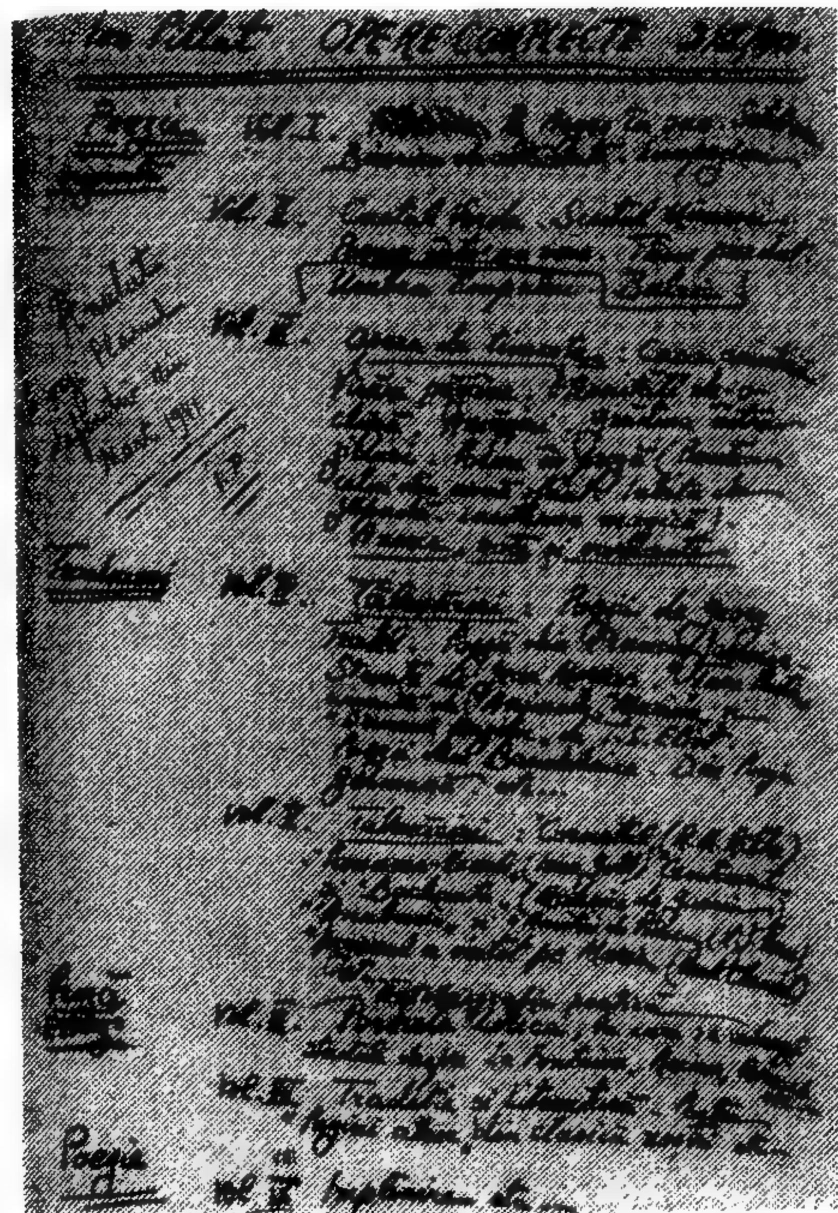
193. *Parcul Goleștilor*

Am așteptat amurgul ca zările să fie
Altare largi suflate în aur preacurat,
Iar sălciile, care pe drum au tremurat,
Înspre Golești să-nșire albastra lor stafie.

Am stat bătînd la poartă prelung — și s-a deschis;
Și iată casa-n iederi și parcul în paragini,
Și iată-mă ca unul ce-ar răsfoi imagini
Dintr-o călătorie pe jumătate vis.

Aleele — e toamnă — duc toate către moarte.
Răzoarele se-neacă în bozii și-n urzici...
Și, inimă-ncărcată de amintiri, îmi zici:
Va trebui odată Florica ta să poarte

În ea pustietatea de care mai bolești...
Dar m-am oprit cu mîna sfios la pălărie,
Căci m-ajungeau, lungite de-amurg pe bălărie,
Mari, umbrele-nfrățite a fraților Golești.

Ion Pillat : OPERE COMPLETE, 9.IV 1940. Schița unui proiect de editare a operei in 9 volume.

I.C. Brătianu, 'n anul 1858 (Cabinetul de Stampe B.A.R.S.R.).

194. *Lumina, iarna*

A nins. În soare codrul cu trunchiuri de cărbune
Întinde umbre-albastre pe proaspătul omăt
Și mă visez la geamuri cu anii îndărăt:
Văd dealul alb, tîrlia și vremurile bune.

Ies, scîrțiie zăpada ca ieri sub pasul meu,
Și atîrnind marame subțiri de promoroacă
De ramurile joase, lumina goală joacă
Azi numai pentru mine și pentru Dumnezeu.

Apoi își dă pe spate tot părul de beteală
Și sare învîrtindu-și al razelor hanger
Și unde talpa-i roză atinge albul ger
Fulgerător scînteie pe nea cîte-o petală.

Crra... trece pe sub soare vîslind, întîiul corb.
A stat din joc lumina, pe brînci se face mică...
Crra... stolu-ntreg — și-n umbră rămîn privind cu frică
Trei picături de sînge pe-o ramură de sorb.

195. *Biserica lui Horia*

Mai stai visînd la munţii, ce şoimi şi aur poartă?
Pe vale Arieşul şoptind îl mai auzi?
Pribeagă lîngă Argeş, văduvă printre duzi,
Biserică pustie şi fără brazi la poartă.

Cioplită din puterea molidului şi din
Credinţa strămoşească legată-n bîrna dură,
Ce meşter vechi de ţară, cu greaua lui secură
Ţi-a hotărît altarul lui Horia, destin?

În jurul tău cresc duzii cu fragedă verdeaţă
Şi iarba crudă-ntinde la soare plase verzi
Să prindă rîndunele de umbră. Tu îţi pierzi
Deasupra lor, în frunze, clopotniţa-ndrăzneaţă.

Pe Moţii tăi zadarnic îi mai aştepţi, şi nici
Un preot nu-ţi mai cîntă, bătrîn, din psaltichie...
Dar azi, cu primăvara, cerească şi pustie,
Slujeşti botez la granguri şi nuntă la furnici.

196. *Căsuţa din copac*

Se leagănă şi astăzi, cînd vîntul suflă-n frunză,
Sus pe stejar-nălţată căsuţa din copac.
Cu gazda mea bătrînă ce bine mă împac!
Îi duc bolnavu-mi suflet, de oameni să-l ascunză,

Un suflet ce să uite trecutul nu putu
Şi care jalnic bate mereu la altă poartă,
Un suflet ce iubirea nehotărît îşi poartă
Din loc în loc, zadarnic... O, vindecă-mi-l tu!

Tu, sora cea mai bună cu aripa şi ramul,
Primeşte-l la fereastra de cer cu ciocîrlii.
Tu, nelegată încă prin grele temelii
De ţarina prăfoasă, dă-i să-şi serbeze hramul:

Pădurea şi văzduhul şi vîntul, la un loc —
Şi ruptă din pîrjolul apusului de soare,
Făcînd din creangă-n creangă, viu, flacăra-i să zboare:
O veveriţă roşie cu coada ei de foc.

197. *Casa din deal*

Prin ochelari de geamuri privea cu ochi de lampă
Ca o bunică bună la nepoțelul mic.
Pe-atunci știam că-i vie; azi nu mai știu nimic:
Apăs cu nepăsare de om pe-a ușii clampă.

Sub coperișul, care îi sta ca un bonet.
Glicina ei pe timple cădea ca o șuviță.
Și, mirosind a floare de tei, a lămîiță,
A cantalup, a lisă de chitră, a șerbet,

În fiece odaie dezvăluiam cu frică
Alt gînd din vechiul suflet curat și românesc...
Ce nu-mi cuprinde mintea, deși îmbătrînesc,
Pe-atunci trăia în voie în inima mea mică.

Pendulele bătrîne mai bat același ceas,
Prelung, ca o dojană, în liniștea sonoră,
Dar timpul intră-n casă trîntindu-i altă oră,
Și inima i-o sparge, tic-tac, sub al meu pas.

198. *Cămara de fructe*

Deschid cu teamă ușa cămării dealtădată
Cu cheia ruginie a raiului oprit,
Trezind în taina mare a poamelor, smerit,
Mireasma și răcoarea și umbra lor uitată.

Mă prinde amintirea în vînătul ei fum,
Prin care cresc pe poliți și rafturi ca pe ruguri,
Arzînd în umbră, piersici de jar și-albaștri struguri
Și pere de aur roșu cu flăcări de parfum.

Șovăitor ca robul ce calcă o comoară
Din basmul cu o mie și una nopți, mă-nchin:
Văd pepeni verzi — smaragde cu miezul de rubin —
Și tămîioșii galbeni ca soarele de vară.

Se-aprind fantasmagoric caise și gutui:
Trandafirii lampioane și lămpi de aur verde...
Dar părăsind cămara ce mințile îmi pierde,
Tot rodul vrăjitoarei cu lacăt îl încui.

199. *Odaia bunicului*

Nu s-a clintit nimica și recunosc iatacul
Bunicului pe care, viu, nu l-am cunoscut.
Rămase patu-i simplu și azi nedesfăcut,
Și ceasul lui pe masă și-a mai păstrat tic-tacul.

Văd rochia bunicii cu șal și malacov,
Văd uniforma veche de «ofițir» la modă
Pe cînd era el Junker — de mult — sub Ghica Vodă
Cînd mai mergeau boierii în butcă la Brașov.

Și lîngă bățu-i rustic, tăiat în lemn de vie,
Văd putina lui unde lua băi de foi de nuc.
A scîrțîit o ușă... un pas... și-aștept năuc
Să intre-aci bunicul dus numai pînă-n vie.

Un ronțăit de șoarec sau ceasul mă trezi?
Ecou își fac, în taină, ca rimele poemii...
Și ceasul vechi tot bate, tic-tic, la poarta vremii,
Și șoricelul roade trecutul zi cu zi.

200. *Ochelarii bunicii*

Pe scrin, păstrînd privirea ei vie, au rămas
Pe galbena gazetă ce-neremenește anul.
Odaia de-altădată mi-arată talismanul:
Iau ochelarii moartei și-i pun sfios pe nas.

Prin abureala vremii nu s-a schimbat nimica,
Doar pozele din rame vechi au întinerit...
Dar din adînc de-oglindă, în față, mi-a zîmbit
În jilțul ei — ca-n vremea cînd eram mic — bunica.

La geam foșnește plopul sau pașii au foșnit?
Prin ușa zăvorită «ei» intră în odaie.
E o fetiță: Pia, cu bucle: Niculaie...
Dar cine e băiatul acela liniștit?

Bunica-i dă pe frunte, blond, părul la o parte...
De ce se uită astfel la mine? Nu-l mai știu...
Nu vreau să-l știu... nu pot să-l știu... E prea tîrziu!
De omul chel și rău, rămîn legat pe moarte.

201. *Capela*

De ce te-au dus, bunico, într-o chilie rece
Şi te-au lăsat cu toţii sub lespezi de cavou?
Cînd lunca e un cîntec şi dealul un ecou
Crescînd mereu pe vreme ce primăvara trece,

Cînd gîza cea mai mică din soare ia un strop
Şi cînd lumina calcă prin aurite ganguri
În crîngul plin de cintezi, de mierle şi de granguri...
Te-aşteaptă iasomia şi-albastrul heliotrop;

Albi, trandafirii-n floare întreabă toţi de tine.
De ce nu vii ca-n vremuri cu secatoru-n mîini?
Grădina te doreşte de-atîtea săptămîni!
Dar nu mai vii... chiar ziua s-a stins... şi noaptea vine.

O pulbere de lună albeşte pe livezi —
Şi iar se face iarnă ca-n ziua îngropării;
Florica ta se pierde în umbrele uitării,
Capela ta rămîne pe dealuri de zăpezi.

202. *Odihna tatii*

Bunicul meu aicea se odihnea odată.
Pe banca de lemn rustic aşează-te şi tu,
Fetiţa mea, pe locul în care-n vremi stătu
Şi mama — o fetiţă ca tine — cu-al ei tată.

Priveşte dealul unde trăirăm în trecut,
Şi capul drag pe braţu-mi proptit, aşa, ţi-l lasă.
Încape toată via şi vechea noastră casă
În sufletul tău tînăr din alte vremi făcut.

Departe pe zăvoaie un tren îşi pierde fumul
Ca o năframă care se schimbă-n porumbiei...
Nu fumul, viaţa piere — şi paşii mei mai grei,
Ecou de-acum, urmează pe-ai tăi uşori pe drumul

Pe care şi bunicul cu mamă-mea venea.
N-auzi cum sună paşii lor de odinioară?...
Pe sub castanul mare, în seara ce coboară,
Să-i aşteptăm să vie cu noi, fetiţa mea.

203. *Străinul*

Pe bancă, sub castanul din vie, te așează,
Străine, ce venit-ai priveliștea s-o vezi —
Florica e acolo, cu casă, parc, livezi,
Și peste drumul mare: zăvoiul. Înserează.

Cîmpia e albastră și-n zare norii ard.
Sclipește Rîul Doamnei înspre apus, o clipă...
Un taur muge; puțul cu lanț și roată, țipă;
Și vrrr... un zbor de vrăbii zbucnește dintr-un gard...

Te-apleci mirat, străine, pe-amurg ca pe o ramă
Ce-ar străluci din umbra muzeului pustiu,
Și crezi, pornind aiurea rănit de-un dor tîrziu,
Că ai cuprins Florica... Dar n-ai zărit, ia seamă,

Pe-albastra depărtare a luncii de demult,
Trecutul meu ce arde sclipind în Rîul Doamnei —
N-ai auzit, deodată rupînd tăcerea toamnei,
Vrrr... timpu-n zbor, pe care cutremurat l-ascult.

204. *Comoara*

Pe Argeș lîngă luncă, un deal se-nalță-n chipul
Urciorului de-argilă al vechilor olari
Și pomenește zeii uitați de țară, cari
I-au plămădit făptura și lutul și nisipul.

Pe rotunjimea formei, din vale pînă-n cer,
Se suie împletindu-și lumina ce adie,
Frunți verzi de nuci și trupuri de arămită vie
Cu frunza zugrăvită ca pe un lăicer...

Și-n galbena lumină a toamnei argeșene
Cu mere care zboară și berze care cad,
Am luat în palmă dealul: un ou încondeiat,
Ca să-l dezmierd mai bine cu somnoroase gene.

Și m-am zărit atuncea sub bolțile de vii,
Copil ducînd la gură un strugur de rugină —
Dar mă păli deodată durere-așa haină
Că îmi scăpă din mînă comoara și pieri.

205. *Adio la Florica*

Acum trăsura trage la scara amintirii
Și de plecare sună în curte zurgălăi.
Acum, din mine, ceasul temut al despărțirii
Și-întinde umbra sură stăpînitor pe văi.

Pocnește biciul: casa se dă în lături, piere;
Întregul deal coboară — și iată-ne pe drum.
Amurgul ne petrece cu razele-i de miere,
Tămîia înserării înalță-albastru fum.

O, surugiu, oprește! Stai locului, trăsură!
Prin plute seculare să văd cu ochiul plîns,
Sporind pe ceruri, dealul în flori ca o răsură,
Ce-n poala lui lumina trecutului a strîns.

Înfrînă-ți caii-n spumă, o clipă să văd încă
Mormîntul și Capela și via cu castani:
Priveliște rămasă aceeași ca o stîncă
Domnind pe risipirea atîtor zeci de ani.

Din Valea Popii, cucul mă strigă pe-a sa limbă...
Și Argeșul șoptește: De ce ne părăsești?

De ce îți schimbi căminul, nimic cînd nu se schimbă
Din deal de la Florica la parcul din Golești.

— Rămîi la noi! un clopot din Izvorani mai plînge
Și tot aud în urmă: la noi — la noi — la noi...
Oprește-ți telegarii cu nările în sînge,
O, surugiu, năprasnic gonind ca un strigoi.

Ba nu. Dă bici mai bine și drumului îi lasă!
Nu-mi părăsesc căminul, în suflet cînd îl duc.
Îmi voi zidi-n orașe întîmplătoare casă —
Dar de averi, de lume și de huliri uituc,

Ca Argeșul să-și mîne murmurătoare ape,
În crîngul de-altădată iar cucul să-l ascult,
Pe ochii mei lăsa-voi să cadă grele pleoape —
Și voi găsi în mine Florica de demult.

TRECUTUL VIU

206. *Copil de-odinioară*

Prin iarnă din cămara zăvorită
Se furișază cald miros de mere,
Readucînd în vremea viscolită
Iar toamna cu trecută mîngîiere,
    Cînd sufletul împovărat venise,
    Cu tîrna lui de poame și de vise,
    În casa amintirilor închise.

Și-n inimi amorțite de-a lor strajă,
Străbat adînc, îmbălsămînd gîndirea,
Cu seva lor fierbînd din nou sub coajă,
Copilărescul dor și amăgirea...
    Și-n inimi, viu ca și întîia oară,
    Te scoli din somn, tu, cel de-odinioară,
    Din somnul tău, copil de-odinioară...

207. *Septemvrie*

În zare cine-nscrie al berzelor triunghi?
În inimi cine-nfige trecutul ca un junghi?

Vezi Toamna și-Amintirea — surorile divine —
Cînd una ne sosește și cealaltă revine.

Zadarnic cred că vremea cu anii a crescut.
În fiecare toamnă reintru în trecut.

Copilăria-mi toată dă buzna la uluci,
Cînd stă la poartă coșul cu struguri și cu nuci.

208. *Septemvrie*

O foaie se desprinde din crîng și calendar:
De-un an o așteptase Septemvrie ca dar.

Tot ce legat fusese, de-acuma o să zboare.
Lumina e mai caldă, deși e mai răcoare.

Culorile învie pe moartea frunzăturii,
Dînd farmecu-nfloririi declinului naturii.

Și tremurînd în vîntul ce-o smulge și-o ridică,
O pasăre de aur e frunza cea mai mică.

209. *Septemvrie*

Din bulgării vin care cu vinete și verze.
Se-afundă-n zări, departe, un unghi obtuz de berze.

Am întîlnit o fată cu tufănele-n brațe.
Un vînător la iazuri a tras cu pușca-n rațe.

Aud prin porumbiște chelălăind ogarul.
Lovește rar și ritmic butoiul gol, dogarul.

Azi n-a lăsat poștașul ziarele din tîrg;
Dar mere poleite ca-n basme dau în pîrg.

Pesemne-n coșul nopții vrea soarele să cadă;
Au început de-o vreme și zilele să scadă.

La lampă, și cînd ziua cu totul s-o umbri,
Voi reciti „Pasteluri" de V. Alecsandri.

210. *Cina cea de taină*

Prin ulmii de sub vie, pe deal, mai ştii tu casa
Ce-albeşte ca şi oul în cuib sfios de foi?
Mai ştii tu cerul serii cu feţe ca mătasa
Şi clopotul cirezii venind de la zăvoi...

Îţi mai aduci aminte pridvorul prins de viţă
Şi cina cea de taină, tacîm lîngă tacîm,
Şi masa presărată cu flori de lămîiţă,
Şi carele spre noapte gemînd pe caldarîm...

Şi cum stăteam alături, noi doi cu fericirea,
— Doar greierii ţinîndu-i isonu-n depărtări —
Şi noaptea cîmpenească albastră ca iubirea
Şi vorbele-ngînate mai dulci ca sărutări.

Întîia stea prin frunze creştea tremurătoare
Cînd licuriciu-n umbră trecu rătăcitor...
Prin ulmii de sub vie, mai ştii tu casa oare
Şi umbra ca un suflet, şi steaua ca un dor!

211. *Toamnă*

Au vuit prelung ca vîntul păsările migratoare
Peste casa părintească unde ieri m-am regăsit
Singur cu lumina, care galbenă venea din soare,
În odaia de-altădată să-mi ureze bun sosit.

Toamnă, iată-ne-mpreună, gospodină ce porţi cheia
Ruginită ca o frunză, a trecutului meu mort.
Toamnă, iată-ne alături, noi cu visul, pe aleia
Nucilor ce ancorează pentru iarnă-n al tău port.

Precum seara, pe cîmpie cînd fîşii se prinde ceaţa,
Tot auzi sunînd vecernii şi nu ştii de unde vin,
Sub frunzarele rărite amintirea cheamă viaţa,
Dar trecutul îi răspunde ca un clopot în declin.

Zile albe, zile negre... ce străine, ce departe,
Buclele în care dorul meu de cer l-am îngropat...
Toamnă, lasă-mă să mîngîi părul tău de frunze moarte,
Părul tău de aur roşu şi de soare întrupat.

212. *În cramă*

Peste miriști lung răsună chiote de vînători...
Să intrăm în crama veche... Printre butii-nalte-ascultă!
Cum în pivnițe boltite, zăvorit cu grijă multă,
Numai vinul nou mai cîntă spumegînd prin zăcători.

Au tăcut sub neaua vremii ale patimilor goarne,
Dar ne fierbe încă-n inimi al dorințelor pelin...
S-așteptăm să se prefacă mustul fără preț în vin
Și cotnarul amintirii în pahare să ne toarne.

213. *Timpul*

L-a trezit, vorbind în vînt, o tocălie,
Din căpița de fîn proaspăt și curat
Unde Timpul ațipise noaptea-n vie —
Dar ciudos pe lemnul prost, a scuturat
Ca un praf de aur zorii pe moșie,
Toți cocoșii din podgorii au cîntat...

Un văitoi sări, zbucnind, dintr-un tufiș,
Iar un pui de rîndunică dintr-o șură—
Îi privi, o clipă, pe furiș:
Iepurele, dintr-un hop trîntit pe-o rînă,
Amorți înghemuit în arătură:
Pasărea pică din zbor înalt — bătrînă
Îi căzu, ca frunza, Timpului în mînă.

Dar el, șiret, nu s-a mirat
Că plugurile negre ies toate la arat,
Și mici — de-aici —
Cu boi greoi,
Dau zor:
Sînt niște coropișniți pe răzor —
Și-un car cu coviltir, pe iarbă dejugat:
Un vierme alb pe-o frunză de frasin, nemișcat...

Mari lanuri au crescut de grîu bogat;
Cu seceri de lumină, viu, fete-au secerat,
Şi roşii testimele în soare-au mişunat
— Gîndaci aprinşi,
Zişi «Boi ai Domnului» în sat —
Şi stoguri ca bătrîne pe cîmp ţinură sfat...
Şi morile de apă, sortite de noroc
Să-şi învîrtească roata, călătoreau pe loc...

Şi cum aprinse toamna în codri-ntîiul foc,
O bună zi, din Iezer, Păpuşa şi Negoi,
Se scurseră pe drumuri, umflate-n valuri noi
Cu spuma lor de lînă, pîraiele de oi...
Şi frunze-n viaţă printre atîtea moarte foi,
Sitari pestriţi porniră cu toamna din zăvoi...

Iar Timpul a rămas uimit
Cînd primul fulg de nea a fulguit:
Un fulg căzut
Din stolul călător ce s-a pierdut.

Atunci a rătăcit prin vii,
Şi fără teamă
A poposit în larma de la cramă.

Tăcerea deodată şi-întinse împrejur,
Auitor şi veşnic, golu-i sur...
Pe sub bolţile pustii
A ţesut păienjenişul,
Prin geamuri sparte da frunzişul,

Şi din pereţi
Creşteau bureţi,
Pe butii goale — mucegaiul...
Viaţa îşi pierduse graiul,
Cojită ca o tencuială.

Lung Timpul a căscat de plictiseală...
A plecat.
Cu un sărut, din drum, schimbă în babă-cloanţă.
Schiopînd în băţ şi fără dinţi —
O fată, dreaptă ca o lanţă,
Mlădietoare în catrinţi...
Şi luîndu-i piersicile din obraz,
Lăsînd smochini uscate — făcu haz.

Acuma dase brumă timpurie
Şi carele grăbeau spre teascuri —
Zări pe deal, bogată-n rod, o vie
Şi-n ea cu limbi de şerpi, un foc de vreascuri.
Pîndarul, cu suman şi puşcă veche,
Vrăjea la jar şoptindu-i la ureche,
Pîndind şi umbra nopţii să nu fure.

Simţi cum Timpul calcă prin pădure,
A bubuit lung puşca lui cu cremeni...
Dar Timpul, luînd în palmă pîndar şi deal şi vie,
A rîs, a rîs... suflînd uşor:
Un fulg de păpădie
Ce-n vînt îl semeni —
Se depărtă priveliştea nălucitor;

Se făcu mică... mică — aşa cum
Ai fi privit-o la «panopticum»,
Sau încrustată-n tine, în rama anilor.

Şi Timpul o porni la deal, la vale,
Sub stelele cît pumnul...
Şi nici un sat nu-i mai ieşea în cale,
Nici un rumân nu întîlnea, nici unul.

Singur un bordei — pitit şi chior —
C-un ochi roşu de opaiţ la fereastră,
Pe cîmpia îngheţată, mai adastă
Aşteptînd pe călător...
Timpul de perete trînti uşa
Şi intră stăpînitor.
Focul stins nu şi-a zvîcnit cenuşa,
Luminarea sub icoană n-a clintit,
Şi pe pat
Omu-ntins nu s-a mişcat,
Cu obrazul ca în piatră dăltuit —
Omul galben şi cu braţe-ncrucişate...

Timpul, mort şi el, căzu pe spate.

214. *Chemare*

Stă casa bătrînească sădită printre nuci,
În vîrf de deal. E toamnă. Pe gardul de uluci,
Atîrnă în ciorchine, grei, strugurii şi-n vie
Poteca înserării te-mbie — şi te duci.

215. *Înapoiere*

Pe soarele-nserării văd plopii nalţi din zare.

Pe drumurile strîmte, chervane-n şiruri rare
Mergeau învăluite de pace. Mori de vînt,
Cu aripe deschise izbite de pămînt,
Păreau un cîrd de berze zburînd stîngace. Line
Ca valurile mării, călătoreau coline —
Şi lanuri de secară, de grîu şi de porumb,
Fugeau şi ele-n urma văzduhului de plumb.
Şi casa străjuită de anii mei, deodată
În suflet şi sub plopii din zare, mi se-arată.

În pocnete de bice şi-n tropote de cai,
Intrai în amintire cu zgomotos alai.

216. *Jucării*

Dar ce m-a pus în seara tihnită de Crăciun,
Să iau în mînă lampa, să dau în lături uşa?
În faţa mea stă calul de lemn şi stă păpuşa
Cu suflet de tăriţe, nevinovat şi bun.

Stă micul tren mecanic în gara lui prea mică,
Stă, cîmp de luptă, masa soldaţilor de plumb
Şi, galbene ghiulele, stau boabe de porumb,
Stricînd orînduiala oştirii fără frică,

Şi tot închis de-atuncea albumul de imagini,
Ce deschisese ţara de fantasmagorii.
Azi chipurile şterse sînt numai mărturii,
Că ochiul nu revede la fel aceleaşi pagini.

Căci unde-i trenul fulger pentr-nconjurul lumii?
Armatele pornite spre stăpînirea ei?
Păpuşile sfioase în rochii de femei,
Primindu-ne iubirea sau îndrăzneala glumii?

Cu primul dor de ducă ce-n mine izvorît-a,
Azi unde-i calul Vinteş să sufle foc pe nări?

Aceste biete lucruri, ce fură îmbătări,
Să fie mai reale cînd moarte-s într-atîta!...

În față am doar calul de lemn, am doar păpușa
Cu suflet de tărițe, nevinovat și bun...
Și mă gîndesc în seara pioasă de Crăciun,
În care-mbătrînirea și-a strecurat cenușa,

Că va sosi și ziua cînd fără ochi și mînă
Voi reveni — de ce nu? — în vechiul meu iatac,
Spre a simți cu milă cum toate se prefac
În jucării menite străine să-mi rămînă.

Ca-ntotdeauna: sta-vor și tocul și caietul
Și fila încărcată cu colb de poezii.
Într-un pahar mixandre uitate-or putrezi,
Și cucul din ceasornic își va urma tabietul.

Și versurile mele îmi vor cerși oprirea.
O, strofele pe care, ani lungi, ca un zaraf
Le-am strîns cu sîrg în suflet, le-am cîntărit în vraf,
Gîndind cu vorbe de-aur să cumpăr nemurirea.

Dar sfintele silabe cu rimă și cezură,
Ce-mi sînt acuma: cîntec, icoană și parfum,
Nu vor pătrunde pînă în visul meu postum
Descătușați din steiul de pămîntească zgură.

Voi recunoaște totuși, pe polița unică,
Doar cărțile ce-ncuie perfecte amăgiri...
Și fata mlădioasă cu coapsele subțiri,
Ce-n patu mi doarme goală, în ghem ca o pisică.

Le-oi recunoaște toate, nepricepînd nimic
Din cîte astăzi omul cel nou iubește-n ele,
Și le-oi privi cu-aceeași mirare ca pe acele
Relicve moștenite de la copilul mic.

217. *Drum de noapte*

Caleașcă, drum de noapte, păduri adînci de fag
Și prin frunzișe lună cernută-n ceață fină,
Poiene necosite de mult și miros vag
De flori de fîn în floare, de fragi și de sulfină...

În pace sufletească topindu-se, te-alină
Realitatea vremii pe al naturii prag,
Prin ce metempsihoză revăd obrazul drag
Al fetei dealtădată în albă crinolină!

Aceiași ochi sălbatici, același zîmbet trist,
Din care făurisem a dorului povară,
Și eu același tînăr și palid Bonjurist...

Cînd ea înfășurată în vălul de percal
Îmbălsămat de vîntul pădurilor, în vară,
Visa la iarnă baluri la consulul muscal.

218. *Aci sosi pe vremuri*

La casa amintirii cu-obloane și pridvor,
Păianjeni zăbreliră și poartă și zăvor.

Iar hornul nu mai trage alene din ciubuc
De cînd luptară-n codru și poteri și haiduc.

În drumul lor spre zare îmbătrîniră plopii.
Aci sosi pe vremuri bunica-mi Calyopi.

Nerăbdător bunicul pîndise de la scară
Berlina legănată prin lanuri de secară.

Pe-atunci nu erau trenuri ca azi, și din berlină
Sări, subțire-o fată în largă crinolină.

Privind cu ea sub lună cîmpia ca un lac,
Bunicul meu desigur i-a recitat «Le Lac».

Iar cînd deasupra casei ca umbre berze cad,
Îi spuse «Sburătorul» de-un tînăr Eliad.

Ea-l asculta tăcută, cu ochi de peruzea...
Şi totul ce romantic ca-n basme se urzea.

Şi cum şedeau... departe, un clopot a sunat,
De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.

Dar ei, în clipa asta simţeau că-o să rămînă...

Demult e mort bunicul, bunica e bătrînă...

Ce straniu lucru: vremea! — Deodată pe perete
Te vezi aievea numai în ştersele portrete.

Te recunoşti în ele, dar nu şi-n faţa ta,
Căci trupul tău te uită, dar tu nu-l poţi uita...

Ca ieri sosi bunica... şi vii acuma tu:
Pe urmele berlinei trăsura ta stătu.

Acelaşi drum te-aduse prin lanul de secară.
Ca dînsa tragi, în dreptul pridvorului, la scară.

Subţire, calci nisipul pe care ea sări.
Cu berzele într-însul amurgul se opri...

Şi m-ai găsit, zîmbindu-mi, că prea naiv eram
Cînd ţi-am şoptit poeme de bunul Francis Jammes.

Iar cînd în noapte cîmpul fu lac întins sub lună
Şi-am spus «Balada lunei» de Horia Furtună,

M-ai ascultat pe gînduri, cu ochi de ametist,
Şi ţi-am părut romantic şi poate simbolist.

Şi cum şedeam... departe, un clopot a sunat
— Acelaşi clopot poate — în turnul vechi din sat...

De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.

219. *Acuarelă*

Nu cuvintele purtate ca arginţii
Vînturaţi din mînă-n mînă pe tejghele,
Ar putea să mi te cheme-n ochii minţii,
Rîu muntean, cu limpezimi de acuarele.

Cum să dau cu slove negre şi tocite,
Jocul fraged: numai apă, numai soare,
Şi frunzişul: spumă verde pe răchite,
Şi lumina: aur sprinten sub picioare;

Naltul cer primăvăratic care mînă
Sus la munte, pe ulmet şi pe arinişti,
Norii albi şi le adapă turma pînă
Vine seara cu-ale umbrelor nelinişti;

Ridicîndu-se în noapte: vajnic taur,
Dealul care paşte cer de stînjenei;
Şi zvîcnindu-şi bobul mic spre cloşca de-aur,
Stelele zvîrlite-n zare — pumn de mei;

Casele cu prispă scundă, stînd pe labe,
Suri zăvozi legaţi de drumurile-funii;

Toate morile-n genunchi ca nişte babe
Ce albesc pe prundul gîrlei pînza lunii...

Cît aş vrea să uit de tot abecedarul,
Din tăceri să pot urzi păienjenişuri
Să prind stele licărind pe-ntreg hotarul
Apelor încremenite-n luminişuri.

Şi, în zori, în vorba-mi nouă să pătrunză:
Ceru-n aripi care cîntă arăturii,
Glasul apei, tactul morii, vîntu-n frunză,
Cucul, ritmic, ca şi inima pădurii.

220. *Inscripție pentru nucul din vie*

Cînd toamna și amurgul își dezveleau tot gîndul
Și dezbrăcînd iar dealul de străluciri străine,
Mă înălțau pe-altarul colinelor latine —
Străbunul și bunicul și tatăl tău, de-a rîndul,
Suiră să se-nchine la umbra mea de zeu...
Oprește-ți pașii, vino și tu cu darul greu
De struguri și-l agață de ramurile joase:
Curat să-ți fie duhul și viile mănoase.

221. *Inscripții pentru o fîntînă*

De unde vezi Piteștii și Argeșul și țara
Zăvoaielor albastre cînd le îmbracă vara,
De unde prinzi lumina jucînd pe Rîul Doamnei
Prin luncile de aur sub cerurile toamnei,
Acolo unde casa își înalță alb pridvorul,
Prietene, te-așează să-ți murmure izvorul
Și ca Florica toată în suflet să-ți rămînă,
Mai stai s-auzi trecutul cum cîntă în fîntînă.

*

Tu ce iubești Florica, stai să-mi auzi șoptirea,
Pe gura mea de piatră, apleacă-te smerit —
În zvon de apă vie îți cîntă amintirea
Și casa iar răsună de glasuri ce-au trăit.

*

Apleacă-te o clipă pe unda tremurată,
Pe-oglinda vremii-n care cu apa toate pier —
Sînt rîsul și sînt plînsul din casa de-altădată
Pe dealul din Florica, la margine de cer.

BĂTRÎNII

1918-1922

222. *Așteptîndu-i*

Pădurea arde-n toamnă cu flăcări vegetale...
Și plopii pînă-n ceruri ca facle rituale,
Și ulmii lui Virgiliu, eminescanii tei,
Cireșii — roșii focuri cu foile scîntei —
De la vînjosul carpen la frageda ferigă,
Pe limba frunzei sale în fața noastră strigă
Durerea anuală și grea de-a veșteji.

Vă înțeleg eu singur aprinse elegii,
Colori sfîșietoare ca note muzicale,
Și inima-mi se strînge pe pietruita cale
Din via de pe dealuri la casa de la cramă,
La sunetul dramatic al frunzelor de-aramă.
Aud cum suflă-n luptă, trufaș, din tibicină
Stejarii, legionarii cu coiful de rugină,
Cum fagii, albii Cimbri cu păr însîngerat,
Înalță-n agonie peanul lor curat.
Vîjîitor vibrează un vuiet viu de coarde:
E vaietul de ducă al galbenelor hoarde,
Și frasinii, arinii, alunii și gorunii
În vînt își lasă coama să fîlfîie ca Hunii...
Iar plute cu frunzișuri argintuite par
Că-n fiecare frunză ascund un strop lunar:
Un clopoțel ce sună, slab clinchet de cleștare,
Trezindu-ne în suflet nocturna tremurare,

Melancolia vagă a nopților de vară...
Alăturea mesteceni subțiri se profilară,
Zvelți călușari ce-n raze țesute mai revin
Cu zurgălăi de aur și în cămăși de in...

Dar drumul brusc cotește: în ochii mei cîmpia
Cu petici de-arătură și-mbracă sărăcia —
Văd Argeșu-n zăvoaie, cu case mici Pitești.
O, deal de la Florica, în toamnă, drag îmi ești,
Cînd, fumuriu, Brumarul își lasă-n văi tămîie,
Cînd, scorburoși, cu foaia lor lucie-lămîie,
Stau la răspîntii nucii cu trunchiul centenar
Păzind butuci de viță și rod de chihlibar —
Cînd văd din deal, sub mine, albind pe sub trei plute,
Prietenoasa casă a zilelor trecute,
Cu streașina ei lată, cu plopul ce nu știe
Că, de aici, e-o pană pe-un vîrf de pălărie...
Priveliște totală, pe amintiri te razimi —
Te-ai copt încet în suflet ca miezul unei azimi,
De cînd privi copilul la tine-ntîia oară.

Și pas cu pas și drumul și seara se coboară...

Și iată că pe dealul copilăriei mele
Trecutul ancorează cu-albastrele-i vintrele...
În inima vrăjită și-înfige vechiul ghimp:
Privirea mea din spațiu alunecă în timp,
Și, străbătînd prin lucruri ca printr-un clar cleștar
Lărgind cu vremea toată al clipei strîmt hotar,
Îmbracă ce atinge cu stranii prelungiri...
Și nu știu, văd cu ochii sau văd în amintiri,

M-am îmbătat cu vise sau cu seminţi de mac,
Pe drumuri cunoscute de rătăcesc buimac.

Sub pasu-mi, somnoroase, ca potîrnichi iau zborul,
Din ierburi, zile moarte zărindu-şi viitorul.
Eu stau, pîndind cu teamă, zorit şi nedibaci,
Cu sufletu-n ochire şi-un deget pe trăgaci:
Ah! una după alta se-nalţă-n vînt şi zboară...

Şi pas cu pas şi vîntul şi noaptea se coboară. —

În liniştea odăiei tot mai visez la lampă:
Pădure, deal şi vie s-au şters ca-ntr-o estampă,
Dar ochiul meu lăuntric de magică lanternă
Le dăruieşte viaţa în forma ei eternă...
Şi beată de coloarea frunzişului barbar,
Cînd, inimă, descoperi al versului ierbar —
Simţind doar foi uscate, te miri şi te fereşti...

223. *Dosoftei Mitropolitul*

Afară luna plină brumează pe fereşti...
Din ce stihii venită pe-a stelelor potecă
Să-mi scotocească pînă şi în bibliotecă?
Cercetătoare lună, cu mîna ta de var
Ştergi, pe furiş, pe rafturi un prăfuit slovar.
Domneasca întărire, pecetea nu-ţi pun stavili:
Pe zapise aluneci, pe condici şi pe pravili,
Te vîri prin Letopiseţi, pătrunzi în Uricari.
În legături de piele şi lemn mîncat de cari,
Stă vorba ce deschise al cerului hotar:
Te razemi de-o Cazanie sau de-un Penticostar.
De tine dăruite cu argintate muchii,
Străfulgeră din umbră un univers de buchii.
O, lună, nu le-atinge şi lasă-le să doarmă:
Întorci o foaie numai — şi-un veac uitat se darmă;
Abia dezmierzi o filă — şi-un suflet îl răscoli.
Ce odihnea în tihnă prin galbenele coli,
Păstrat ca micşuneaua din dragoste culeasă.
Din fiecare carte un mort va da să iasă
Cu gîndul lui de-atuncia şi haina lui de ieri.

Dar lunei cărturare zadarnic e să-i ceri
Să şi curme dorul slovei şi setea de cetire.
Apleacă fruntea albă pe vechea mea Psaltire,
Urmîndu-i stihuirea c-un deget diafan;

Scandează versul tainic în ritmul unui an
Şi veac de veac se-ncheagă pe pagini...
Cine oare
— O simt — şi-ascunde, vie, privirea arzătoare?
Ce suflet de pe vremuri a revenit stingher?
Ce umbră se-ntrupează în umbra din ungher?
Din razele de lună au scăpărat scîntei:
Patriarhal, în cîrjă, se-nalţă Dosoftei.
Păinjenişul vremii cu mîini uscate rumpe;
Se-aprind, ca nestemate, odăjdiile-i scumpe,
Şi barba pieptănată pe piept i se desface,
Şi dreapta şi-o ridică în biblic semn de pace...
Şi pacea şi vecia şi luna sînt cu el.

— Ai fost «deplin călugăr şi blînd ca şi un miel;
Adînc din cărţi ştiut-ai», dar azi ţi-e moartă slova,
Păstorule de inimi ce-ai păstorit Moldova.
Pentru-ai tăi fii nemernici nu-ţi părăsi tu raiul:
Noi ţi-am uitat credinţa şi sufletul şi graiul.
Jelim goniţi departe de ţara Domnului,
Ca-n valea blestemată a Vavilonului.
Vă plîngem datini sfinte şi, tu, cinstită ţară,
Pe care o credinţă şi-un neam le înălţară...
Pămînt sfinţit cu moaşte în fiecare cută
Şi — pomenind mîndria şi jertfa lor trecută —
Cu cruci pe la răspîntii, în lanţ ca şirul salbii...
Bătrîna ţară, unde-n a rîurilor albii,
Ca pietre aruncate prin vad din loc în loc,
Găsea truditul suflet metoc lîngă metoc,
Şi unde mînăstirea, precum o cloşcă bună
Sub aripa ei caldă toţi puii îşi adună
Cînd vede că se-apropie hrăpăreţul erete,
Îţi găzduia credinţa cu neclintit perete...

În Probota, — cetatea simbolică şi vie,
«Cu zid înalt de pace şi turnuri de frăţie» —
Şi ca o lumînare de ceară de albine,
Îţi mistuiai fiinţa să luminezi mai bine.
Curat ca şi dimia bătută-n rîu la piuă,
Senin la gînd ca raza cînd stă să fie ziuă —
Creşteai cuprins de rugă şi plin de taine mari,
Şi-n sfintele amurguri, prin brazii seculari,
Oriunde-ţi duceai paşii dădeai de Dumnezeu...

Şi văd iar primăvara, cetite Dositeu,
Şi cerul dimineţii lucind: cristal de apă,
Cu norii: turturele ce-n soare se adapă...
Şi simt iar clipa clară a visului tău, cînd,
Ca un izvor de munte din stîncă izvorînd,
Din ritmul unei inimi şi-argintul dintr-o zi,
Întîiul vers, psalmistul, pe buze îţi trezi...
Cu limpezimi sfioase de început de lume,
Suna în tine versul şi încă n-avea nume.
Creştea tăcut cuvîntul cu rost şi cu răgaz.
De ce ai rupt, Părinte, al rimelor zăgaz?
Nu-i nici o poezie să fie ca tăcerea...

Atunci grăi cu glasul mai dulce decît mierea:
«Eu am adus în ţara ta rumânească limbă
De bun neam şi ferită de la o cale strîmbă».

Şi cum pieri cuvîntu-i aşa pieri şi el —
Doar luna prin hrisoave umbla încetinel.

224. *Ghenadie Cozianul*

Redobîndind trecutul, tăcuse-a lui voroavă
Cînd se-auzi afară un zgomot de potcoavă.
Sub picurarea lunii prin frunze de salcîm,
Pe-un cal mărunt de munte venea, pe caldarîm,
Cu barba de zăpadă a Sfîntului Nicoară,
Ghenadie Cozianul la mine-ntiia oară.
Desprins din ce icoană, cu monahală rasă,
Cu ochii supţi, ca faţa lui palidă şi trasă,
Curatul, cuviosul şi cărturarul stareţ.

— Părinte, veacul nostru-i viclean şi pismătareţ,
Prin alte vremi mai bune credinţa ta îţi plimbă.
Cu stihuri scoase de pe „moscovitica limbă",
Cu lumea de-azi, bătrîne, să lupţi nu eşti în stare
Cînd un copil de şcoală ca tine cărturar e.
„Frumoasă-ţi fu voroava şi cuvioasă foarte",
Dar nu uita că «vremea – o spui — aduce moarte».
Dar nu; nu poţi pricepe. Atît de tare crezi
Încît, plecînd în veacu-ţi, mă binecuvintezi.

Te văd în soare-apune ieşind de prin chilii
Cînd toaca toacă vremea de a te umili,
Şi cînd o rază cade ca o Bună-Vestire
Să poleiască crucea din vîrf de mînăstire.

Pe ceruri porumbieii albesc spre porumbar...
Dar tu, visînd la aripi ce-n ochi nu mai apar,
Presimţi în juru-ţi cerul: al stelelor năvod.
Biserica ţi-arată pe vechiul Voievod,
Ce-o ctitori în umbră de munte şi de brazi:
Ce mică odihneşte pe palma lui!... Dar azi
Vezi în văpsea gheena pe zidul schitului,
Cum urlă blestematul în gura chitului, —
În flacări cum se zbate, de draci înfipt în furcă,
Acel ce sfîntu nume al Domnului îl spurcă, —
Scrîşnind din dinţi, păgînul în foc cum se prăvală,
Cum verzi şi roşii demoni să-l prindă dau năvală
Şi cum îi fierb trufia smintită în cazan...
Şi crezi în sărăcia acestui iad uman!

Acum de slujba serii cucernic te găteşti:
Ai sărutat cucernic icoane-mpărăteşti
Şi stai în strana-naltă cetind la MolifteInic
Dar ce nălucă-n tine revine-n zbor sfielnic,
În tine ce iubire se-nalţă ca o iazmă
Şi-ţi umple anii searbezi cu-a nopţilor mireasmă?
Prin afumata boltă transpare cerul veşnic,
Un licurici palpită în fiecare sfeşnic,
Tămîia abureză ca pajişti de păduri,
Făcliile-s mesteceni cu stele-n frunzături...
Şi iată-te pe scoarţa-nflorită a poienii,
Purtînd la gît colanul de braţe al Ilenii.
Simţi vălurindu-i părul molatec, ca o gîrlă,
Simţi tremurînd tot trupul ei tînăr de şopîrlă...
Şi te fereşti cu groază şi faci o cruce mare;
Mă scapă de ispită, Prea Sfîntă Născătoare! —
Şi vezi în straiuri albe, la dreapta Domnului,
Pe cei ce lepădară dulceaţa somnului

Și așternutul moale și trupul de femeie,
Ca la altar pe lespezi îngenunchiați să steie,
Pe cei în care crucea ca un copac crescu,
Pe cei în care oaia lui Dumnezeu păscu,
Toți Binecuvîntații ce adormiră ca să
Se scoale din țărînă, în rai la ei acasă
Pe iarba luminată de pene de arhanghel...
Și-ți adîncești nădejdea din nou în Tetravanghel.

Vestește „aleluia“ un dangăt larg de clopot,
Răspunde „aleluia“ al Oltului lung șopot,
Și „aleluia“ piere pierdut din stîncă-n stîncă...
De-i stins în zare zvonul, în inimi cîntă încă
Și ca un zbor de aripi se suie cum suia
Vuind prin înserare „ale... aleluia!“

Și te închini în tine slăvind făgăduința,
„Căci silnică-i iubirea, dar tare e credința“.

225. *Ienăchiță Văcărescu*

Lăsînd în vremea veche și stareț și vlădică,
Lin, ca un vas-fantomă ce ancora-și ridică
Și navighează noaptea cu luna: proiector,
Avîndu-mă pe bordu-i ca singur călător,
Tăind cu prora timpul mai neted ca un lac,
Mi se oprise casa pe țărmul altui veac.

. . . .

În jurul meu nimica nu se schimbase, dar
Sosea cu zarvă mare, rădvan de Hospodar,
Cu arnăuți la scară, cu mumbașiri călări,
Cu cai din Crîm, în goană, suflînd foc viu pe nări...
Plesnesc cu trosnet bice și surd pocnesc pistoale,
În țărnă cad cu fruntea țărani cu piepturi goale,
A tras în dreptul casei rădvanul sub copac.
Coboară Banul Mare, pe cap cu-nalt calpac,
Cu fața sa prelungă, cu ochiul lui deștept,
Și barba-i castanie îi flîlfîie pe piept.
La nimeni nu se uită, posomorît, mahmur,
Și de sub blănuri scumpe de jder și de samur,
La brîu îi vezi hangerul smălțat cu pietre rare.
Îl suie slugi plecate ținîndu-l de subsuoare,
Îi trag cu grijă cizma, papucii îi aduc,
Îi pun în mîna-i albă mătănii și-un ciubuc
Cu imameá de fildeș și lemn de iasomie,
Și pînă-n filigene cafelele să vie,
Smerite îl așează pe un divan turcesc.

— Plecat mă-nchin în fața-ți, slăvite Văcăresc,
Tu, ce-ai lăsat în țară ca sfintă moștenire,
Urmașilor: o pildă — și patriei: cinstire.

În Mai, cînd luna nouă își strecura caicul
Prin pomii mahalălei, privea mirat calicul
La calul tău cel negru trecînd trufaș, în trap,
Cu șea suflată-n aur pe verdele-i valtrap.
Doi robi arapi, în urmă, fugeaù cu bețe-n mîini
Să-ți apere pulpanul caftanului de cîini.
Descălecai, în grabă, sub un umbrar de nuci,
Loveau cu palma robii în'naltele uluci,
O mînă nevăzută, din dos, trăgea zăvorul,
Și te găseai în raiul grădinii, pe pridvorul
Cu lună ce pe masă îți întindea ca dar
De borangic de raze un nepătat ștergar...
O fată, lîngă tine,-n șalvari și fermenea,
Cu ochi de căprioară și obrăjori de nea,
Pe cari în dungi de umbră juca al genei fir,
Purta în păr surgiucul cu piatră de safir.
Părea, ținînd o roză în mînă, sub turban,
Sultana rătăcită a unui vers persan...

Și tu, Arhon vel Bane, cu degetele-n barbă,
Mai grav ca mortul care se scoală de sub iarbă,
Asculți oftînd cum cîntă de-o biată turtureá.
Taraful, melodia în taină o reiá,
O-nalță ca o minge vrăjită și o lasă
Să cadă în tăcerea grădinii ca-ntr-o plasă.
Pe rînd lăuta, cobza și naiul, o descîntă...
Și dragostea ș-aleanul iubitei care cîntă,
În vis ca într-un scutec te-nfășură treptat...

Din somnul tău de piatră, de ce te-ai deșteptat?
Ce vrei la mine, spune, ce dor ți-a dat viață
Căci cine mult iubește, în groapă nu înghiață,
Și cine mult suspină, și după moarte-i viu!

Și el, ca pentru sine, răspunde: Nu mai știu
Departe mi-este veacul și vremea ta mi-e grea...
Dar, alb, mă urmărește un zbor de turtureá,
Și-n umbră dacă piere zăresc ca o lumină
O floare — numai una — ce arde în grădină.
E turturea, e floare, nălucă e?... nu știu
De n-o culeg, se strică — și moare, de o țiu.

O lacrimă, prelinsă pe mătăsoasa-i geană,
Îi turbură privirea picînd în filigeană...
Și glasul lui se stinse ca glas de muezin
Prin somnul cel mai dulce cînd zorile revin
Din drumul lor în noapte...

226. *Dinicu Golescu*

Cînd iată, fără vești,
A și intrat în casă Dinicu din Golești,
Cu barba-i de cărbune și ochii lui de jar;
Pășise pragul vremii ca un ușor hotar.

— Boiere, drept la cuget și bun la Dumnezeu
Bine te văd aicea.
Și el îmi spuse greu:
— Deși sîntem cu inimi și cu moșii vecine,
Am colindat Evropa și moartea, pîn'la tine.
Să m-odihnesc, mă lasă, de-atîtea țări și mări;
De nu-s poet, în brîu-mi, port totuși călimări.

— Poet nu-i cel ce scrie, poet e cel ce-a mers.
E pasul care sună scandat ca și un vers
Pe drumuri pietruite și pe poteci de lut,
Voios că merge singur drept spre necunoscut;
Pribeagul, ce pornește cu soarele de mînă
Și bea, în palmă, cerul, plecat pe o fîntînă;
Milogul care n-are în traistă nimic,
Doar foamea lui cea mare și un colțuc prea mic,
Și-și taie cu privirea, ca dintr-o jimblă bună,
Felii de cîmp cu soare, sau miez de codru-n lună.
Poet e cel ce naște cu pasu-i universul.

Pe lîngă-un drum-tovarăș, ce prețuiește versul!
Și orice cale-i dragă de poți găsi în ea
În zori: o rază nouă — și seara: altă stea...

Golescule, tu care întîiul ai deschis
Ca un copil cămara Apusului de vis,
De ce nu pot culege cu inima ta nouă
Lumina dimineții ca un polei de rouă
Pe-orașele străine cu nume greu de spus,
Cînd iarăși diligența pornește spre apus?...
De ce nu pot ca tine să intru la «Șenbrun»:
„Fîntîna cea frumoasă" — cum zici în graiu-ți bun —
Pășind sfios nisipul greblatelor alei...
De portul tău exotic se minunau femei
Cu pălării de paie și șaluri de mătase,
Rîdeau cu ochi albaștri sau negri, curioase,
Și la plecare fete nebune, în caretă
Îți azvîrleau, ca păsări, volane din rachetă,
Sau întrebau, în grupuri, mirate, cine ești...
Tu, le zîmbeai, cu gîndul la parcul din Golești.

— Grăiești, mi-e tare teamă, ca un stihuitor
Nu te-nțelege, iartă-l, bătrînul călător...
Mă întrerupse dînsul în chip «politefsit»,
Și-am priceput din vorba-i ce mult l-am plictisit.
Uitasem în avîntu-mi că, Mare Logofăt,
Cu poezia nouă erá cam îndărăt
Și, înghițindu-mi versul de-acuma fără rost,
Priveam cum mă privește Golescu ca p-un prost...

— Eu Constantin, boierul cinstit de la Golești,
De-am străbătut întinsul cetăților crăiești,

N-am parăsit pămîntul iubit al țării mele
De dorul altui soare, de dragul altor stele.
Cînd am văzut nevoia și jalea de la noi,
Am fost în lumea largă să aflu gînduri noi,
Să-mi altoiesc un suflet rămas din vechiul Rîm,
Sălbăticit de vremuri pe rodnicu-i tărîm.
N-am căutat, mă iartă, ca un poet nebun
Văzduhul și pămîntul în ochii mei s-adun.
De m-am purtat prin țara atîtor împărați,
E ca s-aduc în mine un suflet bun la frați.
Văzîndu-mi stîngăcia a rîs străinul tot,
Batjocorindu-mi chipul de hîd fanariot.
Și de s-au strîns în juru-mi, pe piețe, ca la urs,
Ce-am învățat rămîne și rîsul lor s-a scurs
Ca Argeșu-n zăvoaie cu apele lui mari.

Am adormit în pace la umbră de vlăstari
— Vlăstarii poartă umbra căzutului copac —
Ați isprăvit voi oare ce-am început să fac?

Aveți, e drept, Apusul întreg în pălărie,
Aș vrea mai bine-n creier și-n cugete să fie.
De ce ai vrut, urmașe, din groapa mea să vin
De ai nemțească haină, dar suflet bizantin?
Pe mine de sta moda Fanarului, visam
Un suflet ca o floare ascunsă dup-un ram,
Un suflet proaspăt, dornic de roade ca pămîntul.
Strămoșii-i dăruiră, cu legea lor, cuvîntul;
De mic îl botezară cu lacrimi și amar
Ca greu să cîntărească pe-al cerului cîntar;

L-a-mbălsămat cu cimbru și flori de busuioc
Pămîntul țării mele, să-i fie de noroc,
În el cîmpia, lunca și munții să se-ascunză;
Ca un păstor ce zice doar codrului din frunză,
Cît îl atingi, un sunet fremătător să dea;
Un suflet nou și totuși bătrîn ca țara mea...

227. *Anton Pann*

Tot mai priveam prin veacuri domnescul lor rădvan
Cînd, nas în nas, la poartă, dădui de Anton Pann.
Purta, ca-n moda veche, giubea şi antereu,
Pe jos urcase dealul şi gîfîia din greu.

— În casa ta azi versul Protipendadii-a fost,
Îngăduie s-o calce şi snoava unui prost.
Te miri c-o ştiu şi pe-asta? Nepoate, le ştiu toate.
Ş-apoi de vin ca sania pe tălpi şi nu pe roate
E că-ntîlnii de vale pe Ban... şi arnăuţii
Lui m-au ferit, luînd-o, de grijile căruţii.
De astfel de belele la noi nu scapi nici mort,
Cînd te-a născut norocul la gura unui cort.
Dar să lăsăm necazul la uşă cu tichia,
Şi află că din groapă de ies să-ţi turbur via
E că aici mă cheamă o judecată mare.
— O fi cea de pe urmă? rostii cu-o tremurare.
— N-ai grijă, din cer Domnul cu-arhangheli n-o să iasă,
Ci nobila Gutuie, a poamelor crăiasă,
Trimis-a după mine să stau dovadă vie
La cearta dintre Ceapă şi Strugurul din vie.
Am în „Povestea vorbei" cu de-amănuntul spusă
Şi pricina şi jalba şi jalea lui nespusă
Cînd fu „bubosul Strugur de lemne spînzurat".

Prea cruda lui pedeapsă pe-atunci m-a bucurat,
Dar, de cînd în mormîntu-mi beau veşnic numai apă
(Ş-aceasta doar cînd ploaia, binevoind, m-adapă)
Am început să judec mai dulce vin şi must.
— Morala după moarte e-afacere de gust,
(L-am întrerupt), eu totuşi nu te credeam beţiv.
— Nepoate, veacul nostru erá mai milostiv,
Şi darurile viţei au fost blagoslovite.
La voi, zîmbiri şi butii le văd cam istovite
De cînd pe vechea vorbă aţi pus o haină nouă.

Am şi strigat, strîngîndu-l de mîinile-amîndouă:
— Bine-ai venit! Pe finul isteţ al lui Pepele,
De ani l-aşteaptă casa copilăriei mele.
Am găzduit într-însa, pe rînd, pe toţi poeţii,
Ca plată mi-au pus lacrimi în ochii tinereţii.
Din fagurii iubirii mi-au dăruit durerea,
M-au învăţat, nătîngii, s-o preţuiesc ca mierea.
Mi-au îngrădit simţirea în ţarc sărac de spin,
Ei mi-au schimbat stejarii în sălcii plîngătoare,
Mi-au smuls din ceruri pînă şi zborul ciocîrliei
Ce înfipsese-n soare săgeata veseliei.
O, Anton Panne, oaspe ce-n ţară n-ai pereche,
Tu singur poţi cu gluma ta — floare la ureche —
Să înfloreşti în inimi de plîns amar şi ură,
Pe mărăcinii vieţii a rîsului răsură.
Povestitor al vorbei, calif peste silabe,
Şedeai, ca într-o mie şi una nopţi arabe,
În mahala, sub părul bătrîn, la cafeneá,
Istorisind zăbavnic cum vorba îţi veneá
Cu boaba de mătănii ce deşirai în mînă.
În ochii tuturora te-ntîmpina stăpînă
Aceeaşi bucurie ce-n gîturi hohoteá,
Şi pilda snoavei tale nu se nesocoteá.

La țară, cu Moș Albu oprit la șezători,
Zvîrleai la fete-n poală un pumn de ghicitori,
Și cum, prin grîu, chiar Domnul a rînduit cicoarea,
Sădit-ai, printre oameni să fie zicătoarea.
O, «music» blînd, ce-n strană cîntai smerit la îngeri,
Cînd isonul căzuse armonios de plîngeri,
Doar tu, suiai la ceruri cu rîs de melodie...

— Nepoate, vorba multă la om e sărăcie.
Pe Nastratin ascultă-l, deși a fost păgîn,
Căci dacă versul trece, proverbele rămîn.

Și, pe cînd glasu-i încă auzu-mi stăpîneá,
Se îndreptă spre ușă, făcînd o temeneá.

228. *Eliade, Cîrlova și Alexandrescu*

Dar roate uruiră și bice au pocnit...
A cui caleașcă-albastră de lună s-a oprit?
Ce vechi poet se-ntoarce cu cai înaintași
Ca să revadă țara umililor urmași,
Și părăsind în groapă a oaselor speteze,
A hotărît la noapte la noi să ospăteze?
M-am repezit la scară... Nu-i un poet: sînt trei,
Și-un cîine e cu dînșii. O fi?... da, da, sînt ei!
Eliade mă privește cu ochi de Sburător,
Alexandrescu vine cu cîinele Azor,
Și prins în uniformă ca-ntr-un corset de fată,
Sfios, îmi dă Cîrlova o mînă inspirată.

În anul una mie opt sute și trei zeci,
Cu patru cai ce-noată în praful lunei reci,
Porirăți din Tîrgoviști ca să-mi sosiți acum —
Vă rog, poftiți-năuntru să v-odihniți pe drum.

Erá, ca azi de albă, aceeași noapte-n țară,
Cînd zurgălăii voștri de ducă se-nălțară.
Colinele muntene păleau în șir pe cer,
Mijeá ca o nălucă un munte grănicer,
Argintul viu în jghiaburi cursese cu susur,
Își poleiau toți plopii destinul lor obscur,

Și sate în lumina aceasta uimitoare,
Se văruiau deodată ca pentr-o sărbătoare...
Un han din vreme-n vreme, cu streașina în lună,
Visă că Grigorescu pe pînză o să-l pună.
Se iconeau o clipă: hangița-n rama ușii,
Pe lîngă focuri joase, ca umbre, cărăușii,
Și, dejugați, plăvanii greoi schimbați în piatră...
Piereau apoi în zarva dulăilor ce latră.
Prin ramuri revărsată încolo și încoace,
Pe drumul mare, luna vă născocea băltoace
Și vă stropea trăsura cu picuri argintii...
Dar voi, păstrînd în suflet ruinele pustii,
Și urmăriți de gîndul trecutului unic
Din cîmpenescul farmec neculegînd nimic,
Vedeați numai ruine domnind voievodale...
Și bolți în surpătură pe necioplite dale,
Și tainițe zidite pe vremi de meșteri mari,
Și clopote de-aramă turnate de-alămari,
Și curți domnești cu turle, clopotnițí, paraclis —
Vă răsăreau vedenii în lună și în vis.
Ieri: stemele domniei — azi: un sălaș de stîne...
Au înfruntat năvala urgiilor păgîne,
Cînd buciumul străjerii chemau la metereze
Tot ghioage nestrujite în brațe pururi treze,
Și-n piepturi tari, mîndria de a muri român.
Azi unde sînt vitejii, cînd pietrele rămîn
Ca semne că aicea fu Scaunul și scutul?...

Tîrgoviște, adio! Te-ntuneci cu trecutul.
Toți trei pe-aceeași liră, cetate-ți cîntă slova.
Eliade-Rădulescu întîi, și tu, Cîrlova,
Rostirăți la porunca despotică de-a spune:
„O, ziduri, rezidența vegherilor străbune..."
„O, ziduri întristate, o, monument slăvit..."

Și iată că, pe gînduri, deodată ai șoptit,
Alexandrescu-n mînă cu fruntea ostenită:
„Culcat p-aste ruine, sub care adîncită
E gloria străbună și umbra de eroi..."

Ș-aceeași poezie se tînguia în voi.

La masă beam acuma ceai blond din samovar.
De n-ar fi fost obrazul ca laptele de var
Și ochii deodată ca sticla, n-ai fi zis
Că și-au cernut țărîna prin cel din urmă vis.
Erau atît de tineri că mă simțeam bătrîn.
Smerit ședeau ca-n strană. Am început să-ngîn
Zărind prin geam tot cîmpul sub lună revărsat:
„Și apele dorm duse și morile au stat."
Dar cum tăcea Eliade privindu-mă, tăcui.
De versurile vieții să fie-așa sătui?
Și lui Alexandrescu strigai cu glas ce bate:
„A turnurilor umbre pe unde stau culcate,
Spre țărmul dimpotrivă se-ntind, se prelungesc."
Iar el, nedîndu-mi vreme nici stihul să-l sfîrșesc,
Mă întrebă de cine-i, căci nu gîndise încă
Puternica poemă cu rimele de stîncă,
În care ritmic Oltul lovește val cu val...
Și cînd i-am spus de cine-i — o, visul triumfal
Ce-i străluci în ochii înfrigurați la vestea
Că pentru veșnicie va scrie, el, acestea...

Dar noapte...
Nor pe ceruri...
Cînd se făcu lumină
Pieriseră cu umbra lăsîndu-și ceașca plină...
Și buchisea iar luna pe raftul meu de cărți
Prin tomuri brăcuite, prin stampe și prin hărți.

229. *Bolintineanu*

Îmi așteptam poetul de mult ce nu mai vine...

Un ornic miezul nopții bătú cum se cuvine;
De vale cîini urlară, la moarte cum se urlă;
Țipă o cucuvae pe a capelei turlă;
Neliniștit perdele foșniră-n luna plină,
Și-n strania, spectrala și palida lumină,
Mă întrebam, cu versu-mi ce mort o să dezgrop...

Ce ne-nțeles de-aproape ai răsunat, galop!
Și totuși, cît se-ntinde în lună drum de deal,
Nici nor de praf nu suie, nici călăreț, nici cal.
L-aud în curte parcă și nici în zare nu-i...
Au cine-aleargă astfel purtat de ritmul lui?
Ce blestem, din mormîntul cu cruce pusă strîmb,
Îl mînă ca vîrtejul pe șes, pe deal, pe dîmb?
Ce babă cu descînțec de moarte l-a împuns?
Nu-l prind cu ochii încă și-n suflet mi-a ajuns...

Flămînzi cu dinții mușcă din lună, vîrcolacii...
Afară, ca de viscol, se clatină copacii.
Castani și plopi de spaimă au frunzele crispate
Și-n groaza lor și-azvîrlă, lungi, crengile pe spate,

Căci iată-i: Mihnea, calul și fuga — negru bloc —
Pe drum bătut în cremeni, țîșnind din limbi de foc,
Potcoavele tus-patru cînd cad deodată, grele...
Și-n urmă-n transparența ce duce pîn-la stele
— De lună zugrăvită și de Raffet gravată,
Alunecînd piezișă prin nori de plumb și vată,
Desfășurîndu-și friza de oase și strigoi —
Tăcută cavalcadă a morților spre noi.

Am tresărit ca omul, din somn, cînd se deșteaptă:
O mînă-mi atinsese, de gheață, mîna dreaptă
Și sîngele în vine îmi îngheță de ger —
Căci parcă rupt din ceata stafiilor din cer,
Stătea Bolintineanu în fața mea, aici,
Cu fruntea: zid de umbră, cu ochii: licurici
Ce-și aprindeau din beznă scînteia de fosfor,
Străluminînd obrazul livid din jurul lor.
Un semn făcú — se șterse, cu calu-i, călărețul...
Ca aburele bălții cînd suflă băltărețul,
Se risipiră morții, se prăbușiră-n groape...

Tăcerea mă cuprinse, o pipăiam aproape.

Sus «ca un glob de aur» blînd luna străluceá
Pe nori, înalte corturi cu pînzele de neá.
Ce Domn semeț le-ntinse sub steagu-i neînfrînt?
Dar tabăra-nălucă se clatină în vînt,
Și iată se încheagă sub raza lunei pline
O legendară armie de umbre și lumine,
Întregul cer se umple cu oastea lui Mihai.
Sclipește coiful, scutul, zăbala de la cai;
Străfulgeră prin noapte baltagul și topuzul;

Şi cum în toamnă creşte pe şesuri cucuruzul.
Aşa răsar în umbră, sporind în rînduri mute,
Vitejii de-altădată, hotar nedrept să mute...
Credinţa lor e-aceeaşi în ceasul bun sau rău:
Sînt mari Călugărenii, dar sfînt e Mirăslău!...
Eroică legendă, eşti Muma lui Ştefan.
Destinul cînd ne frînge sub pumnul lui avan,
De la fereastra-naltă a vechiului castel
Ne dai puteri, legendă, să ne luptăm cu el,
Căci visul tău rămîne pe vremi biruitor.

Se-ascunde iarăşi luna în vînăt giulgi de nor.
Trecutul se destramă şi negurile cresc
Şi-nchid cu-a lor perdele lunarul dom ceresc.

Bolintineanu unde-i? Sînt singur în odaie.

Casa din deal, locuinta de la Florica a bunicilor Brătianu, în anul 1904, evocată de poet în poemul intitulat astfel.

Veranda de la etaj a casei de la Florica.

Lumină, iarna. 188

A nins — În soare codrul cu trunchiuri de cărbune
Întinde umbre-albastre pe proaspătul omăt —
Şi mă visez la geamuri, cu anii îndărăt:
Văd dealul alb, tăblia şi ramurile brune.

Ies — scârţâie zăpada, ca eri, sub pasul meu,
Şi atârnând marame subţiri de promoroacă
De ramurile joase, lumina goală joacă
Azi numai pentru mine şi pentru Dumnezeu.

Apoi îşi dă pe spate tot părul de beteală,
Şi sare învârtindu-şi al razelor hanger —
Şi unde talpa-i goală atinge albul ger
Fulgerător scânteie pe nea câte-o petală.

Cra... trece pe sub soare vâslind, întâiul corb —
A stat din joc lumina, pe brânci se face mică...
Cra... stolu-ntreg — şi-n umbră rămân privind cu frică
Trei picături de sânge pe-o ramură de sorb.

15 August s.n. 1921
Câmpulung.

× La Florica

PE ARGEŞ IN SUS : *Lumină iarna* (Cabinetul de Manuscrise B.A.R.S.R).

230. *Mureşanu*

Un zgomot surd de ropot, tăcerea o-ntretaie —
Din depărtări afunde se-aud mulţimi în mers,
Atîtea mii de şoapte nu fac decît un vers.
Se umflă ca un fluviu, crescînd din om în om,
Cum freamătă furtuna prin frunzele de pom.
Acum răsună totul în aspră vijelie.
Ca tunetu-n pădure, un glas adînc învie
Şi norii dă să spargă — şi norii grei se sparg.
În faţa-mi ca pe-o hartă deschisă-n lung şi-n larg
Se-arată tot Ardealul cu munţi şi cu coline,
Dezvăluindu-şi codrii şi apele lui line,
Ogoarele, cîmpia, păşunile bogate,
Cetăţile de piatră şi albele lui sate
Ca miei priori pe iarba cea verde-a primăverii...
Ardealul! Tot Ardealul în soarele-nvierii!

Ca un puhoi de apă ce după ploi s-a scurs,
Din Retezat vin bacii în sarică de urs.
Mioarele, cîrlanii, rămas-au sus, la stîni —
Azi bîta ciobănească e ghioagă-n a lor mîni
Şi doina pastorală e chiot groaznic azi,
Ca-n vremi bătrîne-nvie pădurile de brazi?
Pe plaiuri iar se mişcă în mers greoi stejarii?
Nu — din Paring coboară în haită Poienarii.
Prin stînci rostogolite, pe rîpe şi poieni,

Călări vin falnic Moţii din munţii Apuseni
Să prindă — ei, vulturii — regescul corb, în plisc.
Şi buciumul lor sună prelung din pisc în pisc,
Din vîrf în vîrf se-alungă ecoul pînă tace,
Înmormîntînd chemarea din vremurile dace,
Trezind năvalnic visul ce n-a murit de-atunci...
Şi iată visul creşte pe lanuri şi pe lunci,
Pătrunde viu în case şi-n inimi fără frică,
Cu mic şi mare, sate de-a valma se ridică;
Pornesc bărbaţi, neveste şi fete şi flăcăi —
Se umflă de mulţime potecă, drumuri, căi;
Pămîntul tot îl spală înfricoşate ape,
Rostogolind în ele topoare, furci şi sape...
Dar preoţi blînzi, cu cîrjă şi cruce merg în cap —
Păstori albiţi de vremuri sub negrul lor potcap.
Cu Domnul călăuză, ei duc poporu-ales
Spre zarea libertăţii şi-al Blajului drag şes,
Lucind, ca pentru Moise, pe-Horeb, ţinutul sfînt...

Atuncea Mureşanu ieşi ca din pămînt,
În ochi purta el singur a lor priviri ce ard
Şi graiul tuturora în glasul lui de bard.

— Avînd drept bronz, toţi munţii, iar limbă, neamul meu,
Şi-o singură credinţă în el şi-n Dumnezeu,
Turnat-am cu-al meu suflet în al iubirii clocot
Să sune mîntuirea Ardealului, un clopot.
El sună clar pe Crişuri, el sună pe Tîrnave,
Să scoale inimi moarte şi suflete trîndave;
El cîntă sus pe Someş, el cîntă jos pe Olt,
Unirea să-nflorească ca rujile în volt...
Pe Cîmpul Libertăţii obezile sînt sparte —
„Deşteaptă-te Române, din somnul cel de moarte!"

M-am deşteptat din somnu-mi? — doar luna umblă vie
Prin paginile roase din vreo antologie.
Legende naţionale! An patruzeci şi opt!
Cu versuri împlinite cum este fructul copt...
O, lună, pentru cine te-mbeţi cu mustul lor,
Cu-avîntul şi nădejdea înaintaşilor...
În patria de astăzi credeau ei, în trecut —
Azi nu mai cred urmaşii în ceea ce-au făcut.

231. *Alecsandri*

Bătu din nou pendula pe marmura consolii, —
Şi dezgropîndu-şi fruntea de fildeş din «in folii»,
Îşi înălţă lin luna albastru-i lampadar:
Parc-aşteptá sosirea cuiva...
Şi ca un dar
De raze ce s-ar frînge în picături de cîntec,
Se revărsă-n odaie un luminos descîntec
De zurgălăi ce sună în trap vioi de cai...

Să văd pe cel ce vine, pe geam mă aplecai:
În chiote, ca vîntul făcînd opt murgi să zboare,
Pe-un drum bălţat de lună sub crengi tremurătoare,
Goneau căruţa poştii, trei surugii călări.
Nici n-apucasem bine să mă cobor pe scări
Şi-n faţă-mi sta poetul senin: Alecsandri.
Cum îl pofteam în casă, cu mîna mă opri:
Nu — vreau să vii cu mine pe lună pînă-n luncă.

Dorinţa-i mă cuprinse cu tainică poruncă.
Se clatină pămîntul sub roate şi fugi...

Zburam acum alături mînaţi de surugii.
În vînt veneau miresme de fîn — şi tot mai bine

Se desluşea o apă cu zumzetul de-albine
Ce-n negru nor şi-adună întărîtatul roi.
Intrasem sub frunzişul bătrînului zăvoi—
Şi sălcii se-nchinară cu fruntea la pămînt,
Cînd se opriră caii sforăitori, în vînt
Tot scuturîndu-şi salba de sunet rînd pe rînd...

— N-auzi — îmi spuse bardul — Siretul meu cîntînd?
El duce jalea «doinii» în valurile-i grele;
El înfloreşte spuma-i cu «mărgăritărele»,
Sădite de iubire şi rupte de noroc;
El strînge «lăcrămioare» la piept şi-n crudu-i joc
Le zvîrle veştejite de dor, să se resfire:
Ca-n lacrimile limpezi să crească «suvenire»—
Pe el lăsîndu-mi versul să cadă, ca o plasă,
Am prins Moldova toată în mreaja-i de mătasă.
Păduri de brad, fîneţe şi lanuri mari de grîu,
Foşnesc, nălucitoare şi vii, în al meu rîu.
Apleacă-te — pătrunde vrăjita lui oglindă:
Privelişti se alungă şi altele colindă,
Din zori de-argint şi pînă în aurit amurg
În rama lui de sălcii, «pastelurile» curg,
Dezvăluind privirii obrazul ţării drag.

Se-nfiorase lunca la glasul lui de mag
Şi Argeşul, sub lună, se-nfioră şi el,
Mişcîndu-şi solzii lucii pe-al undelor inel.
— Biet rîu de munte, care nicicînd n-avuse parte
De un poet să-l facă nemuritor în carte,
Rîu bun al cărui nume răsunător şi dulce
Pe nimeni nu găsise în vers slăvit să-l culce.
Şopti: Siretul nu e, sînt eu — dar cînd vorbeşti
Zăvoiul din Florica e lunca din Mirceşti.

Simt apa-mi curgătoare și zarea-mi că se schimbă,
Și valu-mi glăsuiește moldovenească limbă.
O, graiul cel mai dulce din țările române,
De cînd pe lira de-aur l-ai înstrunat, stăpîne!...
Și-o salcie pe maluri: Așa e... a șoptit...

Alecsandri acuma de brațul meu proptit,
— Sub plute argintate lăsînd poștalionul
Să-și risipească umbra și să-și destrame zvonul —
Porni pe o potecă tăind de-a curmeziș.
Sub frasini mari, prin frunze ne tot bătea pieziș
O minunată ploaie de lună-amestecînd
Zăvoiul meu aievea cu lunca lui din gînd...
Atunci, în plină toamnă, simții că luna Mai
Îmbobocea de dorul iubitului său grai.
Năluca primăverii deodată prinse viață:
Se-acopereau vlăstarii cu-o tînără verdeață;
Parfumuri păduređe, sălbatice, adînci,
Se ridicau din ierburi și-n noapte își dau brînci,
Se înălțau pe vînturi și se lungeau ca fiare
Să prindă iar pămîntul bătrîn în a lor ghiare —
Și păsări cîntătoare au izbucnit în vers...
Alecsandri prin luncă urma tăcutu-i vers,
Cu capu-n piept, pe gînduri, cu mîinile la spate —
Și tremură natura de vis și voluptate
Cînd umbra lui regească, trecînd, o atingea.
Melancolia clipei fugare mă-nvingea,
Cu toată primăvara domnind izbăvitoare...
Se auzi departe, clar, o privighetoare.

E-aceeași care cîntă pe groapa lui uitată:
Pe morți numai natura nu-i uită niciodată.
Pe-aceeași creangă-n leagăn aceleași păsări vin
Ca să-i împărtășească, în Mai, în cînt divin,
Și dacă omu-i lasă sub iarba lor pustie,
Ca să-o-nflorească singur liliacul nu-ntîrzie.
Poete, faima minte și bîrfitorii mint.
Steluța doar anină o lacrimă de-argint
De ramura plecată pe cruce ca o soră...
Tu, care ești pierdută în alba auroră,
Stea dulce și iubită a sufletului, tu,
Redă fiorul vieții acelui ce-l pierdu!...
Dridri de mult uitat-a iubita-i siluetă,
La piatra lui nu vine, azi, nici o «biondinettă».
Dar cînd secerătorii, sub ulmi, se-ntind de-amiază,
În umbra fermecată Rodica îl visează,
Strîngînd la sîn copilul din flori, cu păr bălai...
Și toamna, cînd coboară pe un picior de plai,
Din Vrancea, din Moldova și din Ardeal, lungi turme,
Miorița năzdrăvană, uitînd de-a lor urme,
Lăsînd suspin din fluier în zare să se frîngă,
Rămîne nemișcată Păstorul ei să-și plîngă...
Și meșterul Manole, care-și zidi iubirea
Să crească peste veacuri în soare mînăstirea,
Nemaigăsind prin lume, ca s-o jertfească, alta —
Rapsodului închină mistria grea și dalta,
Lui ce-a-nălțat în țară, mai trainic să rămînă
Ca zidul sfînt: Balada și Doina română.

Alecsandri sub sălcii se depărta încet...

232. *Cel din urmă*

Mă părăsise bardul venit de pe Siret.
Pe drumuri împietrite de-al nopţilor polei
Suna tot mai departe un rîs de clopoţei...
Mă re-ntorceam spre casă eu singur. Raza lunii
Sculpta cu dalta vie în relief alunii,
Făcînd din steiul umbrei să scapere scîntei.

— Vei răsări în cale-mi, din noaptea de sub tei
Tu, dureros de dulce poet, să mi te-apropii?...

Şi teii troieniră şi tremurară plopii.
Glicina de pe ziduri, măceşul din pervaz
Legară liane scumpe şi roze de Şiraz,
Iar casa mea bătrînă reinălţă prin veacuri
Castelul singuratic la margine de lacuri...
Şi ca o lipsă mare m-atinse nemurirea
Acelui ce-n luceafăr îşi îngheţă privirea.
Şi ramurile toate bătură lung în geam,
Iar codrul şi cu mine alăturea plîngeam.

Pustiul şi urîtul mi-erau din nou stăpînii —
Pieriseră în noapte şi în trecut Bătrînii,
Lăsîndu-mă mai singur şi mai stingher pe lume...

Le mai plîngeam plecarea şi-i mai chemam pe nume,
Cînd, prin ferestre, ziua lăsă pe-al meu covor
O floare de lumină zvîrlită din pridvor —
Şi soarele deodată aproape îmi era,
Şi-n faţă-mi Grigorescu şezînd pe canapea.
Da, i-am văzut bastonul de lemn de corn, surtucul
Şi pălăria moale păstrată-n cap (uitucul!)
Şi zîmbetul acela şi mîna lui şi ochii,
Ce-au dezbrăcat natura cum alţii fură rochii
Ca să privească goală pe fata ce-o iubesc.
— Nu te jeli, îmi spuse, poeţii-mbătrînesc.
Cuvintele de aur menite sînt pieirii:
Ca gize efemere în raza amintirii
Revin, sclipind în juru-ţi, din ce în ce mai rar,
Şi-o bună dimineaţă le vezi într-un sărtar,
În acul unui critic uscînd pe-o filă ruptă...
Cu legile uitării umane nu da luptă.
— De moare, ce e sunet, culoarea ta rămîne
— L-am întrerupt — Maestre, e azi şi va fi mîne,
Eterna că natura, din care tu o iei,
În spaţiu: pe-a ta pînză — şi-n timp: în ochii mei.
Poeţii pot să plece cînd ţinem vrăjitorul:
Tu singur le-ai fost fapta, lumina şi decorul.

Dar el zărind o schiţă de-a lui cum sta-n perete,
Surîse arătînd-o: De-aş mai trăi, băiete,
N-aş mai picta cu pensule de păr, ci aş privi
În rama lor firească priveliştile vii.
De ce să strici o pînză cînd ai un cer de vară?
...Şi se sculă şi ochii păliţi îi scînteiară:
—Închide casa, trage obloanele şi vină...
Ne-aşteaptă drumuri albe şi-o ţară de lumină.
Te suie-n carul rustic cu paşnicii lui boi,
Te culcă în sulfină, în fîn şi în trifoi,

Căci pentru tine cîmpul ţi l-am cules drept pernă,
Şi, drept umbrar albastru, ţi-am împînzit eternă
O boltă pe sub care de-acum ne-om adînci.

Se mîntuise casa cînd vorba îşi sfîrşi...

În legănarea lină a roţilor de lemn,
Călătoream agale sub magicul îndemn
Al pictorului care creasе România.
Mai mică, tot mai mică, se depărtase via
Şi-n urmă dispăruse...
Mergeam acum, nu ştiu:
Pe Topolog, pe Trotuş, pe Mureş sau pe Jiu,
Căci apa lor tot una de limpede rămîne,
Cînd oglindeşte vraja colinelor române
Cu procesiuni de sate prin lungi livezi de pruni
Pornite din îndemnul uitaţilor străbuni.
Nici muget, nici talangă, nici cel mai slab ecou...
Părea tăcuta vale un liniştit tablou,
O pînză zugrăvită de razele de soare
În care orice linie trăia nemuritoare,
Şi-n calma ei lumină de vis şi de amurg
Privit-a Grigorescu cu ochi de demiurg.

Şi se făcu deodată un drum, sus, pe muscele...
Veneau domol — ca blocuri de nea ce mişcă grele —
Rumegători, plăvanii cuminţi, şi-n vîrf de car
Ţăranul care poartă pe umeri cerul clar.
Şi — praful înserării cădelniţînd albastru,
Alături de căruţe trecură în buiastru,
Purtînd în mînă plosca de nuntă, călăreţii...
Am întîlnit, pe-o coastă, cu şatra lor lăieţii

Cu trup de bronz, cu zdrenţe, cu urşi şi cu măgari,
Şi, la popas, cu boii ei pîlcuri prin stejari.
Cu albe coviltire o tabără de care...
Şi am văzut iar hanul pustiu la drumul mare
Şi sub umbrar de şiţă de ierni dărăpănat,
Drumeţi, ce-şi beau necazul, şi-un murg de stîlp legat...
Şi iată casa veche cu nalbe la ferestre,
Împodobit, pridvorul cu scoarţele de zestre,
Copila gînditoare, ce coase la gherghef,
Cu ochi de peruzele şi mînă de sidef...
Şi iată, cu căpşorul lăsat în mîini pe spate,
Mlădie ca o creangă în soarele ce-o bate,
În vîlnecul ce-o strînge ca trasă prin inel,
În mers de ciută, fata cu vaci şi cu viţel...
Şi iată, sub cireşii din deal, cu mîna goală,
Şezînd sfioasă fata cu flori căzute-n poală:
Prin înflorite ramuri priveşte-n vale ţara.
Rodica e? Ileana? sau poate Primăvara?...

Dar dealuri povîrnite se împingeau spre munte,
Cînd am zărit cioporul de oi albind şi-n frunte,
Cu bîta după spate şi cu căciula sură,
Ciobanul ce coboară pe plai ca din pictură,
Ca să înşire-n suflet — mărgele laolaltă —
Priveliştile toamnei din munte pîn-la baltă...
Atunci, din mari, ascunse şi ne-nţelese legi,
Acelaşi sus la Rodna, acelaşi pe Bucegi,
Cu dacică opincă şi piept de legionar,
Stînd viu în faţa noastră şi totuşi legendar,
Puternic ca o stîncă şi verde ca un brad,
Trăi păstorul mitic şi ultimul nomad...
Deasupra lui: doar cerul, ca temelii: Carpatul,
Jur-împrejur: o ţară de-a lungul şi de-a latul...

Proptit tăcut în bîtă, cu ochi pierduţi în gol —
Din pusta lui Petöfi la stepa lui Gogol,
Zvîrlea piezişa-i umbră pe dealuri şi cîmpii.

De pretutindeni glasul pămîntului grăi:

— În zori de zi te-nalţă la cer cu ciocîrlia,
Cu soarele ce-apune să-mbrăţişezi cîmpia,
Te-aşterne pe podgorii ca umbra unui nuc,
Deschide-n codru verde cărare de haiduc,
Pe plai să paşti alături de stele printre oi,
Să-adormi cu gîrla leneş sub plute de zăvoi,
Să fii un măr de aur în mărul plin de mere,
În clopot să fii cîntec şi în amurg tăcere,
Să creşti în grîu cu grîul şi-n inimi cu iubirea —
Ca vorba ta să cheme în noi nemărginirea,
Şi-n ţara Cosînzenii ce-aşteaptă încă-ntreagă
Un gînd s-o cucerească şi-un suflet s-o culeagă,
Ca să păstrez în tine, ca-ntr-un imens muzeu,
Cu floarea cea mai mică de crîng, pe Dumnezeu...

233. *Ursul lui Donici*

Dar luna, greu, cu ochii-mpăienjeniţi de somn,
Lăsînd în urmă steme şi chipuri vechi de Domn
Şi praful să se cearnă pe hornic şi ceaslov,
În raza-i, ca-ntr-o mînă, luă cartea lui Krîlov...
— Nu vreau, ia seama, luno, azi versuri muscăleşti.

Un glas glumeţ, de-afară strigă: Te păcăleşti!
Şi uşa o deschise larg Donici, dînd cu palma,
Şi după el intrară, înghesuiţi, de-a valma,
La mine, ca-ntr-o casă pe care-o calcă hoţii,
Mugind, zbierînd, lătrînd şi miorlăind cu toţii,
Tîrîş, pe brînci, în salturi, pe labe, sau în zbor,
Puhoi grozav, ce creşte din tindă-n foişor
Şi greu se strînge-n scară şi-n sală se desface
— Rămaseră afară doar «două boloboace» —
Val viu de blăni şi pene, cu ghiară, plisc sau colţi,
Strivindu-se de ziduri, lovindu-se de bolţi —
Pe mobile, pe scoarţe, uşor sau anevoie,
Se revărsase Arca potopului lui Noe.

De groază înlemnisem şi păru-mi sta măciucă,
Privind la Rac, la Broască, la săltăreaţa Ştiucă,
La Leul ce vînează, la Ursul din priseci,
Cum Şoarecele iese cu un Guzgan din beci,

Momiţa cum se strîmbă la chipu-i din oglindă,
Cum Veveriţa, sprinten sărind din grindă-n grindă,
Pe scrinuri şi pe mese răstoarnă toate cele,
Şi cum îşi taie zborul Liliac şi Rîndunele,
Zăream doi Cîini: o javră de casă şi-un dulău,
Vulturul şi Paingul sosiţi de pe Ceahlău,
Pe stîlpul etajerii un Şarpe incrustat
Cu ochii de rubine şi trup de matostat,
Şi printre oi bîrsane, doinind «oiţă bîr»,
Pe băţul păstoriei proptit: un Lup nazîr.
Un Greer şi-o Furnică pe-un şal zoreau cît pot;
Rîdea Bursucul, Vulpei «cu pufişor pe bot»;
Măgarului, cu ifos cînta Privighetoarea;
Şi ca-ntr-un bloc de stîncă sculptîndu-şi nemişcarea,
Un Elefant, de tronuri şi de măriri sătul,
Mai măsura vecia cu-al trompei lung pendul...

Neputincios, în jilţu-mi de spaimă zgribulit,
Ţinteam cu deznădejde acest potop cumplit
Şi-n gîndul meu tot una de greu afuriseam
Şi fabula şi luna ce iscodea la geam...
— Ce vreţi, cinstite fiare? abiá putui să-ngîn.
Pe Donici dînd de-o parte, răspunse-un urs bătrîn,
O namilă cît uşa, cu şaptele-i cojoace,
Crescut în fund de codri şi neştiind să joace.

— O, fiule, n-ai teamă, la tine mult n-om sta,
Căci, oricît de bogată ar fi odaia ta
În colb de cărţi uitate pe rafturi în şirag,
Un fagure de miere ne este mult mai drag,
Cules în zori, pe rouă, din guri de buturugi:
Un fagure din care lumina zilei sugi,

Pe cînd se-nalţă zornic prin ramuri, ca un nor,
Surorile albine în roi zbîrnîitor...
Oricît ar fi de moale, mătăsuri şi covoare
Nu sînt ca iarba verde în răsărit de soare,
Cînd raza e arcuşul ce-atinge într-o doară
Pădurea ce răsună ca lemnul de vioară,
Cînd codrul tot tresare să-şi scoale cîntăreţii...

Noi am venit la tine să judecăm poeţii.
Nu te-ngrozi, căci fabuli — ştiu bine — n-ai scris încă;
De fabulişti ne plîngem: obrazul ni-l mănîncă;
Găsiră, vezi, cu cale să ne prostească neamul.
Răbdarăm toate: lanţul şi jugul greu şi hamul —
Nu vrem să ne-altoiască cu sufletul lor mic.
Ne-au învăţat braşoave şi fapte de nimic;
Ne-au judecat pesemne cu proprie măsură,
Căci numai Omul minte, blesteamă, strică, fură,
Slugarnic cu cel tare şi bici cu cel mai slab...
Ce inimă întrece pe-a calului arab?
Ce mînă ţese pînza mai fin ca un paing?
Credinţa unui cîine nici sfinţii n-o ating!
Şi nu cunosc pe lume neveste sau fecioare
Să aibă ochii galeşi ai bietei Căprioare...
Deşi nu-s «doctor» încă şi n-am urmat vreun curs,
Pe voi nu-mi schimb năravul şi pielea mea de urs.
Nu vrem — poetul fie maestru cît de mare —
Să rîdă toţi ştrengarii din clasele primare
De vorbele neghioabe ce ne şoptiţi cu tîlc...

Privi urît la Donici ce tot tăcuse mîlc,
Se scărpină la ceafă şi mormăi-nainte:

— Vezi, fiule, voi oameni, nu ştiţi decît cuvinte.
Ca şi copiii care prind fluturi vii pe pagini,
Le-aţi ţintuit în suflet cu zboruri de imagini
Şi jocul lor de aripi nebun şi ne-ntrerupt
V-ascunde noaptea sfîntă ce doarme dedesupt.
Noi ascultăm — stăm zile la pîndă, nopţi întregi,
Ca să culegem glasul ce tu nu-l înţelegi;
Stăm, urmărind tăcerea ce vrea să ni-l ascunză
Sub fiecare piatră, sub fiecare frunză;
Adulmecăm pădurea, poiana, iarba-naltă,
Sămînţa care creşte şi muşchiul ce tresaltă,
Şi muntele ce-nalţă spre cer a lui spinări,
Şi cîmpul care fuge sporind din zări în zări.
Vezi, peştii-ascultă apa — şi păsările vîntul,
Sobolii orbi, cum bate ca inima pămîntul...
Fiinţa noastră toată e-o vastă ascultare:
Urechea ne lărgeşte fireştile hotare
Şi ni le duce pînă în cap de univers...
Ce cată-n van poeţii subtili cu al lor vers
Cu ritmuri jucăuşe şi cîntec de silabe —
Găseşte trupul nostru greoi în patru labe...

Scurt se opri cu ochii holbaţi la luna plină,
Ce prelingeá pe geamuri o miere de lumină,
Şi ursu-n două labe şi cu priviri aprinse,
Spre galbena comoară tot botul îşi întinse.
Dar supărată, luna, făcîndu-se văpaie
Şi măturînd cu raza-i întreaga mea odaie,
Îmi şterse ca fantasme lighioanele lui Donici...
Îşi potoli mînia, şi se-adînci în hronici.

SATUL MEU

1923

234. *Harta*

Sînt satul strîns în punct pe o hîrtie:
Paing în drumuri negre, ca-ntr-o plasă.
Privindu-mă școlarul o să știe
Ce nume port, în ce județ și plasă.

Atîta tot; căci oameni, vetre, locuri
Și cîmp și crîng și brazdă și livadă
Și cerul minunat cu mii de jocuri
De raze și de umbre — n-o să vadă.

235. *Lumina*

Te întîlnesc și-aici — Ce drag mi-e ceasul!
M-am aurit acuma de chindii.
Îți măresc umbra, sufletul și pasul
Spre satul unde trebuiai să vii.

Te duc pe tălpi de soare pînă-n noapte
Și vei păși-n condurii lunei noi,
Cînd răsărind din lanurile coapte
Bătrînii nuci vor întreba de noi.

236. *Moş Gheorghe Jitarul*

—Sîn Pătre, moşule albit de soartă,
Deschide poarta, lasă-mă în rai!
— Amu, vezi, satul nu mai are poartă,
În el, Cucoane, poţi intra cînd vrai.

Cei patru cai n-o să-i struneşti, jitarul
Să-ţi iasă-n cale cu căciula-n mîini.
Cu mine lumea şi-a pierdut hotarul —
Boierii-s duşi şi satu-i fără cîini.

237. *Proprietarul*

Am fost, cîndva, stăpînul de pe lanuri...
Azi stăpînesc un parc — nu mi-e destul.
Am dat cu drag terestre oceanuri
De pămînt drag şi negru, prea sătul.

Ţăranii azi îmi stau pe arătură...
Eu îi socot de buni, ei mă cred rău,
Ne înşelăm, mă-ntreb, în ce măsură?
Să fii stăpîn pe inimi e mai greu.

238. *Vlad Plugarul*

Sînt un plugar, mă cheamă Vlad Nicoară;
Am fața aspră și tăiată-n lemn,
De satul meu mă leagă strîns o sfoară
De țarină și sapa mea de lemn.

Eu nu cunosc sub cer decît pămîntul
Mai negru ca o pîine de secară.
Dă-mi, Doamne, să-mi călească legămîntul
Un plug, doi boi și brațul care ară.

239. *Ilie Baciu*

Proptit în bîtă stă cu trei picioare,
În sarica lățoasă cît un urs —
Aicea de cînd țara e sub soare,
În juru-i oi și veacuri i s-au scurs.

Și l-a pălit un gînd în noaptea lungă:
E poate și acolo un oier
Ce-și mulge toate stelele în strungă,
De curge Calea Laptelui pe cer.

240. *Vasile Bultoc*

Sînt gospodar în satul meu Miorcani.
Muiere, prunci, nevoi belşug: o casă —
Şi floarea rea a soarelui, de ani,
Pe zidu-i alb o umbră-albastră lasă.

Icoanele s-au afumat puţin
Cu sfinţii lor cei mari cu barba-n spume.
Dar, viu — pre Domnul Sfînt — în grajd îl ţin:
Un bou, bou bun, nădejdea mea pe lume.

241. *Ion Pescaru*

Vecinul Vlad nu ştie decît grîul
Şi păpuşoiul, care-s din ţărîni —
Eu secer, treier şi culeg tot rîul
Strălimpede de-l vezi pînă-n plămîni.

Ilie Baciu ştie numai tîrla
Şi oaia neagră cea cu mielu prost —
Eu mulg undind cu undiţa mea gîrla,
Şi ştiu povestea mrenei pe de rost.

242. *Secretarul Primăriei*

M-am născut într-un sat cu case albe,
Albe ca laptele neted din oală...
Pe-atunci mergeam şi eu în straie albe —
Părinţii m-au trimis în tîrg la şcoală.

Azi port surtuc nemţesc, ştiu legile agrare
Şi buchia Codului Silvic dezleg...
De toate ştiu — de ce nu sînt în stare
Doar oamenii de-aici să-i înţeleg?

243. *Florea Herghelegiu*

Ca bradul şi cu pletele pe umăr,
Spătos, strîns haiduceşte în chimir,
M-ai pomenit călare — fără număr,
Mînîndu-mi herghelia la ceair.

Cînd învîrteam harapnicul odată
Şi dam un chiot straşnic în amurg,
Ca din pămînt ieşea, se făcea roată,
Vîrtej venea: cu şarg, cu roib, cu murg.

244. *Ilinca lui Ion*

Cu mîna stau la gură — şi tăcută,
Desculţă şi cu părul sub basma.
Nu te uita la faţa mea trecută —
Pe vremi la horă înflorea şi ea.

Necazuri de muiere, cum sînt sute...
De-o vreme-ncoace-mi umblă omul beat.
Viţica e bolnavă... cin's-ajute?
Pe cel mai mic, de Paşti l-am îngropat.

245. *Anisia*

Boierul tînăr m-a-ntîlnit la iaz,
Cînd soarele pe deal scăpa s-apună —
Şi soarele mi l-a oprit pe iaz.
Şi nu ştiu cînd mi l-a schimbat în lună.

Boierul tînăr a plecat de mult.
Că voi fi mamă, n-am vreo bucurie...
Şi multe spune satul — şi le-ascult
Şi-mi dau cu bobii-n inima pustie.

246. *Joldea Contrabandistu*

Cum mi-ați gonit, voi, granița la Nistru!
Stă Prutul singurel, și e păcat.
Pe Joldea din Miorcani, contrabandistu —
Îl știe un județ, din sat în sat.

Tu n-ai pîndit, cînd luna-n nori răsare,
Cazacul și-a lui suliță pe cer.
N-ai înotat cu sacul la spinare
Prin plescăit de glonț de grănicer.

247. *Popa Breazu*

Mi-ascund în guler părul de muiere,
Mi-arăt doar barba roșie de ovrei.
Sînt preot — știu, dar sufletul n-o cere.
Am seminaru-ntreg, mai mult ce vrei?

Sînt popă — da. Ți-am arendat moșia;
Plătesc cinstit; am vite pe islaz.
De-i anul bun, din plin beau bucuria —
De-i rău, îmi beau și ciudă și necaz.

248. *Părintele Niculai*

Am barba ninsă ca un Sîn Nicoară
Şi faţa suptă ca un mucenic.
Ca mîine trupul n-o să mă mai doară
Pe sub salcimi, în ţintirimul mic.

Citesc cu greu bucoavna din psaltire,
Stînd slab şi gîrbov, în pridvorul scund.
N-am strîns averi, am strîns doar mîntuire —
Şi-n inimi, ca-n altarul sfînt, pătrund.

249. *Baba Vişa*

Sînt mamca morţilor din sat — mă cheamă
Doar ei să le spăl trupul, n-am copii.
De faţa lor adevărată nu mi-e teamă —
Cu mîna mea pe rînd îi primenii.

Le fac coliva şi-i veghez la noapte
Cînd primul somn le e aşa stîngaci...
Vezi — să n-o spui — ei tot mă strigă-n şoapte,
Cu sila îi adorm ca pe sugaci.

250. *Iliuț, orbul satului*

Stă desfrunzit pămîntul de imagini
Şi numai sunetele mă proptesc:
Araci uscați prin via în paragini —
Şi printre ele-n mine dibuiesc.

Nu poți privi grozava mea pupilă:
Cadranu-i alb n-arată nici un ceas —
Şi totuşi ochii-mi te țintesc cu milă,
Căci tot în suflet calcă al meu pas.

251. *Meşter Toader*

— Din moşi strămoşi, ai tăi au fost la stîni;
Din tată-n fiu, la păpuşoi săpară,
Ce te-a făcut să iai mistria-n mîini,
Moş Toader, omule cu vorba rară?

— Din băligar, nuiele şi din lut,
Prin foi de brustur şi prin flori de nalbă
Ca o făptură vie mi-a crescut
Mioriţa satului: căsuța albă.

252. *Ulița satului*

Un drum de care mi-a dat brînci în sat —
Și am pornit să văd pe-aici cum este.
Cînd plouă sui costișul apăsat,
Și vara colbăit mă urc pe creste.

La han, la primărie, fac popas
Și la biserică, sub țigle roșii.
Căruțele îmi zvîrlă prafu-n nas,
Dar mă iubesc purceii și cucoșii.

253. *Curtea boierească*

La mine-odată, cum vii la bunică,
Veneau în cîrd căsuțele din sat —
Cu șorțul lor de var pe prispa mică,
De rochia mea de parc s-au agățat.

Acuma sînt bătrîna ce tot toarce
Și mormăie, uitată, a pustiu,
Căci, vezi, ce-a fost odată, nu se ntoarce
Și-obrazul nou al satului nu-l știu.

254. *Parcul*

Aici se-nchide cercul unei vraje:
L-ai început de mic copil, — sînt ani!
Mi te-ai oprit tîrziu pe verdea plajă
De ulmi bătrîni, de nuci și de tufani.

Și-n parcul adumbrit pe înserate,
Cînd rătăcind în el, te regăsești —
Îți culci pe trunchiuri un obraz de frate,
Îmbrățișat de ramuri omenești.

255. *Copacii din sat*

De ce-ai sădit în satul nostru case
Și garduri vii, căruțe și plugari,
Cînd singuri stăm — răzeși cu crengi pletoase —
Și-l străjuim de vînturile tari?

Și omului de ce i-ai dat ființă?
Azi e aici și mîine în vecini,
Cînd noi sîntem un loc și o credință,
Ai satului — din frunză-n rădăcini.

256. *Biserica*

M-am înălțat în turn — cum se ridică
În bîtă un cioban, culcat la oi,
Să-și numere cu ochii turma mică —
Și-acolo m-am trezit rămas cu voi.

La Sîn Mării, cînd clopotele sună,
M-apucă dor de stînă și dulăi,
Dar anul trece, lună după lună,
Și-mi tot pasc satul pe aceleași văi.

257. *Clopotul*

Cu-același glas de e botez, de-i moarte,
În dangăt lung și larg, cînd plin, cînd frînt,
De peste zări, din cer, de mai departe,
Eu vă aduc tot satul pe pămînt.

Voi, drept răsplată, m-ați legat de turlă
Strîns, ca nebunul ce-și ia lumea-n cap.
Dar limba-mi geme, blestemă și urlă,
Cînd de frînghie trageți să nu scap.

258. *Cimitirul*

Sînt satul cel adevărat, cel unde
N-au casele nici poartă, nici ferești.
Mă calci — și pasu-ți dă să se cufunde,
Și timpul sună-a gol, cînd mă găsești.

Salcimii mei îi văd prin rădăcine —
Nu-i mai cunoști de cer și vînturi goi?
Nici frații tăi n-o să-i cunoști în mine
Cînd trupul ca o haină îl despoi.

259. *Crîșma*

Am streașina-ntr-o parte, cum se cade
Să-ți porți căciula cînd de ani tot bei.
Holerca-i rea și naște-n oameni sfade—
Mi-e sufletul vîndut unui ovrei.

Dar tot păstrez ca lacrima sub geană
În pivnița boltită — ca un dar
Din timpul vechi cînd nu eram dugheană,
Un poloboc pecetluit de la Cotnar.

260. *Hora*

Mă nasc la han odată-n săptămînă,
Mi-e pîntec cobza, fluierul mi-e os.
Nu pot trăi de nu mă țin de mînă
Flăcăii dîrz sau fetele sfios.

Ce chiot dau cînd ies prin bătătură!
Tot calc și bat în tact ș-alerg pe loc...
Spre seară amețesc de băutură,
Dar nu mă las — că mor de nu mai joc.

261. *Rateșul vechi*

Acolo unde-a fost popas și cîntec
De lăutari și sfat de cărăuși,
Tăcut pătrunde-al lunei lung descîntec
În hanul fără geam și fără uși.

Și-acolo unde ți-aducea odată
Hangița vinul roș în cofăel,
Lung țipătul buhaiului de baltă
Mă cheamă-n noapte moartea după el.

262. *Iazul*

Mă uit la cer prin gene lungi de stuf;
Ridic, în zori, un dîmb ca o sprinceană:
Sînt ochiul mort în ziua cu zăduf
Și ochiul viu în seara pămînteană.

Cînd rațele sălbatice cad stol
Și fîșîind prin trestii se strecoară,
Se-aprinde dorul lunii pe-al meu gol
Și plopii se sărută lîngă moară.

263. *Morile de vînt*

Cu penele de șiță, o aripă
Fantastică se-nalță din coceni —
Din brațe dăm să te oprești o clipă
La morile de vînt din Crăiniceni.

Surorile de apă plîng cu Prutul,
Surorile cu abur suflă greu.
Noi ne iubim, în cer, cu nevăzutul
Și vîntul ne ia-n brațe ca un zmeu.

264. *Pădurea de la Stînca*

De ce-ai tăiat copacii de la Stînca?
Ca să mi-i vinzi cu carul, ce-am făcut?
N-aveam izvorul clar ce-l naşte stînca,
Şi umbra mea în tremur peste Prut?

Toporul ce mi-a despoiat mărirea,
Nu-n trunchiuri ci-n trecutul tău, lovi.
Azi umbră nu-ţi mai dă nici amintirea
De cînd îmi smulse ramurile vii...

265. *Prutul*

De ce nu vii cu mine la Galaţi,
Biet sat olog, împotmolit pe maluri?
Şi voi, căsuţe proaste, de ce staţi
Tot în cămeşi — sau teamă vi-i de valuri?

Eu merg mereu, voi staţi mereu pe loc,
Şi totuşi ne-ntîlnim tot faţă-n faţă.
Ce vrajă-o fi, că nu pricep de loc?..
Dacă-aş porni mai dis-de-dimineaţă!

266. *Pîrîul*

Sînt rîsul clar al satului — într-una
Mi-arăt la soare dinţii albi de prund.
Cînd vine noaptea, lacrimi îmi dă luna,
Cînd creşte norul, plînsete ascund.

Dau oamenilor jimbla aurită,
Dar morile cu roata lor mă bat...
Ştrengarii zvîrlă-n mine, ca într-o vită,
Cu bolovani — cînd faţa le-am spălat.

267. *Stîlpii de telegraf*

Am pironit în cuie nalte drumul
Să n-o pornească razna-n porumbişti —
Catarge ancorate cu duiumul,
Ce toate fug cînd numai tu te mişti.

Întindem rămurişuri de reţele
Şi în amurg rodim cu soare-aprins...
În toamnă înfrunzim cu rîndunele:
Un fel de frunze negre cu piept nins.

268. *Oile*

Pe cîmpul neted, ca pe-o masă verde,
Un joc de domino s-a resfirat
Pîn-ce amurgul — jucător ce pierde
Îl strînge grabnic și-l aruncă-n sat.

Pe miriști stă o strachină cu lapte,
Și laptele tot picură din ea...
Sub luna plină va dormi la noapte
Un țintirim turcesc pe o vîlcea.

269. *Rîndunelele*

Pe pagina de cer senin, de-o oră
Un Dumnezeu — pe semne caligraf —
Ne-ncurcă-n scriitura lui sonoră
Și taie zarea-n dungi de telegraf;

Apoi ne prinde-n ele cîte una
Ca buchiile dintr-un alfabet,
Și-n cerul vînăt de amurg ca pruna,
Cînd le citești — te pomenești poet.

270. *Stupul*

Port o căciulă, galbenă, de paie
Din gură-mi ies cuvinte cu aripi,
Şi-mi zumzăie pe buze o văpaie
De miere, din belşug să te-nfiripi.

Eu sînt poetul satului acesta
Nu e, cum crede el: Ion Pillat,
Nu cat înţelepciunea-n Zend-Avesta
Şi-o sug din sucul florilor din strat.

271. *Gîştele*

S-au dus în vînt şi prin văzduh albiră
Prostirile întinse pe zaplaz?
Ce petice de-omăt ciudat se-nşiră
Sub soarele de vară, pe islaz?

Şi ce pietroaie albe-ncep să mişte
Pe albia secată de pîrîu?
— Nu, drumu-i plin de-un cîrd răzleţ de gîşte
Ce umblă după boabele de grîu.

272. *Brotacul*

O frunză verde a sărit din iarbă
În apă — sperie stelele din lac
Ce tot clipesc din ochi şi se întreabă
De dă iar toamna-n foi... E un brotac.

Un brotăcel cam beat de-atîta vară,
De-atît parfum de flori cam uluit,
Ce se tot saltă pe a lunii scară
Şi vrea s-ajungă-n ceruri negreşit.

273. *Iepurele*

Pe cîmpul alb ca foaia de hîrtie,
S-a zugrăvit ca-ntr-un abecedar
Un iepure dînd razna pe moşie
Şi, fugărindu-i urma, un ogar...

Şi-un vînător de lemn cu şapca verde
Ca-ntr-un album ocheşte fără ură —
Şi puşca scoate foc, fum alb se pierde,
Mînjind cu sînge negru o pictură.

274. *Vînătorul*

Pierduși o zi ca să împuști o rață
Din zbor pieziș pe ceruri și pe iaz?
— Nu, iată-mi-le încă vii în brață
Priveliștele dragi ca un obraz.

Ți-aduc amurg și apă laolaltă,
La hanul vechi, cu cușma pusă strîmb...
Ia-mi asfințitul galben de pe baltă
Și cerul clar și verde de pe dîmb.

275. *Amurgul*

Oprit pe muchia dealului din zare,
Ard focuri printre clăi în umbre mari,
Podesc cu aur drumul strîmt de care
Și scot lumini din sat ca din amnar.

Pe cositorul apelor coclite
Întind subțiri și lucii foi de-argint,
Și-acum în umbra nopții dezvelite
Doar ochii verzi ai mîțelor i-aprind.

276. *Umbra*

1 Cînd soarele e sus, m-ascund în sînul
Tufanilor cei mari de lîngă Prut,
Dar cînd pornește peste clăi, hapsînul,
Tîrîș ies tainic și sporesc tăcut.

2 Poporul meu îl leg de-orice făptură...
E străveziu și-albastru ca un fum.
Cu pasul tău pășește pe-arătură,
Și chipul lui ești tu culcat pe drum.

277. *Tăcerea*

Cobor pe cîmp odată cu-nnoptarea,
Sînt pretutindeni și nu-s nicăieri,
Mă prinde pitulată nemișcarea;
Dar pier, cu glasul tare de mă ceri.

Mă sfîșie cucoșii, cîini mă latră,
La iaz mă joc cu luna plină-n stuf,
În jurul lămpii ațipesc pe vatră,
Și satul doarme-n mine ca-ntr-un puf.

278. *Luna*

Pe cîmpul asfințitului răsar
— Potir de crin pe-un lujer nevăzut —
Și-o stea de aur viu, ca un bondar
Din alba mea petală a căzut.

Și-acum, spre zori, cum tainică pălesc
În chipul unei flori de păpădie,
De-mi suflă vîntul fulgul meu ceresc,
Pe iaz — privește-l însorit învie.

279. *Noaptea*

Am mers călare pe planeți zi lungă
De vară, cale lungă pînă-n seară,
Ca pe pridvor albastră să te-ajungă
Din zări iubirea mea crepusculară.

Desfă-mi ușure vălul prea subțire
De nori, sărută ochii mari de stele
Și-n poala mea îți lasă în neștire,
Îți lasă fruntea grea de gînduri grele.

280. *Stelele*

Pe-un drum de oi, ce-n miriște colindă,
Tăcerea nopții a pornit spre sat,
Și nori ușori în slavă stau să-ntindă
Marama lor de borangic curat.

Dar le străpung penumbra mii de ace
Sclipind lumini ca piatra de olmaz.
Și vălul tainic cerul și-l desface
Și satul îl privește în obraz.

Ion Pillat în uniformă de licean, în parcul de la Florica.

Într-o excursie la tîrgul de fete de pe muntele Găina, unde Ion Pillat și pictorul Ștefan Popescu au plănuit întocmirea volumului FLORICA. La dreapta: Ion Pillat; în prim plan Ionel Brătianu; în fund Ștefan Popescu purtînd pălărie cu borul răsucit; între cele două femei din primul plan, poetul Ion Minulescu.

281. *Primăvara*

Un cuc glumeț mi s-a pitit sub frunză?
Îmi strigă: *cu-cu*, să-l găsesc în crîng —
Și iarba nu mai vrea să se ascunză
În inima pămîntului nătîng.

Și cum nori albi clădesc pe ceruri schele
Și ape vii îmi cîntă pe la mori,
Am săgetat în sat cu rîndunele
Și-ncondeiez poienile cu flori.

282. *Nori de vară*

Suflați în aur ruginiu de soare,
Închipuim pe ceru-n asfințit
Icoanele împărătești pe care
Nu le mai vezi lucind în nici un schit.

Și noaptea cuvioasă ce coboară
Pe inimi și pe holde și pe sat,
În pomenirea zilelor de vară,
Cu-argint de lună plină ne-a-mbrăcat.

283. *Toamna*

M-au presimțit în zare plopii — iată
Ca morții galbeni au rămas și goi...
Și apa cerului e mai curată
În tremur lung sub bărcile de foi.

Iar tu, pășind pe frunzele uscate,
Simțind că vin hoțește peste tot,
Te-oprești și scapi din mîini înfrigurate
O inimă de aur, ca un rod.

284. *Iarnă*

Ți-aduc omătul liniștit ce-apasă,
Cu fulg ușure, ca o piatră grea
Pe țarină, pe suflet și pe casă —
Ți-l las pe geamuri preschimbat în stea.

De-acum cîmpia va fi foaia nouă
Pe care sănii nseamnă stranii dungi,
Și-n tine, călătorule-o să plouă
Cu zurgălăi, cu amintiri, cu doruri lungi...

285. *Poetul*

Nu sînt al lui, dar satul e în mine;
Trăiește-n sufletu-mi cu toți ai săi.
Simt cum mustesc în sîngele din vine:
Copaci și case, oameni buni și răi.

Amestec fără seamăn: cer și glie,
Iubiri, dureri și chiot și blestem —
Tot universul strîns într-o moșie...
O, Doamne, fă să-l deapăn ca pe-un ghem!

286. *Darul*

În pumni, un pumn de-alune ți-am cules
Prin crîng, din zori și pînă-n seara sură —
Din miezul lor nimic n-ai înțeles,
De nu le-ai spart cu dinții-ntîi în gură.

Un coș de mere aurii ți-am dat —
Pripitul, lacom l-a golit îndată.
Dar gospodarul bun și l-a păstrat
Să-l aibă pentru masă iarna toată.

BISERICA DE ALTĂDATĂ

1923-1926

287. *Biserică veche*

Biserică, în noaptea albă cu zarzării-mprejur în floare
Și cu poleiul lunii pline pe aripe de heruvim,
Uitată-n fundul mahalălii — în liniștea-ți mîntuitoare
Primește, din grădini de vară și patimi, singur să revin.

Pe turla ta lucește luna cu bruma ei ca o beteală...
Copil sfios mă lasă, lainic, să-ți calc pe prag ca pe-un hotar.
Să piară dorul de femeie, viclean, sub sfînta zugrăveală
Și inima mi-o fă să fie pe-altare limpede pahar.

Dar dacă sufletul din mine, bolnavul suflet, n-o să prindă
Ca tencuiala ta curată un rai de proaspete văpseli —
Cu barba ninsă, bunul preot se roagă pentru el în tindă
Și vede îngerii în preajmă-i cu pene lungi de rîndunel.

Și dacă birji îmi duc prin noapte, ca-n negre bărci de voluptate,
Iubirea trecătoare-n care mi-am otrăvit vecia mea
Tușind, mai stă paracliserul bătrîn, cu mîini cutremurate,
S-aprindă la icoane cerul: sfînt lîngă sfînt, stea lîngă stea.

288. *Drumul Magilor*

Poiana din pădure strînsă-n clăi
Ne-aține drumul cu miros de fîn.
Culegem banii soarelui pe căi...
E vîntu-n foi sau curg pe sus fîntîni?

Amurgu-și scoate stelele din sîn
Și boabe de sclipiri s-au risipit.
Luceafărul a pogorît pe stîni —
Zărim păstor și staul, deslușit.

Poiana aburită de-nnoptări
Primește, îngeri albi în loc de miei.
Pe cai de munte împietrim, călări,
Urmînd uimiți luceafărul tustrei.

De păcură se lasă noapte grea...
Nechează-n ceruri caii speriați.
La focul stînii am atins o stea
Și-n para flăcărilor, îmbrăcați,

În aur și-n argint scînteietor,
Au cine sîntem cerem în zadar,

Și-naintăm cu-alaiul Magilor
Purtînd în palmă raza ca un dar.

Iar gîngul schitului, la cruci oprit,
Vestește împlinirea semnelor,
Căci baciul dacă-n tîrlă ne-a poftit,
Maria lui născuse un fecior.

289. *Spre schit*

Mesteacănii, în vînt, pe dealuri bat mătănii
La tróița cu nori de aur învechit —
Poteca i-a lăsat pe marginea poenii
Și împletind lumini dă fuga pîn-la schit.

Egumenul bătrîn de pe pridvor privește
La apele din stînci scăpînd argintul viu,
La turma, sus pe plai, ce iarba-n flăcări paște,
La omul, în amurg, pornit la drum tîrziu.

Clopotnița de lemn pîndește peste curpeni
Și clopotele vechi înalță glasuri mari
Să cheme prin păduri, cu sufletul în cumpeni,
Pe călătorul stînd la crucea din hotar...

Dar drumul povîrnit, la vale duce umbră
Cînd, pîlcuri, mieii albi pe culmi mai duc zăpezi —
De-acum e foșnet lung ce-a fost sclipiri de undă,
De-acum tu simți adînc ce nu mai poți să vezi.

290. *Mînăstire*

Pe zări străvechi ca scoarţe olteneşti,
Ţesute-n flori şi păsări de-amurgire,
Pe culmi te înălţai, să împlineşti
Logodna cerului cu ţara – mînăstire...

Şi valea ca o carte s-a deschis
Şi ntîia stea citi în ea prea bine,
Şi ce-a fost trup de om s-a făcut vis
Şi ce-a fost dor s-a împăcat cu sine.

Şi-n mine şi n poiană şi pe drum
Deodată s-a întins atîta pace
Că Dumnezeu plutea ca un parfum
De fîn cosit, cînd claia se desface ..

Şi-aş fi crezut că totu-i zugrăvit
Şi că privesc, copil, o stampă veche,
De nu-mi venea — cînd şters, cînd desluşit —
Un zvon adînc de clopot la ureche.

291. *Arhondaricul*

Arhondaricul alb e un potir de nalbă,
În jurul meu deplin, de noapte, s-a închis
Mi-e gîndul un gîndac în liniştea lui albă,
Gîndac vrăjit de somn şi ameţit de vis.

Tăcerea, stea cu stea, pe mînăstire pică.
Smerite umbre lung se-nchină sub molizi.
Vezi, Sfîntul Duh, porumb tăcut şi plin de frică,
Se lasă alb din zbor pe pacea din firizi.

Şi, miel prior, Iisus, pe iarba moale, iată-l
Sugînd, nevinovat tot cerul din fîntîni
Şi lîngă el, oprit din mers, Dumnezeu Tatăl,
Monah bătrîn, ţinînd o toacă mută-n mîini...

Tăcere... Pentru veci călugării muriră
Şi clopotele-n turn s-au spînzurat de grinzi.
Tăcere — nici un rîu în noapte nu respiră,
Tăcere — nici un psalm în suflet n-o să prinzi...

Dar un ciocan bătu, argint sfios, în toacă
Şi sunetele vii — lungi păsări — au zburat

Prin clarul lunii nins pe pomi de promoroacă,
Rotind la nesfîrșit pe-un cer nemăsurat.

Și au căzut, legînd o minunată salbă,
Într-un arhondaric din schituri de povești,
Să poarte pînă-n zori, în hora lor cea albă,
Pe omul adăstat sub streșine cerești.

292. *Toaca*

Pe curtea mînăstirii îmi deschid,
Ca peste visul sufletului, geamul.
Tăcerea e de piatră: un molid
Și-a-ncremenit în luna plină ramul.

Biserica de bîrne s-a nchinat
La steaua cea dintîi, ca la icoană.
Un înger ca un nor îndepărtat,
Proptit de munți, se roagă alb în strană.

Ce-i om s-a stins — ce-i sunet a murit...
Trăiește numai schitul și copacul.
Tăcerea cerului a țintuit
Cu stele grele de oțel capacul...

Dar clar o picătură a căzut,
Spărgînd oglinda timpului în două —
Și-ascult în piept și-aud în schitul mut
Mărgăritarele cum plouă.

E toaca Ta! A început să bată
Sub cer, prelung, cu inima deodată.

293. *Gîngul*

Clopotniţa din deal aruncă pietre-n zare:
Vezi porumbeii albi prin seri albastre cad.
Amurgu-şi dă pe-o stea zăvóiul de vînzare,
Pe-o stea de-argint curat ce-a licărit în vad.

Guşatul la izvor a regăsit-o-n apă,
Talant stelar lăsat în dar de Dumnezeu.
L-au rîs ţăranii răi, încovoiaţi sub sapă,
Dar plopii îngeri stau păzind la heleşteu.

Le-au tremurat în vînt, lung, aripe uşoare,
În graiul lor foşnit pe nume l-au chemat
Şi, buni, îl ocrotesc de moară; vrăjitoare
Ce-ncalecă pe rîu, bătîndu-l înspumat.

O salcie din drum — haiduc cu barba sură —
Cu ramul — un pistol — dă foc de licurici.
În umbră stă cruciş cu luna-n vîrf de şură,
Un huhurez scîncind ca şi copiii mici.

Clopotniţa de-acum azvîrle greu, ca-n groapă,
În noapte, bulgări mari de sunet şi tăceri —
Dar gîngul duce-n pumni pe-o minunată apă,
În mărţişor, un strop, strălucitor de cer.

294. *Cozia*

Foşneşte Oltul — pluta a trecut,
Dar cerul spart în cioburi vine iar
Să cheme peste ape, din trecut,
O mînăstire toată de cleştar.

Cu murmure şi val şi veac se scurg...
De ce şi astăzi Cozia a rămas?
Trecutul stă pe unde, în amurg,
Cu umbra lui ca umbra unui ceas.

Foşneşte Oltul... Stele au sclipit —
Cu mîna şi cu mintea nu le-ajung.
Prin ce desiş de codru încîlcit
Se-ncearcă aripi şi se zbat prelung?

Un dangăt de aramă a zburat...
Se duce peste văi şi peste munţi.
Aproape vezi albastrul tremurat
Durînd din sunet şi din suflet punţi.

Aproape simţi cu ochii mari deschişi
Cum unul cîte unul s-au desprins

Din noaptea ce se prinde-n rămuriș,
Hulubii Domnului pe cerul nins.

Cireșul de pe drum a înflorit —
E alb de lună multă ca de flori
Ori poate peste pomul liniștit
Stă stolul alb al serafimilor.

295. *Monahul la capre*

A fluierat un tren departe-n vale
De-aci la el ce multe veacuri sînt!
Sub munte, unde schitul se prăvale,
O toacă sună și-a tăcut în vînt.

Atîta tot — pe cerul nalt ereții
Cunună torc din zborul nemișcat
Poienii ce atîrnă pe pereții
De stînci tăiate-n piscul detunat.

Monahul roș la capre stă de pază,
Sălbăticit, slăbit de-așa pustiu —
Singurătatea singură-l veghează,
Dihăniile din codru de-l mai știu...

Și-acum cînd umbre pe furiș, în taină,
Lungesc pe jos copac lîngă copac,
Vin caprele, se freacă de-a lui haină
Ca de-un gorun cu coajă de șiac.

Prin sfeșnice domnești de flori de nalbă
Zărește satul, casa cu livezi

Și fata albă ca o iadă albă
Și ochii-i verzi ca firul ierbii verzi...

Și mîna aspră mîngîie alene
Blănița iedei și se pierde-n ea —
Și parcă muierește ard sub gene
Priviri viclene ca ispita grea.

Dar țapul negru și bărbos, deoparte,
Chioriș aprinde galben ochi de drac —
Pe cînd mesteacăni albi, ca într-o carte
De basme, din penumbră se desfac,

Răsar — arhangheli mari — prin amurgire
Cu aripă și sabie de foc,
Pe cînd monahul cel ieșit din fire
Ca la icoană bîjbîie pe loc.

296. *Îngerul*

O sperietoare își ridică brațul,
Îngenunchiată-n holdă pîn-la brîu.
Din drum flăcăi, spre sat zorindu-și pasul,
Îi zvîrle pietre care cad prin grîu.

Dar plopul nalt o binecuvintează —
Pornește alb un stol de porumbiei
Și licărind pe zarea de amiază
Domol se lasă peste lemnul ei.

Ce clar răsună clopotele toate
— Ca picături de soare pe un rîu —
Cînd îngerul cu aripi înnodate,
Înțelenit se clatină prin grîu.

Abia tîrziu, cînd holda e albastră
Și prinsă-n seară ca în flori de in,
O fată, adormită la fereastră,
În vis îi vede zborul cristalin.

297. *Biserica de altădată*

Biserică de altădată, ce ctitor mi te-a scos în cale
Cu zarzării din curtea veche și năpădită de urzici,
Sub coperiș lăsat pe-o rînă, la margine de mahalale,
Sub turnul mîngîiat în aripi de raze și de rîndunici...

Cu chipul șters în zugrăveală: Matei și Marcu, Ion și Luca,
Evangheliștii de pe vremuri, tuspatru, predică-n pustiu
Amurgul doar și toamna, singuri, dau să pătrundă prin uluca
Grădinii Domnului, pe care azi credincioșii n-o mai știu...

Biserică de altădată, din nou primește să-ți calc pragul
Ca-n noaptea primăverii mele cu zarzării-nfloriți pe cer.
În somnul veșnic bunu-ți preot, de mult, și-a lepădat toiagul
Și întru Domnul odihnește bătrînul său paracliser.

Stau singur în amurg de toamnă azi, singur eu cu patimi multe
Și nimeni nu mai toacă seara prin suflet și prin mahala,
Nu-i nimeni să se roage-n tindă și taina nimeni s-o asculte
Și la icoane să aprindă sfînt lîngă sfînt, stea lîngă stea.

POVESTEA MAICII DOMNULUI

298. *Rugă ca să încep*

Vreau, Maică Preacurată,
Povestea Ta să fie
În grai cinstit lucrată
Ca lîna dintr-o iie.

Și ca să-Ți țes chilimul
Mă ține Tu de mîni.
Mă-nvețe Heruvimul
Colinda din bătrîni.

Fă-mi graiul bun ca oul
Încondeiat de Paște,
Blagoslovit ca boul
Cînd Domnul meu se naște.

Strălucitor cuvîntul
Mi-l fă cum e la noi
Lumina pe pămîntul
Cu plopi și dealuri moi.

Înalță-mi vorba bine:
Troiță la răscruce —

Drumeţul să se-nchine
De vine ori se duce;

O limpezeşte-n rîul
Ce ride sub arini,
O-ncinge strîns cu brîul
Durerii de creştin.

Dă-mi mie, păcătosul,
Un suflet de beteală,
Să-ţi dea şi el prinosul
Lui sfînt în zugrăveală —

Să fiu ca iconarul,
De nimeni cunoscut.
Nu-mi trebuie slavă Harul
Ţi-l cer: — Am început.

299. *Naşterea*

N-au fost măslini, nici dafini, nici smochini...
Pămîntul sfînt nu e al Galileii —
La noi e Nazaretul, Ioachim
De pe pridvor priveşte Rîul Doamnei.

Stă moşul alb în portul de la ţară,
Dar sufletul, într-însul e catran,
Căci Domnul n-a voit copii să aibă
Şi oamenii cu rîs l-au judecat.

Stă Ioachim şi-n sufletu-i se roagă
Ca-ntr-un pustiu de piatră şi nisip.
Închină Domnului viaţă dreaptă,
Jertfeşte ce-a arat şi ce-a sădit.

Cu furca-n brîu mergi, Ano, în livadă
Să-ţi pască pomişorii albi din mîni
Ca miei priori născuţi în primăvară,
Plîngînd că nu eşti mamă, să-i mîngîi.

Sub un mălin în floare, te aşează —
Un cuib de granguri cîntă pe un ram.
Te roagă, Ano, Domnului, căci iată
De-o floare pomu-n rai s-a scuturat.

Prin nori de-argint petala se coboară;
Cu umbra-n cruce cade un lăstun —
Şi casa ta, Ioachim, e albă
De binecuvîntarea unui prunc.

300. *Copilăria*

Cine să ghicească taina? Cin'să creadă
Că-n fetiţa cu opinci şi cu opreg,
Maica Domnului se va ivi odată...
Nici părinţii ei, privind-o, nu-nţeleg.

Miei Tatălui îi paşte pe toloacă,
Duhul Sfînt ca un porumb îi stă pe mîni
Şi pe cînd copiii satului se joacă,
Clopote îi sună seara în fîntîni.

Îngerii o ţin cu basme lîngă vatră,
Beau cu dînsa spuma laptelui din blid.
Aripi zboară de se mişcă-n prag o piatră
Sau argaţii poarta mare de-o deschid.

Spun vecinii: – Ioachime, fii de pază
Că-ţi boleşte fata mică de-un deochi...
Dar un orb în faţa ei îngenunchează
Şi se roagă şi pricepe fără ochi.

301. *Juruirea*

Şi dacă-a fost Sîntă Măria cea mică,
Să meargă la hram cu toţi se ridică.

Şi dacă a fost ziua de toamnă senină
Cînd urcă Negoiul pe zări de lumină,

Pe drumul cu plopii foşnind frunza rară,
Părinţii Mariei porniră în ţară.

Fetiţa-n căruţă şedea între ei —
Ca apa de şipot erau ochii ei.

Trecură o vale şi două şi şapte...
E noapte şi cerul e calea de lapte

Pe care se duce car mare şi-oier —
Ioachime, schitul nu e nicăieri.

Zadarnic ceri drumul pierdut, la o stînă.
Fetiţa adoarme cu capul pe mînă

Şi maică-sa ţolul îl trage pe ea —
Maria acolo sfînt vis că visa.

Şi iată prin frasini răsare lin luna...
Argintul din vise se lasă ca bruma.

Un schit se vesteşte, nou-nouţ, din pămînt
Ca Sîntă Maria să-i fie hram sfînt...

Şi cum calcă fata cu frică-n altar
În cer sună buciume peste hotar.

Şi cum se închină smerit la icoane,
Toţi îngerii Domnului cîntă în strane.

302. *Buna-Vestire*

Țesea cuminte ca întotdeauna
Maria borangicul la război,
Și cum prin seară cădeau umbre moi,
I s-a părut întîi că intră luna,

Atît de alb venea. Dar nici o rază
Nu calcă mai ușor pe tălpi de vis —
Și s-a mirat ea: cine a deschis
Larg poarta? — Cînd s-a ridicat să vază,

I-a nălucit acum că porumbelul
Ei alb bătea din aripi lîngă ea.
Și cum, sfioasă, fata-l mîngîia,
Arhanghelul dezvălindu-și felul,

Nu s-a temut, nu s-a ferit de dînsul
- Cu îngerii se sfătuia de mult —
S-a bucurat spunîndu-i: Te ascult.
Arhanghelul tăcu, închis într-însul.

Atunci s-a speriat, căci nici un sunet
Nu-i pogora în suflet solul sfînt.
Dar a picat ca moartă la pămînt
Cînd îngerul cu trăsnet și cu tunet

A fulgerat, neașteptat, Buna-Vestire...

303. *Iosif teslarul*

Ea îl privea cum mînuia rîndeaua
Pe blăni de brad. Cioplit și el în lemn,
Nu bănuia teslarul că în greaua
Penumbră-a candelii cu untdelemn,

Maria sta păzind întruchiparea
Lui Dumnezeu în trupul e curat.
Dar cum, mărită, flacăra în para
Luminii-i da obrazu-adevărat,

Iosif, ștergînd năuc sudoarea frunții,
A ridicat în blestem pumni semeți —
Cînd iată cu un pas ce mișcă munții,
Lăsînd icoana goală pe pereți,

Un înger coborî: același — din Vestire.
Maria însă nu-l mai cunoscu.
Văzîndu-l omul își veni în fire
Și se sfii și parcă pricepu.

304. *Nașterea Domnului*

După legenda poporană

Jos sub poarta raiului,
Pe sub Piatra Craiului,
Unde-ncep muscelele,
Apele și stelele,
Vezi albind ca pe chilim
Tîrg pe nume Vifleim.
Tîrg străvechi în bogății,
Tot în minte să mi-l ții.
Turle scăpărînd argint
Cu brîu falnic îl încing
Și-l îmbracă-n poleială
De-aur, raza de beteală
Ce alunecă de sus
Peste casa lui Iisus.
Dar pe drumul cel cu plopi,
Rău de pietre și de gropi,
Cine-mi vine-n car cu boi,
Nu plăvani ca pe la noi
Ci munciți și oropsiți,
De trei zile nehrăniți?
Cine-mi sînt drumarii doi
Nemîncați, bătuți de ploi?
Cine-mi plînge, sub maramă,
De dureri că va fi mamă?
Cine-mi umblă lîngă vite
Tot cu vorbe necăjite?

Maica Domnului plîngea,
Iosif boii suduia,
Maica Domnului spunea:
— Omule, nu sudui.
Ce e scris s-o împlini.

La mijlocul drumului,
La tulpina plopului,
Stă Maria s-odihnească
Şi pre Fiul Sfînt să nască.
Dar, vezi, plopu-i copac rău,
Copac rău şi nătărău,
Îşi dă frunza într-o dungă,
Să foşnească vreme lungă
Linişte să n-o ajungă.
Îşi dă creanga într-o parte
Nici de umbră s-aibă parte.
Maica Sfîntă a oftat,
A oftat, s-a supărat
Şi din gură-a blestemat:
— Plopule, lemn urgisit
Să te zbaţi neodihnit,
Nici în lin, nici în senin
Creanga ta să n-aibă stare,
N-aibă umbră nici răcoare.
Frunza-n tine să nu stea
Nici ziua şi nici noaptea.
Şi cu vînt
Şi fără vînt
Să te clatini pe pămînt!

Maria s-a ridicat,
Drumul lor şi l-au urmat.

Şi au mers, măre, au mers
Urmele de li s-au şters,
Tot prin ţarini aurite,
De oameni nepomenite,
Tot prin stele argintate,
De oameni nesămănate...
Şi-au ajuns în drumul lor
La focul păstorilor.
Colo-n stîna oilor
Stă Maria s-odihnească
Şi pre Fiul Sfînt să nască.
Şezu jos şi nu şezu,
S-odihnească nu putu
De zbieratul oilor,
De săritul mieilor.
Maica Sfîntă a oftat,
A oftat, s-a supărat,
Oile le-a blestemat:
— Oi, de orice rău veţi da,
Voi să nu puteţi zbiera,
Pe voi lîna să nu stee,
În tot anul să v-o iee
Mielul de sub voi să piee!

Maria s-a ridicat,
Drumul lor şi l-a urmat.
Şi au mers, măre, au mers
Urmele de li s-au şters
Şi prin cer şi prin poiene
Şi prin stele buruiene...
Şi-au ajuns în drumul lor
La ocolul cailor.
Şi Maria grajd aflînd
Intră-ntr-însul tot plîngînd.

Dureri mari o cuprindea,
Să mai meargă nu putea,
Stătu jos, se odihni.
Caii prind a tropăi.
Mînjii vesel a zburda,
Iepele a rîncheza.
Maria îi dojenea:
— Stați pe loc, nu tropăiți,
Căci durerea mi-o măriți...
Caii răi n-au încetat,
Maica Sfîntă a oftat,
A oftat, s-a supărat
Și din gură-a cuvîntat:
— Fire-ați, cai, voi, blestemați
Să goniți fără răgaz,
Tot anul să n-aveți saț
Pînă-n ziua de Ispas,
Dar și-atunce doar un ceas!

Maria s-a ridicat,
Drumul lor și l-au urmat.
Și au mers, măre, au mers
Urmele de li s-au șters
Peste iarba plaiului,
Prin pometul raiului.
Tot mergînd și obosind
Și cu Dumnezeu vorbind,
Floarea soarelui păli,
Floarea lunii veșteji,
Numai Steaua înflori...
Și au dat în drumul lor
De ocolul boilor,
Boilor, blajinilor,
În cea iesle-a vitelor,

Vitelor, săracelor,
Maica Sfîntă cum intra
Pe fîn moale se culca.
Boii prind a rumega,
Maica Sfîntă-a suspina
Și din gură-a cuvînta:
— Stați pe loc, nu rumegați,
Liniștea nu-mi turburați...
Boii blînzi o asculta,
Maica-i binecuvînta:
— Bouleni, fiți alduiți
Și de mine fericiți,
De mine, de Dumnezeu
Și de sfînt fiuțul meu.
Voi, oricînd să aveți saț,
Un ceas-două să lucrați
Și pe urmă să-ncetați.
Un ceas-două să lucrați
Și unul să rumegați.
Bouleni, să fiți sătui
Tot în brazda plugului!

Dureri mari o apuca,
Boii blînzi o aburea.
Și cînd fu la miez de noapte,
Muncile-i trecură toate.
Pe fîn verde și uscat
A născut un împărat.
Și cum Fiul s-a născut,
Ieslea-n rai s-a prefăcut,
Și să vezi și să nu crezi:
Fînu-n soare
Era floare,

Albăstrele
Erau stele
Şi-n senin
Luna — un crin.
Maria se veselea,
Pruncu n brațe-l cuprindea
Şi pe frunte-l săruta,
Că el lumea va scăpa.
Astăzi s-a născut Christos
Să ne fie spre folos.
Suflă vîntul lin şi lin,
Mi-l leagănă chitelin,
Legănuț
De păltinuț,
Ploaie caldă
Tot îl scaldă!

305. *Steaua*

Jneapăn verde cum trozneşte din răşină
Şi în foc se prăbuşeşte-n vîlvătăi,
Vezi, în para-i, toți ciobanii de la stînă
Stînd în bîtă sus pe golul dintre văi.

Spune baciul: — Măi fîrtaților, să fie
Semn curat sau piază rea — nu le-nțelegi.
Aşa stea n-am pomenit eu pe tărie,
Hăt! de cînd îmi paşte turma pe Bucegi...

Tac fîrtații, tace baciul, latră cînii.
Steaua creşte aşa tare că e zi,
Ea coboară de-o poți prinde-n palma mîinii...
Mă ciobane de la oi, nu te sfii,

Căci pe ieslea unde Maica Preacurată
A născut între un bou şi un asin,
Steaua albă se opreşte tremurată,
Călăuză pentru Craii care vin.

306. *Închinarea Magilor*

Fîlfîie steaua sub aripi de foc,
Stă peste ieslea cu sfîntul noroc,

Intră în iesle Craii grămadă,
Robii lor poartă pe brațe o ladă.

Cum Craii-n aur erau îmbrăcați,
Boul și-asinul se uită mirați.

Şi Maicii Domnului, vezi, îi fu frică:
Fețe-așa mari ea de cînd era mică

Nu mai văzuse și s-a rușinat.
Iisus cămilei cu gît legănat

Cald i-a zîmbit. Trei Crai lui Iisus
Smirnă, tămîie și mirt i-au adus.

Alb era unul; ca o momîie
Altul, sfrijit, cu obraz de-alămîie;

Cel de pe urmă, buzat și arap,
Behăia cînd vorbea, dînd din cap ca un țap.

Micul Iisus tot rîdea făcînd haz —
Iute îi trase Maria marama pe-obraz,

Pruncul să nu i-l deoache cel Crai Baltazar,
Pe cînd cu ochi lacomi Iosif cîntărea orice dar.

307. *Maica și Pruncul*

În odaia scundă moare focu-n vatră,
Colo pe firidă pîlpîie opaiț.
Pe un drum de țară, cîini zadarnic latră...
Nici un sfînt la noapte n-o să stea pe laviți.

Singură cu Pruncul, singură cu focul
Ce-și desface-n umbră coada de păun,
Maica se gîndește, cumpănind norocul
Pruncului ce-ntinde mîna la ceaun.

Ochii Lui albaștri cum e inu-n floare,
Maica îi sărută, mîngîie bălai,
Părul ca mătasea de porumb, și-o doare
Sufletul deodată năpădit de scai...

Lacrimi șterg în gene brațele cămășii:
A venit țiganca de i-a dat cu ghiocu' —
Și pe drum de munte au plecat lăeșii...
Dar Iisus zîmbește blînd, urmîndu-și jocul.

308. *Bejenia*

N-auzi pe vale scîrțîit de care?
Nu vezi în vale peste sate fumul?
Intrară, bade, Turcii iar în țară,
La munte fug rumânii cu duiumul.

Pîrjol și foc aduc cu ei păgînii,
Omoară mamele și taie pruncii...
Dar la răscruci, de lași poteca luncii
Și-o iei pieptiș drept la poiana stînii,

Sub norul care piere ca o plută,
Prin fagii ce-și opresc aci hotarul,
La șipotul cu apă ne-ncepută
Au poposit. — Despriponit, măgarul,

Blegind urechea blîndă, se apleacă
Spre Maica alăptîndu-și Pruncul Sfînt —
Dar, necăjit, cu gîndul la pămînt,
Iosif întinde mămăliga seacă.

Ce greu, ce lung e drumul de bejenie!
Vrea Domnul să le mîntuie aleanul:
Le-a hotărît ca o blagoslovenie
Nu țara din Eghipet ci Ardealul.

309. *Despărțirea*

Luase de pe masă și oalele și blidul,
Maria-ngrijorată că nu mînca Iisus,
Și la lumina serii se zugrăvea pe zidul
Cel alb, în negru, crucea ferestrei din apus.

Încununat sta Fiul de cea din urmă rază
A soarelui și fruntea îi sîngera ca-n spini.
Tăcea... tăcea și maica Lui, care nu cutează
— Țărancă — să-l întrebe și-i varsă numai vin.

Vin rubiniu cu sînge curat umplu paharul...
Și pită aurită îi scoate din cuptor —
Dar Fiul, trist zîmbindu-i, știindu-le amarul,
Cu mîna le dă-n lături și spune: — Mîine-n zori,

Măicuță, să ceri popii asina cea mai slabă —
La Tatăl meu din ceruri mă duc, tu să mă lași.
Și maica — o țărancă — oftînd din greu, se-ntreabă
De ce și-a dat copilul cu Domnii la oraș.

310. *Rusalii*

Tîrg de munte risipit printre livezi,
Cu cerdacuri văruite de-unde vezi
Piatra Craiului albastră de departe:
Iată tot Ierusalimul tău din carte...

Și călare pe-o asină cu mers lin,
Iisus vine și Apostolii Lui vin
Pe drumeagul care duce spre mușcele
Pe sub bolta unui schit cu rîndunele.

Țărani albi, sosiți de ziuă pentru hram,
Rup din sălcii înverzite cîte-un ram,
Domnul nostru să-l sfințească. — Pe asină,
Pe cînd El blagoslovește în lumină.

Și stă-n umbră un egumen rău la gînd —
O țărancă îi așterne la pămînt,
Cu smerenie, marama-nzăpezită,
Sufletul să-i calce Fiul, sub copită.

311. *Jalea*

Stă pe prispă Maica Sfintă,
Singură la casa ei,
Singură cu grija ei...
Gînduri sure o-nvestmîntă.
Trece-n zbor o rîndunică,
Cruce neagră pe sub tei.

— Rîndunică, soră mică,
Rătăcită prin grădină,
Unde-i Fiul meu iubit?
— Maică, neagră se ridică,
Subțirică-n luna plină,
Cruce grea de lemn cioplit

Şi pe cruce prins în cuie,
Fără grai, fără suflare,
Stă Iisus cu doi tîlhari...
Maicii Sfinte bine nu-i e,
Se-mpietrește chinul mare
Pe obrazul ei de var.
— Rîndunică, stai o clipă,
Lasă norii, sus, ca neaua,

Fruntea mea şi fruntea Lui,
Mîngîie-le din aripă...
Dar se duce rînduneaua
În adîncul cerului.

Maica stă cu jalea-n casă.
Bate biata la mătănii
Sfinților şi mari şi mici,
Cînd o frunză i se lasă,
Vie, peste floarea mîinii,
Dintr-o tufă de aglici.

— Soră mică, broască verde,
Ce-avui drag, azi mi se pierde.
Lasă-mă necazului,
Du-te iar în iarba verde,
Du-te, soră, de îți vede
De brotacii iazului

— Biată Maică-ndurerată,
Tot cu lacrime pe gene,
Fiul tău nu-l mai jeli.
Nouă fii avui odată,
Huzureau toți prin poiene,
Roată mare cînd veni.

Roată grea, hodorogită,
Ferecată, forfecată,
Rupse trupul lor pe drum.

Şi din nouă, numai unul
Mi-l lasă — şchiopîndu-l — drumul,
Unul îmi trăieşte-acum.

Vino, Tomo, Tominoace,
Vin-la mama, să te-nfaşe,
Vin', frumosul meu, încoace...
Şi din ierbi din busuioace,
Iese un broscoi urît —
Dar zărindu-i felul hîd,

Ochilor holbaţi de broască,
Maica le zîmbi, şi iacă
A-nflorit în rîs o cracă
De măr alb cu promoroacă —
Doar la umbra spinului
Plînge floarea inului.

312. *Bocetul*

Fiul meu, copilul meu,
Mlada sufletului meu,
Haide, maică, să vorbim
La poartă de ţintirim,
Căci de-acum nu mai vorbim.
Tu eşti ori e vîntu-n spini?
Bate vînt de miază-noapte,
Dragul mamei, zi-mi în şoapte.
Bate vînt de miază-zi,
Zi, măicuţă, pîn-e zi.
Zi ca-n vremuri, zi mereu,
Fiul meu, copilul meu.

Fiul meu, copilul meu,
Mlada sufletului meu,
Ce drum negru ţi-ai ales,
Nici pe deal şi nici pe şes,
Căci vezi, maică, te-au trimis,
Fără şea şi fără cal,
Pe sub şes şi pe sub deal.
Pe şuierul vîntului,
În fundul pămîntului,
Şi sub para Sfîntului —
Somnul greu să-l dormi mereu,
Fiul meu, copilul meu.

Fiul meu, copilul meu,
Mlada sufletului meu,
Moartea, moartea rea mai este,
Vine hoața iepurește,
Pune mîna jos pe masă
Și ne face larg prin casă,
Pune mîna sus pe grindă
Și ne face larg prin tindă.
Pune mîna și pe scară
Și ne face larg pe-afară —
Goale sînt poienele,
Împînzite genele,
Sub pămînt e somnul greu.
Fiul meu, copilul meu.

Fiul meu, copilul meu,
Mlada sufletului meu,
Nici o moarte nu-i amară
Ca moartea de primăvară,
Pe-nfrunzitul codrului,
Pe cîntatul cucului,
Pe ieșitul plugului
Cînd vin berze albe-n țară
Cu senin de primăvară
Și cînd rîndunele zboară...
Scoală-te din somnul greu,
Fiul meu, copilul meu!

Fiul meu, copilul meu,
Mlada sufletului meu,
Roagă-te la săpători,
Groapa să ți-o facă-n flori,

Ușa groapei de mătasă,
Ca să vii și pe acasă,
Căci te duci pe altă lume
Unde-i satul fără nume,
Unde nu cunoști pe nime.
Dragul mamei să vezi bine
Căci ți-e drumul lung și greu,
Ca și somnul tău de greu,
Fiul meu, copilul meu.

313. *Adormirea*

Cum cădea în sat amurgul peste-ogrăzi și peste șure,
A ieșit cu luna plină Heruvimul din pădure.

S-au speriat copii cu vite și-au țipat de spaima lui.
Liniștit o luă pe coastă, pe sub plopii drumului.

Au foșnit ca de furtună, fără vînt în frunză, plopii.
Luna tremură devale roate mari în iazul popii.

S-a oprit la casa veche unde drumu-și face cruce,
Creștinește la răspîntie și-ntîrzie pîn-se duce.

A bătut în lemnul porții de stejar, de două ori:
Singură se trase poarta și primi pe călător.

Cîinele urlă o dată lung, apoi drumul mîrîi —
Heruvimul pentru-atîta însă pasul nu-și grăbi.

Maica Domnului, ca-n vremuri, sta cu lucrul la fereastră.
O trezi în raza lunii, lin, aripa lui albastră.

Strînse iia începută, toate grijile le strînse,
Strînse zilele trăite, cu șirag de lacrimi plînse.

La icoane ea aprinse cuvios o lumînare.
Pînă-n temelii de suflet o cuprinse pace mare.

Se-nchină lui Sîn Nicoară, lui Sîn Ion, ei cel mai drag,
Se gîndi la Fiu-n ceruri și la cîinele din prag.

Își udă ca totdeauna toate glastrele de nalbă,
Se găti ca pentru noapte cu cămașa cea mai albă,

Netezi cearceaful bine, să nu facă nici o cută
Pînza inului curată ca și viața ei trecută,

Se culcă sfioasă-n patu-i strîmt, ca pe o năsălie,
Și-adormi rugînd pe Domnul, lîngă Fiul ei să fie.

314. *Înălțarea*

Pe miriști, cer de toamnă a năvălit în vară,
Lumina lasă aur pe coarnele de plug,
Pe boii suri ca praful, pe fierul de pe jug,
Pe brazdele de umbră din care, albă, zboară

O barză plutitoare, purtînd amurg în cioc
Cătunelor pitite sub dealuri de sineală...
Plugarul stă cu talpa înfiptă-n îndoială:
Comoară e? căci vede o limbă ca de foc

Sporindu-și jărăgaiul pe țarini, și albastră
Suind precum se suie din hornuri, iarna, fum.
Cădelnițară crinii cățuie de parfum
Și s-a deschis în ceruri, prin nori de-argint, fereastră,

Și zugrăviți ca-n lemnul din vechi troițe, iată
Pe Duhul Sfînt, pe Tatăl, pe Fiul — cîte trei,
Și iată pe Maria urcîndu-se la Ei,
Pe scara unei raze ca dînsa de curată.

Țăranu-și face cruce cu dreapta și se-nchină
Smerit cum se cuvine icoanelor. Apoi
Pornește brazdă dreaptă c-un plug cu patru boi,
Pe cînd ușor se pierde Maria în lumină.

315. *Mreaja*

Vezi, raiul e o casă din Mușcel,
Tot prin livezi de stele sui la el.

O casă albă cu ferestre mici,
În care îngerii sînt rîndunici

Și sufletele stau în cuibul lor
Ca pui golași sub streașină de nor.

Din cînd în cînd o rîndunică-i ia
Să-nvețe zborul cerului cu ea,

Și Maica Domnului stă în pridvor,
Se bucură de cel mai simplu zbor.

Stă în pridvor, lucrează un năvod
Cu care o să mîntuie norod,

Iar Dumnezeu și Duhul Sfînt și Fiul ei,
În casă, stau la masă cîte trei.

Vorbesc de muncile de pe pămînt
Ca gospodari chivernisiți ce sînt.

Vorbesc de rodul viei, de-anul bun,
De prin podgorii cu livezi de prun.

Pe Maica Domnului o doare inima,
Căci mreaja mîntuirii se gătea.

Se-apropie înfricoșat județ:
Acolo doar pe suflet să pui preț.

Lung trîmbița din urmă a sunat
Pe ceruri ca un tunet depărtat.

Și drepții vin acuma cîte doi,
În straie albe ca în sat la noi

Cînd merg flăcăii-n tîrg să tragă sorți.
Moș Pătru strajă stă la patru porți —

Cu zgomot surd se-nchide poarta grea,
Afară gloata răilor gemea.

La Scaraoțchi arde în cuptor
Foc blestemat, pîrjol dogoritor.

Le face Necuratul doar un semn,
Ca pîini îi ia lopata lui de lemn.

Cu furca dracii mai mărunți împung —
Iar vaietele lor la rai ajung.

Aude Maica plînsul tuturor;
Se-apleacă blînd prin stîlpii din pridvor,

Desfășură năvodul și îl lasă
Să cadă printre stele ca o plasă.

Alunecă pe Calea Robilor,
De zodii s-a ferit tremurător.

Mătasa lui e-argint curat la lună,
E aur cînd dă soarele s-apună.

Și ca scobari și mrene de pe Olt,
A pescuit în mreajă iadul tot.

Cine-a rămas în plasă, e scăpat —
Cine-a scăpat din ea, e blestemat...

Mario, care scapi păgîni și hoți,
Azvîrle iar năvodul dacă poți!

Mario, mreaja ți-o aștept de ani,
Eu, robul Tău Ion de la Miorcani.

CHIPURI PENTRU O EVANGHELIE

316. *Năvodul*

Pescarul își aruncă năvodul — Ziua-n baltă
Cu aurul luminii se lasă peste stuh.
În seara dobrogeană e pace-atît de-naltă
Că simte lipovanul bărbos că Sfîntul Duh

Alăturea de dînsul făcînd să-aplece lotca,
Cu mîna lui l-ajută să tragă de năvod —
Pe cînd un zbor de berze, vîslind spre Jurilofca,
Și-a rînduit în cruce, deodată, cîrdul tot.

Se simte — de greu ce e — că pescuiește Domnul;
Năvodul își revarsă comoara pe podea:
Scrumbia și șalăul și mreana, cega, somnul,
Cu solzi de-argint și de-aur curg mană peste ea.

În asfințit, acuma lopata bate ghiolul —
Pescaru-mpinge luntrea cu greu pînă la mal.
Și-acum pe cînd tot cerul se oglindește-n golul
Cu stele în lumina brumată peste val,

Pescaru-și face cruce și-alege cu dreptate
În coșuri împletite doar peștii cei mai buni,
Plevușca o azvîrle — Și mă gîndesc că-n Carte
Stă scris că va alege Iisus și pre cei Buni.

317. *Smochinul neroditor*

Din via în terasă vezi marea și Balcicul,
Orașul alb și apa albastră ca un cer.
Vezi prin frunzișul viei, înaripat caicul:
Și-așteaptă azi stăpînul bătrînul ei vier.

E-un turc cu barba ninsă și cu turbanul verde.
Sădi întreaga vie, butuc lîngă butuc.
Șiragul vieții sale cu anii mulți și-l pierde,
Dar știe orice piersic, cais, smochin sau nuc.

Stăpînului, ce crede întru Christos, i-arată
Ciorchinele cu boabe de galben chihlibar
Și piersica pufoasă ca un obraz de fată
Și vînăta smochină cu inimă de jar.

Dar iată și smochinul neroditor în cale,
Stăpînul se încruntă: — Pe pomul sterp să-l tai,
De trei ani cat smochine în ramurile sale
Și nici un rod nu-mbie la umbra lui să stai.

Vierul îi răspunde: — Pre el îl lasă, Doamne,
În acest an să fie — să-l sap, să-i pun gunoi,
Și dacă nu rodește îmbelșugat de poame,
Îl voi stîrpi la anul netrebnicul lui soi.

318. *Oaia cea pierdută*

Stă tîrla pe tăpșanul de unde pînă-n zare
Se vede iarba stepei cu stuhul vreunui smîrc
Ce-și leagănă șovarul șușuitor din care
Deodată se înalță cu aripi mari un stîrc.

Și-acum cînd ziua scade și umbra e mai lungă,
Spre stînă vine turma ce pe cîmpii păscu.
Se-ndeasă oaia sură cu umbrele la strungă
Și nori de plumb se lasă pe valea Cara-Sù.

Mocanul însă turma și-o numără — răbojul
Nu-i iese: îi lipsește o oaie din ciopor,
Și părăsind o sută de oi lîngă rogozul
Perdelei, singuratic pornește pe pripor.

Ce noapte-nfricoșată înfruntă! Vînt și ploaie
Și trăznete și bice de foc neîntrerupt...
Tot iadul parcă urlă să-i fure biata oaie
Ce, rătăcind pășunea, din cîrdul ei s-a rupt.

Dar într-o văgăună o vede stînd: pe umăr
Se-ncarcă baciul vesel cu oaia ce pierdu.
Se bucură și Domnul în cer — și fără număr,
La luminiș ies stele sclipind pe Cara-Sù.

319. *Fiul risipitor*

Nămolul ars de soare cojindu-se, își crapă
Pe malul bălții pielea clisoasă de broscoi.
Și sub zădufu-amiezii, mînjiți de glod, în apă
Se vîră porcii negri bălăbăcind greoi.

Își trage turma-n umbra stejarilor, porcarul
Cu ritul rîmătorii rînează jirul gras...
Dar el, cu traista goală, cu foamea-n gît, cu-amarul
Pierzării, și-amintește ce nu i-a mai rămas.

Cu ochii lung măsoară pustiul și cîmpia
Și sărăcia-n poarta surpatului bordei —
Flămînd, i se năzare conacul vechi, moșia
Cu dealul unde via se prinde în curmei.

Și parcă-l vede aievea, înalt, cu fața slabă,
Boierul stînd cu masa întinsă în pridvor
Aude cum le spune să-njunghie degrabă
Vițelul gras, că-i vine un fiu risipitor.

Aud și eu ca fiul porunca dulce, glasul
Boierului ce cheamă argații ce se strîng.
Dar nu știu dacă mie mi-a hărăzit popasul
Părintele pe care l-am părăsit, nătîng.

320. *Semănătorul*

Se-ntinde șesul neted ca apa: arătura
Larg își revarsă valul de brazde pe hotar —
Și pe cuprinsul țării de-nalți căutătura,
În golul primăverii vezi: clătinat un car

Pe drumul de tarlale cu spini, dudău și bozii,
Doi vulturi mari dînd roate, departe, pe-un gorgan,
Și-n fund de zare munții de piatră ai Dobrogii
Ca un chenar albastru tivit pe bărăgan.

Dar el, semănătorul, din tot cuprinsul, vede
Doar grîul greu în mînă și brazda sub picior.
De veacuri brazda neagră în brațul lui se-ncrede —
Și parcă din cățuie tămîie pe ogor

Un preot alb, cînd pumnul în soare îl ridică
Și își deschide palma larg binecuvîntînd
Cu rod bogat cîmpia — Dar grîul plin cînd pică,
O parte cade-alături și vrăbiile venind

Mănîncă lacom grîul. Alte seminți căzură
Pe țarina pietroasă și-ndată-au răsărit,

Dar, fără rădăcină, păliră de căldură;
Iar altele, picînd în spini — i-au năpădit;

Iar altele căzură în roditoare glie:
Au ascultat cuvîntul pămîntului cel bun —
Şi una dă o sută, iar alta dă o mie...
Şi omu-n alb cu Domnul se-ntoarce la cătun.

321. *Bunul Samarinean*

Prin codru se coboară de-a drept la mînăstirea
Ce şi iconeşte turla devale-n heleşteu.
Ţinutul e sălbatic şi drumul prin Vlăsia,
Cînd vii de pe la bîlciuri cu chimir plin, e greu.

Tîlharii îl prădară lovindu-l pe la spate,
În şanţul plin de mure l-au azvîrlit ca mort —
Şi-au amuţit desişuri, de poteri neumblate...
Neguţător arată să fie după port

Şi-abia răsuflă, omul înăbuşit de sînge.
Dar zgomot de potcoavă se-aude — e scăpat!
Egumenu-n buiestru venind, în pulpe-şi strînge
Scurt calul: doar din goană l-a binecuvîntat.

Şi omu-şi simte duhul din trup cum i se duce...
Dar pocnete de bice răsună lung acum:
Drept credincios boierul ca-n strană-şi face cruce
Şi butca lui se pierde la cotituri de drum.

Şi omul stă să moară cu sufletul la gură,
Nu vede pe clăcaşul zdrenţos ce-l umflă sus

Pe umeri și pornește greu sub încărcătură
Spre turla mînăstirii aprinsă de apus.

Nu-l vede omul, care culcat într-o chilie
Ca așternutu-i albă, viu ochii și-a deschis —
Dar Domnul, care toate le vede și le știe,
Prin Luca pilda veche mult mai frumos ne-a zis.

MORȚII

322. *Morții*

Zi ca orice zi din sat,
Zi de aur tremurat
Și pe plopi și pe anini,
Zi de toamnă cu senin,
Zi ca lacrima senină,
Zi bogată în lumină,
Zi săracă în belșug.
Oameni gîrboviți pe plug,
Oameni albi și casă albă,
Pridvor alb cu flori de nalbă,
Sat de munte, turmă albă
Răsfirată ca o salbă,
Sat cu griji și cu nevoi,
Legănat în car cu boi,
Sat ca orice sat din țară
Șopotind a plîns la moară,
Fremătîndu-și frunza-n vale
Tot a dor și tot a jale —
Și lumină și lumină:
Lacrimă fără de vină...
Doarme satul în nămiezi
Pui de om pe drum nu vezi,
Doar, alb, jarul soarelui
Peste urma carului.

Doar pe drumul văruit,
Iată, neagră, s-a lungit
Umbra pustnicului, iată
Fața lui săpată-n piatră,
Focul straniu-al ochilor:
Joc de flacări pe comori...
Plin de praf, plin de pămînt,
Merge greu, cu pasul frînt,
Și la fiecare poartă
Țipă lung cu vocea spartă:
— Morții azi învie-n sat...
Umbra lui s-a depărtat.
Neagră-o vezi pe cărăruie,
La bisericuță suie
În clopotnița de lemn...
Iar răscruci în taină gem,
Tot mai stins mai depărtat:
— Morții azi învie-n sat...

Sus pe muchia dealului
Țintirimul satului —
Cruci cu lemnul putrezit,
Garduri rupte de nuiele
Și pustiul pîn la stele
Liniștite în sclipit...

Și-n paragina cărării,
Pe tăcerea înnoptării,
Mai întîi răsună stins
Ca un zvon de ape-n ropot,
Vuiet depărtat de clopot,
Lin ca luna care-a nins.

Dar, mai tare pe măsură
Ce lumina lunii fură
Înțelesu-adevărat
Al vîlcelei și-al pădurii,
Crește-n zbuciumul furtunii
Clopotul nebun din sat.

Și cum sună tot văzduhul,
Iadul parcă își dă duhul —
Nu-l dezleagă zece popi.
Și din zarea de coline
Nor de ceață sură vine,
Cade giulgiu greu pe gropi.

Și în umbra ce sporește,
Vezi pămîntul viu cum crește
Mușuroi pe-orice mormînt
Și în dangăte de sunet
Sparge gropile în tunet
De aramă ce s-a frînt.

Se trezesc pe rînd — și iată
Cei de ieri, cei de-altădată,
Cum au fost pe vremea lor,
Totu-i scris de mult la Carte —
Au dat țăr'na la o parte,
Beți, cu braț tremurător.

Plini de umbră, de țărînă,
S-au lăsat întîi pe-o rînă,
Făr-de grai, făr-de putere.

Țepeni, încă sloi de gheață,
Stau cu ochii orbi în ceață —
Ceața-n zorii zilei piere.

Vlagă proaspătă îi prinde,
Au pornit și înainte
Merge vajnic cît un urs
Baciul și în urmă satul
— Cum i-e rangul, cum i-e leatul —
Șiruri, pe pripor s-a scurs.

În răscruci, la dealul mare,
Se opresc privind în zare
Toți cu-aceiași ochi spre sat —
Cei de ieri, cei de-altădată,
Moș, strămoș, flăcău și fată,
Dorule, nu l-au uitat.

Și-n răscruci, la plopul mare,
Se despart și fiecare
Regăsește pe ai lui —
Turma și-a aflat păstorul,
Fata și-a găsit fuiorul,
Plugul, omul plugului.

Casă, iți primește mortul! —
Nu-l cunoști? Ți-a fost ortac.
Și-a păstrat în groapă portul
Și opinca lui de dac.

Poartă, te deschide largă —
Vin puhoi, abia încap
Cîți în pragul tău, pe targă,
Te-au lăsat să-i plîngi la cap.

Focule, te-aprinde-n vatră,
Busuioc, vino la sîn,
Cîine, gudură-te, latră —
Vă revin atîți stăpîni.

Plugule, iți vin plugarii,
Sapă, cei care-au săpat,
Turmă, iată păcurarii,
Horă, fata ce-a jucat.

Li te-nchină pe cărare,
Cucuruz cu frunza în sus,
Și le zi la fiecare,
Doina veche cum le-ai spus.

Merg pe drumul mare-n sat
— Nimeni nu îi știe —
Merg în ziua mare-n sat,
Nimeni nu îi știe.

Merg cu pasul apăsat
— Nimeni nu-i aude —
„Foaie verde cucuruz..."
Cine îi aude?

Merg cu pasul trăgănat
— Nimeni nu îi vede —
Merg să sape cucuruz.
Nimeni nu îi vede.

Numai eu și numai eu,
Nimeni alt pe lume.
Îi văd azi și-i văd mereu
Numai eu pe lume.

Sap cu dînșii la săpat —
Nimeni nu îi știe.
Ar cu dînșii la arat —
Nimeni nu îi știe.

Azi la sapă, mîini la plug —
Morții toți cu mine.
Umplu carul de belșug
Morții pentru mine.

*

Zi de aur tremurat
Se coboară peste sat,
Zi de toamnă cu lumină
Galbenă ca de sulfină
Și pe strîmta cărăruie
Umbra pustnicului suie
La clopotnița pe care
Cade cu o cutremurare
De lumină, alb în zbor,
Stolul porumbeilor.
Și un cîntec clar de toacă
Seara-n sunete-o îmbracă...
Rîul îi răspunde-n șopot
Și strălimpede un clopot.

Unde e că nu-l văzui
Țintirimul nimănui?
Colo-n muchia dealului
Trece brazda plugului:
Grîul crește într-o zi
Cît e omul și mai și.
Morții ară lîngă mine...
Totu-i bine, totu-i bine!
Și lumină și lumină:
Lacrimă fără de vină...
Zi de aur tremurat,
Zi ca orice zi din sat,
Se coboară împăcat.

LIMPEZIMI

1923-1927

323. *Limpezimi*

Din deal, la crucea drumului de-ajungi,
Cînd umbrele se fac mai lungi,
La gîrla liniştită de cobori,
Îţi cîntă roata unei mori.

Dintre arinii verzi n-o vezi de fel —
Dar murmurul încetinel
De ape limpezi legănate-n scoc
Te va urma din loc în loc.

Şi tremurul cel proaspăt de arini
Senini ca rîul de senin,
În pieptul tău de-acuma va cînta
Aşa cum bate inima.

324. *Moara uitată*

Sub sălcii boltite pe iarba din luncă,
Ca păsări de aur se-alungă lumini
La moara pustie ce nu mai aruncă
Pe murmurul apei un cîntec deplin.

Cu spatele gîrbov, cu barba sa verde
De muşchi şi cu ochii rotunzi — an de an
Îşi uită menirea şi rostul îşi pierde...
Şi moara se schimbă în chip năzdrăvan:

Un Moş al pădurii, cu pletele-n muguri,
De drumuri şi oameni de mult ocolit,
Dar dacă plăvanii nu rumegă-n juguri
Şi carul n-aşteaptă să fie golit,

Poporul cu pene: sticleţi, măcălendre,
I-agaţă de umeri un cuib ca un vis
Şi puii de iepuri zglobii îşi fac mendre
Şi, vezi, le primeşte cu suflet deschis.

Şi seara, pe drumul pierdut, căprioare
Sfioase, la pieptu-i de frate bătrîn

Își strîng botul umed — și-n noapte izvoare
Îi leagănă ritmic un sînge păgîn.

Și trupul său mare de zeu păduratic
De-acum nu mai știe nici om, nici cuvînt.
În freamătul frunzelor, primăvăratic,
Ce trainic se leagă de vechiul pămînt...

Sub sălcii, pe iarba poienii din luncă,
La moara uitată mă voi sihăstri —
Să fiu vietatea de codru ce-aruncă
Ușoara ei umbră pe apele vii.

325. *Pluta*

Prin frunza verde-nchisă de anini
Privești în ape limpezi pînă-n fund
Nisip de aur tremurînd lumini
Și pești de-argint încremeniți pe prund.

Vezi răsturnat în rîul pămîntean
De care-amnarul soarelui lovi,
Porumbi în zbor pe-un cer de porțelan,
Cleștar de stînci și codrii străvezii.

Dar liniștit ieșind din poala lor —
De-amurg legată-n rază ca-n șurub,
O plută a pornit cutezător
Pe ceruri mîngîiate de hulub.

Și colo-n țărm, în luminosul praf
Cernut de soare prin frunzișul viu,
Mesteacăni albi sub aripi de seraf
Primesc pe noapte tainicul sicriu.

326. *În pădure*

De sui prin via-n floare sus pe deal,
De lași, pe zări albastre ca un cer,
Zăvoi și cîmp — pădurea de tufani
Îți învelește-n umbre pasu-ncet.

De ții mereu poteca sub frunziș,
De-auzi în suflet cîntecul de cuc —
Nemaidorind orașul greu de zid,
Nici omul de-azi, nici cărțile de-acum,

Te-oprești din drumul dus peste poieni
La un bordei bătrîn de pădurar...
Și cînii toți cum latră la boier,
O fată spune: — Tata e plecat

În Valea-Mare, la silvicultor...
Te uiți la ochii ei, la trupul ei,
Și-ți vin în minte sălcii din zăvoi
Și rîul plin de soare, plin de cer.

327. *Piersicul*

La cotitura drumului din vie
Ce suie-n limpezimea lui Prier,
În zori de zi m-opresc să nu mă știe
Un piersic proaspăt înflorit pe cer.

Cum se desface neted din lumină
Și-i frînge clarul tremur cu nesaț:
Un tînăr zeu pe țărmul de colină
Mi-aduce scoici trandafirii pe braț.

Și cum prin vînt, cu ramuri aripate,
Se-avîntă-n trunchiul zvelt ca-ntr-un picior
Și zvîrlă capul luminos pe spate.
Aerian încremenit în zbor —

Să fie trup de om îmi e rușine
Și îmi blestem făptura mea de azi...
Prier, tu frate bun, mă fă ca tine:
Un piersic cu dumnezeesc obraz.

328. *Proiect de templu*

Pe vîrful dealului de unde vezi
Albastrul şes al vremii şi al zării,
Răsar cu seara, zvelte, din livezi,
Şi albe ca fecioare-n portul ţării.

Păstrînd în mers cadenţa unui joc
Sau ritmul unui şir de prăşitoare,
Coloanele înmărmurite-n loc
Înalţă, cum duc fetele urcioare,

Un dar de foi ce cade din ghiveci
Cu viţe împletite în lumină
Bălaie, ca păr blond pe umeri reci,
Senine-n gravitatea lor deplină

Adună armonia ce s-a dus,
Şi-altarul unde nimeni nu se-ndură
La jertfă cînd e soarele-n apus,
Îl văd pătrat, cu duh de piatră dură.

329. *Hanul cu rîndunici*

Colo-n umbra nucului
Stă din vremea turcului,
Leagănul urzicilor,
Hanul rîndunicilor

Han vestit la drum de ţară, han cu streaşina afară,
Vechi de cînd e lumea — spun
Cărăuşii cu chervanul cari pe vremi îşi lăsau banul
Pe-o bărdacă de vin bun.

Stai de-acum cu muşchi de şiţă, cu pridvorul prins de viţă,
Cu păianjeni în gîrlici.
Intră slobod, ies pe uşă, ca o rază jucăuşă.
Mii le de rîndunici.

Te-a uitat de-o viaţă drumul, nu mai suie seara fumul
Hornului pe-ntins hotar,
Carele n-o să le cearnă, cum vin grele din povarnă,
Primitorul tău umbrar.

Surugiii de-a călare n-o să-ţi bea în drumul mare
Ţuica de-aur şi nicicînd
De haiducii laţi în spete, lăutari pe îndelete
N-o să i mai auzi cîntînd.

Han uitat la drum de țară, han cu streașina afară,
Han pustiu și părăsit,
Dacă nimeni nu coboară în cerdacul de-odinioară —
Eu la tine am venit.

Ca să-mi fii, han vechi, tovarăș, ca s-adorm la vatră iarăși
Să mă scol în zori aici...
Soare, pretutindeni soare: nici un om, dar prind să zboare
Pînă-n suflet rîndunici.

330. *Casa cu liliac*

Lumina lunii albe vărui
Pereţii casei cu plăpîndă nea,
Ca-n capătul aleelor pustii
Şi-n mine aşa albă să mai stea.

Şi-odată nucii îi umbriră mult
Pridvorul nalt străjuitor de lunci,
Ca răzemat de stîlpi să mai ascult
Prin frunza de-azi şoptirile de-atunci.

Şi-n vremuri florile de liliac
Nespus o îndrăgiră, ca şi-acum
Să mă oprească tainic în iatac
Trecutul ei închis într-un parfum.

Şi stele altădată nopţi în şir
Brumînd lumini în casă au intrat,
Ca-n geamul clar ca-n piatra de zamfir,
Să mă-nfior de raze săgetat.

331. *Călușarii*

Potop se revarsă pe luncă seninul.
Să frigem iar mielul hoțește, pelinul
Să-l bem sub umbrare de frunze prin care
Lumină de soare se cerne-n pahare.

Iubito, îmi adă urciorul cu vin —
Din vremuri bătrîne ca basmul sabin,
Să-mi chemi în poiană la umbră de-arțari,
Cu regele mut, cei cinci călușari.

Se-nșiră cu steagul; cu toți deodată
Pornesc, stînd pe loc, o fugă ciudată.
Piciorul lor, iute cum e căprioara,
Nu-l prinde nici naiul, nici dibla, nici vioara.

În alb, cinci mesteacăni se leagănă-n vînt.
Stă mortul lor rege întins pe pămînt
Și-n juru-i se strîng și iar se desfac
Cinci aripe albe de lebezi pe lac.

Acuma, spre seară, e jocul mai lesne.
Cu pene de soare din creștet la glezne,

Cinci flăcări lumina o scad și o suie,
În umbră stingînd-o pe vreo cărăruie.

E goală poiana, e gol și paharul.
Azvîrle iar noaptea cu stelele zarul.
M-oi duce, m-oi pierde, ca jocul latin —
Iubito, îmi adă urciorul cu vin.

332. *Amurg în Deltă*

Cît vezi cu ochiul, verde, păpurișul
Se-ndoaie-n vîntul serii, foșnitor.
Din cînd în cînd și-arată luminișul
Un ochi de apă moartă. Un cocor

Cu aripa deschisă se ridică
Din stuf, sfîșietor de trist scîncind,
Sau cai tătari, dînd roată fără frică,
Sălbăticiți, nechează pe un grind.

Amurgu-mbracă Delta toată-n aur
Cu turla unui sat lipovenesc,
Dar umbrele ostroavelor de plaur
Albastrul cenușiu îl împînzesc.

Vaporul taie noaptea șoptitoare
Și valul ce se întunecă-ntr-una,
Cînd cele cinci coline cresc în zare,
De aur vînăt cum e pruna.

333. *Sălcii*

Ca zei bărboși, bătrîni ca și diluviu,
Din ape revărsate cum răsar
Cu tot frunzișul aplecat în fluviu,
Îți par un pilc de lipoveni pescari,

Acolo de cînd lumea, ce-și aruncă
Tremurătoarea plasă pe-un hotar
În care apa gîrlelor din luncă
Se limpezește-n ceruri de cleștar.

Și cum amurgul picură cu stele
Prin frunza lor, de-acum argint topit,
Au fulgerat sclipind printre rețele
Și-n licăriri de pietre s-au smucit

Pești mici de aur viu în apa vie...
Pe cînd vaporul nostru s-a tot dus,
Lăsînd pescari sau sălcii — nu se știe —
Să-i prindă-n mreaja-ntinsă de apus.

334. *Ceamul albastru*

Din ape străvezii ca o lumină
Ce-ar dăinui în seară pe-o vîlcea,
Din ceruri răsturnate n fugă lină
Curgînd nori albi ca peștii pe sub ea,

Corabia cu pînzele închise
Răsare straniu de albastră ca-n
Imagini prinse în culori de vise
Un stirc de-azur pictat pe porțelan.

Pustie stă și nemișcată, n-are
Nici viață și nici rost, nici marinar...
Și cum vaporul nostru-o lasă-n zare,
Într-un amurg aproape ireal

Deodată ridicîndu-și pînza toată
Pornește lunecînd cu valul viu –
Stirc minunat ce zboară și înoată
Pe Dunăre, cu pieptul siniliu.

335. *Suleimanie*

Cad frunzele greoi din pomul înserării —
Un muezin vrăjind pe sus, le-a scuturat.
Ba nu — porumbi brumați pe marmurile scării
Ca umbre, deșirînd albastru, au zburat.

În pene păsări duc amurgul pîn-la Pera...
Dar noi, lăsînd pe-aripi văzduhul, ne-am oprit
În curte logodind geamia cu tăcerea
Și chiparoșii suri cu cerul înflorit.

Privim Stambulul cum treptat în vis se pierde,
Amurgul cu turban de neguri strîns pe cap,
Îl duce sub un cer de sticlă roz și verde
În care suliți lungi de minarete-ncap.

Ca un copil suflînd ușor clăbuci cu paiul,
Cu raza-i umflă-n zări cupole de geamii —
Orașul ireal se clatină ca raiul
Și de-o să zboare-n cer deodată, nu mai știi...

Căci surd în Ramazan a bubuit semnalul.
Sînt stele sau lumini ce pe moschei răsar,
Cînd sufletul în bărci își tremură fanalul
Pe-un Corn de Aur stins și vînăt, spre Fanar?...

336. *Eyub*

Le-aprinde amintirea sclipirile pe rînd:
Mormintele, geamia,
Prin chiparoși amurgul brumînd și tremurînd
Și-n suflet nostalgia

Acelui praf de aur suflat pe ape vii
Jucînd pe cornul mării...
Fantasmagoric faur, Eyub, de ce învii
Caicele visării?

De-argint caicul lunii se leagănă pe cer,
Pe Cornul-de-Aur vine
Caicul Sehrazadei ca un coleopter
Cu aripi de rubine.

Fîntînile moscheii albastre plîng încet
Lumina lor ce piere,
Și-o cheamă muezinul suit în minaret,
Zadarnic. În tăcere

Pe chiparoșii negri, ca umbre cad vulturi.
Mormintele sub lună

De-acum sînt capre albe pierdute prin păduri.
Dar noaptea își adună

Harapii în burnusuri de umbră și de vis,
Și una cîte una
Priveliștile-n mine lumina și-au închis
Cu lampa și cu luna.

337. *Fîntîna cu platani*

Fîntîna cu platani de lingă țărmul mării
La care ne-am oprit cu umbra în amurg
În cîntecul domol, ce nu-l pot da uitării,
De valuri ce se sparg, de ape care curg.

Fîntîna unde vin cu vasele de aramă
Cadînele să-și ia un dar curat, din plin,
Vrăjită e — ți-o spun — și dorul meu — ia seamă —
În juru-i zboară greu: un porumbel străin.

Pe Marmara se duc cu aripe de lebezi
Corăbii în amurg... Și piere zi și an;
Dar aplecat ușor pe apele ei repezi
Obrazul tău îl văd în umbră de platan.

Sînt zile sau sînt ani de cînd pe țărmul mării,
În limpezimi adînci fîntîna l-a închis?
Platanii tot foșnesc, și nu pot da uitării
Murmurul de pîrîu rostogolit prin vis...

338. *Noapte pe țărm*

Pe cîmp: velinți de soare, pe mări: sidef de lună.
Și sufletele luîndu-și ecou nenumărat,
Pe cînd tot mai aproape — auzi? — talazul sună
Din plaja pămintească la plajele din lună,
Coborîtor pe scara de-argint ce-a tremurat.

Cînd din tărîmul nostru la țările din lună,
Nălucitor, o liră de-argint s-a destrămat...
Și cînd tot mai departe — auzi? — talazul sună,
Pe cîmp cu fulgi de soare, pe mări cu solzi de lună,
Cînd zorii și cu noaptea privindu-se au stat.

339. *Lumina lunii*

Lumina lunii pline alunecă în casă.
Toţi înecaţii nopţii şi-nalţă în oglinzi
Ca-n ape faţa albă şi iar la fund o lasă
Cînd, luna ca să iasă, obloanele le prinzi.

Şi iată-o şi mai albă, tiptil ca o pisică
Se suie pe burlane, pătrunde prin fereşti,
Sărută lung şi ochii închişi şi gura mică,
Şi cea mai tăinuită iubire n-o fereşti.

Dar părăsind oraşul, răzbate pe cîmpie,
Se scutură deodată de praf să n-o mai văz,
Măsoară iepureşte păduri, livezi, moşie,
Ciulind urechi de raze prin verdele ovăz.

SATUL MEU : Vedere pe iaz la Miorcani

SATUL MEU . *Iazul.* Acuarelă de Maria Pillat-Brateş

Elegia XII 108

Când voi muri — departe de cetăți
În brazda neagră-a plugului, la noi,
Să mă lăsați culcat pe spate, gol,
În mână cu o ghindă de stejar...

Și chipul meu de lut, ce n-a știut
Să fie sufletului un locaș,
Îl va topi neîntinatul său rost
În valul primitorului pământ.

Dar ghinda va-ncolți. An după an
Voi crește rădăcini în adâncime —
Și va ieși din mine un copac
Cu rămurele tinere, spre soare.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ca ... să ne...

Ion Pillat

(noaptea 7-8 ianuarie 1925 București)

LIMPEZIMI · *Elegia XII* (Cabinetul de Manuscrise B A R S R)

340. *Stele*

Cum ne aplecăm pe livezi
Aripile nu ni le vezi;
Vezi numai, veghind prin arțari,
De foc ochii noștri prea mari.
Strălimpezi la trup și obraz,
În ape curate de iaz
Pătrundem cu cerul întreg.
Dar oameni făcuți din pămînt
Făptura nu ne-o înțeleg,
Făptura de rază și cînt.
Privighetoarea doar ea
De noi de știe ceva,
Și frații luminii mai mici
Pe care îi crezi licurici,
Și vîntul prin frunză foșnind,
În noapte foșnind.

341. *Primăvară*

Din tren, în zori, văd cerul ca o apă
Prea limpede cu scoica lunii-n fund.
Plopi nalţi la luminişuri dau să-ncapă:
Iscoade sînt şi zările pătrund.

Spre răsărit ard coifuri parcă-n pară,
Cu jar de aur suliţi se aprind;
De-acuma gloata umbrei o să piară.
Arcaşii tainici arcurile-şi prind.

Dar meri şi peri şi pruni de pe coline
Răspund şi ei, trăgînd cu praf de flori,
Şi-n bîzîit de gloanţe de albine,
Desfăşură un lanţ de trăgători.

Podgoria i toată nouri de şrapnele
Încremenite-n aer de Prier.
De raze fugărite rîndunele
În escadrile răzleţite pier.

E soarele biruitor. Cireşii
Au ridicat, învinşi, steag alb în vînt.

Livezile îşi numără plăieşii.
Un cuc dictează pacea pe pămînt...

Lumină pretutindeni! Primăvară
Şi verde proaspăt ca un suflet nou
Şi mieii albi ca merii albi din ţară
Şi pace-n gînduri vechi şi-n graiul nou.

Şi sus, pe zarea vremii, ca o dungă
De mări albastre cu sclipiri de nea,
Bucegii neclintiţi, pe cînd se-alungă
Şi tren şi primăveri şi viaţa mea.

342. *Dor*

Prin ploaie-n strada plină de tumult,
I-aud șoptirea tainică de mult.

De stau buimac, la fiece vitrină
Îi văd în tremur pînza de lumină.

Pe-alături de-mi rîd fete pe furiș,
Zăresc doar sălcii zvelte-n luminiș.

Mă duce val-vîrtej o gloată oarbă,
În luncă mă trezesc trîntit pe iarbă.

Un trecător grăbit m-a îmbrîncit.
Din cer o barză cade liniștit.

Pe-asfaltul ud clipește un felinar,
Stă prima stea pe-al apelor hotar.

Cu vuiet surd motoare demarează,
Toți greierii de clacă se așează.

Un far de-autobuz mă pironește,
Pe Argeș suie luna fără veste.

343. *Drum de seară*

Ţi-aduci aminte seara de sub munte
În ţara ce priveşte către Jiu?
Catapeteasma culmilor cărunte
Purta chenar de aur stacojiu.

Mestecenii cei albi veneau în pîlcuri
De luminări cu sfeşnice de-argint;
Soborul stelelor citea cu tîlcuri
Adînci, în stranele de mărgărint.

Şi cum treceam pribegi cu toamna-n ţară,
Ardeau mestecenii frunzişul rar
Şi-l dăruiau în lacrime de ceară
Topite-n pacea mare de altar;

Pleşuvii munţi îngenuncheau în zare
Trudiţi de mers ca peregrini bătrîni.
Mătăniile de oi coborîtoare
Se deşirau în drumul de la stîni.

Bisericile vechi, purtînd potcapul
Monahilor pe turla lor de lemn,

Blagosloveau; troiţele cu capul
Atîtor sfinţi uitaţi ne făceau semn.

Dar noi, nebuni, nu ne-am oprit trăsura,
Ne-am dus — păgîni grăbiţi — spre Polovraci:
De pretutindeni ne-arăta pădurea
Copaci schimonosiţi ca nişte draci.

344. *Imagini, toamna*

Se clatină galbene păsări
uşor pe părul din vie.
Nu, toamna îşi pregăteşte
iar stolul de frunze pribegi.
E aerul limpede astăzi
ca apa-n pîrîul de munte,
Şi singur un nor mai sclipeşte
pe ceruri — un păstrăv de-argint.

345. *Pasărea toamnei*

Pădurea rărită de sunet şi frunză,
Mulţi granguri cu boabe de soare rechemi
În seara ce umblă prin ulmi să se-ascunză?
O pasăre sură cu zbor obosit.

Uşor să n-o sperii, prieten — uşure.
Despică în taină frunzişul s-o prinzi.
Dar iată-şi desface aripile sure
Greu pasărea toamnei în zbor obosit.

Tăcută, pe cracă uscată se lasă,
Departe, departe, să nu poţi s-ajungi.
Şi-n linişti de aur, foşnind a mătasă,
Sur, fîşie-n frunze un zbor obosit.

Iai praştia? Frate, ai gînduri haine?
Stai! Moartea porneşte cu aripi şi ea —
Şi-n sura pădure străină de tine,
Plîngi pasărea mută cu zbor obosit.

346. *Cişmigiu de toamnă*

Verde nou al primăverii, roş al florilor de vară,
Toamnă, galbenul din frunza ta tîrzie mi-e mai drag,
Fie că-n velinţi tăcute inimi de-aur le presară,
Fie că foşneşte-n taina mătăsosului tău steag.

Zi senină, zi rodită ca o poamă de lumină,
Cîtă floare prea devreme scuturată, te-a dorit
Să te pot culege astăzi — cer şi suflet şi grădină —
Cişmigiule de toamnă, de-amintire biruit.

De pe podul ce oglindă arcu-ntins al pietrei sale
Peste apa unde lebezi dorm pe teiul tremurat,
Cine m-a chemat pe nume, cine m-a oprit în cale?
Umbra ta de altădată şi un ram îngîndurat.

Verde dor al primăverii, foc al dragostei din vară,
Toamnă, părul de-aur moale al iubirii mi-e mai drag
Cînd strivesc şi ani şi zile ce covorul tău presară
Şi-mi foşneşti a moarte-n suflet, mătăsos şi galben steag.

347. *Poetul*

Zidarul daruri tari aşează,
Şi creşte zidul din belşug.
Ţăranul ţarina brăzdează,
Şi pînea iese de sub plug.
Pescarului în rîu răspunde
Argintul undiţei, şi-n unde
Un păstrăv — aur tremurat.
Şi răsplătindu-i viclenia,
Vierului ce sapă via,
Paharul varsă vin curat.

Tu singur, stai năting deoparte
Legat, ca umbra de zaplaz,
De înflorirea ce nu-mparte
La nimeni fragedu-i obraz.
N-ai sapă, plasă, plug, mistrie:
Cu ce poţi prinde ce-o să fie?
Cu gol în mîini, mereu milog?
Cînd haruri binecuvîntate
Răsar în strai de noutate
În sufletu-ţi rămas zălog.

348. *Vraciul*

Prin astrolabe, hărți, hrisoave moarte,
Șopîrle, șerpi și bufnițe-mpăiate,
Zadarnic cerci puterea lui — ai parte
Doar de bucoavna strîmbă de pe carte.

Ca tine și ca mine e, și n-are
Nici barba lungă, nici halatul mare,
Cînd nu-l aștepți atuncea îți năzare
Atît de simplu că te-a prins mirare

Că nu poți face tu ceea ce face.
Pricepi tot ce-ți vorbește deși tace,
Cum pomul lasă umbră, el dă pace,
Și cîteodată, seara, se preface

Că ia un pumn de lut și că-l frămîntă,
Cum fac copiii ce pasc vitele la țară...
Și-o pasăre adevărată cîntă
Și scapă vie palmei lui și zboară.

349. *Drumuri*

E drumu-n dimineață ce suie la pădure
Și fără pod își udă piciorul în pîrîu,
Cînd lasă orice tufă de zmeurat să-l fure
Și de-orișice poiană uitată-i pare rău.

Iar peste mări, de soare ursit să fie dungă
În spuma de o clipă pe valul milenar,
O, cît mai drag e drumul ce tremură s-ajungă
La liniștitul ostrov visat de marinar.

Dar cerurile toamnei îl leagănă, și-n mine
Ca-n ele se deschide strălimpedele drum,
Ce mîngîie-nserarea cu aripile line
A stolului ce-n zare mai clatină un fum.

INTERIOR

350. *Înserare*

Deschide ochii. Seara în geam se depărtează
Și casele și pomii s-au dezrădăcinat:
Plutesc spre nesfîrșitul seninului curat,
Și totuși nu te teme, căci mîine ne vin iarăș —
Dar gustă clipa-n care un Dumnezeu creează
Din fiece lumină o stea ce-a tremurat
De dorul fără margini al cerului tovarăș.

Tot ce vedeai cu ochii, de-acum s-a turburat.
Tot ce-atingeai cu mîna, de-acuma încetează:
În tine fața lumii la față s-a schimbat.
Închide ochii. Noaptea te binecuvîntează.
Închide ochii bine, să vezi adevărat.

351. *Interior*

Pe scrinul scund, pe masa de mahon.
Cleștarul cupei picură amurg.
Pe liniștea lăutei fără zvon,
Pieziș petale de lumină curg.

Atinsă, struna tainic a sunat...
Și Sîn-Nicoară din icoane vechi
Rămîne mut cu deget ridicat
Și cîntecul tăcerii în urechi.

Se cern garoafele de Luchian
Și sîngerate cad din rama lor,
Prin florile unui chilim oltean
Sperioase păsări se înalță-n zbor.

Pe-o strachină un cerb a tresărit...
Și de pe raft, din fiece volum,
Poeții ies s-asculte liniștit
Un cîntec risipit ca un parfum.

352. *Căprioara de porțelan*

Pe masa mea un pui de căprioară
Prietenos deschide ochii puri.
Și dacă în poiană o să moară
De glonț rănit un frate din păduri,

Și dacă la izvoare o să plîngă
Cu botul ud de sîngele prelins,
Știu bine: Nici o moarte n-o să frîngă
Căprița liniștită cu trup nins.

Ce clar privește! Parcă înțelege
Că umblu să-i fur taina într-un vers.
Dar care vers veni-va să mi-o lege
Cum stă oprită-n suflet și în mers?

Cu capul mic și fin lăsat pe-o parte,
Ciulind ușor urechile-i de ciută,
Pîndește cum pîndesc după o carte
Făptura ei necunoscută...

Și zile fug și trece an de an...
Îmbătrînesc... și-un pui de căprioară
Deschide mari doi ochi de porțelan
Din lumea unde moartea nu omoară.

353. *Miniatură persană*

Albastrul șters al cerului de seară
Coboară ca să-nalțe chiparizi
Întunecați, din care pieziș zburară
Colunii albi. Lungi gene să deschizi.

Să vezi într-o grădină cercuită
De piatra zidului în trandafiri,
Cu ochi prea mari și degete subțiri,
Fecior de împărat cu-a lui iubită,

În rochi de fir și de mătase verde
Și cu șalvari de borangic prin cari
Ca luna plină printre nori fugari,
În joc molatec, trupul gol se pierde,

Pe cînd o căprioară fără teamă
De mîngîieri, le-ntinde botul sfînt —
Și se privesc tustrei și nu-și dau seamă
Că veacul lor s-a dus de pe pămînt.

354. *Peștii roșii*

Amurgul suflă aur verde-n geam —
Un pom cu foi de foc e un mărgean,
Sub pavăza tomnaticului ram
Se-aprinde somnul apei din borcan.

În cercul luminosului cleștar,
Trei pești de aur roșu s-au lăsat
Închipuind pe-al zărilor hotar
Trei păsări într-un zbor îndepărtat.

La nesfîrșit de sticlă se lovesc,
În străveziul aer ca-ntr-un zid,
Și raza evantaiului ceresc,
Stropind luciri, o închid și o deschid.

Și-n geamul de penumbră fumuriu,
Cînd apa înnoptează pînă-n fund,
Trei raze, logodind argintul viu,
În colb muiat de lună, se ascund.

355. *Lalele*

De pe podele urcă valuri moi
De umbră și pe masă se întind.
Oglinda-și limpezește iazul mort
Într-un izvor cu seara cristalin.

Lumina zboară vie peste geam.
Amurgul din afară le-a uitat
Lalelele ce galbene mai ard
În sfeșnicul subțirelui pahar.

Potirul nou al florilor e pumn
Închis ușor pe cîte-un licurici.
Potirul lor de porțelan acum
Își strînge-n umbre focul licărit.

Lalele stinse din odaie fug,
Oglinda-n apa morților le ia,
Năluca lor în vis rămîne fum.
Așa doresc și sufletu-mi să stea.

356. *Cleștar*

În fața ferestrei am pus o oglindă,
Mălinii grădinii se scutură-n ea.
Petale răzlețe în zbor se perindă
Petale nebune n-apucă să stea.

Să prind neaua verii și-o floare ce moare,
În fața oglinzii am pus un pahar.
Într-însul răpisem o rază de soare
Curată ca trupul crescut din cleștar.

Să-opresc desflorirea și clipa plăpîndă,
Din zori pînă-n vremea cînd umbrele curg,
Cu vraja și vrerea și visul, la pîndă
Voi sta să mijească n oglindă amurg.

Atunci doar — iatacul, privirii cînd scapă
Și-l vezi, înăuntru de suflet, închis
Paharul primește pe-albastra lui apă
Petale ce pururi palpită în vis.

357. *Icoana cu busuioc*

Pe zidul alb, spoit curat,
Argintu-i vechi se desluşeşte
Într-un arhondaric uitat
În zvon de clopote de Paşte.

De cînd o noapte ne-am privit
Sub o icoană făcătoare
De mari minuni. Sînt ani de vis
De-atunci şi amintirea moare.

Nici mînăstirea n-o mai ştiu,
Nici care îmi era iubirea,
Dar din trecutu-mi azi pustiu,
În busuioc uscat învie

Icoana sfîntului noroc
Cu-argint de suflet învelită...
Şi-o văd mereu şi-n piept o port
Ca o lumină liniştită.

358. *Somn curat*

Prin perne-n moliciunea lor de puf
Cu trupul descordat ca şi un arc,
În somn, fetiţa-şi lasă braţul pur
Să curgă-n vis ca şipotul în Mai.

Bălaiul păr în bucle-a rîurat
Lumină vie pînă pe covor.
Aşa dormind văzui pe cer un ram
În noru-i alb ce n-avea încă foi.

Aşa dormind am pomenit un rîu
Cu muguri mari de stele la un scoc...
Şi m-am mirat şi m-am cutremurat
Şi-am împietrit de teamă să n-o scol.

359. *Cîntec de leagăn*

Dormi, dormi, să te-adorm ţi-am adus
Fluturii, frunzele, florile
Şi norii tiviţi de apus
Ce zboară pe sus,
Serile, stelele, zorile,
Să dormi ţi-am adus,
Ţi-am adus.

Dormi, dormi, să te-adorm ţi-au şoptit
Grîul, pîrîul şi rîul
Şi moara cu glas adumbrit
De vînt potolit,
Grangurii, graurii, greerii,
Să dormi ţi-au şoptit,
Ţi-au şoptit.

Dormi, dormi, să te-adorm ţi-au atins
Umărul umbrele, undele...
Sărutul lor ochii ţi-au stins,
Pe pernă au nins
Visele, vrerile, verile...
Şi somnul te-a prins,
Mi te-a prins.

360. *Alt cîntec de leagăn*

Să-mi adorm copilul — lin şi lin, tiptil,
Leagănă-mi-l cîntec, cîntec leagă-mi-l —
Prind de geamul lunii,
Unde trec colunii,
Sufletul din mine, sufletul ca bruma,
Să nu vadă bine cît de rea e lumea.
Uşure, uşure, uşure de tot,
Să-mi adorm copilul visului, să pot.

Să-mi adorm copilul — greu şi greu şi greu,
Inimă nu bate, inimă mereu —
Fă-te să se culce,
Sînge: şoaptă dulce,
Lacrimă amară: murmur de izvoare,
Să n-audă-n seară cît de mult mă doare.
Uşure, uşure, uşure de tot,
Să-mi adorm copilul visului, să pot.

361. *Artă poetică*

Mi-am urzit din sunet și coloare,
Din cuvinte dure, zi de zi,
Turnul versului înalt în care
Îmi adorm durerea de-a trăi.

Zi de zi și lună după lună,
Izvorăsc din mine ca din mări
Insule de gînduri, ce adună
Cînturi fremătînd peste uitări.

Ani de ani și clipă după clipă,
Vierme de mătase m-am făcut,
Fluturul simțindu-l, ce-n aripă
O să-mi schimbe brațele de lut...

Dar cum stau cu lampa lîngă mine
Și cum scriu: un singur țipăt greu
Din odaia-ți de bolnavă vine —
Și ce mic, ce gol e visul meu!

CALENDARUL VIEI

362. *Mărțișor*

Privești de pe poteca ce urcă-n deal la noi,
Din zbor întîia barză cum cade pe zăvoi.

Vezi trenul care intră încet de tot în gară
Și omul care sapă și plugul care ară.

A nins cu nea de floare pe prunii din livezi
Și munții de la Rucăr cu iarna lor îi vezi.

Auzi pe sub podgorii un cîine care latră.
Te simți legat de toate — nu poți urni o piatră.

Aceste lucruri simple ce veșnice îți sînt!
Ce sfîntă bucurie descoperi în pămînt.

Ce limpede te cheamă un cuc: odată, două —
De fiecare dată ți-e inima mai nouă.

De fiecare dată mai trainic te unești
Cu farmecul acestor priveliști cîmpenești.

În gară, iată trenul a început să mişte.
Toţi pomii ninşi, pe dealuri îi flutură batiste.

Gîlgîitor, din iarbă un şipot s-a trezit.
În tine şi prin ramuri e cerul limpezit.

Ce rîsete, ce chiot pe drumurile viei —
Pe unde-au mers părinţii îţi duci şi tu copiii.

O nouă viaţă astăzi de viaţa veche legi,
Dau muguri pretutindeni din veştedele crengi.

Cu apa ei lumina ţi-a botezat cîmpia.
Ce pace e pe omul în alb ce sapă via,

Pe barza ce se duce pe Argeş tot în sus,
Pe-adîncul rost al vieţii la care te-ai supus.

363. *Prier*

Bubuitor, furtuna lung pe zăvoi răsună,
Ca o caleaşcă-n goană pe o podişcă, tună.

Cad firele de ploaie şi soarele cu acul
Luminii mi le coase ca să cîrpească sacul

Acestor nori zănatici cari lasă tot mai rare
Rubiele transparente, pomană pe cărare.

Miroase gardul viei a iarbă şi a ploaie.
A tras din nou furtuna cu puşca prin zăvoaie,

Dar n-a putut să-mpuşte, vezi, pasărea ce are
Polei pe vîrf de aripi şi-albastru pe spinare,

Ea zboară, sparge norii, aşterne pe hotar
Seninul primăverii cu sufletul tău clar.

Departe-s norii negri, îţi fluieri cîinii şui,
Spre fetele ce sapă cîntînd în vie, sui.

Zîmbești la toți copacii — ei astăzi îți sînt frați —
Și uiți de Capitală, de genii, de confrați.

La Capșa, în bocalul lor de literatură,
Stau — gogoșari — maeștrii acriți de-atîta ură

Și castraveți — discipoli verzui ca murătura:
Doct, picură oțetul în șvarțuri. Cască gura

Prin abureala sticlei, din stradă, liceene...
— Păzea! — printre picioare, zbucnind din buruiene,

Vătuiul o tulește de vale... și-a fost dus.
Toți cîinii după dînsul — iar tu privești de sus,

Rîzînd cu hohot, fuga ce-n rîpă se prăvale...
Zău, nu regreți că astfel n-ajungi în manuale.

364. *Florar*

E Mai și-n codru cucul îmi cîntă drept în față.
Cu soarele poteca pornește-n dimineață —

Cu drumul și pădurea, hai murgule, la deal!
M-oi legăna în pasul tău legănat de cal,

Prin pînzele luminii zări-voi de departe
Și Argeșul și lunca deschisă ca o carte,

În care — slove negre — un cîrd răzleț de oi
Înșiră versuri simple la margini de zăvoi.

O, cît aș da ca Domnul să-mi hărăzească darul
Să pot să le descopăr și eu abecedarul,

Dar sînt un om și nu pot citi decît cerneala.
Prin frunzele în tremur, o pasăre sineala

Din pene își arată — să fie cerul, ea?
Pe vîrf de deal, strîng frîul și mă ridic în șea.

S-o luăm spre Valea Popii, s-o luăm spre Valea Mare,
Spre Izvorani să mergem? — Tot una mi-i. În zare

Negoiul alb m-aşteaptă de cînd copilării.
Hai, murgule! şi du-mă, în voie, unde-i ştii.

Străbate o pădure, coboară şi iar suie,
Ajunge o poiană în cap de cărăruie.

La poalele poienii, dosită de ariniști,
O apă lin îşi mînă strălimpezile linişti.

O moară stă bătrînă, uitată de pîrîu
De oamenii din sate cu holdele de grîu.

Dar roata ei mai cîntă, de apă dusă rar,
Şi macină polenul luminii din Florar.

365. *Cireşar*

Deschide poarta lumii cu coşul de cireşi!
S-au îmbrăcat cireşii în roşile cămeşi

Şi zarea în lumină de aur în spre seară.
Auzi cum cîntă-n luncă, lung, roata de la moară!

Arinii ei din sita uşoară de frunziş
Îi cern pe-oglinda apei luminile furiş

Şi săgetînd penumbra la stăvilarul morii
Se-alungă rîndunele şi fulgeră prigorii.

Călare vii în voie pe bunul buiestraş
Pe care iarba-n margini de şanţ s-o pască-l laşi.

Ţi-au cunoscut prin ramuri mari pălăria moale
Şi-n drum îţi dau bineţe cosaşi ce merg la vale,

Dar te gîndeşti la fata morarului ce are
Obraz ca pîinea rumen şi-n păr mălai de soare.

Te-așteaptă colo-n umbra cea verde sub arțari —
A alergat și-și ține cu mîna sînii tari

Și mici ce bat odată din două aripi sub
Cămașe, cum ar bate din aripi un hulub.

Nici numele, nici neamul nu-l știi — știi că ți-e dragă:
Cu drag îi culegi gura gustoasă ca o fragă,

Și-un trup cu miros proaspăt de proaspăt măciniș
Pe malul gîrlei limpezi se lasă pe prundiș.

Se duce apa — fata s-o duce ca și ea.
Copita-și bate murgul ce nu mai vrea să stea,

Încaleci, îi dai drumul, scapi frîu-n pumnii tăi —
Te duci prin grîul serii cu cîntec de cîrstei.

366. *Cuptor*

Și-a pus, se vede, Domnul pămîntul în cuptor
De coace ca o pită sub cer dogoritor.

Prin iarba arsă greieri cu țîrîit prelung
Tăcerea nesfîrșită a zilei o împung,

Iar apele luminii se joacă pe zăvoi.
La iazul scurs dorm bivoli cu botul în noroi,

Dorm oile în roată, cu umbra, sub stejar,
Ca pietrele de moară dorm boii lîngă car,

Și pe sub car cosașii cu capul pe cojoc...
Pe cer, vulturul negru virează stînd pe loc.

Fîșîituri de coasă se-aud în vreo poiană,
Dar tac înfricoșate de-a liniștei dojană.

În vînt — dar unde-i vîntul? — se-ncearcă tocălia,
Dar tace și-ea de teamă să nu trezească via...

În casa răcoroasă și cu obloane trase,
În vechea mea odaie vrea visul să mă lase -

Încet îmi deschid ochii să nu mă-nșele parcă;
Trecutul și-amintirea tot gîndul mi-l încarcă.

Pe valuri de lumină las vara să mă poarte —
Dă-mi tu, bibliotecă din vremuri dragi, o carte

Vrăjită cum e cartea ce o citești întîi,
Să i pun iar talismanul deschis la căpătîi.

Din rafturi iau volumul și Robinson Crusoe
Cu papagalu-i verde îmi intră iar în voie.

O, Doamne, ca tovarăș de viață ține-mi-l —
Păstrează-mi pîn-la moarte un suflet de copil.

367. *Gustar*

Nu-i vară și nu-i toamnă: e vremea cînd în tine,
Pe înserări senine, un dor de ducă-ți vine.

Cînd nopțile sînt clare și cerul e paharul
De sticlă care zvîrle cu stelele, ca zarul

Pe drumuri depărtate să prindă călătorul.
Pe casa părăsită voi trage greu zăvorul

Și voi porni la ceasul cînd toaca bate rar...
Tăind călare vadul sub lunca din hotar,

Opri-voi murgu-n spume pe malul rupt de ape,
În ochi să-mi iau atîta cît sufletul încape:

Zăvoiul plin de umbre, ca un altar colina
Și-n soare apune munții încremenind lumina.

Sorbi-voi haiducește privirea pînă-n fund
Și pe cleștarul serii nu voi lăsa, rotund,

Decît un bob de rouă ce licăre plăpînd —
Întîia stea îmi arde în noapte și în gînd.

Strîng bine calu-n pulpe și pinteni dau s-ajung
La hanul vechi ce-ațîne sub plute drumul lung.

Îmi leg de-o plută murgul și bat în poartă silnic
Ca să-mi răsari, voinică, hangiță strînsă-n vîlnic,

Cu ochii de vădană, cu brațul alb și plin —
Să-ți cer culcuș la noapte și o oca de vin.

Mi-aduci, cu rața friptă pe varză, vinu-n oală —
Te-ntreb mirat: — Să fie chiar hanul lui Mînjoală?

Dar nu răspunzi și-n juru-mi e cald, icoană nu-i,
Miroase a iubire, a mere, a gutui.

368. *Vinicer*

Ajuns în miez de toamnă, îți dai cu spaimă seamă,
Cînd chiotă culesul în drumul lui spre cramă,

Că despre lucrul viei vorbit-ai prea puțin.
Și totuși — o, poete uituc — ce subiect plin

De poezie gravă aveai la îndemînă:
Cum vița peste iarnă adoarme în țărînă

Ca omul de la țară culcat în țintirim
— Dar taina adormirii acesteia n-o știm —

Apoi Prier cînd vine pe-Argeșului apă,
Cum săpătorii vița pe dealuri o dezgroapă;

Cum tremură golașă ca pruncul și-o botează
Și mierla cu un cîntec și soarele cu-o rază;

Cum coardele le leagă vierul de arac,
Cum taie joarda slabă și lemnul prea sărac...

Dar plînsul sfînt al viței nu-l vei cînta tu oare
Cu lacrima lui clară, de ochi vindecătoare?

Dar despre sulfatare nu pomenești nimic,
Nici despre boala viței ce „filoxeră"-i zic!

Cum vrei atunci, poete, ca un viticultor
Din cartea-ți să culeagă un sfat folositor:

Pe raftul librăriei, uitată, o să șadă.
— Povețile și tîlcul le știu de mult. O cadă

Cu must de tămîioasă mai bine să-mi aduci,
Și în ceardacul casei, în tihnă și-n papuci,

Ca Anton Pann de veseli cînd da de un nerod,
Cu metodologie să bem al viței rod.

369. *Brumărel*

Cu soarele azi galben ca fagurii de miere,
În jurul meu se-nchide un măr boltit de mere.

Din ram eu rup ca-n basme un rod de-aur și
O, pom vrăjit de toamnă, nu poți să mă reții.

Prin ramuri desfăcute ușor de mîna mea,
Zăresc comoara viei și-odihna ei mă vrea.

Sub un butuc de viță rămîn culcat pe spate —
Privesc în gol la cerul cu ape neschimbate.

În mînă iau ciorchina cu bob de chihlimbar
Și o ridic spre soare, sus — Raza lui cu jar

Fantastic o pătrunde: un lampion aprins;
Îi sug lumina dulce și focu-i m-a cuprins.

Beau soare — Dar un piersic cu brațu-i gol m-agață
Și îmi lipește sînul, pietros și mic, pe față.

Eu îl sărut cu dinții și poama lui cu sînge
Stropește pătimașa iubire ce o frînge.

O, toamnă, vrăjitoare mai tare decît moartea
La tine intr-un slujbă cît mă va ține soarta.

Dă-mi frunza ta ce sună cu galbenii din lună,
Dă-mi pe covorul foilor iar coborîtul oilor;

Dă-mi în zăvoi sitarii, pe miriște ogarii,
Și peste zarea drumului, albastru, sulul fumului;

Dă-mi în iatac sulfină, pe ceruri dă-mi lumină,
Și scîncetul cocoarelor pe liniștea ogoarelor;

Și dă-mi un nuc stufos, la umbră să stau jos,
Să scriu pe fruntea gliei tot calendarul viei.

370. *Brumar*

Pe umeri iei sumanul și fluieri după cîni.
Poteca suie dealul prin via din bătrîni.

S-au înroșit cireșii, îngălbeniră nucii,
Ce străjuie cu bruma de pe Brumar butucii.

Acolo unde chiot și cîntec fură-n toi,
Răsună-n guri de pivniți ciocanul pe butoi.

Dar soarele șăgalnic acoperă cu-aramă
Șindrila putrezită și mușchiul de pe cramă

Și raza lui de aur prin corzile de vii
La strugurii luminii te-ndeamnă să mai vii...

Poete, te îmbată de-acuma doar cu soare.
Auzi? — scîncesc în ceruri, lung, șiruri de cucoare.

Dar cîinii tăi zburdalnici alungă din tufiș
Țărcate coțofene zbucnind în zbor pieziș.

Zîmbești amar la pana de nea și de cărbune —
Gîndești la zile rele, gîndești la zile bune,

La traiul vechi ce calcă cu pasul tău tăcut
Pe-acest pămînt pe care de mic l-ai cunoscut,

Și te întrebi: zăpadă a început să cadă?
Sînt iarăși coțofene ca pete de zăpadă.

Te-oprești să-ți razimi dorul de ulmii fără foi,
Te-oprești să-ți fluieri cîinii și toamna înapoi —

Revin în goană cîinii, dar toamna nu mai vine
Să-ți culce la picioare credința ca un cîine.

Și singur cu poteca și cîinii iar cobori
Sub ceru-n care-a iarnă scîncesc prelung cucori.

371. *Undrea*

De ieri albine albe pe via ta roiesc —
Toți prunii și toți merii în iarnă înfloresc.

Petalele cu aripi de gheață cad domoale
Pe un covor mai moale ca iarba cea mai moale.

S-au șters din fața țării și drumuri și poteci —
Stă Argeșu-n zăvoaie cu tălpile lui reci

Și nu cutează moșul pe prund măcar un pas.
Izvoarele cu barba în țurțuri au rămas

Și streașină făcîndu-și la ochi cu palma mînii,
Tot căutînd cărarea, stă cumpăna fîntînii.

Auzi întîi un zgomot, apoi — deodată — clar
Ca picături de ploaie pe-o apă de cleștar.

Sînt clopoțeii sănii: ascultă-i bine cum
O flamură de sunet îți flutură pe drum.

Aproape, mai aproape, sub deal, la deal, pe deal,
Îţi sună la ureche o toacă de metal...

Dar în odaia cramei cu focul în cămin,
Aduci pentru prieteni urciorul cel mai plin.

Te-aşezi cu ei la masă, citeşti şi praciteşti
Şi vinul vechi şi vinul mai nou ce-l pritoceşti.

Butucii ard în sobă cu trosnet şi scîntei.
Din rodul viei tale eşti bucuros să bei —

Cucernic pentru oaspeţi ridici cîte-o bărdacă,
Pe fraţii-n poezie nu-i uiţi cu cana seacă.

Şi, ca poet al viei serbîndu-i sfîntul hram,
Închini pentru Horaţiu, Virgil şi Francis Jammes.

372. *Ghenar*

„Perdelele-s lăsate şi lămpile aprinse"
Frumosul vers anume îl chemi acum în minte,

Vreun critic să te-nveţe, discipol să te facă —
Estetului, din milă, închină-i o bărdacă.

Gîndeşte-te la omul acela din Mirceşti,
Senin la gura sobei ca tine — îl iubeşti.

Dar lasă, desmorţită din somn de focul tău,
Să zbîrnîie o muscă lovindu-se mereu

De limpezimea-nchisă a geamului, pe care
Nu toţi să o priceapă — vezi bine — sînt în stare.

Ghenar veni cu vînăt amurg şi roşii zori...
Şi mă gîndesc că dacă ai fi şi vînător

Te-ai duce după iepuri în lunca ta ce este
Sub chiciura din sălcii poiana din poveste.

Şi i-ai găsi sub tufe pitiţi, ca bulgări mari
De-omăt, ciulind urechea deodată la ogari.

În liniştea deplină a iernii se aude
Împuşcătura tare cu lungi ecouri surde.

Măcieşul cel mai negru te miri de-a înflorit?
Nu — şi-a lăsat doar viaţa un iepuraş rănit.

Priveşte-l: pe cearceaful zăpezii se sfîrşeşte
Ca un copil cuminte ce-n patul lui boleşte.

De-aceea, ştiu, tu puşca în mînă nu vei lua —
Vei reciti poeţii iubiţi la vatra ta,

Şi-n serile de iarnă tihnit vei aştepta,
Din must — vin clar, din suflet — vers limpede, să dea.

373. *Făurar*

Pe dealurile ninse mergi astăzi la pădure,
Cobori spre Valea Mare sub cerurile sure,

Şi fagi cu coajă albă, la şipotul de leac,
Ca stranii colonade de templu se desfac.

Te-opreşti să bei din apa curată ce dă viaţă.
Îţi spune pădurarul: — E şipot sfînt, nu-ngheaţă.

Şi dă să cheme basmul vechi al izvorului...
Dar nu-l asculţi, ţi-e gîndul — vezi tu — la fata lui.

Îţi aminteşti bordeiul poienii, toiul verii,
Şi cînii care latră doar, doar o să te sperii,

Şi fata răsărită în drum ca din pămînt,
Şi ploaia de lumină a soarelui în crîng,

Şi gardul viu şi umbra pădurii tremurate,
Potecile, răscrucea — îţi aminteşti de toate:

De mușchiul cald pe rîpa de unde-n codru vezi
Colinele albastre cu vii și cu livezi,

De guruitul dulce-al porumbului sălbatic,
De fata mai sfioasă ca un porumb sălbatic,

De serile sub fagii prieteni cînd o stea
Se anina de frunze ca fata să mai stea...

Îți amintești de toate, vezi toate: ochiul, geana...
— Moș Pavel, ce-ți mai face, de-acum un an, Ileana?

— Boierule, am dat-o după un cîrciumar
De prin Lerești; e omul chiabur... Auzi doar rar

Cum sună și răsună, departe, în pădure,
Auitor, a moarte — departe — o secure.

ELEGII

374. *I Cloșani*

De treci Baia de Aramă, de departe vezi albind
— Stai Căline — nu pădurea ci toți munții de argint.
Iată Piatra ca o cloșcă, iată puii ei: Cloșanii —
Și deodată uiți Florica și deodată uiți Miorcanii
Și deodată intri-n țara basmului ce-l credeai mort,
Unde totul își păstrează vechiul suflet, vechiul port.
Tînăr ca un rîu de munte, proaspăt ca un cer pe ape...

Vale, inimă închisă pe trecutul ce-o încape,
Vale-a Motrului, ursită ca Domnița din povești
Să tot doarmă neschimbată pînă o dezvăluiești,
Vale-ascunsă așa bine printre munți că niciodată
Zborul vremii de pe culme umbra sură nu-și arată.
Cum să vină cînd și astăzi, cînd de veci, neveste torc
De-a călare, și din munte tot în Dacia se-ntorc.
Cum să vină cînd se-nalță glasul morții ca o rugă
Către zeul trac ce mișcă apele de la irugă
Și din scoc le năpustește peste roata ei de lemn.
Cum să vină pe pămîntul unde și-azi păgînul semn
Bradul morților și-usucă dorul verde pe morminte.

Azi ca ieri se duc cosașii cu lăuta înainte
Chiotind pe drum de clacă, prin fînețe, de te miri
Încotro pornesc pandurii celui de la Vlădimiri.

Azi ca ieri bisericuța stă în inima poienii —
Pustnic alb proptit în bîrnă își așteaptă poporenii,
Azi ca ieri să-i ia la nuntă, azi ca ieri la țintirim...
— Moșule, castanii ceia cin-i-a pus? — Ia, Nicodim
Cînd monahii lui veniră să se-așeze la Tismana...
Tot trec fete din Tanagra, sus pe cap purtîndu-și cana
Sau urciorul plin de cerul răsturnat într-un izvor,
Și sub fagi, la umbră deasă, spune-n fluier un păstor...

Fluier ciobănesc și Motru, rîu și suflet, ce descîntec
V-a trezit în pacea serii murmurînd același cîntec?
Ce descîntec curge-n mine? Cum se face?... Se desfac
Cunoscutele priveliști în bătrînul tău conac.
N-am mai fost aici și totuși mi-amintesc de altădată
Și îmi aflu cu uimire țara mea adevărată
Cum descoperă copilul basmul presimțit de mult.

Demult... Cine-a rostit vorba ucigașă? De demult...
Ca o pasăre de noapte, umbra sură iată-o, crește,
De pe culme peste vale se coboară, se lățește —
Oameni albi și case albe ca mioare, n-or mai fi;
Port și datini o să piară an de an și zi de zi.
N-or mai prinde în oprege trupul zvelt ca un mesteacăn;
N-or mai duce după spate pruncul legănat în leagăn;
N-o mai luneca marama nor subțire pe obraz;
N-o să-și mai întinză pînza aripi albe lîngă iaz.
Vezi, bunica și cu fiica și nepoata n-or mai toarce,
Într-o moară de pe Motru, trei Mărine — ca trei Parce —
Firul lînei, firul soartei ne-ndurate ce ne ia...
Ruga noastră, nici suspinul, să te ție n-or putea
Țară veche, țară bună, mult te-om plînge, mult te-om cere...

Suflete, de ai credință, brațule, de ai putere,
Bate apa înspumată cu nuiaua de alun —
Cer și rîuri, munți și codri, strîns să-i legi, să mi-i aduni.
Să mi-i dai să pot cu poftă de copil, cu dor de lotru
Să te fur, vrăjită vale, și mai repede ca Motru,
Care scapără prin pietre și tot scapă, să te duc
Strînsă-n suflet, strînsă-n brațe, ca o pradă de haiduc.

375. *II Primăvară*

Sub umbrarul foilor
Duce drumul oilor
Şi se duce şi se pierde
Tot pe plai cu iarbă verde,
Şi se duce şi se curmă
Tot la stînă lîngă turmă,
Şi îi ştie seama lui,
Seama lui şi-a dorului,
Grijile mocanului,
Inima ciobanului...

Primăvară! primăvară! crapă mugurii la baltă,
Sălciile verzi le-ndoaie vîntul cu suflare caldă,
Pe poteci sfios se-ntinde umbra nouă-a foilor —
Primăvară, mama noastră, dă-ne drumul oilor,
Drumul cel pierdut pe care îl mai ştiu din sat bătrînii...
Doru-n mine înfrunzeşte: dorul turmii, dorul stînii.
În zadar mă-nchid în casă şi m-ascund pe după cărţi,
Dor de ducă mă ajunge, dor hain din zece părţi:
Buchiile le zăpăceşte, gîndurile le încurcă.
Văd un gol de munte-n soare şi văd turmele cum urcă;
Tot aud cum latră cîinii, cum tălăngile răspund
Cînd adinc ca vîntu-n frunză, cînd ca ape vii pe prund,
După cum coteşte drumul mai departe, mai aproape,
Spre lumina de poiană ce prin fagi răzleţi încape...
Turme vechi ca munţii ţării, cu cîrlan şi cu mioară,
Suie plaiul şi-l coboară, pentru-a cîtea mia oară?
Duc cu ele de departe dorul nostru, tot aleanul
Făr-de zare ca Buceagul, nesfîrşit ca Bărăganul.

Duc cu ele dorul brazdei, dorul frunzelor de nuc,
Dorul satului şi-al ţării, dorul dorului îl duc...
Vin cu cîntecele toate de la Nistru pîn-la Jii,
Şi de urcă din poveste sau aievea, nu mai ştii —
Ungureanul şi Vrînceanul din baladă iată-i iarăş
Mioriţă bucălaie, unde eşti să-mi fii tovarăş,
Să paşti iarbă neumblată, pe sub brazi, pe la izvoare?
Şi cu sarica pe umeri tot aşteaptă baciul mare
În lumina primăverii singur ca un zeu păgîn.

Primăvară! primăvară! stau cu dorul de mă-ngîn.
Crape mugurii la baltă, iasă plugurile-n ţară,
Codrii vechi să înfrunzească, iarba nouă să răsară —
Dar dă-mi drumul care-l ştie şi ciobanul şi cioporul,
Drumul oilor mi-l află, el ce mînă drept ca dorul
Sus la munţi cu fulgerare de-aur viu în soare-apune...

Mioriţă, mioriţă, dorul turmei mă răpune.

376. *III Toamnă la Florica*

De aur vechi s-a făcut frunzarul;
Zările-s stinse cum e cenuşa.
Deschide uşa.
Toamna ne cheamă.

Am împuşcat în zăvoi sitarul
Din urmă: zburase să plece.
Vîntul e rece.
Toamna ne cheamă.

Via pe deal de mult e-ngropată;
Stolul pe cer s-a dus: o nălucă.
Dor mă apucă
De altădată.

Unde eşti, unde, casă uitată?
Unde, azi, sînteţi, zilele mele —
Voi, rîndunele
De altădată!

377. *IV Vremea*

Am oprit în luncă apa curgătoare
La un scoc de moară printre verzi arini;
Am oprit pe ape lin-tremurătoare
Zilele de vară, razele de soare
Nopţile senine, stelele şi luna
Pentru totdeauna —
Vremea care curge n-am putut s-o ţin.

Am închis în palmă pui de rîndunele,
Le-am simţit bătaia inimii în chin;
Am oprit în braţe dragostele mele...
Pasăre de-o toamnă, dragoste cu jele,
Le-am cules ca frunza moartă cînd dă bruma
Pentru totdeauna —
Vremea care zboară n-am putut s-o ţin.

Am păstrat în suflet gînduri, vorbe, glume,
Zîmbetul ce iartă, plînsetul hain;
Am păstrat în minte feţe fără nume
Întîlnite-n cale şi pierdute-n lume.
Le-am cuprins în mine una cîte una
Pentru totdeauna —
Vremea, vremea însă, n-am putut s-o ţin.

378. *V Marinarul*

Pe povîrnișe dealul alunecă abrupt
Ca să și oprească botul de vie tocma-n vale —
Dar sub boltirea viței oprindu-mă în cale,
Privesc cîmpia care adoarme dedesupt.
În abureala serii schimbîndu-se în mare,
La nesfîrșit își duce un tremurat hotar.

Am ancorat. Acuma sînt bunul marinar
Re-ntors din pribegie la vatra primitoare.
Se-nalță pașnic fumul pe gînd și pe cămin,
Se coace tămîioasa sfîrșitului de vară —
Dar frunza se apleacă de-o tainică povară
Atinsă, cînd o plouă îmbelșugat senin.
Ci sufletul, ce-n vremuri gemu în larg de mare,
Deodată se trezește ca vîntul în catarg,
Cînd pînze de corăbii albastrul mort îl sparg
Cu aripile albe de berze călătoare.

379. *VI Toamnă la Miorcani*

Peste dealuri, peste ape, pretutindenea se lasă
O lumină învelită în marame de mătasă.
Vin iar carele-ncărcate și cu spice și cu vis...
Și pe ceruri liniștite și în suflet și au deschis
Unghiul dorului de ducă stolurile de cucoare.
Mori de vînt nostalgic nalță aripile călătoare
Și se lasă în durere să zdrobească grîul nou.
Pașii tinereții mele mă urmează în ecou,
Umbra mea de altădată umblă n miezul umbrei mele.
Prima stea sau amintirea stă pe iaz printre vîntrele?
Simt în suflet de departe spinul ei tremurător.
O bătrînă-mi toarce firul zilelor de pe fuior;
Prima lacrimă se-nnoadă trainic lîngă cea din urmă...
Și păstori, ieșiți din vreme, către staul duc o turmă
De oi albe ca și norii unui cer îngîndurat.
Cine m-a legat de mine, de moșie și de sat?

Toamnă amară, toamnă dulce pentru cine te-nțelege,
Pentru cine știe gîndul ce-a sortit să se dezlege
Frunza galbenă și coaptă ca un rod cules de vînt,
Toamnă, care legi prin moarte cerurile de pămînt
Și sub foaia veștejită pregătești o primăvară,
Toamnă dulce ca iubirea, ca iubirea de amară,
Fie-ți milă de făptura mea de om și fă să fiu
— Pe sub nuci, lîngă femeie, lîngă fată, lîngă fiu.

În grădina aurită de lumină și de frunză —
Rodu-n care o dulceață înțeleaptă să se-ascunză.

Poate-un om atunci să vină să-mi culeagă cîte-un vers
Cum din prun culegi o prună fără-a te opri din mers,
Însetat mi-o soarbe poate din cuvinte alinarea,
O să-i pară — cine știe — mai puțin amară sarea
Lacrimelor sale-n drumul de dureri și dor ascuns...
Binecuvîntarea asta de mi-o dai, va fi de-ajuns.

380. *VII Copacilor*

Trece norul, zboară dorul peste vîrfuri de pădure;
Păsările, visurile, mi le fură zile sure —
Numai arborii prieteni să mă lase nu mă tem
Ei, legații de țărînă, nu duc strașnicul blestem
Care mînă tot ce umblă, se tîrăște, fuge, zboară.
Ei, umbroșii, umbra vie — tot aceeași — o măsoară.
Se înalță pe pămîntul cel iubit dintru întîi,
Niciodată n-o să-și schimbe nici culcuș, nici căpătîi,
Niciodată pentru dînșii ceasul groaznic n-o să vină
Cînd uitînd de legătura dintre foi și rădăcină,
Vor porni hai-hui ca mine pe un drum făr-de sfîrșit...
Împăcați de cînd e lumea cu văzduhul liniștit,
Legănînd tot alte cuiburi și-alt popor de rîndunele,
Tot același cer primește falnicile lor umbrele.
Au cu vîntul primăverii șoapte lungi și întîlniri,
Pînă-n zori de zi le-alină frunzele cu ciripiri
Și cînd joacă și cînd scapă vîntul sprinten de pe cracă,
Rînd pe rînd ca să-l mîngîie toți copacii se apleacă.
Huma neagră îi nutrește ca și limpezile ploi;
Surd le freamătă frunzișul, dar în lemnul lor greoi
Dorm tăcerile vieții cele-adînci ce sînt cuvîntul
De demult cu care Domnul scoase apa și pămîntul...
Eu, de coaja lor lipindu-mi lung urechea, o aud
Inima de frate care bate n trunchiuri de agud;
Salcia pletoasă plînge pentru mine ca o soră;
Plopul izvorăște, proaspăt ca un vis, din auroră;

Îl purtam de mult în suflet, nalt și neted, pe-acest fag;
Nici un trup plăpînd de fată nu mi-a fost pe lume drag
Ca mesteacănul ce-și stoarce părul despletit la lună,
Ca răchitele ce luciul zorilor pe crengi adună,
Ca arinii verzi ce-așteaptă cerul serii în pîrîu —
Dar de pluta din zăvoiul de-altădată-mi pare rău,
De castanul ce-mi păzise casa albă pe colină
Și de nucul de pe vremuri — azi cînd lumea mi-e străină.

381. *VIII Fericirea*

Podul umblător, pe care am trecut la Crasna-Leuca,
Raza serii, nu otgonul, mi-l ținea pe gîrlă greu ca
Lanțul dorului ce-n suflet mă petrece nevăzut...

Fericirea? Cine știe de nu-i moara de pe Prut,
Ce pe loc mereu murmură apei veșnic curgătoare?
Și e poate, oglindită limpede-n apus de soare,
Lunca de răchiți și plute unde mierlele se-ascund.
La scăldat o prind copiii și-o usucă, goi, pe prund;
La ghilit o-ntind neveste colo-n țărm pe pînza albă.

Fericirea? O fi poate chiar căsuța prinsă-n nalbă
A podarului și fata de pe prispă, cu ochi verzi...

Fericirea? Poate-i umbra unui vis pe care-l pierzi
Și rămîne doar năluca dragă sufletului meu ca
Podul legănat de apa Prutului la Crasna-Leuca.

382. *IX Invocare*

Lovește-mă cu-amnarul planetelor, să fiu
Pe vatra veșniciei deodată focul viu,
Ce pîlpîie, troznește și sare nebunatic:

Dănțuitor albastru cu talpa de jăratic,
Cu sufletul de flăcări și cu călcîiul gol,
Pîndit mereu de-al umbrei nețărmurit ocol.

Pe mine nemurirea a prins podiș de stînci.
Descătușă-mi izvorul cu apele adînci
Și lasă-l pe sub sălcii să fie pînă-n mări
O fugă limpezită de-atîtea înstelări.

Nu puțul ce clocește sălciu un pic de apă —
Vreau valul viu și verde, ce-aleargă pînă crapă,
Dar care-o clipă numai strîngînd în brațe vîntul,
În străluciri de raze își făure mormîntul.

383. *X Vrajă*

Sorcova,
Morcova,
Să trăiesc,
Să-ntineresc,
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca... un... fir...
De... tran-da-fir...

— Vraciule, ascultă-mi ruga!
Vraciule, îți poruncesc,
Pîn-să stau să mă căesc,
Fă-mi din amintire sluga,
De pe față zvîrle-mi gluga,
Și în suflet nemurirea
Să dezlege
Și să lege
Ce e viu din vremea moartă
Ce mă-mpinge
Și mă frînge
Și mă poartă:
Frunză moartă.

Moșul prinde voinicește-n mînă
Bita răbojită de la stînă,
O-nvîrtește peste cap — și năzdrăvan
Ține-n degete un lung ochean.
„Vrei să vezi"? grăiește — și-n oglindă
Țări și mări și nouri se perindă.
Iată Argeșul și via veche,
Morții mei iubiți... și în ureche
Glasul lor cu rîsu-mi împreună...
Dar pe umbra drumului răsună
Tot mai rar, tot mai departe, tot mai stins —

Ce-am iubit
Și-am îndrăgit
Și s-a sfîrșit,
Ce-am aprins
Și m-a cuprins
Și s-a desprins
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca... un... fir...
De... tran-da-fir.

384. *XI S-au pierdut*

1 Unde-s frunzele pădurii? S-au pierdut.
Unde-s norii, călătorii? S-au pierdut.
Unde-i rîul ce ne-a dus copilăria
Pe oglinda lui de gheață? S-a pierdut.
Unde-i rîsul, unde-i plînsul, unde-i dorul
Și iubirea și durerea? S-au pierdut.
Unde-s ochii dragi odată ca lumina?
Umbra genelor plăpînde? S-au pierdut.
Unde-i omul ce am fost și eu odată?
Viers și suflet, ca un foșnet s-a pierdut.

385. *XII De voi muri*

De voi muri — departe de cetăți
În brazda neagră-a plugului, la noi,
Să mă lăsați culcat pe spate, gol,
În mină cu o ghindă de stejar.

Și chipul meu de lut, ce n-a știut
Să fie sufletului un locaș,
Își va topi netrebnicul său rost
În valul primitorului pămînt.

Dar ghinda va-ncolți. An după an
Vor crește rădăcini în adîncime
Și va ieși din mine un copac
Ca ramurile tinere, spre soare.

Ce n-am ajuns cu mii de versuri — iată
O împlinește din belșug o creangă
Întinsă, tremurîndu-și umbra peste
Odihna turmelor, ce vor să vie.

Bibliografie tematică

LISTA DE ABREVIERI

Amintim abrevierile titlurilor de cărți ce au format volumul I de poeme, adăugind noile prescurtări ale titlurilor alcătuind volumul al II-lea:

V.P. – VISĂRI PĂGÎNE
C.A. – CASA AMINTIRII
E.C. – ETERNITĂȚI DE O CLIPĂ
A. – AMĂGIRI
G.Z. – GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI
ÎN. – ÎNTOARCERE
P.Ag.S. (1923 – PE ARGEȘ ÎN SUS [Cultura națională])
P.Ag.S. (1936 – PE ARGEȘ ÎN SUS [B.P.T.])
B. – BĂTRÎNII
S.M. – SATUL MEU
B.A. – BISERICA DE ALTĂDATĂ
L. – LIMPEZIMI
P.L. – PASĂREA DE LUT
C.V. – CAIETUL VERDE
E.D.II – POEZII, vol. II, 1918–1927, Ediție definitivă, 1944, București, Fundația regală pentru literatură și artă.
mss. B.A.R.S.R. – volum manuscris păstrat în Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.
mss. M.L.R. – volum manuscris păstrat în Muzeul Literaturii române.
mss. B.C.S. – volum manuscris păstrat în Colecțiile speciale din Biblioteca Centrală de Stat.

BĂTRÎNII de Ion Pillat. Extras din revista *Cugetul românesc*. Bucureşti, „Cartea Românească", Inst. de Arte Grafice Carol Göbl S-sor I. Şt. Rasidescu, 16, Strada Paris (fostă Doamnei, 16, 1922, 35 p. + 2 f. Volumul este tipărit în 30 exemplare numerotate şi iscălite de autor şi cuprinde: *Aşteptîndu-i; Dosoftei Mitropolitul; Ghenadie Cozianul; Ienăchiţă Văcărescu; Dinicu Golescu; Anton Pann; Eliade, Cîrlova şi Alexandrescu; Donici; Bolintineanu; Mureşanu; Alecsandri; Cel din urmă.*

Ion Pillat, PE ARGEŞ ÎN SUS, Bucureşti, „Cultura Naţională", 1923, 118 p. Cuprinde: **Ctitorii:** *Ctitorii;* **Florica.** ciclul este dedicat: *Bunicei şi copilăriei mele in memoriam* şi este format din: *Închinare; Florica; Mormîntul; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Cireşul; Spre Izvorani; Pădurea din Valea Mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; În parcul Goleştilor; Lumină, iarna; Biserica lui Horia; Căsuţa din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Capela; Străinul; Adio la Florica.* **Amintiri:** *Jucării* (din vol. **G.Z.**); *Copil de odinioară* (din vol. **G.Z.**); *Septemvrie I. (În zare cine-nscrie al berzelor triunghi),* (din vol. **G.Z.**); *Septemvrie II (O foaie se desprinde din crîng şi calendar),* (din vol. G.Z.); *Septemvrie III, (Din bulgării vin care cu vinete şi verze); Cina cea de taină* (din vol. **G.Z.**); *Toamnă* (din vol. **G.Z.**); *În cramă* (din vol. **A.**); *Aci sosi pe vremuri* (din vol. **G.Z.**). **Acuarelă:** *Acuarelă.* **Miorcani:** *Seară la Miorcani;* BĂTRÎNII: *Aşteptîndu-i; Dosoftei Mitropolitul; Ghenadie Cozianul; Ienăchiţă Văcărescu; Dinicu Golescu; Anton Pann; Eliade, Cîrlova şi Alexandrescu; Donici; Bolintineanu; Mureşanu; Alecsandri; Cel din urmă;* **Timpul:** *Timpul.*

Ion Pillat, SATUL MEU, ilustrat cu 54 gravuri în lemn de I. Teodorescu-Sion, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Principele Carol, *„Cartea vremii"*, colecţie enciclopedică îngrijită de Nichifor Crainic. Imprimeria Fundaţiei Culturale Principele Carol, str. Latină 10, 1923, 112 p. Pe pag. 3 se află datarea: Miorcani, septembrie, 1923. Cuprinde: *Harta; Moş Gheorghe Jitarul, Proprietarul; Vlad Plugarul; Ilie Baciu; Vasile Bultoc; Ion Pescarul; Ştrul Leiba; Secretarul Primăriei; Florea Her-*

ghelegiu; Ilinca lui Ion; Anisia; Joldea Contrabandistu; Popa Breazu Părintele Niculai; Baba Vișa; Iluț, orbul satului; Meșter Toader; Ulița satului; Curtea boierească; Parcul; Copacii din sat; Biserica; Clopotul; Cimitirul; Crîșma; Hora; Rateșul vechi; Iazul; Morile de vînt; Pădurea de la Stînca; Prutul; Pîrîul; Stîlpii de telegraf; Oile; Rîndunelele; Stupul; Gîștele; Brotacul; Iepurele; Vînătorul; Amurgul; Umbra; Tăcerea; Luna; Noaptea; Stelele; Primăvara; Norii; Vara; Toamna; Iarna; Poetul; Darul.

Ion Pillat, BISERICA DE ALTĂ DATĂ, Poezii. București. Editura „Cartea Românească, 1926, 107 p. + 2 f. Cuprinde: **Biserica veche:** *Biserica veche;* **Drumul Magilor:** *Drumul Magilor; Spre schit; Mînăstirea; Arhondaricul; Toaca; Gingul; Cozia; Monahul la capre; Îngerul;* **Povestea Maicii Domnului** cu dedicația: *Lui Rainer Maria Rilke care a cîntat viața Mariei și lui Nichifor Crainic care a adus pe Isus în țara mea. Rugă ca să-ncep; Nașterea; Copilăria; Juruirea; Buna-Vestire; Iosif teslarul; Nașterea Domnului; Steaua; Închinarea Magilor; Maria și Pruncul; Bejenia; Despărțirea; Rusalii; Bocetul; Adormirea; Înălțarea; Mreaja.* **Chipuri pentru o evanghelie:** *Năvodul; Smochinul neroditor; Oaia cea pierdută; Fiul risipitor; Bunul Samarinean.* **Morții** I. */Zi ca orice zi din sat/;* II. */Suie pe muchea dealului/;* III */Casă îți primește mortul/;* IV */Merg pe drumul mare-n sat/;* V */Zi de aur tremurat/;* **Biserica de altădată:** *Biserica de altădată.*

FLORICA de Ion Pillat /27 desene în tuș de/, Ștefan Popescu. București, „Cultura Națională", 1926, 178 p. În colofoniu: S-a executat această lucrare de atelierele „Cultura Națională", București, între 1 iunie și 29 decembrie MCMXXVI în una mie trei exemplare, dintre care trei pe hîrtie olandeză Dubbel Ollifants Vergé Van Gelder Zonen și una mie pe hîrtie japoneză de document Neusiedler. Toate exemplarele purtînd semnătura autorilor. Cuprinde: *Ctitorii; Închinare; Florica; Mormîntul; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Rădăcini; Cireșul; Spre Izvorani; Pădurea din Valea Mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; În parcul Goleștilor; Lumină, iarna; Biserica lui Horia; Căsuța din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Ochelarii bunicii; Capela; Odihna tatii; Străinul; Comoara; Adio la Florica.*

Ion Pillat, LIMPEZIMI, Craiova, „Scrisul Românesc", 1928, 127 p. În volum a fost inclusă o poezie tradusă de Ion Pillat din Hugo von Hoffmannsthal și traducerea a 10 poezii din Jean Moréas, formînd ciclul *Stanțe*. Pe verso-ul paginii de gardă, în colofoniu: Acest volum s-a tipărit, ca ediție bibliofilă, în o sută de exemplare pe carton Japon chamois, numerotate de la 1 la 100, o sută de exemplare pe carton Japon alb, numerotate de la 101 la 200. S-a tipărit de asemenea o mie exemplare numerotate de la 201 la 1200 pe hîrtie albă antik druck. Cuprinde: **Limpezimi:** *Moara uitată; Pluta; În pădure; Inscripție pentru o fîntînă. / De unde vezi Piteștii și Argeșul și țara/; Inscripție pentru o fîntînă/ Tu ce iubești Florica, stai să-mi auzi șoptirea/; Inscripție pentru o fîntînă/ Apleacă-te o clipă pe unda tremurată/; Inscripție pentru nucul din vie; Piersicul; Proiect de templu; Hanul cu rîndunici; Casa cu liliac; Călușarii;* **Acuarele în Deltă:** *Amurg; Sălcii; Lumina lunii; Stele; Cîntec de leagăn* pentru Dinuț) */ Dormi, dormi, să te-adorm ți-am adus/; Cîntec de leagăn/ Să-mi adorm copilul lin și lin tiptil/; Primăvară; Dor; Drum de seară; Imagini toamna...; Pasărea toamnei; Cișmigiul de toamnă; Poetul; Vraciul; Cîntec de ducă* (Traducere din Hugo von Hoffmannsthal); *Drumuri;* **Ceruri străine** — *Atice: Sunium; Hymet; Dafini;* **Popas la Stambul:** *Suleimanie; Eyub; Fîntîna cu platani;* **Stanțe** (Traducere din Jean Moréas: *Un bob de grîu hrănește; Șicoi primăvăratec; Cînd va veni iar toamna...; Gîndesc la zări marine...; Spărgînd deodată jalea...; În vremea tinereții...; Paris, ce mult îți seamăn... Eternul ți e tovarăș...; Pe cîmpul fără margini...; Mai singur și pe gînduri...;* **Interior;** *Înserare; Interior: Căprioara de porțelan; Miniatură persană; Peștii roșii; Lalele; Cleștar; Icoana cu busuioc; Somn curat; Artă poetică* (Fetiței mele Pia); **Calendarul viei:** *Mărțișor; Prier; Florar; Cireșar; Cuptor; Vinicer; Brumărel; Brumar; Undrea; Ghenar;* **Elegii;** *Elegia I* (pentru Pia și Alexandru Alimănesteanu); *Elegia II; Elegia III; Elegia IV; Elegia V; Elegia VI; Elegia VII; Elegia VIII; Elegia IX; Elegia X; Elegia XI; Elegia XII; Elegia XIII* · Ovidiu (Lui V. Voiculescu).

Ion Pillat, PE ARGEȘ ÎN SUS, Ediția nouă definitivă, București, Editura Librăriei „Universala" Alcalay &Co., Calea Victoriei nr. 26 (1936) 143 p. (Colecția „Biblioteca Pentru Toți" nr. 1404 1405).

Postfață: „Dorind ca această nouă ediție de PE ARGEȘ ÎN SUS să fie definitivă, m-am gîndit să adaug cărții mele din 1923 poeziile de aceeași inspirație, apărute mai tîrziu. Astfel am luat volumului LIMPEZIMI (1928) pe lîngă ciclul **Calendarul viei** poeziile grupate aici sub numele **Limpezimi argeșene** cu invertirea numai, pentru o mai bună conveniență, a *Cîntecului de toamnă* cu poezia *Acuarelă*. La fel am completat ciclul **Florica** așa cum a fost tipărit în 1926, în volumul de lux ilustrat de Ștefan Popescu. Din poeziile mai vechi — socotind că ele vor contribui să lămurească oarecum drumul parcurs spre realizarea atmosferei poetice din PE ARGEȘ ÎN SUS — am reluat cîteva sub titlul de **Cîntece de demult**. Le-am dat, împreună cu celelalte bucăți scrise nainte de război pentru o mai bună înțelegere a acestei evoluții. În ce privește forma versurilor, am revenit pentru unele din ele la textul

intîilor publicări. Poemul BĂTRÎNII, l-am reprodus în varianta sa din urmă mult prescurtată şi sper mai unitară. Din versiunea anterioară am păstrat, ca o poezie de sine stătătoare, doar *Ursul lui Donici*. Am scos însă din cuprinsul cărţii: *Seară la Miorcani*, străină de Argeş."

Ciclul **Florica** a fost scris în anii 1920 şi 1921; BĂTRÎNII în 1918 şi terminat mai tîrziu, tot în 1918; *Aici sosi pe vremuri*, *Jucării*, *Septemvrie* — în 1919; *Toamnă* şi *Cina cea de taină*, în 1921: *Ctitorii*; în 1922, *Acuarelă* şi *Timpul*; în 1925-1926 **Calendarul viei** şi **Limpezimi argeşene**.

„Mai 1936. I.P."

Volumul cuprinde: *Ctitorii*; **Florica:** *Închinare; Florica; Mormîntul; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Rădăcini; Cireşul; Spre Izvorani; Pădurea din Valea Mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă, Parcul Goleştilor, Lumină, iarna; Biserica lui Horia; Căsuţa din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Ochelarii bunicii; Capela; Odihna tatii; Străinul; Comoara; Adio la Florica*. **Toamna amintirii:** *Copil de odinioară* (din vol. **G.Z.**): *Septemvrie; (În zare cine-nscrie al berzelor triunghi)* (din vol. **G.Z.**); *Septemvrie; (Din bulgării din care cu vinete şi verze)* (din vol. **G.Z.**); *Cina cea de taină;* (din vol. **G.Z.**) *Timpul; Cîntec de toamnă*. **Trecutul viu:** *Înapoiere; Jucării* (din vol **G.Z.**); *Drum de noapte* (din vol. **G.Z.**); *Aci sosi pe vremuri* (din vol. **G.Z.**); BĂTRÎNII în forma prescurtată din vol. **P.L.**; *Ursul lui Donici* (din vol. **B.**). **Limpezimi argeşene:** *Acuarele; În pădure* (din vol. **L.**); *Inscripţie pentru nucul din vie* (din vol. **L.**); *Inscripţie pentru o fîntînă* (din vol **L.**); *Altă inscripţie* (din vol. **L.**); *Alta* (din vol **L.**); **Calendarul viei:** (din vol. **L.**); *Mărţişor; Prier; Florar; Cireşar; Cuptor; Gustar; Vinicer; Brumărel; Brumar; Undrea; Ghenar; Făurar;* **Cîntece de demult:** *Drumul strămoşesc* (din vol. **E.C.**); *Amurg* (din vol. **A.**); *Înserare* (din vol. **ÎN**); *Cîntec de toamnă* (din vol. **E.C.**); *Cîntec în noapte* (din vol. **A.**); *Nocturnă* (din vol. **E.C.**); *Alt cîntec* (din vol **P.Ag.S.**); *În primăvară; Visai de o cetate* (din vol. **V.P.**); *Sub plopii în şir...; Trei călări* (din vol. **A.**); *Bretania* (din vol. **G.Z.**); *În luna în care pălesc..* (din vol. **G.Z.**); *În parc* (din vol. **G.Z.**); *Clopote sună* (din vol. **G.Z.**); *Trei îngeri* (din vol. **G.Z.**); *Copilul şi Steaua* (din vol. **G.Z.**); *Poruncă* (din vol. **G.Z.**).

Ion Pillat, PASĂREA DE LUT, Bucureşti, Editura „Adevărul" 1934, 240 p. ed. I. La p. 240 nota din colofoniu explică raţiunea care a decis componenţa volumului. „Cartea de faţă menită să dea marelui public o privire unitară asupra liricei lui Ion Pillat, cuprinde — într-o ordine nouă cu omisiunea tălmăcirilor şi cu un text cîteodată revăzut — materia volumelor. PE ARGEŞ ÎN SUS, SATUL MEU, LIMPEZIMI şi CAIETUL VERDE la care s-au adăugat un număr de poezii inedite, scrise în urmă. BISERICA DE ALTĂDATĂ, concepută de autor ca un tot aparte şi de sine stătător, a rămas în afară, precum şi SCUTUL MINERVEI care nu-şi află locul aici. Poemul BĂTRÎNII apare acum într-altă versiune, mult prescurtată. Pentru uşurarea cititorului, *Elegiile* din LIMPEZIMI şi-au redobîndit titlurile la apariţia lor în reviste. Poeziile din volum au fost scrise între anii 1918—1933".

Tot în anul 1934 apare şi ediţia a II-a a volumului PASĂREA DE LUT, avînd acelaşi cuprins. Aşadar unele din poeme, cum şi CAIETUL VERDE (1928—1932), depăşesc perioada de timp 1918—1927 în care au fost scrise cele din POEZII vol. II. Se vor semnala însă la locul potrivit poemele din PE ARGEŞ ÎN SUS, BĂTRÎNII, SATUL MEU şi LIMPEZIMI, republicate în PASĂREA DE LUT, cum şi transformările şi prescurtările survenite.

ANTOLOGII POSTUME

Poezii. Antologie şi prefaţă de Aurel Rău, Bucureşti, Editura pentru literatură. 1965, 446 p. Copertă de Cristea Müller. Cu portretul lui Ion Pillat. Cuprinde: PE ARGEŞ ÎN SUS 1918—1925: **Florica:** *Ctitorii; Florica; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Cireşul; Spre Izvorani; Pădurea din Valea Mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; Parcul Goleştilor; Lumină, iarna; Biserica lui Horia; Căsuţa din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Ochelarii bunicii; Capela; Odihna tatii: Străinul; Comoara; Adio la Florica;* **Trecutul viu;** *Septemvrie I / În zare cine-nscrie al berzilor triunghi/; Septemvrie III / Din bulgării vin care cu vinete şi verze/; Cina cea de taină; Toamnă; În cramă; Înapoiere; Jucării; Drum de noapte; Aci sosi pe vremuri; Acuarelă; Inscripţie pentru nucul din vie; Inscripţie pentru o fîntînă*. Din volumul BĂTRÎNII: *Bătrînii* în forma prescurtată din E.D. II. Din volumul SATUL MEU (1923): *Harta; Vlad Plugarul; Vasile Bultoc; Ilinca lui Ion; Anisia; Baba Vişa; Meşter Toader; Curte boierească; Cimitirul; Hora; Rateşul vechi; Morile de vînt; Prutul; Oile; Iepurele; Amurgul; Toamnă; Iarnă; Poetul*. Din volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ (1923—1926): **Drumul Magilor:** *Spre schit; Monahul la capre; Biserica de altădată;* **Povestea Maicii Domnului:** *Maica şi Pruncul; Bocetul*. Din volumul LIMPEZIMI (1923—1927): *Limpezimi; Moara uitată; Pluta; Proiect de templu, Hanul cu rîndunici; Căluşarii; Amurg în Deltă; Sălcii; Suleimanie; Fîntîna cu platani;*

Noapte pe țărm; Lumina lunii; Stele; Primăvară; Dor, Drum de seară; Pasărea toamnei; Cișmigiu de toamnă; Poetul; Drumuri; **Interior:** *Interior: Căprioara de porțelan; Miniatură persană; Peștii roșii; Cîntec de leagăn; Artă poetică;* **Calendarul viei:** *Mărțișor; Prier; Florar, Cireșar; Cuptor; Gustar; Vinicer; Brumărel; Brumar; Undrea; Ghenar; Făurar. Elegii: I Cloșani;* III *Toamna la Florica;* VI *Toamnă la Miorcani;* VII *Copacilor;* VIII *Fericirea;* XI *S-au pierdut;* XII *De voi muri.*

Poezii, vol. 1—2. Antologie de Dinu Pillat. Prefață de Mircea Tomuș. București, Editura pentru literatură, 1967.
I Din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS: *Ctitorii; Închinare; Florica; Mormîntul; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Rădăcini; Cireșul; Spre Izvorani; Pădurea din Valea mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; Parcul Goleștilor; Lumină, iarna; Biserica lui Horia; Căsuța din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Ochelarii bunicii; Capela, Odihna tatii; Străinul; Comoara, Adio la Florica; Copil de odinioară; Septemvrie I, (În zare cine-nscrie al berzelor triunghi/; Septemvrie II /O foaie se desprinde din crîng și calendar/; Septemvrie III / Din bulgării vin care cu vinete și verze/; Toamnă; Timpul; Jucării; Drum de noapte; Aci sosi pe vremuri; Acuarelă;* BĂTRÎNII în forma prescurtată din P.L. și E.D. II; *Ursul lui Donici.* Din volumul SATUL MEU: *Harta; Lumina; Proprietarul; Vlad Plugarul; Ilie Baciu; Baba Vișa; Copacii din sat; Cimitirul; Hora; Stîlpii de telegraf; Brotacul; Tăcerea, Iarnă.* Din volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ: *Spre schit; Mînăstire; Toaca; Cozia; Monahul la capre; Biserica de altă dată;* **Povestea Maicii Domnului:** *Rugă ca să încep; Nașterea; Copilăria; Juruirea; Buna-Vestire; Iosif teslarul; Nașterea Domnului; Steaua; Închinarea Magilor; Maica și Pruncul; Bejenie; Despărțirea; Rusalii; Jalea; Bocetul; Adormirea; Înălțarea; Mreaja.* Din volumul LIMPEZIMI: *Hanul cu rîndunici; Călușarii; Amurg în Deltă; Fîntîna cu platani; Lumina lunii; Primăvara; Drum de seară; Imagini, toamna; Cișmigiu de toamnă; Interior; Căprioara de porțelan; Miniatură persană; Peștii roșii; Lalele; Cîntec de leagăn, Alt cîntec de leagăn; Artă poetică;* **Calendarul viei:** *Mărțișor; Prier; Florar; Cireșar; Cuptor; Gustar; Vinicer; Brumărel; Brumar; Undrea; Ghenar; Făurar; Cloșani; Primăvara; Toamna la Florica; Vremea; Marinarul; Toamnă la Miorcani; Copacilor; Vrajă; S-au pierdut; De voi muri.*

Versuri: Cuvînt înainte de Al. Piru. București, Editura Tineretului, 1968. 269 p. Cu portretul lui Ion Pillat de Bardocz Ludovic (Colecția „Cele mai frumoase poezii". Din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS: *Ctitorii; Mormîntul; În vie; Cireșul; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; Cămara de fructe; Odaia bunicului, Ochelarii bunicii; Odihna tatii;*

Străinul; Septemvrie (I); *Septemvrie* (III); *Toamnă; Drum de noapte; Aci sosi pe vremuri; Acuarelă.* Din volumul SATUL MEU: *Vlad Plugarul; Ilie Baciu; Cimitirul; Stîlpii de telegraf.* Din volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ: *Monahul la capre; Biserica de altădată; Adormirea; Mreaja.* Din volumul LIMPEZIMI: *Hanul cu rîndunici; Amurg în Deltă, Stele; Primăvara; Interior; Căprioara de porțelan; Peștii roșii; Cîntec de leagăn; Mărțișor; Cuptor; Gustar; Brumar; De voi muri.*

Ceremonia naturii (Antologie și studiu) de Victoria Ana Tăușan. București. Editura Albatros, 1978: 223 p. (Seria „Contemporanul nostru"). Din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS: *Închinare; În vie; Rădăcini; Spre Izvorani; Pădurea din Valea Mare; La zăvoi; Parcul Goleștilor; Biserica lui Horia; Odihna tatii; Comoara; Septemvrie / o foaie se desprinde din crîng și calendar/; Toamnă; Înapoiere; Aci sosi pe vremuri; Inscripție pentru nucul din vie;* BĂTRÎNII (fragmente). Din volumul SATUL MEU: *Copacii din sat; Iarnă; Poetul.* Din volumul LIMPEZIMI: *Proiect de templu; Călușarii; Sălcii, Imagini, toamna; Înserare; Cîntec de leagăn; Undrea; Toamnă la Florica; S-au pierdut; De voi muri.*

Poezii: Antologie, postfață și bibliografie de Cornel Ungureanu. București, Editura Minerva, 1975, 307 p. (Arcade). Din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS: **Florica:** *Ctitorii; Închinare; Florica; Mormîntul; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Rădăcini; Cireșul; Spre Izvorani; Pădurea din Valea Mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; Parcul Goleștilor; Lumină, iarna; Biserica lui Horia; Căsuța din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Ochelarii bunicii; Capela; Odihna tatii; Străinul; Comoara; Adio la Florica;* **Trecutul viu:** *Copil de odinioară; Septemvrie I / În zare cine-nscrie al berzelor triunghi/; Septemvrie II /O foaie se desprinde din crîng și calendar/; Septemvrie III / Din bulgării vin care cu vinete și verze/; Toamnă; Timpul; Drum de noapte; Aci sosi pe vremuri; Acuarelă.* Din volumul SATUL MEU: *Harta; Lumina; Vlad Plugarul; Copacii din sat; Cimitirul; Hora.* Din volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ: *Mînăstire; Cozia; Monahul la capre, Bocetul; Mreaja.* Din volumul LIMPEZIMI: **Limpezimi:** *Hanul cu rîndunici; Călușarii; Primăvară; Drum de seară; Cișmigiul de toamnă;* **Interior:** *Interior; Căprioara de porțelan; Miniatură persană; Lalele; Cîntec de leagăn; Artă poetică;* **Calendarul viei:** *Mărțișor; Prier; Florar; Cireșar; Cuptor; Gustar; Vinicer; Brumărel; Brumar; Ghenar; Făurar;* **Elegii:** III *Toamna la Florica;* XI S-au pierdut.

Ion Pillat. Pe Argeș în sus. Antologie, postfață și bibliografie de Ioan Adam, București, Editura Minerva, 1984. Din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS: **Florica:** *Ctitorii; Închinare; Florica; Mormîntul; Vîrful dealului; În vie; Castanul cel mare; Rădăcini; Cireșul; Spre Izvorani; Pădurea*

din Valea Mare; Cucul din Valea Popii; La zăvoi; În luncă; Parcul Goleștilor; Lumina, iarna; Biserica lui Horia; Căsuța din copac; Casa din deal; Cămara de fructe; Odaia bunicului; Ochelarii bunicii; Capela; Odihna tatii; Străinul; Comoara; Adio la Florica; **Trecutul viu:** *Copil de-odinioară; Septemvrie I; Septemvrie II; Septemvrie III; Cina cea de taină; Toamnă; În cramă; Timpul; Chemare; Înapoiere; Jucării; Drum de noapte; Aci sosi pe vremuri; Acuarelă; Inscripție pentru nucul din vie; Inscripție pentru o fîntînă.* Poemul BĂTRÎNII a fost publicat în forma prescurtată din POEZII, vol. II, ediția definitivă din 1944; *Ursul lui Donici.* Din vol. SATUL MEU: *Harta; Lumina, Moș Gheorghe Jitarul; Vlad Plugarul; Ilie Baciu; Vasile Bultoc; Ilinca lui Ion; Curtea boierească; Parcul; Copacii din sat; Biserica; Cimitirul; Pădurea de la Stînca; Rîndunelele; Stupul; Iepurele; Tăcerea; Poetul.* Din vol. BISERICA DE ALTĂDATĂ: **Drumul Magilor:** *Biserica veche; Mînăstire; Monahul la capre;* **Povestea Maicii Domnului:** *Bocetul; Mreaja.* Din vol. LIMPEZIMI: *Moara uitată; Pluta; Casa cu liliac; Imagini, toamna; Poetul;* **Interior:** *Interior; Căprioara de porțelan; Peștii roșii; Artă poetică;* **Calendarul vieii:** *Mărțișor; Prier; Florar; Cireșar; Cuptor; Gustar; Vinicer; Brumărel; Brumar; Undrea; Chenar; Făurar;* **Elegii:** I. *Cloșani;* III. *Toamnă la Florica;* V. *Marinarul;* XII. *De voi muri.*

POEZII SCRISE ÎNTRE 1918-1927, PREZENTE ÎN ANTOLOGII ȘI VOLUME COLECTIVE

1 *Poezia toamnei.* Antologie de Ion Pillat, București, „Viața Românească", 1921. De I.P.: *În vie,* **(P.Ag.S.)** p. 85; *Pădurea arde-n toamnă,* (BĂTRÎNII) p. 100—101; *Toamnă,* **(P.Ag.S)** p. 184; *Septemvrie [În zare cine n-scrie al berzelor triunghi],* **(P.Ag.S.)** p. 185.

2 *Șezătorile scriitorilor din Ardeal și Banat,* F.I. „Luceafărul", 1923. De I.P.: *Ctitorii* **(P.Ag.S.)** p. 21.

3 *România jună. Cartea semicentenarului 1871—1921,* București, Impr. Fundației. De I.P.: *Toaca* **(B.A.)** p. 15.

4 *Antologia poeților de azi* de Ion Pillat și Perpessicius. București, Cartea Românească, 1928, vol. II. De I.P.: *Aci sosi pe vremuri* **(P.Ag.S.),** p. 154—155; *În vie* **(P.Ag.S.),** p. 156; *Acuarelă* **(P.Ag.S.)** p. 156 157; *Vlad Plugarul* **(S.M.),** p. 157; *Ilie Baciu* **(S.M.)** p. 158; *Vasile Bultoc* **(S.M.),** p. 158; *Ion Pescaru* **(S.M.)** p. 158; *Mreaja* **(B.A.)** p. 158 -160; *Smochinul neroditor* **(B.A.)**; *Pluta* **(L.)** p. 161—162; *Interior* **(L.)** p. 162; *Elegia* [XII] **(L.)** p. 163.

5 *Antologia Dobrogei.* Prozatori și poeți cu prilejul cincantenarului. București, „Casa Școalelor", 1928. De I.P.: *Năvodul* **(B.A.)** p. 172—173; *Smochinul neroditor* **(B.A.)** p. 174—175; *Oaia cea pierdută* **(B.A.)** p 176—177.

6 *Curs de limba română pentru clasa a 3-a secundară,* D. Caracostea și D. Forțu. Ed. a 3-a București, „Alcalay", 1934. De I.P.: *Mormîntul* **(P.Ag.S.)** p. 103—104.

7 *Carte de limba română pentru clasa a 8-a secundară* de Ștefan Pop și Paul Papadopol, Ed. a 1-a, București, „Cultura Românească", 1935. De I.P.: *Primăvară* **(L.)** p. 134; *Pîrîul* **(S.M.)** p. 134—135

8 *Manual de limba română pentru clasa a 2-a licee, școli normale* de Const. Longhin, Ed. a 1-a, București, „Cartea Românească", 1936. De I.P *Vlad Plugarul,* p. 138.

9 *Carte de limba română pentru clasa a 8-a școli secundare și similare* de A.I. Bujor și F. Ilioasa, Ed. a 2-a, București, „Naționala-Ciornei", 1936. De I.P.: *În vie* **(P.Ag.S.)** p. 364; *Biserica de altădată* **(B.A.)** p. 365; *De voi muri* **(L.)** p. 366.

10 *Carte de limba română pentru clasa a 4-a secundară* de Constantin Damianovici, Ed. a 3-a, București, „Naționala-Ciornei", 1936. De I.P. *În vie* **(P.Ag.S.)** p. 6—7; *Primăvară* **(L.)** p. 316—317.

11 *Stil și compoziție, carte de limba română pentru clasa a 4-a a școalelor secundare* de Ion Nisipeanu, Alex. Ionescu și Ioan Popescu, București, „Cugetarea" 1936. De I.P. *Interior* **(L.),** p. 69.

12 *Cele mai frumoase poezii românești. Antologie pentru tineret* de Const. Solomon și G. Ursu, vol. I *Lirice,* București „Cugetarea" (1937) De I P.: *În vie* **(P.Ag.S.)** p. 241; *Aci sosi pe vremuri* **(P.Ag.S.)** p. 242—243.

13 *Poezia română de la origine pînă în zilele noastre* (1673—1937) de Gh. Cardaș. București, Institutul de Arte Grafice „Tiparul Universitar", 1937. De I.P.: *În vie* **(P.Ag.S.)** p. 580.

14 *Antologie română* de Sextil Pușcariu și Ion Breazu. Halle, Max Nemeyer Verlag, 1938. De I.P.: *Mărțișor* **(L.)** **(Calendarul vieii),** p. 76—77.

15 *Carte de limba română pentru clasa I-a gimnaze și licee teoretice* de Petrescu-Zoița și Elena Constantinescu-Dimbeanu. Ed. a 2-a, București, Libraria Academica, 1938. De I.P. *Vlad Plugarul* **(S.M.),** p. 122.

16 *Limba și Literatura românească, manual pentru clasa a 3-a gimnaze și licee comerciale* de Gr. Trancu-Iași și Const. Dinu, București, „Cugetarea", 1938. De I.P. *Mureșanu* **(B.),** p. 42—43.

17 *Carte de limba română manual pentru clasa I-a secundară gimnaze și licee teoretice* de N.D. Petrescu-Zoița și Elena Constantinescu-Dinulescu, Ed. a 2-a. București, („Bucovina"), 1943. De I.P. *Vlad Plugarul* **(S.M.),** p. 130.

22

18 *Literatura română contemporană*, antologie de V. Streinu, București, „Dacia", 1943. De I.P. *Aci sosi pe vremuri* (**P.Ag.S.**) p. 134 136; *Odaia bunicului* (**P.Ag.S.**) p. 136; *În vie* (**P.Ag.S.**) p. 137; *Mormîntul* (**P.Ag.S.**) p. 137–138; *Ilie Baciu* (**S.M.**) p. 138; *Artă poetică* (**L.**), p. 140.

19 *Mama, copilul și căminul familial în poezia românească*. Antologie cu o prefață de Ion Breazu, Sibiu, „Dacia Traiană", 1943. De I.P.: *Odihna tatii* (**P.Ag.S.**) p 106

20 *Poeții în rugăciune* culeși și adnotați de Ioan Georgescu. Oradea, Edit. „St. Nichita", 1934. *Ruga ca să încep* (**B.A.**) p. 207–208.

21 *Poezia noastră religioasă*. Antologie însoțită de un studiu critic de Ion Vizirescu, Cluj, Edit. Episcopiei ortodoxe române, 1934. De I.P. *Toaca* (**B.A.**) p. 116; *Maica și pruncul* (**B.A.**) p. 118; *Înălțarea* (**B.A.**) p. 119.

22 *Din lirica mării*. Antologie, prefață, text îngrijit de Vasile Nicolescu. București. Editura pentru literatură, 1964.

23 *Cîntarea cărții*. Scriitorii români despre cărți. Ediție îngrijită de N. Georgescu Tistu. Prefață de D. Panaitescu-Perpessicius. București, Editura Tineretului, 1967. De I.P. *Dosoftei Mitropolitul*, (**B.**) p. 68–69.

24 *Întîlnire cu poezia* culegere de versuri pentru pionieri și școlari. București. Editura tineretului, (1967). De I.P. *Cămara de fructe;* (**P.Ag.S.**) p. 127; *Parcul Goleștilor* (**P.Ag.S.**) p. 130.

25 *Genul liric*. Studiu introductiv și antologie de Margareta Iordan. București, Editura tineretului, 1968. De I.P.: *Toamnă la Florica* [Elegia III]; (**L.**) p. 210; *În vie* (**P.Ag.S.**) p. 272, *Amurg în Deltă* (**L.**) p. 273.

26 *Poezia română modernă* de la G. Bacovia la Emil Botta. Antologie, prefață și note de Nicolae Manolescu. Vol. 1–2, București. Editura pentru literatură 1968. *Cititorii* (**P.Ag.S.**) p. 154 155; *În vie* (**P.Ag.S.**) p. 155–156; *Cămara de fructe* (**P.Ag.S.**) p. 156–157; *Odaia bunicului* (**P.Ag.S.**) p. 157; *Ochelarii bunicii* (**P.Ag.S.**) p. 158; *Septemvrie III* [*Din bulgării din care cu vinete și verze*] (**P.Ag.S.**) p. 158–159; *Drum de noapte* (**P.Ag.S.**) p. 159–160; *Aci sosi pe vremuri* (**P.Ag.S.**) p. 160–162; *Hanul cu rîndunici* (**L.**) p. 162–163; *Interior* (**L.**) p. 163–164; *Cuptor* (**L.**) (**Calendarul viei**) p. 164–166; *Gustar (idem)* p 166 167; *Brumărel* (idem) p. 167–169; *Brumar* (idem) p. 169–170; *Ghenar* (idem) p. 170–172; *Timpul* (**P.Ag.S.**) p. 174.

27 *Ce-ți doresc eu ție dulce Românie*... Culegere de poezii, editată sub îngrijirea inspectoratului școlar al municipiului București. București, (13 Decembrie 1918), 1971. De I.P. *Ilie Baciu* (**S.M.**)

28 *Efigiile naturii*. Antologia pastelului românesc de Petre Stoica și M. Tomuș. Vol. I, București, „Minerva", 1971. De I.P. *Primăvară* (**L.**) p. 66; *În vie* (**P.Ag.S.**) p. 89–90; *Septemvrie I* (**P.Ag.S.**) p. 90; *Iazul*, (**S.M.**) p. 230–231; *Amurg în Deltă* (**L.**) p. 231, *Castanul cel mare* (**P.Ag.S.**) p. 247; *Rădăcini* (**P.Ag.S.**) p. 248; *Iepurele* (**S.M.**) p. 259; *Interior* (**L.**)

p. 377; *Odaia bunicului* (**P.Ag.S.**) p. 377–378. *Cămara de fructe* (**P.Ag.S.**) p. 378; *Peștii roșii* (**L.**) p. 378–379; *Lalele* (**L.**) p. 379; *Spre Izvorani* (**P.Ag.S.**) p. 207.

29 *Glasurile patriei*. Antologie de poezie patriotică românească. Prefață de Ion Dodu Bălan, București „Minerva" 1971. De I.P. *Cititorii* p. 139–140.

30 *Avram Iancu*. Antologie literară de Al. Andrițoiu. București „Albatros" 1972. De I.P. BĂTRÎNII (fragment) p. 38–39

31 *Cîteva precizări asupra literaturii române* de Al. Rosetti, București, Eminescu 1972. De I.P. *Cititorii* (**P.Ag.S.**) p. 123–126

32 *Dedicații lui Eminescu*. Antologie și studiu introductiv de V. Crăciun. Botoșani, Comitetul pentru literatură și Educație Socialistă, 1972. De I.P. BĂTRÎNII p. 125–135; [*Așteptîndu-i; Ienăchiță Văcărescu; Dinicu Golescu; Anton Pann; Eliade, Cîrlova și Alexandrescu; Donici; Bolintineanu; Mureșanu; Alecsandri.*]

33 *Glasurile patriei*. Antologie de poezie patriotică românească. Ediție îngrijită de H. Grămescu. Prefață de Ion Dodu Bălan. București „Minerva" 1972. De I.P. *Cititorii*, p. 238–239.

34 *Glasuri închinate mamei*. Antologie de Victor Crăciun, Ed. a 2-a București „Ion Creangă" (1972). De I.P. *Bocetul* (**B.A.**) p. 223 225.

35 *O, mamă, dulce mamă*... Antologie de Nicolae Țirioi. Prefață de Ana Blandiana, Timișoara, „Facla", 1973. De I.P. *Bocetul* (**B.A.**) p. 63 64.

36 *O sută de ani de sonet românesc*. Antologie de G. Tomozei, București, Editura Albatros, 1973. De I.P. *Cina cea de taină* (**P.Ag.S.**) p. 122; *Drum de noapte* (**P.Ag.S.**) p. 124.

37 *Poezii cu formă fixă*. Ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Gh. Cardaș, București, Editura Albatros, 1973. De I.P. *Aci sosi pe vremuri* (**P.Ag.S.**) p. 85–86.

38 *Antologia poeziei românești* de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, Editura didactică și pedagogică, 1974. *Cititorii* (**P.Ag.S.**) p. 281–282.

39 *Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat, Voiculescu*. Prezentați de Laurențiu Ulici. Cronologie de Emil Manu. București, Editura enciclopedică română, 1974. De I.P. *Cititorii* (**P.Ag.S.**) p. 306 - 307; *În vie* (**P.Ag.S.**) p. 307; *Odaia Bunicului* (**P.Ag.S.**) p. 307–308; *Cina cea de taină* (**P.Ag.S.**) p. 308; *Aci sosi pe vremuri* (**P.Ag.S.**) p. 309–310; *Anisia* (**S.M.**) p. 310; *Prutul* (**S.M.**) p. 311.

40 *Din poezia de dragoste a lumii*. Selecție de Maria Banuș. Vol. 2, București, Minerva, 1974. De I.P. *Aci sosi pe vremuri* (**P.Ag.S.**) p. 260 262.

41 *Gorunul lui Horia*. Poeme. Antologie și cuvînt înainte de V. Fanache, București „Minerva" 1974. De I.P. *Bisericuța lui Horia* (**P.Ag.S.**) p. 119; *Mureșanu* (BĂTRÎNII) p. 119–121.

42 *Legenda noastră. Inscripții pe coloana fără de sfîrșit a țării.* Antologie de Fănuș Băileșteanu. Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, „Albatros", 1974. De I.P. *Ctitorii* **(P.Ag.S.)** p. 89.

43 *Mamei...* Antologie de poezie. București. Editura didactică și pedagogică, 1974. De I.P. *Cîntec de leagăn* **(L.)** p. 61; *Bocetul* **(B.A.)** p. 62–63.

44 *O constelație a poeziei române moderne de Dinu Pillat.* Selecții din Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, Lucian Blaga, B. Fundoianu, Adrian Maniu, Ion Pillat, Ion Vinea, V. Voiculescu. București, „Cartea Românească" 1974. De I.P. *Ctitorii* **(P.Ag.S.)** p. 263–264; *În vie* **(P.Ag.S.)** p. 264; *Cămara de fructe* **(P.Ag.S.)** p. 265; *Ochelarii bunicii* **(P.Ag.S.)** p. 265–266; *Aci sosi pe vremuri*, **(P.Ag.S.)** p. 266 268; *Interior*, **(L.)** p. 268–269; *De voi muri* **(L.)** p. 269.

45 *Copilăria evocată de poeți* (De la Eminescu la N. Labiș). Antologie de Ion N. Voiculescu. București, Editura didactică și pedagogică, 1925. De I.P. *Cireșul* **(P.Ag.S.)** p. 67–68; *Ochelarii bunicii* **(P.Ag.S.)** p. 68–69.

46 *Culegere de literatură română patriotică și militantă.* Ediție îngrijită de George Sorin Movileanu și Dumitru Andronache. București, „Albatros", 1975. De I.P. *Ctitorii* **(P.Ag.S.)** p. 172–173.

47 *Culegere de poezie patriotică.* Deva, Casa județeană a corpului didactic, 1975. De I.P. BĂTRÎNII (fragment), p. 224–225.

48 *Patrie, partid, popor.* Culegere de literatură patriotică pentru clasele V–VIII, de Petru Demetru-Popescu și Gh. Savu, București. Editura didactică și pedagogică, 1976. De I.P. *Cîntec de leagăn* **(L.)** p. 225.

49 *Poezii patriotice și revoluționare.* Antologie. București, „Minerva" 1976. De I.P. *Ctitorii* **(P.Ag.S.)**.

50 *Simbolism, modernism, avangardism.* Îndrumări metodice de I. Minuț, București, Editura didactică și pedagogică, 1976. De I.P. *Ctitorii* **(P.Ag.S.)**, p. 145 146; *Închinare* **(P.Ag.S.)** p. 146–147.

51 *Antologia umorului liric.* Texte alese și prefață de Ștefan Cazimir. București, „Minerva", 1977. De I.P. *Odaia bunicului* **(P.Ag.S.)** p. 144; *Brotacul* **(S.M.)** p. 134–135; *Gustar* **(L.)** p. 135–136.

52 *Preșcolarul și literatura.* Studii și antologie de Bianca Bratu. București, Editura didactică și pedagogică, 1977. De I.P., *Primăvară*, **(S.M.)** p. 139.

53 *Cîntecul amintirii.* Antologie și prefață de Cezar Ivănescu, București, „Minerva", 1978. De I.P. *Ctitorii* **(P.Ag.S.)** p. 108–109; *Aci sosi pe vremuri* **(P.Ag.S.)** p. 109–111.

54 *Crestomație românească.* Texte de limbă literară, alese și adnotate de Șt. Munteanu, Doina David, Ileana Oancea, V.D. Țîra. București. Editura didactică și pedagogică, 1978. De I.P. *Aci sosi pe vremuri* **(P.Ag.S.)** p. 264–265.

55 *Gînduri închinate mamei.* Antologie și prefață de Victor Crăciun. Ed. a 3-a, revăzută. București, „Ion Creangă" 1978. De I.P. *Bocetul* **(B.A.)** p. 203–205; *Cîntec de leagăn* **(L.)** p. 205–206.

56 *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă.* Antologie lirică de Simion Dănilă. Cuvînt înainte de Al. Jebeleanu, Timișoara „Facla" 1978. De I.P. BĂTRÎNII (fragment) p. 30; *Cămara de fructe* **(P.Ag.S.)** p. 70; *În vie* **(P.Ag.S.)** p. 137.

57 *Ambrozie și nectar.* Culegere de aforisme, reflecții, versuri, anecdote, curiozități privind via și vinul de Avram D. Tudosie, Ioan Elex. Anghelus. București, Editura „Ceres", 1978. De I.P.: *Brumărel* **(L.)**, (o strofă) p. 120; *Vinicer* **(L.)** p. 120–123; *Brumar* **(L.)** (o strofă) p. 130; *Undrea* **(L.)** (o strofă) p. 169.

PERIODICELE ÎN CARE AU FOST PUBLICATE POEMELE. (ÎN ORDINE CRONOLOGICĂ)

Aci sosi pe vremuri.

Letopiseți, I (1919), nr. 8, 1 mar., p. 3. *Cultura poporului*, I (1921), nr. 16, 15 aug., p. 2. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai. p. 187. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 11, 14 mar., p. 9. *Junimea literară*, XVII (1928), nr. 4 6, apr. iun., p. 132–133.

Jucării.

Letopiseți, I (1918), nr. 5–6, 20 dec., ian., 1919, p. 1. *Citiți-mă*, I (1922), nr. 2, ian., 1922, p. 87–89. *Aurora*, București, VII (1927), nr. 1848, 25 dec., p. 8

Septemvrie II (O foaie se desprinde din cring. .).

Însemnări literare, I (1919), nr. 44, 14 dec., p. 9.

Toamnă. (Au vuit prelung...).

Însemnări literare, I (1919), nr. 43, 7 dec., p. 4. *Adevărul*, XXXII (1919), nr. 10. 983, 15 dec., p. 2, *Junimea literară*, XII (1923), nr. 10–11, oct., — nov., p. 387, *Cronica*, I (1966), nr. 9, 9 apr., p. 8.

Copil de-odinioară.

Sburătorul, I (1920), nr. 39, 10 ian., p. 302.

Înserare. (Deschid ochii seara).

Ideea Europeană, I (1920), nr. 37, 21 -28 mar., p. 3. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 5, 2 fe., p. 89.

În vie.
Gîndirea, I (1921), nr. 9, 1 sep., p. 161. *Alba Iulia*, V (1923), nr. 42, 1 oct., p. 1. *Falanga*, I (1927), seria 2, nr. 14, 12 feb., p. 2. Cu titlul greşit: *Castanul cel mare* în *Junimea literară*, XVII (1928), nr. 4—6, apr.-iun., p. 135—136. *Pagini Basarabene*, I (1936), nr. 10—11, oct.-nov., p. 2. *România literară*, I (1939), nr. 21, p. 17. *Calendarul gospodarilor pe 1940* de I. Simionescu, Bucureşti, *Cartea Românească*, 1940, p. 86. *Almanahul Vremea pe 1942*, Bucureşti, 1942, p. 47. *Cutezătorii*, I (1967), nr. 2, 5 oct., p. 14. *Ibid.*, III (1969), nr. 44, 30 oct., p. 3. *Albina*, LXXIV (1971), nr. 40, 7 oct., 1971. *Tribuna României*, LXXI (1975), nr. 4, p. 1.

Cucul din Valea Popii.
Gîndirea, I (1921), nr. 10, 15 oct., p. 183.

Spre Izvorani.
Gîndirea, I (1921), nr. 12, 15 oct., p. 212. *Adevărul literar şi artistic*, II (1921), nr. 48, p. 3 (reprodusă din *Gîndirea*).

Casa din deal.
Gîndirea, I (1921), nr. 15, 1 dec., p. 271.

Închinare.
Flacăra, VII (1921), nr. 1, 10 dec., p. 9—10.

Mormintul.
Flacăra, VII (1921), nr. 2, 17 dec., p. 25. *Lumea*, Iaşi, VII (1924), nr. 1633, 26 feb., p. 2.

Vîrful dealului.
Flacăra, VII (1921), nr. 3, 24 dec., p. 41.

Castanul cel mare.
Flacăra, VII (1921), nr. 4, 31 dec., p. 57.

Cireşul.
Flacăra, VII (1922), nr. 5, 7 ian., p. 73. *Lumea*, Iaşi, VII (1924), nr. 1633, 26 feb., p. 3. *Cutezătorii*, IV (1970), nr. 19, 7 mai, p. 3.

În via de pe Argeş.
Ideea Europeană, III (1922), nr. 84, 15—22 ian., p. 2

BĂTRÎNII. *Aşteptîndu-i.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 1, feb., p. 15—17.

BĂTRÎNII. *Dosoftei Mitropolitul.*
Ibid., I (1922), nr. 1, feb., p. 17—19. *Flacăra*, VIII (1922), nr. 12, 18 mai, p. 195.

BĂTRÎNII. *Ghenadie Cozianul.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 1, feb., p. 19—21. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 195—196.

În luncă.
Gîndirea, I (1922), 1 feb., nr. 19, p. 349.

Cămara de fructe.
Ibid., I (1922), nr. 20, 15 feb., p. 371. *Falanga*, I (1927), seria 2, nr. 14, 12 feb., nr. 2.

BĂTRÎNII. *Ienăchiţă Văcărescu.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 2, mar., p. 125—127. *Solidaritatea*, I (1923) nr. 35, 11 mai, p. 1. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 196.

BĂTRÎNII. *Dinicu Golescu.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 2, mar., p. 127—129. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 39, 26 sep., p. 2.

BĂTRÎNII. *Anton Pann.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 2, mar., p. 129—131. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 196.

Pădurea din Valea Mare.
Gîndirea, I (1922), nr. 21, 1 mar., p. 391.

La zăvoi.
Flacăra, VII (1922), nr. 13, 4 mar., p. 193. *Izbînda*, Bucureşti, IV (1922), nr. 1057, 12 mar., p. 4.

În parcul Goleştilor.
Gîndirea, I (1922), nr. 22—23, 15 mar. — 1 apr., p. 407.

Lumina, iarna.
Flacăra, VII (1922), nr. 16, 25 mar., p. 241.

BĂTRÎNII. *Eliade, Cîrlova. Alexandrescu.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 3, apr., p. 247—259.

BĂTRÎNII. *Donici.*
Ibid., I (1922), nr. 3, apr., p. 249—252. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 196.

BĂTRÎNII. *Bolintineanu.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 4, mai, p. 378—380.

BĂTRÎNII. *Mureșanu.*
Ibid., I (1922), nr. 4, mai, p. 380—382.

BĂTRÎNII. *Alecsandri.* (Fragment).
Cugetul românesc, I (1922), nr. 4, mai, p. 382—385. *Gazeta literară*, XII (1965), nr. 37, 9 sep., p. 4.

Căsuța din copac.
Gîndirea, II (1922), nr. 2, 1 mai, p. 25.

Străinul.
Ibid., II (1922), nr. 3, 16 mai, p. 53.

Florica.
Flacăra, VII (1922), nr. 20, 19 mai, p. 310

BĂTRÎNII. *Cel din urmă.*
Cugetul românesc, I (1922), nr. 5, iun., p. 468—472.

Capela.
Flacăra, VII (1922), nr. 24, 16 iun., p. 379.

Adio la Florica.
Ibid., VII (1922), nr. 31, 4 aug., p. 492—493.

Ctitorii.
Gîndirea, II (1922), nr. 7, 5 nov., p. 28. *Cultura poporului*, III (1923), nr. 8, 20 mai, p. 1. *Tribuna Aradului*. I (1923), nr. 7, 8 iun., p. 1. *Gazeta literară*, XIII (1966), nr. 48, 1 dec., p. 3 (fragment), *Universitatea comunistă*, București, VI (1973), nr. 1, iul., p. 8. *Tribuna României*, V (1976), nr. 91, 15 aug., p. 11.

Septemvrie III *(Din bulgării vin care...).*
Flacăra, VIII (1922), nr. 1, 8 dec., p. 3.

Timpul.
Cugetul românesc, II (1923), nr. 1, ian., p. 18—20.

Biserica lui Horia.
Lamura, IV (1923), nr. 4, ian., p. 180. *Patria*, V (1923), nr. 74, 8 apr., p. 2 *Universul*, LI (1934), nr. 324, 26 nov.. p. 3.

Acuarelă.
Gîndirea, II (1923), nr. 11—12, 5 ian., p. 131

În cramă.
Cugetul românesc, II (1923), nr. 2. feb., p. 123.

Noapte pe țărm.
Ibid., II (1923), nr. 3, mar., p. 249. *Însemnări*, Dorohoi, III (1924), nr. 16, mar., p. 6.

Ciugul.
Gîndirea, II (1923), nr. 16—17, 5—20 apr., p. 229.

Arhondaricul.
Cugetul românesc, II (1923), nr. 4—5, apr.-mai, p. 303. *Cele trei Crișuri*, VII (1926), nr. 8—9, aug.-sept., p. 112.

Rugă. (Lovește-mă cu-amnarul...)
Contimporanul, II (1923), nr. 39—40, 21 apr., p. 3.

Pluta.
Gîndirea, III (1923), nr. 1—2, 5 și 20 mai, p. 21. *Clipa*, I (1923), nr. 4, 10 iun., p. 6 (reprodusă din *Gîndirea*).

Poetul. (Zidarul daruri tari așează...)
Cugetul românesc, II (1923), nr. 8—9, aug.-sep., p. 613. *Clipa*, III (1925), nr. 100, 17 mai, p. 1.

Curtea boierească.
Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 740. *Rampa*, VIII (1924), nr. 2136, 8 dec., p. 1.

Parcul.
Ibid., II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 740.

Ulița satului.
Ibid., II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 740. *Rampa*, VIII (1924), nr. 2138, 8 dec., p. 1.

Biserica.

Cugetul românesc, II (1923), nr 10—11, oct.-nov., p. 741. *Casa noastră*, III (1925), oct., p. 182. *Vremea*, XIV (1942), XIV (1942), nr. 643, 5 apr., f p.

Crîşma

Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 741, *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2.

Iazul.

Cugetul românesc, II 1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 741.

Morile de vînt.

Ibid., II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 742.

Stupul.

Ibid., II (1923), nr. 10—11, oct. nov., p. 742. *Mişcarea literară*, II (1925) nr. 22, 11 apr., p. 2.

Moş Gheorghe Jitarul.

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 90.

Proprietarul

Ibid., III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 90. *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2.

Ilie Baciu

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 91. *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 nov., pe 2. *Făuritorul*, Bucureşti, I (1926), nr. 2, iunie, p. 23. *Graiul satului*, II (1932), nr. 5, mar., p. 11. *Murmurul pădurii*, I (1933), nr. 2—3, aug.-sep., p. 15. *Calendarul săteanului pe anul 1944*, Sibiu, 53, 1944, p. 62. *Tribuna română*, II (1944), nr. 189, 21 aug., 1944, p. 2.

Ion Pescaru.

Gîndirea, III (1923), nr 5, 1 nov., p. 91.

Vasile Bulioc.

Ibid, III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 91.

Vlad Plugarul.

Ibid., III (1923), nr. 5, 1 nov. p. 91. *Calendarul gospodarilor, 1926*, de. I. Simionescu, Bucureşti. *Cartea Românească*, 1926, p 38 *Făuritorul*, Bucureşti, I (1926). nr. 2, iun., p 23. *Calendarul foii lumina satului pe anul 1931*, Sibiu, II (1931), p. 85. *Murmurul pădurii*, I (1933), nr. 2—3, aug. sep., p. 15. *Calendarul Creştin-Cartea de aur pe anul 1945*, Sibiu, 1945, p. 71.

Secretarul Primăriei.

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 92. *Casa noastră*, III (1925), aug.-sep., p. 158.

Lumina.

Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 117.

Oile.

Ibid., III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 117.

Stîlpii de telegraf.

Ibid., III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 117.

Prutul.

Ibid., III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 117—118. *Junimea literară*, XIV (1925), nr 1—3, ian.-mar., p 83. *Mişcarea literară*, II 1925, nr. 22, 11 apr., p. 2.

Brotacul.

Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118.

Cimitirul.

Ibid., III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118. *Casa noastră*, IV (1926), nr. 2, feb., p. 50.

Clopotul.

Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118.

Umbra.

Ibid., III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118.

Harta

Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 831. *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2.

Hora.

Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 821. *Universul*, XLIII (1925), nr 20, 25 ian., p. 3.

Pădurea de la Stînca.

Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 831.

Gîştele.

Ibid., II (1923), nr. 12, dec., p. 832.

Rîndunelele.
Ibid., II (1923), nr. 12, dec., p. 832.

Tăcerea.
Ibid., II (1923), nr. 12, dec., p. 832.

Luna.
Ibid., II (1923), nr. 12, dec., p. 833.

Vînătorul.
Ibid., II (1923), nr. 12, dec., p. 833.

Spre schit.
Gîndirea, III (1923), 8—9—10, 20 dec., p. 205.

Anisia.
Lamura, V (1023), nr. 3 4, dec.-ian., 1924, p. 103. *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 12, 11 apr., p. 2.

Florea Herghelegiu.
Lamura, V (1923), nr. 3—4, dec.-ian., 1924, p. 103.

Ilinca lui Ion.
Ibid., V (1924), nr. 3—4, dec.-ian., 1923—1924, p. 103. *Calendarul gospodarilor pe 1926* de I. Simionescu, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1924, p. 86.

Joldea Contrabandistu.
Lamura, V (1923), nr. 3—4, dec. 1923, ian. 1924, p. 104.

Părintele Nicolai.
Ibid., V (1923), nr. 3—4, dec. 1923 — ian., 1924, p 104. *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2. *Făuritorul*, I (1926), nr. 3, iul., p. 45.

Popa Breazu.
Lamura, V (1925), nr. 3—4, dec.-ian., 1924, p 104. *Mişcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2. *Făuritorul*, I (1926), I (1926), nr. 3, iul., p. 45.

Baba Vişa.
Lamura, V (1923), nr. 3—4, dec.-ian., 1924, p. 105.

Iliuţ orbul satului.
Ibid., V (1923), nr. 3 4, dec.-ian., 1924, p. 105.

Norii. vara
Gîndirea, III (1924), nr. 11, 5 feb., p. 244.

Primăvara (Un cuc glumeţ...).
Ibid., III (1924), nr. 11, 5 feb., p. 244, *Casa noastră*, III (1925), mai, p. 46. *Rampa*, XI (1966), nr. 2532, 4 apr., p. 1.

Iarnă (Ţi-aduc omătul...)
Gîndirea, III 1924, nr. 11, 5 feb., p. 245. *Cuvîntul literar şi artistic*, I (1924), nr 7, 25 dec., p. III. *Calendarul gospodarilor*, Bucureşti, 1928, p. 92. *Ibid.*, 1930, p. 82.

Toamna (M-au presimţit în zare...).
Gîndirea, III (1924), nr. 11, 5 feb., p. 245.

Mînăstire.
Ibid., III (1924), nr. 12, 20 feb., p. 284.

Copacii din sat.
Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar., p. 22. *Glasul Bucovinei*, VIII (1925), nr 1921, 18 sep., p. 2.

Meşter Toader.
Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar., p 22.

Poetul (nu sînt ai lui...)
Ibid., III (1924), nr. 1, mar., p. 22.

Amurgul.
Ibid., III (1924), nr. 1, mar., p. 23.

Pîrîul
Ibid., III (1924), nr. 1, mar., p. 23

Rateşul vechi.
Ibid., III (1924), nr. 1, mar., p. 23

Moara uitată.
Gîndirea, III (1924), nr. 1, mar., p. 343. *Almanahul ziarului Adevărul şi Dimineaţa*, 1932, p. 63.

Interior (lui I. Brateş).
Cugetul românesc, III (1924), nr. 2—4, apr.-iun., p. 152. *Flamura*, II (1924), nr. 7, sep., p. 35. (Reprodusă din *Cugetul românesc*).

Suleimanie (Lui O.W. Cisek).
Gîndirea, III (1924), nr. 16, 20 apr., p. 415.

Înapoiere.
Gloria României, IV (1924), nr. 3, iun., p. 13. *Clipa*, VI (1928), VI (1928), nr. 178, 20 mai, p. 1.

Drumul Magilor.
Gîndirea, IV (1924), nr. 2, 1 nov., p. 38–39.

Pasărea toamnei
Ibid., IV (1924), nr. 3, 15 nov., p. 85.

Darul.
Mişcarea literară, I (1924), nr. 6/7, 20/27 dec., p. 3.

Noaptea.
Ibid., I (1924), nr. 6/7, 20/27, p. 3.

Stelele.
Ibid., I (1924), nr. 6/7, 20/27, dec., p. 3.

Casa cu liliac.
Rampa, VIII (1924), nr. 2132, 1 dec., p. 1.

Toace.
Lumea, bazar săptămînal, I (1924), nr. 8, 21 dec., p. 11. *Viaţa literară*, I(1926), nr. 21, 2 oct., p. 5.

Lumina lunii.
Calendarul Minervei pe 1925, Bucureşti, Cartea Românească, 1925, p. 86.

Comoara (Pictorului Ştefan Popescu).
Gîndirea, IV (1925), nr. 6, 1 ian., 1925, p. 186. *Adevărul literar şi artistic*, VIII (1927), nr. 322, 6 feb., p. 5.

Rugă / în vol. *Elegia XII: De voi muri*/.
Gîndirea, IV (1925), nr. 7, 15 ian., p. 196.

Piersicul.
Flamura, III (1925), nr. 2. feb., p. 52.

Iepurele.
Ibid., III (1925), nr. 2, feb., p. 53. *Gîndirea*, IV (1925), nr. 12–13, 1–15, apr., p. 389–390. *Ţara noastră*, VI (1925), nr. 16, 19, apr., p. 527.

Biserica veche.
Flamura, III (1925), nr. 3–4, mar.-apr., p. 81.

Peştii roşii.
Gîndirea, IV (1925), nr. 12–13, 1–12 apr., p. 361.

Primăvara (Suflaţi în aur...).
Ţara noastră, VI (1925), nr. 16, 19 apr., p. 527.

În pădure.
Flamura, III (1925), nr. 5, p. 142–143

Lalele (Lui Adrian Maniu).
Gîndirea, V (1925), nr. 2, iun., p. 40.

Rugă ca să încep.
Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 165–166. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 2–3. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2. Suceava, I (1939), nr. 64, 20 mar., p. 2.

Naşterea.
Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 166. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 3. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2

Copilăria.
Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 166–167. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 12 sep., p. 3–4. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2.

Juruirea.
Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 167–168. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 4–5. *Universul literar*, XLII (1925), nr. 19, 9 mai, p. 2.

Buna Vestire.
Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 168. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 5. *Ritmul vremii*, II (1926), nr. 5 mai, p. 155. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20, 16 mai, p. 2.

Iosif teslarul.
Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 168–169. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 6. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20, 16 mai, p. 2.

Naşterea Domnului

Suflet românesc, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 6—10. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20, 16 mai, p. 2. *Viaţa literară*, I (1926), nr 14, 22 mai, p. 4. *Albina*, XXV (1926), nr. 42—45, 15—31 dec., p. 591—595. *Amicul poporului* — *Calendar pe anul 1939*, Sibiu, p. 107—108. *Calendarul săteanului pe anul 1939*, Sibiu, XLIII (1939), p. 89—90.

Biserica de altădată.

Flamura, III (1925), nr. 7—8, oct.-nov., p. 197. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 4, 1 nov., p. 72. *Viaţa literară*, I (1926), nr. 21, oct., p. 5. *Falanga*, I (1927), seria 2, nr. 14, 12 feb., p. 2.

Steaua.

Suflet românesc, I (1925), nr 2, 1 oct., p. 36. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8. *România nouă*, XII (1944), nr. 88, 22 dec., p. 7.

Închinarea Magilor.

Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 36—37. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 24 mai, p. 8.

Maica şi Pruncul.

Suflet românesc, I (1925), nr 2, oct., p. 37—38. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8. *Calendarul gospodarilor pe anul 1929*, Bucureşti, 1929, p. 91.

Bejenia.

Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 38. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8. *Viaţa literară*, I (1926), nr. 15, 29 mai, p. 4.

Despărţirea.

Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 39. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Rusalii.

Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 39—40. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Jalea.

Suflet românesc, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 48—49. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Bocetul.

Suflet românesc, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 49—51. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Adormirea.

Suflet românesc, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 51—52. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23, 6 iun., p. 2.

Înălţarea.

Suflet românesc, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 52. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23, 6 iun., p. 2. *Rampa*, XV (1930), nr. 3675, 20 apr., p. 1. *Grai moldovenesc*, II (1933), nr. 14—16, iun.-aug., p. 86.

Mreaja.

Suflet românesc, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 52—54. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23, 6 iun., p. 2.

Brumar (Lui Păunescu Ulmu şi N.I. Herescu).

Suflet românesc, I (1925), nr. 5, 15 nov., p. 80—81. *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296.

Undrea.

Suflet românesc, I (1925), nr. 5, 15 nov., p. 81—82. *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 20, 14 mai, p. 313.

Ghenar.

Suflet românesc, I (1925), nr. 5, 15 nov., p. 82—83. *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 20, 14 nov., p. 313.

Făurar.

Suflet românesc, I (1925), nr 6, 1 dec., p. 95—96. *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 20, 14 mai, p. 313.

Mărţişor

Suflet românesc, I (1925), nr. 6, 1 dec., p. 96—97. *Calendarul Minervei, pe anul 1926*, Bucureşti, Cartea Românească, 1926, p. 35. *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 16, 17 apr., p. 249. *Suceava*, I (1939), nr. 64, 20 mar., p. 3.

Cozia.

Universul literar, XLI (1925), nr. 51, 20 dec., p. 7. *Cosînzeana*, X (1926), nr. 33, 15 aug., p. 326.

Fiul risipitor.

Universul literar, XLI (1925), nr. 52, 27 dec., p. 8.

Morţii.

Năzuinţa, V (1926), nr. 2, feb., p. 34—38.

Semănătorul.
Universul literar, XLII (1926), nr. 8, 21 feb., p. 4.

Bunul Samarinean.
Ibid., XLII (1926), nr. 10, 7 mar., p. 4.

Smochinul nerodıtor.
Ibid., XLII (1926), nr. 12, 21 mar., p. 4. *Viața literară*, I (1926), nr. 21, 2 oct., p. 5.

Monahul la capre.
Năzuința, V (1926), nr. 4—5, apr.-mai, p. 18. *Propilee literare*, I (1926), nr. 9—10, 1 aug., p. 40. (Reprodusă din Năzuința).

Rădăcini.
Pasul vremii, I (1926), nr. 1, apr., p. 15. *Adevărul literar și artistic*, III (1927), nr. 322, 6 feb., p. 5.

Inscripții pentru o fîntînă.
Viața literară, I (1926), nr. 7—8, 3 apr., p. 3.

Stele (Cum ne aplecăm...)
Universul literar, XLII (1926), nr. 15, 11 apr., p. 3. *Însemnări*, Dorohoi, III (1934), nr. 16, mar., p. 5.

Eyub.
Universul literar, XLII (1926), nr. 16, 17 apr., p. 2. *Lumea turistică*, II (1936), nr. 6, ian., p. 12—13.

Oaia cea pierdută
Universul literar, XLII (1926), nr. 28, 11 iul., p. 2.

Năvodul.
Ibid., XLII (1926), nr. 29, 11 iul., p. 2.

Elegie (Pentru Pia și Alexandru Alimăneștieanu) *(De treci Baia de Aramă ..)* / în vol. *Elegia I / Cloșanii*
Viața românească, XVIII (1926), nr. 9, sep., p. 249—251. *Datina*, IV (1926), nr. 7–8, sep.-oct., p. 148—149. (Fragment reprodus din *Viața românească*).

Icoana cu busuioc.
Universul literar, XLII (1926), nr. 41, 10 oct., p. 2.

Limpezimi.
Ibid., XLII (1926), nr. 42, 17 oct., p. 6.

Călușarii.
Ibid., XLII (1926), nr. 43, 24 oct., p. 3.

Inscripție pentru nucul din vie.
Cele trei Crișuri, VII (1926), nr. 11—12, nov.-dec., p. 152.

Primăvară (Din tren în zări...).
Universul literar, XLII (1926), nr. 48, 28 nov., p. 2. *Însemnări*, III (1934), nr. 16, mar., p. 2. *Ordinea*, București, IX (1940), nr. 2440, 30 mai, p. 2. *Tribuna României*, VI (1977), nr. 107, 15 apr., p. 1.

Somn curat (Fetiței mele Pia).
Clipa, III (1925), nr. 94, 29 mar. p. 1 și *Flamura*, III (1925) nr. 3—4, mar. apr. p. 124, intitulată *Adormita*. *Convorbiri literare*, LIX (1927), nr. 1—4, ian.-apr., p. 150.

Căprioara de porțelan.
Contimporanul, VI (1927), nr. 72, ian., p. 4. *Vînătorul și pescarul sportiv*, XVIII (1966), nr. 2, feb., p. 28.

Vrajă / Elegie/
Gîndirea, VII (1927), nr. 1, ian. p. 22—23.

Drum de seară.
Năzuința, VI (1927), nr. 1, ian., p. 33. *Propilee literare*, II (1927), nr. 4, 1 mai, p. 30. (Reprodusă din *Năzuința*).

Amurg (Cît vezi cu ochiul).
Viața românească, XIX (1927), nr. 1, ian., p. 104—105.

Sălcii.
Ibid., XIX (1927), nr. 1, ian., p. 105. *Însemnări*, III (1934), 16 mar., p. 5.

Ceamul albastru.
Viața românească, XIX (1927), nr. 1, ian., p. 106.

Odihna tatii.
Universul literar, LIII (1927), nr. 4, 23 ian., p. 52.

Cleştar.
Adevărul literar şi artistic, VII (1927), nr. 324, 20 feb., p. 1.

Vraciul.
Ibid., VII (1927), nr. 324, 20 feb., p. 1.

Arta poetică (Fetiţei mele Pia)
Gîndirea, VII (1927), nr. 4, apr., p. 131. *Adevărul literar şi artistic*, VIII (1927), nr. 334, 1 mai, p. 7 (reprodusă din *Gîndirea*).

Elegie de primăvară / în vol. *Elegia II/ Primăvara/.*
Viaţa românească, XIX (1927), nr. 4, apr., p. 65 66.

Elegie de toamnă / în vol. *Elegia III/ Toamnă la Florica/.*
Ibid., XIX (1927), nr. 4, apr., p. 67.

Florar.
Universul literar, LIII (1927), nr. 16, 17 apr., p. 249. *Vatra*, I (1929), nr. 3, mai, p. 2. *Foaia interesantă*, Bucureşti, XXIV (1929), nr. 22, 30 mai, p. 9 (reprodusă din *Vatra*).

Prier.
Universul literar, LIII (1927), nr. 16, 17 apr., p. 249. *Luminiţa*, 1967, nr. 4 apr., p. II (fragment).

Cireşar.
Universul literar, LIII (1927), nr. 17, 24 apr., p. 265.

Cuptor.
Ibid., LIII (1927), nr. 17, 24 apr., p. 265. *Tribuna României*, IV 1975), nr. 67, 15 aug., p. 11.

Gustar.
Universul literar, LIII (1927), nr. 17, 24 apr., p. 265.

Proiect de templu (Pentru G.M. Cantacuzino).
Adevărul literar şi artistic, VIII (1927), nr. 333, 24 apr., p. 8.

Hanul cu rîndunici.
Gîndirea, VII (1927), nr. 5, mai, p. 177.

Vinicer.
Universul literar, LIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296.

Brumărel.
Ibid., LIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296. *Viaţa literară*, II (1927), nr. 51, 14 mai, p. 4. (Fragment).

Fîntîna cu platani.
Sinteza, Bucureşti, I (1927), nr. 3—4, iun.-iul., p. 11.

Elegie (Am oprit în luncă) / în vol. *Elegia IV: Vremea/.*
Gîndirea, VII (1927), nr. 6, iun., p. 218.

Cîntec de leagăn.
Sinteza, I (1927), nr. 5—6, aug. sep., p. 2. *Universul*, L (1933), nr. 346, 18 dec., p. 4. *Încercări*, Soroca, I (1936), nr. 1, 15 feb., p. 17.

Imagini... toamna.
Sinteza, I (1927), nr. 5—6, aug.-sep., p. 2.

Elegie / în vol. *Elegia VIII: Fericirea/.*
Gîndirea, VII (1927), nr. 9, sep., p. 205.

Sunium.
Viaţa românească, XIX (1927), nr. 10—12, oct.-dec., p. 216—217.

Hymet.
Ibid., XIX (1927), nr. 10—12, oct.-dec., p. 217—218.

Cişmigiu de toamnă (D-nei Eliza Brătianu).
Gîndirea, VII (1927), nr. 11, p. 281. *Almanahul ziarelor Adevărul şi Dimineaţa*, 1934, p. 61—62.

Elegie / în vol. *Elegia IV: Toamnă la Miercani/.*
Pleiada, Craiova, I (1927), p. 14.

Elegie (Sabinei Cantacuzino) / în vol. *Elegia VII: Copacilor/.*
Scrisul românesc, I (1927), nr. 1, nov., p. 9.

Dor.
Adevărul literar şi artistic, VIII (1927), nr. 368, 25 dec., p. 5.

Miniatură persană (Lui Emil Riegler).
Sinteza, I (1928), nr. 10—11, ian.-feb., p. 2. *Însemnări*, III (1934), nr. 16, mar., p. 8.

Drumuri.
Scrisul românesc, I (1928), 4 feb., p. 8.

Elegie / în vol. *Elegia IX: Invocare/.* (Lui V. Voiculescu)
Ramuri, XX (1928), nr. 2, feb., p. 56.

Cina cea de taină.
Cele trei Crişuri, X (1929), nr. 3–4, mar.-apr., p. 38.

Elegie / în vol. *Elegia XI: S-au pierdut*/.
Cetatea Albă, I (1930), nr. 2, p. 31.

Îngerul.
Luceafărul, Timişoara, I (1933), nr. 2, p. 65.

Odaia bunicului.
Almanahul ziarului Adevărul şi Dimineaţa, 1934, p. 62.

FRECVENŢA PUBLICĂRII FIECĂREI POEZII ÎN PERIODICE, VOLUME ORIGINALE, ANTOLOGII ŞI VOLUME COLECTIVE

Pentru o mai uşoară trecere în revistă şi mai rapidă evidenţă s-a respectat ordinea poemelor, hotărâtă de Ion Pillat, în POEZII (E.D.II). S-au înregistrat doar numele periodicelor, anul şi numărul de publicare al poemului respectiv. Volumele originale au fost semnalate prin abrevierile titlurilor respective, iar antologiile postume prin numele autorilor. Antologiile şi volumele colective au fost notate prin numărul lor de ordine — cuprins în paranteze — după cum au fost numerotate în capitolul ce le-a fost destinat. În toate cazurile s-a păstrat ordinea cronologică a periodicelor şi volumelor respective.

PE ARGEŞ ÎN SUS

Florica

Ctitorii. Gîndirea, II (1922), nr. 7; **P.Ag.S.**, (1923); *Cultura poporului*, I (1923), nr. 8; Tribuna Aradului, I (1923), nr. 7, (2); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.; Gazeta literară*, XIII (1966), nr. 48; Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* (26); (29); (33); Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* (38); (44); *Universitatea comunistă*, VI (1973), nr. 1; Cornel Ungureanu, *op. cit.;* (46); (49); (50); *Tribuna României* V (1976), nr. 91; (53); Ioan Adam, *op. cit.*

Închinare. Flacăra, VII (1921), nr. 1; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* (50); Ioan Adam, *op. cit.*

Florica. Flacăra, VII (1922), nr. 20; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Mormîntul. Flacăra, VII (1921), nr. 2, **P.Ag.S.**, (1923); *Lumea*, VII (1924), nr. 1633; FLORICA; **P.L.;** (6); (18); **P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Vîrful dealului. Flacăra, VII (1921), nr. 3; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L. P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

În vie. Gîndirea, I (1921), nr. 9; *Alba Iulia*, V (1923), nr. 42; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; *Falanga*, I (1927), nr. 14; *Junimea literară*, XVII (1928), nr. 4–6, (cu titlul greşit „Castanul cel mare"); (4); **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); (9); (10); *Pagini basarabene*, I (1936), nr. 10–11; (12); (13); *România literară*, I (1939), nr. 21; *Calendarul gospodarilor*, 1940; *Almanahul Vremea*, 1942; (18); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.; Cutezătorii*, III (1963), nr. 44; *ibid.*, I (1967), nr. 2; Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* (26); (28); *Albina*, LXXIV (1971), nr. 40; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* (39); (44); Cornel Ungureanu, *op. cit.; Tribuna României*, LXXI (1975), nr. 4; (56); Ioan Adam, *op. cit.*

Castanul cel mare. Flacăra, VII (1921), nr. 4; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* (28); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Rădăcini. Pasul vremii, I (1926), nr. 1; FLORICA; *Adevărul literar şi artistic*, III (1927), nr. 322; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Cireşul. Flacăra, VII (1922), nr. 5; *Lumea*, VII (1924), nr. 1633; FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* (45); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Spre Izvorani. Gîndirea, I (1921), nr. 12; *Adevărul literar şi artistic*. II (1921), nr. 48; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;**

Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș *op. cit.;* (28); Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Pădurea din Valea Mare. Gîndirea, I (1922), nr. 21; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Cucul din Valea Popii. Gîndirea, I (1921), nr. 10; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

La zăvoi. Flacăra, VII (1922) nr. 13; *Izbînda*, V (1922) nr. 1057; **P.Ag.S.** (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936), **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op., cit.* Ioan Adam, *op. cit.*

În luncă. Gîndirea, I (1922), nr. 19; **P.Ag.S.;** (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*, Ioan Adam, *op. cit.*

Parcul Goleștilor. Gîndirea, I (1922), nr. 22—23; **P.Ag.S.** (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Lumina, iarna. Flacăra, VII (1922), nr. 16; **P.Ag.S.** (1923); FLORICA; **P.L. P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Ioan Adam, *op. cit.*

Biserica lui Horia. Lamura, IV (1923), nr. 4; *Patria*, V (1923), nr. 74; **P.Ag.S.** (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.* (41); Cornel Ungureanu, *op. cit.*, Ioan Adam, *op. cit.*

Căsuța din copac. Gîndirea, II (1922), nr. 2; **P.Ag.S.** (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Ioan Adam, *op. cit.*

Casa din deal. Gîndirea, I (1921), nr. 15; **P.Ag.S.** (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Ioan Adam, *op. cit.*

Cămara de fructe. Gîndirea, I (1922), nr. 20; **P.Ag.S.**, (1923) FLORICA; *Falanga, I* (1927), nr. 14; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.* (24); (26); (28); (44); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Odaia bunicului. **P.Ag.S.** (1923); FLORICA, **P.L.;** *Almanahul ziarului Adevărul și Dimineața* (1934), **P.Ag.S.**, (1936); (18); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* (26); (28); Victoria Ana Tăușan, *op. cit.* (39); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Ochelarii bunicii. FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.* (26); (44); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Capela. Flacăra, VII (1922), nr. 24; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L., P.Ag.S.** (1936), **E.D.II;** Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Odihna tatii. FLORICA; *Universul literar*, LIII (1927), nr. 4; **P.L.; P.Ag.S.** (1939); (19); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Străinul. Gîndirea, II (1922), nr. 3; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Comoara. Gîndirea, IV (1925), nr. 6; FLORICA; *Adevărul literar și artistic*, VIII (1927) nr. 322; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Adio la Florica. Flacăra, VII (1922), nr. 31; **P.Ag.S.**, (1923); FLORICA; **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Trecutul viu

Copil de odinioară. **G.Z.;** *Sburătorul*, I (1920), nr. 39; **P.Ag.S.;** (1923); **P.L.; P.Ag.S.**, (1936); **E.D. II;** Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Septemvrie I. **G.Z.;** (1); **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Septemvrie II, Însemnări literare, I (1919), nr. 44; **G.Z.; P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Septemvrie III, **G.Z.;** *Flacăra,* VII (1922), nr. 1; **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.;** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Cina cea de taină. **G.Z.; P.Ag.S.,** (1923); *Cele trei Crișuri,* X (1929), nr. 3—4; **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II.;** Aurel Rău, *op. cit.;* (36); (39); Ioan Adam, *op. cit.*

Toamnă. Însemnări literare, I (1919), nr. 43; *Adevărul,* XXXII (1919), nr. 10 983; *Junimea literară,* XII (1923); nr. 10—11 **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.; Cronica,* I (1966), nr. 9; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

În cramă. **A.;** *Cugetul românesc,* II (1922), nr. 2; **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Timpul. Cugetul românesc, II (1923), nr. 1; **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (26); Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Chemare. **C.A.,** ultima strofă prescurtată din poemul *Templul meu;* **E.D.II;** Ioan Adam, *op. cit.*

Înapoiere. (partea I-a a poemului *Înapoiere* publicat în vol. **IN.**). *Gloria României,* IV (1924), nr. 3; *Clipa,* VI (1928), nr. 178; **P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Jucării. Letopiseți, I (1918), nr. 5—6; **G.Z.;** *Citiți-mă,* I (1922), nr. 2; *Aurora,* București, VII (1927), nr. 1848; **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Drum de noapte. **IN.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* (26); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Aci sosi pe vremuri. **G.Z.;** *Letopiseții,* I (1919), nr. 8; *Cultura poporului,* I (1921), nr. 16; *Flacăra,* VIII (1923), nr. 12; **P.Ag.S.,** (1923); *Universul literar,* XLII (1926), nr. 4—11; (4); *Junimea literară,* XVII (1928), nr. 4—6; **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); (18); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (26); (37); (40); Al. Piru, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Acuarelă. Gîndirea, II (1923), nr. 11—12; **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Inscripții pentru o fîntînă. / De unde vezi Piteștii/; **L.; E.D.II.;** Aurel Rău, *op cit.; Viața literară,* I (1926), nr. 7—8; Ioan Adam, *op. cit.*

Inscripție pentru nucul din vie. Cele trei Crișuri, VII (1926), nr. 11—12; **L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II.**

BĂTRÎNII

Poemul se află publicat în forma sa integrală în *Cugetul românesc,* apărut ulterior în *extras;* în același an, 1922, apoi în **P.Ag.S.,** (1923) și, după cum a recomandat Ion Pillat în *Testamentul său literar,* în ediția de față. În **P.L., P.Ag.S.,** (1936) și **E.D.II,** el a fost redat în versiunea prescurtată de autor. Ioan Adam în *op. cit.* publică de asemenea forma redusă a poemului BĂTRÎNII.

Așteptîndu-i. Cugetul românesc, I (1922), nr. 1; **B.,** (1922); **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Dosoftei Mitropolitul. Cugetul românesc, I (1922), nr. 1; **B.;** (1922); *Flacăra* VIII (1923), nr. 12; **P.Ag.S.,** (1923); **P.L.; P.Ag.S.,** (1936); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (23); (30); Ioan Adam, *op. cit.*

Ghenadie Cozianul. Cugetul românesc, I (1922), nr. 19; **B.,** (1922); **P.Ag.S** (1923).

Ienăchiță Văcărescu. Cugetul românesc, I (1922), nr. 2; **B.**, (1922); *Solidaritatea*, I (1923), nr. 35; *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12; **P.Ag.S.**, (1923); **P.L.**, **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Dinicu Golescu. Cugetul românesc, I (1922), nr. 2; **B.**, (1922); **P.Ag.S.**, (1923); *Universul literar*, XLII (1926), nr. 39; **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Anton Pann. Cugetul românesc, I (1922), nr. 2; **B.**, (1922); **P.Ag.S.**, (1923); *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12; **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Eliade, Cîrlova și Alexandrescu. Cugetul românesc, I (1922), nr. 3; **B.**, (1922); **P.Ag.S.**, (1923); **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Donici. Cugetul românesc I (1922), nr. 3; **B.**, (1922); *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12; **P.Ag.S.**, (1923); **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II** (publicat separat cu titlul *Ursul lui Donici); Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.; Ursul lui Donici;* (32); Ioan Adam, *op. cit*

Bolintineanu. Cugetul românesc, I (1922), nr. 4; **B.**, (1922); **P.Ag.S.**, (1923); **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Mureșanu. Cugetul românesc, I (1922), nr. 4; **B.**; (1922); **P.Ag.S.**, (1923); **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); (17); **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Alecsandri. Cugetul românesc, I (1922), nr. 4; **B.**, (1922); **P.Ag.S.**, (1923); **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.; Gazeta literară*, XII (1965), nr. 53; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

Cel din urmă. Cugetul românesc, I (1922), nr. 5; **B.**, (1922); **P.Ag.S.**, (1923); **P.L.**; **P.Ag.S.**, (1936); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* (32); Ioan Adam, *op. cit.*

SATUL MEU

Harta. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12; **S.M.**; *Mișcarea literară*, II (1925), nr. 22; **P.L.**; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Lumina. Gîndirea, III (1923), nr. 6; **S.M.**; **P.L.**; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Moș Gheorghe Jitarul. Gîndirea, III (1923), nr. 5; **S.M.**; **P.L.**; **E.D.II**; Ioan Adam, *op. cit.*

Proprietarul. Gîndirea, III (1923), nr. 5; **S.M.**; **P.L.**; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit*

Vlad Plugarul. Gîndirea, III (1923), nr. 5; **S.M.**; *Calendarul gospodarilor, 1926; Făuritorul*, I (1926), nr. 2; (4); *Calendarul foii lumina satelor, 1931; Murmurul pădurii*, I (1933), nr. 2–3, (8); (15); **P.L.**; (17); **E.D.II**; *Calendarul creștin, 1945;* Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.*, Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Ilie Baciu. Gîndirea, III (1923), nr. 5; **S.M.**; *Mișcarea literară*, II (1925), nr. 22; *Făuritorul*, I (1926), nr. 2; *Graiul satului*, II (1922), nr. 5; *Murmurul pădurii*, I (1933), nr 2–3; (18) **P.L.**; *Calendarul săteanului*, 1944; *Tribuna română*, II (1944), nr. 189; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* (27); Ioan Adam, *op. cit.*

Vasile Bultoc. Gîndirea, III (1923), nr. 5; **S.M.**; (4); **P.L.**; **E.D.II.**; Aurel Rău, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Ion Pescaru. Gîndirea, *III* (1923), nr. 5; **S.M.**; (4) **P.L.**; **E.D.II.**

Secretarul Primăriei. Gîndirea, III (1923), nr. 5; **S.M.**; *Casa noastră*, III (1925), **P.L.**; **E.D.II.**

Florea Herghelia. Lamura, V (1923–1924), nr. 3–4; **S.M.**; **P.L.**; **E.D.II.**

Ilinca lui Ion. Lamura, V (1923–1924), nr. 3–4; *Calendarul gospodarilor*, 1926; **P.L.**; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Anisia. Lamura, V (1923–1924), nr. 3–4; **S.M.**; *Mișcarea literară*, II; (1925); **P.L.**; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* (39).

Joldea Contrabandistu. Lamura; V (1923—1924); nr. 3—4; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Popa Breazu. **S.M.;** *Mişcarea literară,* II (1925), nr. 22; *Făuritorul.* I (1936), nr. 3; **P.L.; E.D.II.**

Părintele Niculai. Lamura, V (1923—1924) nr. 3 4; **S.M.;** *Mişcarea literară,* II (1925), nr. 22; *Făuritorul,* I (1926), nr. 3; **P.L.; E.D.II.**

Baba Vişa. Lamura, V (1923—1924), nr. 3—4; **S.M.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Iliuţ, orbul satului. Lamura, V (1923—1924), nr. 3—4; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Meşter Toader; **S.M.;** *Cugetul românesc,* III (1924), nr. 1; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Uliţa satului. Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11; **S.M.;** *Rampa,* VIII (1924); nr. 2138; **P.L.; E.D.II.**

Curtea boierească. Cugetul românesc, III (1923), nr. 10—11; **S.M.;** *Rampa,* VIII (1924), nr. 2136, **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Ioan Adam *op. cit.*

Parcul. Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Copacii din sat. **S.M.** *Cugetul românesc,* III (1924), nr. 1; *Glasul Bucovinei* VIII (1925), nr. 1921; **P.L.; E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Biserica. Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—15; **S.M.;** *Casa noastră,* III, (1925); **P.L.;** *Vremea,* XIV (1942), nr. 643; **E.D.II.** Ioan Adam, *op. cit.*

Clopotul. Gîndirea, III (1923), nr. 6; **S.M.; P.L.; E.D.II;** Ioan Adam, *op. cit.;*

Cimitirul. Gîndirea, III (1923), nr. 6; **S.M.;** *Casa noastră,* IV (1926), nr. 2, **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Crîşma. Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11; **S.M.;** *Mişcarea literară,* II (1925) nr. 22; **P.L.; E.D.II.**

Hora. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, **S.M.;** *Universul,* XLIII (1925), nr. 20; **P.L.; E.D.II;** *Aurel* Rău, *op cit.*; Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Rateşul vechi. **S.M.** *Cugetul românesc,* III (1924), nr. 1; **P.L.; E.D.II,** Aurel Rău, *op. cit.*

Iazul. Cugetul românesc, II (1923) nr. 10—11; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Morile de vînt. Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11; **S.M.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Pădurea de la Stînca. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12; **S.M.; P.L.; E.D.II;** Ioan Adam, *op. cit.*

Prutul. Gîndirea, III (1923), nr. 6; **S.M.;** *Junimea literară,* XIV (1925), nr. 3; *Mişcarea literară,* II (1925), nr. 22; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* (39).

Pîrtul. **S.M.;** *Cugetul românesc,* III (1924), nr. 1; **P.L.; E.D.II.**

Stîlpii de telegraf. Gîndirea III (1923), nr. 6; **S.M.; P.L.; E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru. *op. cit.*

Oile. Gîndirea, III (1923), nr. 6, **S.M.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Rîndunelele. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12; **S.M.; P.L.; E.D.II.;** Ioan Adam, *op. cit.*

Stupul. Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11; **S.M.;** *Mişcarea literară,* (1925), nr. 22; **P.L.; E.D.II.;** Ioan Adam, *op. cit.*

Gîştele. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Brotacul. Gîndirea, III (1923), nr. 6; **S.M.; P.L.; E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Iepurele. **S.M.;** *Flamura,* III (1923), nr. 2; *Gîndirea,* IV (1925), nr. 12—13; *Ţara noastră,* VI (1925), nr. 16; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.* (28); Ioan Adam, *op. cit.*

Vînătorul. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Amurgul, **S.M.,** *Cugetul românesc,* III (1924), nr. 1; **P.L., E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Umbra. Gîndirea, III (1923), nr. 6; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Tăcerea. Cugetul românesc, II (1923), nr. 12; **S.M.; P.L.; E.D.II.** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Luna. *Cugetul românesc*, II (1923), nr. 12; **S.M.; P.L.; E.D.II.**

Noaptea. **S.M.;** *Mişcarea literară*, I (1924), nr. 6—7; **P.L.; E.D.II.**

Stelele. **S.M.,** *Mişcarea literară*, I (1924), nr. 6—7; **P.L.; E.D.II.**

Primăvara, **S.M.;** *Gîndirea*, III (1924), nr. 11; *Casa noastră*, III (1923); *Rampa*, XI (1966), nr. 2532; **P.L.; E.D.II.**

Norii vara. **S.M.,** *Gîndirea*, III (1924). nr. 11; *(Norii vara)*; **P.L., E.D.II.**

Toamna. **S.M.;** *Gîndirea*, III (1924), nr. 12; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Iarnă. **S.M.** *Gîndirea*, III (1924), nr. 11; *Cuvîntul literar şi artistic*, I, (1924). nr. 7; *Calendarul gospodarilor*, (1928), **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*

Poetul. *Cugetul românesc*, II (1924), nr. 1; **S.M.; P.L.; E.D.II,** Aurel Rău, *op. cit.*; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*, Ioan Adam, *op. cit.*

Darul. **S.M.;** *Mişcarea literară*, I (1924), nr. 6—7; **P.L.; E.D.II.**

BISERICA DE ALTĂDATĂ

Drumul Magilor

Biserica veche. *Flamura*, III (1925), nr. 3—4; **B.A.; E.D.II.;** Ioan Adam, *op. cit.*

Drumul Magilor. *Gîndirea*, IV (1924), nr. 2; **B.A.; E.D.II.;** Ioan Adam, *op. cit.*

Spre schit. *Gîndirea*, III (1923), nr. 8—9—10; **B.A.; E.D.I.;** Aurel Rău, op. cit. Dinu Pillat şi Mircea Tomaş, *op. cit.*

Mînăstirea. *Gîndirea*, III (1924), nr. 12; **B.A.; E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*, ; Ioan Adam, *op. cit*

Arhondaricul. *Cugetul românesc*, II (1923), nr. 4—5; **B.A.;** *Cele trei Crişuri*, VII (1926), nr. 8—9; **E.D.II.**

Toaca. *Lumea Bazar săptămînal*, I (1924), nr. 8; **B.A.;** *Viaţa literară*, I (1926), nr. 21; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Gîngul. *Gîndirea*, II (1923), nr. 16—17; **B.A.; E.D.II.**

Cozia. **B.A.;** *Universul literar*, XLI (1925), nr. 51; *Cosînzeana*, X (1926), nr. 33; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Monahul la capre. **B.A.** *Năzuinţa*, V (1926), nr. 4—5; *Propilee literare*, I, (1926), nr. 9—10; **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.:* Ioan Adam, *op. cit.*

Îngerul. **B.A.** *Luceafărul*, Timişoara I (1935), nr. 2, **E.D.II.**

Biserica de altădată. *Flamura*, III (1925), nr. 7—8; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 4; **B.A.;** *Viaţa literară*, I (1925), nr. 21; *Falanga*, I, (1927), nr. 14; **E.D.II** (10); Aurel Rău, *op. cit ;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.*

Povestea Maicii Domnului

Rugă ca să încep. *Flamura*, III (1925), nr. 6; *Suflet românesc*, I (1925), nr **1.; B.A.;** *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19; *Suceava*, *I* (1939), nr. 64; (20), **E.D. II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Naşterea. *Flamura*, III (1925), nr. 6; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1; **B.A.;** *Universul literar*, XLII (1925), nr. 19; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Copilăria. *Flamura*, III (1925), nr. 6; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1; **B.A.;** *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Juruirea. *Flamura*, III (1925), nr. 6; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1: **B.A.;** *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş. *op. cit.*

Buna-Vestire. *Flamura*, III (1925), nr. 6; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1; **B.A.;** *Ritmul vremii*, II (1926), nr. 20; *Universul literar*, XLV (1926), nr. 20; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Iosif teslarul. *Flamura*, III (1925), nr. 6; *Suflet românesc*, I (1925) nr. 1; **B.A.;** *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20; **E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Nașterea Domnului. *Suflet românesc* I (1925), nr. 1; **B.A.**; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20; **E.D.II**; *Viața literară*, I (1926), nr. 14; *Albina* XXV, (1926), nr. 45–52; *Amicul poporului* 1939; *Calendarul săteanului* 1939; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Steaua. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2. ; **B.A.**; *Universul literar*, XLII, (1926), nr. 21; *România nouă*, XII (1944), nr. 88; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Închinarea Magilor. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2.; **B.A.**; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Maica și Pruncul. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2; **B.A.**; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21; *Calendarul gospodarilor* pe anul 1929 (21); **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit*

Bejenia. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2; **B.A.**; *Universul literar*; XLII (1926), nr. 21; *Viața literară*, I (1926), nr. 15; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Despărțirea. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2; **B.A.**; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Rusalii. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2; **B.A.**; *Universul literar*, XLII, (1926), nr. 22; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Jalea. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3; **B.A.**; *Universul literar*, XLII , (1926), nr. 22; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Bocetul. *Suflet românesc*, I (1935), nr. 3; **B.A.**; *Universul literar*, XLII, (1926), nr. 22; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.* (34); (35); Cornel Ungureanu, *op. cit.*; (55); Ioan Adam, *op. cit.*

Adormirea. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3; **B.A.**; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23; **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*

Înălțarea. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3; **B.A.**; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23; *Rampa*, XV (1930), nr. 3675; *Grai moldovenesc*, II (1933), nr. 14–16 (21); **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Mreaja. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3, **B.A.**; *Universul literar*, XLII; (1926), nr. 23 (4); **E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Ioan Adam, *op. cit.*

Chipuri pentru o evanghelie

Năvodul. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 29; (4); **B.A.**; **E.D.II.**

Smochinul neroditor. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 12; **B.A.**; *Viața literară*, I (1926), nr. 21; (4); (5); **E.D.II.**

Oaia cea pierdută. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 28; **B.A.**; **E.D.II**; (5).

Fiul risipitor. *Universul literar*, XLI (1928), nr. 52; **B.A.**; **E.D.II.**

Semănătorul. *Universul literar*, XLI (1926), nr. 8; **B.A.**; **E.D.II.**

Bunul Samarinean. *Universul literar*, XLI (1926), nr. 10; **B.A.**; **E.D.II.**

Morții

Morții. *Năzuința*, V (1926), nr. 2; **B.A.**; **E.D.II.**

LIMPEZIMI

Limpezimi

Limpezimi. *Universul literar*, XLII (1926), nr. 42; **L.**; **P.L.**; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.*;

Moara uitata. *Gîndirea*, III (1924), nr. 14; **L.**;**P.L**; *Almanahul ziarului Adevărul și Dimineața*, 1934; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.* Ioan Adam, *op. cit.*

Pluta. *Gîndirea*, III (1923), nr. 1–2; *Clipa*, I (1923), nr. 4; **L.**; **P.L.**; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.*; Ioan Adam, op *cit.*

În pădure. *Flamura*, III (1925), nr. 2; **L.**; **P.L.**: **E.D.II.**

Piersicul. *Flamura*, III (1925), nr. 21; **L.**; **P.L.**; **E.D.II.**

Proiect de templu. (Pentru G.M. Cantacuzino), *Adevărul literar și artistic*, VIII (1927), nr. 333; **L.**; **P.L.**; **E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*

Hanul cu rîndunici. *Gîndirea*, VII (1927), nr. 5; **L.; P.L.; E.D.II.;** Aurel Rău, *op. cit.* (26); Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.; Al. Piru, op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Casa cu liliac. Rampa, VIII (1924), nr. 2132; **L.; P.L.; E.D.II.;** Ioan Adam, *op. cit.*

Călușarii. Universul literar, XLII (1926), nr. 43; **L.; P.L.; E.D.II.** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Amurg în Deltă. Viața românească, XIX (1927), nr. 1 *(Amurg);* **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.*

Sălcii. Viața românească, XIX (1927), nr. 1; **L.;** *Însemnări*, III (1934), nr. 16; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*

Ceamul albastru. Viața românească, XIX (1927), nr. 1; **L.; P.L.; E.D.II.**

Suleimanie (Lui O.W. Cisek), *Gîndirea*, III (1924), nr. 16; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Eyub. Universul literar XLII (1926), nr. 16; **L.; P.L.;** *Lumea turistică*, II (1936), nr. 6; **E.D.II.**

Fîntîna cu platani. Sinteza, I (1927), nr. 3—4; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Noapte pe țărm. Cugetul românesc , II (1923), nr. 3; **L.;** *Însemnări*, Dorohoi III, (1936), nr. 16; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Lumina lunii. Calendarul Minervei, 1925; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

Stele. Universul literar, XLII (1926), nr. 15; **L.;** *Însemnări*, Dorohoi, III (1934), nr. 16; **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit*

Primăvară. Universul literar, XLII (1926), nr. 48; **L.;** *Însemnări*, III (1934), nr. 16; **P.L.;** *Ordinea*, IX (1940), nr. 2440; **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.; Tribuna României*, VI (1977), nr. 107.

Dor. Adevărul literar și artistic, VIII (1927), nr. 368; *Însemnări, Dorohoi*, III (1934), nr. 16, p. 6; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Drum de seară. Năzuință, VI (1927), nr. 1; *Propilee literare*, II (1927), nr. 4; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Imagini toamna... Sinteza, I (1927), nr. 5—6; **L.; P.L.; E.D.II;** Dinu Pillat și Mircea Timuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Pasărea toamnei. Gîndirea, IV (1924), nr. 3; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

Cișmigiu de toamnă (D-nei Eliza Brătianu), *Gîndirea*, VII (1927), nr. 11; *Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața*, 1934; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Poetul. Cugetul românesc, II (1923), nr. 8—9; *Clipa*, III (1925) nr. 100; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Vraciul. Adevărul literar și artistic, VII (1927), nr. 326; **L.; P.L.; E.D.II.** *Drumuri. Scrisul românesc*, I (1928), nr. 4; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău *op. cit.*

Drumuri, Scrisul românesc, I (1928), nr. 4, feb. **L; P.L.; E.D.II.**

Interior

Înserare. Ideea Europeană, I (1920), nr. 37. *Flacăra*, VIII (1923), nr. 5 **L.; P.L., E.D.II;** Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*

Interior (Lui I. Brateș), *Cugetul românesc*, III (1924), nr. 2—4; *Flamura*, II (1924), nr. 7; (4); **L.; P.L.; E.D. II;** Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.* (26); Al. Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Ioan Adam, *op. cit.*

Căprioara de porțelan. Contimporanul, VI (1927), nr. 72; *Vînătorul și pescarul sportiv*, XVIII (1966), nr. 2; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Al Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Miniatură persană. (Lui Emil Riegler), *Sinteza*, IX (1928), nr. 10—11; **L.;** *Însemnări:* III (1934), nr. 16. **P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Peştii roşii. *Gîndirea*, IV (1925), nr. 12—13; **L.; P.L.; E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.* (28). Ioan Adam, *op. cit.*

Lalele (Lui Adrian Maniu), *Gîndirea*, V (1925), nr. 2; **L.; P.L.; E.D.II;** Al. Piru, *op. cit.* (28); Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Cleştar. *Adevărul literar şi artistic*, VII (1927), nr. 324; **L.; P.L.; E.D.II.**

Icoana cu busuioc. *Universul literar*, XLII (1926) nr. 41; **L.; P.L.; E.D.II.**

Somn curat (Fetiţei mele Pia), [*Adormita*], *Clipa*, III/1925), nr. 94, 29 mar., p. 1; *Flamura*, III (1925), nr. 3—4; *Convorbiri literare*, LIX (1927), nr. 1—4; **L.; P. L.; E.D.**

Cîntec de leagăn. *Sinteza*, I (1927), nr. 5—6; *Universul*, L (1933) nr. 346; *Încercări*, Soroca, I (1936), nr. 1; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Alt cîntec de leagăn, **L.; P.L.; E.D.II;** Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.*

Artă poetică (Fetiţei mele Pia), *Gîndirea*, VII (1927), nr. 4; *Adevărul literar şi artistic*, VIII (1927), nr. 334; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Calendarul viei

Mărţişor. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 6; *Calendarul Minervei* (1926); *Universul literar*, LIII (1927), nr. 16; *Suceava*, I (1939), nr. 64; **L.; P.L.;** (15); **E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Prier. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 16; *Luminiţa* (1967), nr. 4; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Florar. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 16; *Vatra*, I (1929), nr. 3; *Foaia interesantă*, XXIV (1929), nr. 22; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Cireşar. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 17; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Cuptor. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 17 *Tribuna României*, IV (1975), nr. 67; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Gustar. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 17. **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.* (26); Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Vinicer. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 19; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Brumărel. *Universul literar*, LIII (1927), nr. 19; *Viaţa literară*, II, (1927), nr. 51; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* (26); Cornel Ungureanu, *op. cit.* (57), (o strofă).; Ioan Adam, *op. cit.*

Brumar (Lui Păunescu Ulmu şi N.I. Herescu). *Suflet românesc*, I (1925), nr. 5; *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 19; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* (26) Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* (57) (o strofă), Ioan Adam, *op. cit.*

Undrea. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 5; *Universul literar*, XLIII (1927) nr. 20; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.* (57) (o strofă), Ioan Adam, *op. cit.*

Ghenar. *Suflet românesc*, I (1925) nr. 5; *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 20; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.* (26); Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Făurar. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 6; *Universul literar*, XLIII (1927) nr. 20, **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat şi Mircea Tomuş, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

Elegii

I. Cloşanii (Elegie), Pentru Pia şi Alexandru Alimăneşteanu) în *Viaţa românească*, XVIII (1926), nr. 9; *Datina*, IV (1926), nr. 7—8 (fragment re-

produs din *Viața românească)*; **L.; P.L.; E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

II. Primăvară (Elegie de primăvară) în *Viața românească*, XIX (1927), nr. 4; **L.; P.L.; E.D.II.**

III. Toamnă la Florica (Elegie de toamnă) în *Viața românească*, XIX; (1927) nr. 4; **L.; P.L.; E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

IV. Vremea (Elegie) în *Gîndirea*, VII (1927), nr. 6; **L., P.L.; E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

V. Marinarul. **L.; P.L.; E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

VI. Toamnă la Miorcani (Elegie) în *Pleiada*, Craiova, I (1927), **L.; P.L.; E.D.II;** Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit*

VII. Copacilor (Sabinei Cantacuzino), *Scrisul Românesc*, I (1927), nr. 1; **L.; P.L.; E.D.II**; Aurel Rău. *op. cit.;* Dinu Pillat și Mircea Tomuș *op. cit*

VIII. Fericirea (Elegie) în *Gîndirea*, VII (1927), nr. 9; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.*

IX. Invocare (Elegie) **(Lui V. Voiculescu)** în *Ramuri*, XXII (1928), nr. 2; **L.; P.L.; E.D.II.**

X. Vrajă. Gîndirea, VII (1927), nr. 1; **L.; P.L.; E.D.II**; Dinu Pillat și Mircea Tomuș, *op. cit.*

XI. S-au pierdut (Elegia XI); *Cetatea Albă*, I (1930), nr. 2; **L.; P.L.; E.D.II;** Aurel Rău, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

XII. De voi muri (Rugă) în *Gîndirea*, IV (1925), nr. 7; **L; P.L.; E.D.II**; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Victoria Ana Tăușan, *op. cit.;* Ioan Adam, *op. cit.*

COMENTARII DESPRE POEMELE LUI ION PILLAT CUPRINSE ÎN ACEST VOLUM

(Bibliografie selectivă)

BĂTRÎNII 1922

Pohonțu, Eugen, *Contribuții literare. Ion Pillat* în *Junimea Literară*, XVI (1928), nr. 4—6, apr.-iun. p. 131 132.

Dima, Al. *Aspecte și valori ale poeziei lui Ion Pillat* în *Viața românească*, XXV (1933), nr. 3, martie, p. 256 257.

Cantacuzino I. Ion, *Note despre poezia lui Ion Pillat* în *Revista Fundațiilor Regale*, IX (1934), nr. 9, sept. p. 578—679, p. 580.

Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane* 1900—1934, vol III, Editura librăriei Socec, București, f.a., p. 94.

Vianu, Tudor, *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii și portrete literare*, Craiova, Editura Ramuri, 1938, p. 60—61.

Călinescu, George, *Ion Pillat* în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Editura Fundațiilor Regale pentru literatură și artă, 1941, p. 777.

Furtună, Horia, *Alături de Ion Pillat* în *Ion Pillat, Mărturii despre om și poet.* (București), Editura Publicom (1946), p. 20.

Zamfirescu, Ion, *Pillat și ideea de timp* în *Ion Pillat, Mărturii despre om și poet...* p. 184.

Rău, Aurel, *Prefață la Ion Pillat, Poezii. Antologie de...* (București), *Editura pentru literatură* (1965), p. XX—XXI.

Papadima, Ovidiu, *Ion Pillat*, București. *Editura Allatros*, 1975, p. 63 65

Livescu, Cristian, *Introducere în opera lui Ion Pillat*, București, *Editura Minerva*, 1980, p. 70 76.

Adam, Ioan, *Ion Pillat. Pe Argeș în sus*, București, Editura Minerva, 1984 p. 218.

PE ARGEȘ ÎN SUS 1918-1927

Cioculescu, Șerban, *Ion Pillat: Pe Argeș în sus*, în *Facla literară* I, (1923), nr. 5, 26 apr. p. 93.

Arald (Săteanu C.) *Pe Argeș în sus* de I. Pillat în *Mișcarea*, XVII (1923), nr. 89, 220 pr. p. 1.

Aristarc (Călinescu G.) Ion Pillat: *Pe Argeș în sus*, în Gîndirea, III (1923) nr. 1—2, p. 26—27.
Șerban, V. *Ion Pillat, Pe Argeș în sus*, Cultura Națională în *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 195—196.
I.V. (Vinea Ion), *Cărți românești (Pe Argeș în sus)* în *Contemporanul*, II (1923), nr. 43, 23 iun., p. 4; Publicistica literară. Ediție și prefață de Constantin Breazu-Stoian, București, Editura Minerva, 1977, p. 240.
Densușianu, Ovid, *Pe Argeș în sus* în *Viața Nouă*, XIX (1923), nr. 4—6, iunie-august, p. 73—74.
Răutu, N.N., *Ion Pillat: Pe Argeș în sus* în *Junimea literară*, XII (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 387—389.
Ralea, Mihai. *I. Pillat: Pe Argeș în sus*, versuri, Cultura națională, 1923, în *Viața Românească*, XV (1923), nr. 10—11, oct.-nov. p. 200 202; *Scrieri*, vol. 2, București, Editura Minerva, 1974, p. 416—419.
Dragomirescu, Mihail *(I. Pillat: Pe Argeș în sus)*, *Cultura poporului*, 28 oct. 1923, p. 4.
Foti, Ion. *Ion Pillat: Pe Argeș în sus* în *Viitorul*, XVII (1924), nr. 4760, 20 ian., p. 2.
Neculau, Eugen. *Pe Argeș în sus de I. Pillat* în *Revista Moldovei*, III, (1924), nr. 10, febr. p. 16—18.
Froda, Scarlat, *Ion Pillat: Pe Argeș în sus*, în *Adevărul literar și artistic*, V (1924), nr. 168, 24 feb. p. 6.
Baiculescu, George. *În jurul crizei literare*, în *Viața literară*, I (1926), nr. 1, 20 febr. 1926, p. 1.
Cioculescu, Șerban. *Semănătorism și poporanism sub unghiul artistic* în *Viața literară*, I (1926), 5 u.n., p. 1. Scurte referiri la *Pe Argeș în sus*.
Constantinescu, Pompiliu. *Ion Pillat* (1925) în *Scrieri*, vol. 4, p. 369—370. *Ion Pillat autohton și universal* în *Ion Pillat, Mărturii despre om și poet...* p. 112—114.
Pohonțu, Eugen, *op. cit.*, p. 126—136. *Scrieri alese de scriitorii români apărute în Cultura Națională;* I. Pillat: *Pe Argeș în sus*, în *Adevărul literar și artistic*, IX, (1929), nr. 461, 6 oct. p. 2.
Dima, Alexandru, *Aspecte și valori în poezia lui Ion Pillat...* p. 251—254.
Șuluțiu, Octav, *Pasărea de lut*, în *Scriitori și Cărți*. Ediție îngrijită, tabel cronologic și prefață de Nicolae Florescu, București, Editura Minerva, 1974, p. 166, p. 171.
Cantacuzino, I., Ion, *Note despre poezia lui Ion Pillat...* p. 573, p. 575, p. 579, p. 681.
Lovinescu, Eugen, *Istoria Literaturii Române contemporane... 1900—1931*, p. 100., p. 102—103.

Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară* (scris în 1938), București, Editura pentru literatură, 1968, p. 58—59.
Vianu, Tudor, *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii și portrete literare...* p. 68—69, p. 71—74, p. 76.
Regman, Cornel, *Ion Pillat poet al tradiției* în *Revista fundațiilor regale*, IX (1942), nr. 9, sept. p. 695—697; *Cărți, autori, tendințe*, București; Editura pentru literatură, 1967, p. 235—251.
Pillat, Ion, *Mărturisiri* (Extras din *Revista Fundațiilor Regale* nr. 8, februarie 1942), p. 265—267; p. 270—271.
Călinescu, George, *Ion Pillat* în *Istoria literaturii române...* p. 776.
Furtună, Horia. *Alături de Ion Pillat* în *Ion Pillat. Mărturisiri despre om și poet...* p. 23.
Popescu, Ștefan, *În jurul unei colaborări* în *Ion Pillat. Mărturii...* p. 33—35.
Munteanu, Bazil, *Ion Pillat dincolo de timp* în *Ion Pillat. Mărturii...* p. 96.
Voiculescu, Vasile, *Etape și reședințe* în *Ion Pillat, Mărturii...* p. 99—100.
Diaconu, Ion, *Clasicism și modernism în poezia lui Ion Pillat* în *Ion Pillat. Mărturii...* p. 124—130.
Păunescu-Ulmu T., *Peisajul în poezia lui Ion Pillat* în *Ion Pillat, Mărturii...* p. 190—191.
Papadima, Ovidiu, *Aspecte din poezia lui Ion Pillat* în *Creatorii și Lumea lor*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1943, p. 398—410; *Împăcarea sub zodii*, în *Mărturii...* p. 220, p. 234, p. 237. *Ion Pillat* (București), Editura Albatros, 1974, p. 82, p. 83, p. 84, p. 150—151, p. 154—155.
Rău, Aurel, *Un virtuos al emoției* în *Steaua*, XV (1964), nr. 4, p. 72—97, *Prefața* la *Ion Pillat. Poezii. Antologie* de... București, Editura pentru literatură, 1965, p. XVIII—XXIII; *Ion Pillat* în *Flori din Cuvinte*, București, Editura Eminescu, 1980, p. 69—73.
Piru, Alexandru, *Ion Pillat 20 de ani de la moarte* în *Contemporanul*, 1965, nr. 17, 23 apr., 1965, p. 5; *Poezia lui Ion Pillat* în *Analize și sinteze*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1973, p. 258 -266.
Marino, Adrian, *Ion Pillat la o nouă lectură* în *Steaua*, XVI (1965), nr. 8, aug. p. 8.
Munteanu, George, *Ion Pillat un poet al tradiției vii* în *Contemporanul* 1966, nr. 13, 1 apr. p. 3; *Vitalitatea tradiționalismului pillatian*, în *Sub semnul lui Aristarc*, București, Editura Eminescu, p. 264—268.
Manolescu, Nicolae, *Ion Pillat* în *Lecturi infidele*, București, Editura pentru literatură, 1960, p. 114—146; idem, Ion Pillat în *Metamorfozele poeziei*, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 5.
Ciopraga, Constantin, *Universul poetic al lui Ion Pillat;* în *Cronica*, II (1967), nr. 29, 22 iul., p. 7; nr. 30, 29 iul., p. 8; nr. 31, 5 aug. p. 8, p. 11; idem,

Aristarc (Călinescu G.) Ion Pillat: *Pe Argeş în sus*, în Gîndirea, III (1923) nr. 1—2, p. 26—27.

Şerban, V. *Ion Pillat, Pe Argeş în sus*, Cultura Naţională în *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 195—196.

I.V. (Vinea Ion), *Cărţi româneşti (Pe Argeş în sus)* în *Contemporanul*, II (1923), nr. 43, 23 iun., p. 4; Publicistica literară. Ediţie şi prefaţă de Constantin Breazu-Stoian, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 240.

Densuşianu, Ovid, *Pe Argeş în sus* în *Viaţa Nouă*, XIX (1923), nr. 4—6, iunie-august, p. 73—74.

Răutu, N.N., *Ion Pillat: Pe Argeş în sus* în *Junimea literară*, XII (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 387—389.

Ralea, Mihai. *I. Pillat: Pe Argeş în sus*, versuri, Cultura naţională, 1923, în *Viaţa Românească*, XV (1923), nr. 10—11, oct.-nov. p. 200—202; *Scrieri*, vol. 2, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 416—419.

Dragomirescu, Mihail *(I. Pillat: Pe Argeş în sus)*, *Cultura poporului*, 28 oct. 1923, p. 4.

Foti, Ion. *Ion Pillat: Pe Argeş în sus* în *Viitorul*, XVII (1924), nr. 4760, 20 ian., p. 2.

Neculau, Eugen. *Pe Argeş în sus de I. Pillat* în *Revista Moldovei*, III, (1924), nr. 10, febr. p. 16—18.

Froda, Scarlat, *Ion Pillat: Pe Argeş în sus*, în *Adevărul literar şi artistic*, V (1924), nr. 168, 24 feb. p. 6.

Baiculescu, George. *În jurul crizei literare*, în *Viaţa literară*, I (1926), nr. 1, 20 febr. 1926, p. 1.

Cioculescu, Şerban. *Sămănătorism şi poporanism sub unghiul artistic* în *Viaţa literară*, I (1926), 5 iun., p. 1. Scurte referiri la *Pe Argeş în sus*.

Constantinescu, Pompiliu. *Ion Pillat* (1925) în *Scrieri*, vol. 4, p. 369—370. *Ion Pillat autohton şi universal* în *Ion Pillat, Mărturii despre om şi poet...* p. 112—114.

Pohonţu, Eugen, *op. cit.*, p. 126—136.
Scrieri alese de scriitorii români apărute în Cultura Naţională; I. Pillat: *Pe Argeş în sus*, în *Adevărul literar şi artistic*, IX, (1929), nr. 461, 6 oct. p. 2.

Dima, Alexandru, *Aspecte şi valori în poezia lui Ion Pillat...* p. 251—254.

Şuluţiu, Octav, *Pasărea de lut*, în *Scriitori şi Cărţi*. Ediţie îngrijită, tabel cronologic şi prefaţă de Nicolae Florescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 166, p. 171.

Cantacuzino, I., Ion, *Note despre poezia lui Ion Pillat...* p. 573, p. 575, p. 579, p. 681.

Lovinescu, Eugen, *Istoria Literaturii Române contemporane... 1900—1931*, p. 100., p. 102—103.

Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară* (scris în 1938), Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968, p. 58—59.

Vianu, Tudor, *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii şi portrete literare...* p. 68—69, p. 71—74, p. 76.

Regman, Cornel, *Ion Pillat poet al tradiţiei* în *Revista fundaţiilor regale*, IX (1942), nr. 9, sept. p. 695—697; *Cărţi, autori, tendinţe*, Bucureşti; Editura pentru literatură, 1967, p. 235—251.

Pillat, Ion, *Mărturisiri* (Extras din *Revista Fundaţiilor Regale* nr. 8, februarie 1942), p. 265—267; p. 270—271.

Călinescu, George, *Ion Pillat* în *Istoria literaturii române...* p. 776.

Furtună, Horia. *Alături de Ion Pillat* în *Ion Pillat. Mărturisiri despre om şi poet...* p. 23.

Popescu, Ştefan, *În jurul unei colaborări* în *Ion Pillat. Mărturii...* p. 33—35.

Munteanu, Bazil, *Ion Pillat dincolo de timp* în *Ion Pillat. Mărturii...* p. 96.

Voiculescu, Vasile, *Etape şi reşedinţe* în *Ion Pillat, Mărturii...* p. 99—100.

Diaconu, Ion, *Clasicism şi modernism în poezia lui Ion Pillat* în *Ion Pillat. Mărturii...* p. 124—130.

Păunescu-Ulmu T., *Peisajul în poezia lui Ion Pillat* în *Ion Pillat, Mărturii...* p. 190—191.

Papadima, Ovidiu, *Aspecte din poezia lui Ion Pillat* în *Creatorii şi Lumea lor*, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1943, p. 398—410; *Împăcarea sub zodii*, în *Mărturii...* p. 220, p. 234, p. 237. *Ion Pillat* (Bucureşti), Editura Albatros, 1974, p. 82, p. 83, p. 84, p. 150—151, p. 154—155.

Rău, Aurel, *Un virtuos al emoţiei* în *Steaua*, XV (1964), nr. 4, p. 72—97, *Prefaţa* la *Ion Pillat. Poezii. Antologie* de... Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. XVIII—XXIII; *Ion Pillat* în *Flori din Cuvinte*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1980, p. 69—73.

Piru, Alexandru, *Ion Pillat 20 de ani de la moarte* în *Contemporanul*, 1965, nr. 17, 23 apr., 1965, p. 5; *Poezia lui Ion Pillat* în *Analize şi sinteze*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1973, p 258—266.

Marino, Adrian, *Ion Pillat la o nouă lectură* în *Steaua*, XVI (1965), nr. 8, aug. p. 8.

Munteanu, George, *Ion Pillat un poet al tradiţiei vii* în *Contemporanul* 1966, nr. 13, 1 apr. p. 3; *Viaţalitatea tradiţionalismului pillatiant*, în *Sub semnul lui Aristarc*, Bucureşti, Editura Eminescu, p. 264—268.

Manolescu, Nicolae, *Ion Pillat* în *Lecturi infidele*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1960, p. 114—146; idem, Ion Pillat în *Metamorfozele poeziei*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968, p. 5.

Ciopraga, Constantin, *Universul poetic al lui Ion Pillat;* în *Cronica*, II (1967), nr. 29, 22 iul., p. 7; nr. 30, 29 iul., p. 8; nr. 31, 5 aug. p. 8, p. 11; idem,

Portrete și reflecții literare, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 154—172.
Martin, Aurel, *Ion Pillat* în *Poeții contemporani*, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 20—28, vol. II, București, Editura Eminescu, p. 19—24; idem, *Ion Pillat, Poezii* în *Gazeta literară*, XIII (1966), nr. 12, 24 mar. p. 4.
Tomuș, Mircea, *Prefață la Ion Pillat. Poezii. Antologie* de Dinu Pillat, București, Editura pentru literatură, p. XII, p. XVII—XXLII.; *Ion Pillat* în *Cincisprezece poeți*, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 127—152.
Micu, Dumitru, *Ion Pillat* în *Luceafărul*, XII (1969), nr. 5, 1 febr. p. 6; *Ion Pillat* în *Gîndirea și gîndirismul*, București, Editura Minerva, 1975, p. 463—473.
Ulici, Laurențiu, *Ion Pillat* în *Contemporanul*, 1970, nr. 17, 24 apr. p. 3. Ion Pillat în *Recurs*, București, Cartea Românească, 1971, p. 91—98; *Ion Pillat* în *Multum in parvo*, București, Editura enciclopedică română, 1974, p. 286.
Crohmălniceanu, Ov.S., *Ion Pillat*, cap. *Poezia chtonică* în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, București, Editura Minerva, 1974, p. 108—113.
Pillat, Dinu, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat* (teză de doctorat, 1945), idem în *Itinerarii istorico-literare*, ediție alcătuită, prefață și bibliografie de George Muntean, București, Editura Minerva, 1978; idem. *O constelație a poeziei române moderne*, București, Editura Cartea românească 1974, p. 259—295.
Ungureanu, Cornel, *Postfață* la *Ion Pillat. Poezii. Antologie de*... București, Editura Minerva, 1975, p. 274—278; idem, *Ion Pillat între oglinzile paralele* în *Luceafărul*, XVIII (1975), nr. 30, 26 iul., p. 3; idem. *Poezia nemărturisită aventură* în *Contextul operei*, București, Editura Cartea românească, 1978, p. 68—103.
Sorescu, Roxana, *Ion Pillat. Măștile melancoliei* în *Interpretări* București, Editura Cartea Românească, 1978, p. 134—136.
Livescu, Cristian, *Poezia lui Ion Pillat. Conceptele imaginarului* în *Steaua*, XXX (1979), nr. 1. ian., p. 13—14; idem, *Ion Pillat. Antropologia unei probe imaginare* în *Steaua* XXXI (1980), nr. 4, apr., p. 6—7 idem, *Introducere în opera lui Ion Pillat*... p. 77—119, p. 24—276.
Ornea Z., *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, Editura Eminescu, 1980, p. 574—584.
Ioan Adam, *op. cit.*, p. 220—224.
N. Steinhardt, *Reeditara lui Ion Pillat*, *Transilvania*, XIII (1984), nr. 4, p. 38—39.

SATUL MEU

Pohonțu, E., *Ion Pillat: Satul meu*, 1925 în *Junimea literară*, XIV (1925), nr. 1—2, ian.-mar., p. 82—83.
Herescu, N, I., *Ion Pillat: Satul meu*. Colecția „Cartea Vremii" în *Flamura*, III (1925), nr. 4—5, mar.-apr. p. 116—120.
Ionescu, Const., D., *Poetul Ion Pillat. Cu prilejul vol. Satul meu* în *Datina* III (1925), nr. 4—5, apr.-mai, p. 65—73.
Al., Băd., (Bădăuța Al.) *Ion Pillat: Satul meu*. Versuri cu gravuri de I. Teodorescu-Sion, în *Gîndirea*, IV (1928), nr. 12—13, 1—15 apr. p. 389—390.
Ulmu T., (Păunescu-Ulmu) *Poetul Ion Pillat, Contribuții critice*. Craiova, în „Ramuri", 1947, p. 10—13 (Dezvoltarea articolului din *Clipa*, III (1925), nr. 95, 5 apr., p. 2.
Perpessicius, *Mențiuni critice*, vol. I, București, Casa Școalelor, 1928, p. 126—129; *Opere* vol. 2, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 151—154.
Dianu, Romulus, *Ion Pillat. Satul meu*, poezii cu 54 de gravuri în lemn de I. Teodorescu-Sion în Rampa. VIII (1928), nr. 2242, 16 apr., p. 1.
Dem. Teodorescu, *Satul meu* de *Ion Pillat* în *Adevărul* XXXVIII (1928) nr. 12.686, 23 apr. p. 1.
Literatur Kulturnachrichten aus Rumänien, I (1925), nr. 3—4, mai-iun, p. 10,
C., G., (Gerota, Constantin) *Satul meu de Ion Pillat* în *Năzuința*, IV (1925). nr. 1—2, mai-iun. p. 95.
Constantinescu, Pompiliu, *Ion Pillat: Satul meu* în *Ritmul vremii*, I (1925), nr. 4, mai, p. 93—96. Scrieri, vol. 4... p. 365—368.
Topîrceanu, G., *Satul meu de Ion Pillat* în *Lumea, bazar săptămînal*. I; 1925, nr. 28, 24 mai, p. 15.
Sadoveanu Ion-Marin, *Ion Pillat: Satul meu* în *Cuvîntul literar și artistic*, II (1925), nr. 22, 31 mai, p. III.
Foti, Ion, *Satul meu, poezii de Ion Pillat* în *Viitorul*, XVIII (1925), nr 5174, 5 iun., p. 1—2.
V.R.S. (Rusu-Șirianu, Vintilă), *Satul meu* în *Îndreptarea*, VII (1925), nr. 127, 7 iun., p. 1.
Razu, D. (Botez Demostene), *Ion Pillat: Satul meu*, Editura Fundațiilor Culturale 1925 în *Viața românească*, XVIII (1925), nr. 8, aug. p. 290 — 291.
Fapta, A., *Ion Pillat. Satul meu* în *Glasul Bucovinei*, VIII (1925), nr. 1921, 18 sep., p. 2.
Sevastos, M., *Anul literar* în *Adevărul literar și artistic*, VII (1926), nr. 265, 3 ian., p. 2.

Lista celor mai bune 10 lucrări (apărute în 1923) în *Patria*, IX (1927), nr. 169, 31 dec., p. 4.
Sărmanul Klopstock, *Cartea poeziei satului* în *Universul literar*, L (1941), nr. 17, 19 apr., p. 1.
Şuluţiu, Octav, *Pasărea de lut* în *Scriitori şi cărţi...* p. 172.
Cantacuzino, I., *op. cit.* p. 576.
Lovinescu, Eugen., *Istoria literaturii române contemporane*, p. 94.
Vianu, Tudor, *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii şi portrete literare...* p. 74.
Voiculescu V., *Etape şi reşedinţe...* p. 101—103.
Călinescu, George, *Ion Pillat* în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent...* p. 777.
Regman, Cornel, *Ion Pillat poet al tradiţiei...* p. 697.
Rău, Aurel, *Ion Pillat. Poezii. Antologie* de... p. XXVI.
Ulici, Laurenţiu, *Multum in parvo...* p. 287.
Papadima, Ovidiu, *Ion Pillat...* p. 81—82.
Crohmălniceanu, Ovidiu, S., *Ion Pillat. Poezia chtonică...* p. 113—115.
Micu, Dumitru, *Ion Pillat* în *Gîndirea şi Gîndirismul...* p. 475—476.
Livescu, Cristian. *Introducere în opera lui Ion Pillat...* p. 126—133.
Ioan, Adam, *op. cit.*, p. 224 — 226.

BISERICA DE ALTĂDATĂ 1926

Puşcaşu, Ioachim (Gyr Radu), *Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii*. Cartea românească, 1926 în *Flamura*, IV (1926), nr. 7—8, iul., p. 366—367.
Dianu, Romulus, *Ion Pillat. Biserica de altădată, poezii*. Editura Cartea Românească, în *Rampa*, XI (1926), nr. 2619, 22 iul., p. 1.
Pas, Ion, *Ion Pillat: Biserica de altădată*, poezii în *Lupta*, 21 (1926), nr. 1430, 9 sept., p. 2.
Bucuţa, Emanoil, *Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii*, în *Societatea de mîine*, III (1926), nr. 37—38; 12—19 sep., p. 612
Baiculescu, George, *Ion Pillat. Biserica de altădată, poezii*, Editura Cartea Românească în *Propilee literare*, I (1926), nr. 13, 15 sep., p. 22.
Lascarov-Moldoveanu, A., *Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii* în *Răsăritul*, IX (1926), nr. 2, p. 12—15.
Constantinescu, Pompiliu, *Ion Pillat: Biserica de altădată* în *Viaţa literară*, L (1926), nr. 21, 2 oct., p. 5; *Scrieri*, vol. 4... p. 371—374.
Streinu, Vladimir, *Ion Pillat: Biserica de altădată. Poezii* în *Sburătorul* VI (1926), nr. 5, p. 71; idem, *Pagini de critică literară* vol. 5. Ediţie alcătuită de George Muntean, Bucureşti, Editura Minerva, 1966, p. 45—46.

Ionescu, Const., *Două volume de lirică religioasă: Ion Pillat: Biserica de altădată şi V. Voiculescu: Poeme cu îngeri* în *Datina*, V (1927), nr. 1—2, ian.-feb., p. 25—27.
Bădăuţă, Al., 1926. *Poezii* în *Viaţa literară*, I (1927), nr. 34, 22 ian., p. 2.
Perpessicius, *Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii*, Editura Cartea Românească, în *Universul literar* XLIII (1927), nr. 4, 23 ian. p. 59—60; idem *Menţiuni critice*, vol. I, p. 305—308; *Op ere*, vol. 2... p. 246—252.
Ralea, M., *Ion Pillat. Biserica de altădată, poezii*. Editura Cartea Românească, în *Viaţa Românească* XIX (1927), nr. 2, p. 289 şi în *Perspective*, Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1928, p. 91—93; idem *Scrieri*, vol. II, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 161—163.
Maniu, Adrian, *Biserica de altădată* în *Rampa*, XII (1927), nr. 2784, 6 feb., p. 1.
Suchianu, D., I., *Ion Pillat: Biserica de altădată* în *Adevărul literar şi artistic* VII (1927), nr. 325, 25 feb., p. 7.
Zimbru, Ion, *Biserica de altădată*, *Poezii de Ion Pillat* în *Viitorul*, XX (1937), nr. 5701, 28 feb., p. 3.
Bogdan-Duică G., *Ion Pillat: Biserica de altădată* în *Naţiunea* I; (1927), nr. 99, 15 mai 1927, p. 2—3.
Lascarov-Moldoveanu Al., *Cărţi bune: Ion Pillat: Biserica de altădată;* în *Ţărănismul*, IV (1929), nr. 52, p. 14.
Lovinescu, Eugen. *Istoria literaturii române contemporane...* p. 94.
Vianu, Tudor, *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii şi portrete literare...* p. 74—80.
Chinezu Ion, Ion Pillat, *Pasărea de lut* în *Gînd românesc*, II (1934), april, nr. 4, p. 219.
Regman, Cornel, *Ion Pillat poet al tradiţiei...* p. 698—699.
Călinescu, George, *Ion Pillat* în *Istoria literaturii române...* p. 778.
Rău, Aurel, *Prefaţa* la *Ion Pillat Poezii. Antologie de...* p. XXVII—XXVIII.
Tomuş Mircea, *Prefaţă* la *Ion Pillat, Poezii. Antologie* de Dinu Pillat, p. XXVII—XXVIII.
Micu, Dumitru, *Ion Pillat* în *Gîndirea şi Gîndirismul...*, p. 476—481.
Crohmălniceanu, Ov.,S., *Ion Pillat* în cap. *Poezia chtonică* în *Literatura română între cele două războaie mondiale...* p. 115—117.
Ungureanu, Cornel., *Postfaţă* la *Ion Pillat. Poezii. Antologie* de..., p. 281—282.
Livescu, Cristian, *Introducere în opera lui Ion Pillat...*, p. 113—152.
Ioan Adam, *op. cit.;* p. 227—228.

Comarnescu, Petru, *Ion Pillat: Limpezimi* în *Ultima Oră*, I (1929), nr. 33, 6 feb., p. 2.
Manu, Aristide (Acterian Arşavir), *Limpezimi de Ion Pillat* în *Vremea*, II (1929), nr. 50, 7 feb., p. 2.
Perpessicius, *Ion Pillat, Limpezimi, poeme*. Editura Scrisul Românesc, în *Cuvîntul*, V (1929), nr. 1391, 6 mar. p. 1—2; idem *Mențiuni critice*, vol. 2..., p. 357—364; *Opere*, vol. 3, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 266—271.
I.T. (Agîrbiceanu I. I.) *Ion Pillat: Limpezimi*, Scrisul românesc în *Transilvania*, LX (1929), r. 4—6, apr.-mai, p. 399.
Philippide, Al., A., *Ion Pillat: Limpezimi, poeme* în *Viața românească* XXI, (1929) nr. 5—6, mai-iun. p. 325—326. *Poezia românească între cele două războaie mondiale*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1960, p. 59.
Broscăuceanu, I., *Pe marginea unui volum de poezii... Limpezimi* în *Însemnări*, III (1934), nr. 16, mar., p. 5—8.
Şuluțiu, Octav., *Pasărea de lut* în *Scriitori și cărți*... p. 166—168.
Constantinescu, Pompiliu, *Rumänien Schrifttum* 1942, în *Europäische Literatur*, II (1943), nr. 5, mai, p. 18.
Vianu, Tudor, *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii și portrete literare*... p. 81—84.
Regman, Cornel, *Ion Pillat poet al tradiției*... p. 699—700.
Rău, Aurel, *Un virtuos al emoției*... p. 89—94, *Prefață* la *Ion Pillat, Poezii. Antologie* de..., p. XXIX—XXXI.
Martin, Aurel, *Poeții contemporani*..., p. 20—21, p. 29.
Chinezu, Ion, *Pagini de critică*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p. 44—46.
Tomuş, Mircea, *Prefață la Ion Pillat. Poezii. Antologie de Dinu Pillat*, p. XXIX.
Tomozei, Gheorghe, *Muzeul ploii*, Bucureşti, Cartea Românească, 1973, p. 101—103.
Micu, Dumitru, *Ion Pillat* în *Gîndirea și Gîndirismul*, p. 481—484.
Crohmălniceanu, OV.,S., *Ion Pillat* cap. *Poezia chtonică* în *Literatura română, între cele două războaie mondiale*..., p. 117—119.
Ungureanu, Cornel, *Postfață la Ion Pillat. Poezii. Antologie* de..., p. 282—285.
Livescu, Cristian., *Introducere în opera lui Ion Pillat*..., p. 154—161.
Giurgiu, Felicia, *Motive și structuri poetice*, Timişoara, Editura Facla, 1980, p. 88—99.
Ioan, Adam, *op. cit.*, p. 229—231.

Ordinea cronologică a elaborării poemelor din volumele:
PE ARGEŞ ÎN SUS,
BĂTRÎNII, SATUL MEU,
BISERICA DE ALTĂDATĂ, LIMPEZIMI

1910 *Chemare*, 14 iunie (**A.**); *Înapoiere* (**ÎN.**).

1914 *Drum de noapte* (**ÎN.**).

1918 *Aci sosi pe vremuri*, Miorcani, 28 iul., s.v. (**G.Z.**), (**P.Ag.S.**); *Copil de odinioară*, început la Bucureşti 1916, sfîrşit la Miorcani. în 1918 (**G.Z.**; **P.Ag.S.**); *Jucării*, Miorcani, 11—14 sept. (**G.Z.**; **P.Ag.S.**); *Aşteptîndu-i*, Miorcani, sept.-oct. (**B.**); *Eliade, Cîrlova și Alexandrescu*, Miorcani, sept.-oct. (**B**); *Anton Pann*, Miorcani, sept.-oct. (**B.**); *Ghenadie Cozianul*, Miorcani, sept.-oct. (**B.**); *Septemvrie* (I), Bucureşti, noiemb. (**G.Z.**; **P.Ag.S.**); *Septemvrie* (II), Bucureşti, noiemb. (**G.Z.**; **P.Ag.S.**); *Septemvrie* (III), Miorcani, toamna (**P.Ag.S.**)

1919 *Cina cea de taină*, Bucureşti, 17 ian. (**G.Z.**; **P.Ag.S.**); *Toamnă*, Miorcani, 10 oct. (**G.Z.**)

1920 *Cel din urmă*, Bucureşti, primăvara (**B.**); *Noapte pe țărm*, Tekirghiol-Movilă, 8 iul. (**L.**); *Închinare*, Călimăneşti, 4 aug. (**P.Ag.S.**); *Vîrful dealului*, Călimăneşti, 10 aug. (**P.Ag.S.**); *Mormîntul*, Călimăneşti, 11 aug. (**P.Ag.S.**); *Spre Izvorani*, Călimăneşti, 12 aug. (**P.Ag.S.**); *Capela*, Călimăneşti, 13 aug. (**P.Ag.S.**); *La zăvoi*, Călimăneşti, 14—16 aug. (**P.Ag.S.**); *În vie*, Călimăneşti, 14—17 aug. (**P.Ag.S.**); *Cucul din Valea Popii*, Călimăneşti, 14—20 aug. (**P.Ag.S.**); *Pădurea din Valea Mare*, Cîmpulung, 30 aug. (**P.Ag.S.**); *Casa din deal*, Călimăneşti, 23—24 aug. (**P.Ag.S.**); *Castanul cel mare*, Cîmpulung, 30 aug. (**P.Ag.S.**); *În Parcul Goleştilor*, Bucureşti, 19 sept. (**P.Ag.S.**); *Dosoftei Mitropolitul*, Miorcani, Bucureşti, noiemb.-dec. (**P.Ag.S.**); *Elegia IX: Invocare*, Bucureşti (**L.**); *Înserare* (**L.**).

1921 *Ursul lui Donici*, Bucureşti, în primăvară (**B.**); *Bolintineanu*, Bucureşti, în primăvară (**B.**); *Mureşanu*, Bucureşti, în primăvară (**B.**); *Alecsandri*, Bucureşti, în primăvară (**B.**); *Adio la Florica*, Bucureşti (**P.Ag.S.**); *Străinul*, Cîmpulung, 29 iulie (**P.Ag.S.**); *Florica*, Cîmpulung, 30 iulie (**P.Ag.S.**); *Căsuța din copac*, Cîmpulung, 12 aug. (**P.Ag.S.**); *Cămara de fructe*, Cîmpulung, 12—13 aug. (**P.Ag.S.**); *Cireşul*, Cîmpulung, 13 aug. (**P.Ag.S.**); *Lumina, iarna*, Cîmpulung, 15 aug. (**P.Ag.S.**);

Odaia bunicului, Cîmpulung, 16 aug. **(P.Ag.S.)**; *În luncă*, Cîmpulung, 22 aug. **(P.Ag.S.)**; *Cititorii*, București, 20 noiemb. **(P.Ag.S.)**;

1922 *Dinicu Golescu*, București, martie **(B.)**; *Ienăchiță Văcărescu*, București, martie **(B.)**; *În cramă*, 1916 în vol. **A.**, refăcută în dec. 1922 **(P.Ag.S.)**; *Acuarelă*, București, 19 dec. **(P.Ag.S.)**.

1923 *Biserica lui Horia*, București, 27 april., 1921, ultima strofă în 1923 **(P.Ag.S.)**; *Timpul*, f.d. **(P.Ag.S.)**; *Gîngul*, București, 10—11 mar. **(B.A.)**; *Pluta*, București, 13 mai **(L.)**; *Arhondaricul*, București, 17—19 mai **(B.A.)**; *Poetul*, 9 sept. **(L.)**; SATUL MEU: Miorcani, 11—17 sept. Seria I: 1. *Harta*; 2. *Lumina*; 3. *Moș Gheorghe Jitarul*; 4. *Proprietarul*; 5. *Vlad Plugarul*; 6. *Ilie Baciu*; 7. *Vasile Bultoc*; 8. *Ion Pescaru*; 9. *Ștrul Leiba*; 10. *Meșter Toader*; 11. *Vînătorul*; 12. *Secretarul Primăriei*; 13. *Iliuț, orbul satului*; 14. *Popa Breazu*; 15. *Părintele Nicaidi*; 16. *Baba Vișa*; 17. *Poetul*; 18. *Ulița satului*; 19. *Curtea boierească*; 20. *Parcul*; 21. *Crîșma*; 22. *Hora*; 23. *Gîștele*; 24. *Oile*; 25. *Rîndunelele*; 26. *Stîlpii de telegraf*; 27. *Pîrîul*; 28. *Pădurea de la Stînca*; 29. *Prutul*; 30. *Ariciul*; 31. *Culbecul*; 32. *Stupul*; 33. *Umbra*; 34. *Tăcerea*; 35. *Cimitirul*; 36. *Dorul*. Seria II: 37. *Florea Herghelegiu*; 38. *Ilincă lui Ion*; 39. *Domnișoara învățătoare*; 40. *Domnul învățător*; 41. *Foldea Contrabandistu*; 42. *Anisia*; 43. *Iazul*; 44. *Biserica*; 45. *Clopotul*; 46. *Copacii din sat*; 47. *Broteacul*; 48. *Luna*; 49. *Primăvara*; 50. *Norii, vara*; 51. *Toamna*; 52. *Iarnă*; 53. *Noaptea*; 54. *Hatașul vechi*; 55. *Amurgul*; *Spre schit*, 11 dec. **(B.A.)**.

1924 *Mînăstire*, București, 19 feb. **(B.A.)**; *Moara uitată*, București, 29—30 mar. **(L.)**; *Suleimanie*, București, 6—7 mai **(L.)**; *Eyub*, București **(L.)**; *Toaca*, București, **(B.A.)**; *Interior*, București, 8 iun. **(B.)**; *Biserica veche*, București, 8 iun. **(L.)**; *Casa cu liliac*, Miorcani, 6 sept. **(L.)**; *Drumul magilor*, Miorcani, 6 sept. **(B.A.)**; *Comoara*, Florica, 23 oct. (FLORICA); *Pasărea toamnei*, București, 27 oct. **(L.)**; *Lumina lunii*, București, f.d. **(B.)**.

1925 *Elegia XII: De voi muri*, București, 7—8 ian. **(L.)**; *Piersicul*, București, 11 ian. **(L.)**; *Peștii roșii*, București, 16 feb. **(L.)**; *Somn curat*, Predeal, 3 mar. **(L.)**; *Ochelarii bunicii*, Predeal, 3 mar. (FLORICA); *În pădure*, București, 30 april. **(L.)**; *Lalele*, București, 6 mai **(L.)**; *Mărțișor*, București, 17 mai, **(L.)**; *Nașterea*, București, 22 mai, **(B.A.)**; *Copilăria*, București, 23 mai, **(B.A.)**; *Juruirea*, București, 23 mai, **(B.A.)**; *Iosif teslarul*, Tekirghiol, 6 iunie, **(B.A.)**, *Buna-Vestire*, Tekirghiol, 7 iunie **(B.A.)**; *Rugă ca să încep*, Tekirghiol, 8 iunie **(B.A.)**; *Nașterea Domnului*, Tekirghiol, început 8 iun., sfîrșit 14 iul. la Miorcani **(B.A.)**; *Steaua*, Miorcani, 21 iul. **(B.A.)**; *Închinarea Magilor*, Miorcani, 22 iul. **(B.A.)**; *Bejenia*, Miorcani, 23 iul., **(B.A.)**; *Rusalii*, Miorcani, 24 iul. **(B.A.)**; *Maica și Pruncul*, Miorcani, 27 iul. **(B.A.)**; *Bocetul*, Miorcani, 29 iul. **(B.A.)**;

Despărțirea, Miorcani, 31 iul. **(B.A.)**; *Înălțarea*, Miorcani, 4 aug. **(B.A.)**; *Mreaja*, Miorcani, 4 aug. **(B.A.)**; *Jalea*, Miorcani, 8 aug. **(B.A.)**; *Adormirea*, Miorcani, 8 aug. **(B.A.)**; *Brumar*, Miorcani, 9 sept. **(L.)**; *Undrea*, Miorcani, 9 sept. **(L.)**; *Năvodul*, Miorcani, 10 sept. **(B.A.)**; *Smochinul neroditor*, Miorcani, 10 sept. **(B.A.)**; *Cireșar*, Miorcani, 10 sept. **(L.)**; *Făurar*, Miorcani, 10 sept. **(L.)**; *Ghenar*, Miorcani, 10 sept. **(L.)**; *Oaia cea pierdută*, Miorcani, 11 sept. **(B.A.)**; *Semănătorul*, Miorcani, 12 sept. **(B.A.)**; *Bunul Samarinean*, Miorcani, 15 sept. **(B.A.)**; *Biserica de altădată*, Miorcani, 15 sept. **(B.A.)**; *Cozia*, București, 3 noiemn. **(B.A.)**; *Prier*, București, 17 dec. **(L.)**; *Rădăcini*, București, 17 dec. (FLORICA); *Fiul risipitor*, București, 20 dec. **(B.A.)**

1926 *Proiect de templu*, București, 9 ian. **(L.)**; *Morții*, București, f.d. *Elegia V*; *Marinarul*, București, 8 feb. **(L.)**; *Inscripții pentru o fîntînă*, 8 feb. **(L.)**; *Odihna tatii*, Dorohoi, 15 feb. (FLORICA); *Monahul la capre*, București, 8 april. **(B.A.)**; idem: *Ingerul* **(B.A.)** *Primăvara*, Roman, 30 april.—1mai, **(L.)**; *Vinicer*, Miorcani, 23 mai, **(L.)**; *Brumărel*, Miorcani, 23 mai, **(L.)**; *Florar*, Miorcani, 23 mai, **(L.)**; *Cuptor*, Miorcani, 24 mai, **(L.)**; *Gustar*, Miorcani, 24 mai, **(L.)**; *Hanul cu rîndunici*, Miorcani, 30 iul. **(L.)**; *Ceamul albastru*, Miorcani, 30 iul. **(L.)**; *Limpezimi*, Miorcani, 5 aug., **(L.)**; *Amurg în Deltă* Miorcani, 6 aug., **(L.)**; *Călușarii*, Miorcani, 6 aug., **(L.)**; *Sălcii*, Miorcani, 6 aug., **(L.)**; *Elegia I: Cloșani*, Călimănești, 17 aug., **(L.)**; *Cleștar*, Călimănești, 21 aug., **(L.)**; *Elegia X: Vrajă*, București în toamnă, **(L.)**; *Căprioara de porțelan*, București, 29 oct. **(L.)**; *Inscripție pentru nucul din vie*, f.d.

1927 *Artă poetică*, București, 7 mar., **(L.)**; *Elegia II: Primăvară*, București, 2 april. **(L.)**; *Imagini toamna*, București, 2 april., **(L.)**; *Elegia III: Toamnă la Florica*, București, 2 apri., **(L.)**; *Fîntîna cu platani*, București, 2 april., **(L.)**; *Dafni*, București, 7 mai **(L.)**; *Hymet*, București, 21 mai, **(L.)**; *Sunium*, București, 21 mai, **(L.)**; *Elegia IV: Vremea*, Dorohoi, 11 iunie, **(L.)**; *Icoana cu busuioc*, Miorcani, 7 aug., **(L.)**; *Elegia VI: Toamnă la Miorcani*, Miorcani, 13 aug., **(L.)**; *Cîntec de leagăn*, Miorcani, 13 aug., **(L.)**; *Elegia VII: Copacilor*, Miorcani, 23 aug., **(L.)**; *Elegia VIII: Fericirea*, Miorcani, 24 aug., **(L.)**; *Cișmigiu de toamnă*, București, 26 oct., **(L.)**; *Elegia XI: S-au pierdut*, București, 18 noiemb., **(L.)**; *Dor*, București, 18 noiemb., **(L.)**; *Miniatură persană*, București, 19 dec., **(L.)**; *Drum de seară*, f.d.

1928 *Drumuri*, București, 15 ian., **(L.)**;
Poeme fără dată: Vraciul **(L.)**; *Alt cîntec de leagăn* **(L.)**; *Stele* **(L.)**.

Din tabelul cronologic de mai sus se poate observa că multe din poeme au aceeași dată. Presupunem că datarea corespundea momentului copierii pe curat a poemelor respective în forma lor definitivă.

MANUSCRISELE ȘI PLANURILE DE ALCĂTUIRE A VOLUMELOR

PE ARGEȘ ÎN SUS (1918-1927); FLORICA (1926)

Manuscrisul 5075, B.A.R.S.R., dăruit de Ion Pillat, la 13 iunie 1932, este format din poemele cărții AMĂGIRI, care — după cum am arătat în primul volum al acestei ediții — fuseseră scrise de autor pe foi volante de diverse mărimi, legate împreună în ordinea dorită de el (p. 1—120) și dintr-un caiet de hîrtie velină (24 × 15) cu poeme cuprinse sub titlul: TRECUTUL VIU, întrunind volumele: I, PE ARGEȘ ÎN SUS (p. 121—141) și BĂTRÎNII (p. 142—182).

Pe pagina 122 se află scris titlul: TRECUTUL VIU și motto: „Le passé n'est jamais tout à fait le passé" (Henri Bataille, 1872—1922).

Urmează apoi pagina de gardă, iar pe verso Ion Pillat scrisese — ca introducere — următoarele versuri:

Ca vraciul ce învie din praful ei o roză
Am deșteptat mireasma trecutului din scrum
A năpădit grădina, a năvălit în casă
Și azi mă urmărește trecutul viu pe drum.

16 aug. s.n.* 1921, Cîmpulung.

Pe pag. 124 se descrie pe scurt volumul:

Ion Pillat: TRECUTUL VIU — Poezii — „Florica-Bătrînii"; București 1921.

La pag. 125 este însemnat titlul primei părți: FLORICA, cu dedicația: „Bunicei și copilăriei mele in memoriam", care a fost păstrată și în; PE ARGEȘ ÎN SUS (București), Editura Cultura Națională (1923). Motto-ul „Et qui donc a jamais guéri de son enfance?" de Lucie Delarue-Mardrus (1880—1945) nu a mai fost reprodus la publicarea în volum.

Poemele sînt copiate pe curat, versurile au foarte puține modificări și fiecare a fost datat, fiind precizat și locul unde a fost terminat în forma definitivă. Din datarea lor reiese că ele au fost scrise începînd din august 1920.

* Amintim că s.v. este prescurtarea de la „stil vechi" iar s.n. de la „stil nou".

pînă în aprilie 1921. Cele opt poeme, pe care le găsim copiate la pag. 183—190 şi care întregesc volumele, sînt de asemenea datate de poet. Ele au fost scrise în luna august 1921, la Cîmpulung.

La sfîrşitul mss. BARSR, p. 216—219, alte patru poeme, nou incluse, sînt datate între octombrie 1924 — februarie 1925, deci după ce apăruse prima ediţie a volumului PE ARGEŞ ÎN SUS. Poetul notase că acestea vor amplifica ediţia a doua. Ele au fost publicate în volumul FLORICA, apărut în anul 1926 în colaborare cu pictorul Ştefan Popescu.

În volumul *Ion Pillat, Mărturii despre om şi poet*, „În jurul unei colaborări, pictorul Ştefan Popescu îşi aminteşte că iniţiativa volumului FLORICA a avut-o Ion Pillat în timpul unei excursii pe muntele Găina, făcute împreună cu Ion I.C. (Ionel) Brătianu şi alte cîteva persoane printre care se afla şi poetul Ion Minulescu. Cartea cu destinaţia omagială pentru sărbătorirea celor 60 de ani ai lui Ionel Brătianu trebuia să fie o ediţie bibliofilă de mare lux. Ştefan Popescu îşi exprimă regretul de a nu fi avut timpul necesar pentru a ilustra volumul cu litografii originale — aşa cum ar fi vrut — căci ele nu au fost gata toate la data imprimării.

Din această cauză desenele au fost reproduse, fără excepţie, tipografic în ofset. Pictorul nu uită rara politeţe şi delicateţe arătate de poet pe parcursul colaborării, calităţi determinate de atmosfera de iubire şi cuviinţă patriarhală, de admiraţie şi respect pentru tot ce era de respectat, iubire de tradiţie, de neam, de ţară şi care făceau parte organică din el. Volumul FLORICA, ce urma să fie dăruit lui Ionel Brătianu, trebuia să aibă o dedicaţie iscălită de Ştefan Popescu şi Ion Pillat şi, — în concordanţă cu porecla „vizirul" dată lui Ionel Brătianu —, el trebuia să fie împodobit cu o anluminură în stil persan, reprezentînd cu humor personajele în costume orientale urcînd muntele Găina, spre amintirea împrejurării în care a fost plănuită noua ediţie a poemelor din PE ARGEŞ ÎN SUS. Pînă la urmă cartea a fost dăruită fără anluminură şi fără dedicaţie. Frumosul volum FLORICA s-a epuizat chiar din anul apariţiei (*op. cit.*, p. 33—35).

PE ARGEŞ ÎN SUS în mss. 5075 B.A.R.S.R., p. 123—141: 1. *Închinare*; 2. *Mormîntul*; 3. *Vîrful dealului*; 4. *În vie*; 5. *Castanul cel mare*; 6. *Spre Izvorani*; 7. *Pădurea din Valea Mare*; 8. *La zăvoi*; 9. *Cucul din Valea Popii*; 10. *În Parcul Goleştilor*; 11. *Biserica lui Horia*; 12. *Casa din deal*.

Poeme adăugate în mss. 5075 B.A.R.S.R., p. 183—190: 13. *Străinul*; 14. *Florica*; 15. *Căsuţa din copac*; 16. *Cămara de fructe*; 17. *Cireşul*; 18. *Lumină, iarna*; 19. *Odaia bunicului*; 20. *În luncă*.

Poemele adăugate la sfîrşitul mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 216—219: 21. *Comoara*; 22. *Rădăcini*; 23. *Ochelarii bunicii*; 24. *Odihna tatii*.

După cum reiese din tabelul cronologic stabilit conform datării poemelor, notate de Ion Pillat în mss. 5075 şi în volumul PE ARGEŞ ÎN SUS (ed.

Cultura naţională, 1923), exemplarul său personal, poemele de mai sus nu au fost copiate în ordinea creării lor. *Ctitorii*, care constituie introducerea în volum, poem care nu se află enumerat, fusese perfectat în 1921, el derivînd dintr-o variantă a poeziei *Călătorul*, publicată integral în 1920. În perioada de timp dintre vara anului 1920 şi pînă în aprilie 1923, Ion Pillat scrie aproape tot volumul începînd cu *Închinare*, dată ca temelie, fixîndu-şi apoi, ca repere constante în peisajul iubit, *Vîrful dealului* şi *Mormîntul bunicului*, prin intermediul căruia se simte contopit cu acel pămînt, continuîndu-şi confesiunea lirică aproape dintr-o suflare. În acest răstimp poetul continuă să scrie şi poemele din BĂTRÎNII, începute în 1918, iar din 1923—1925, BISERICA DE ALTĂDATĂ, concomitent cu cele pe care le va continua pînă în anul 1927 şi le va repartiza în volumul LIMPEZIMI, întrerupîndu-se o lună, în toamna anului 1923 pentru a scrie întreg volumul SATUL MEU.

Comparînd între ele cuprinsurile diferitelor ediţii: **P.Ag.S.** (1923); FLORICA (1926); şi **P.Ag.S.** (1936) prezentate la capitolul descrierii volumelor originale, pot fi urmărite etapele de constituire şi mutaţiile stilistice pînă la forma definitivă, pentru care poetul se decide în **E.D.II.** În afară de poemul *Ctitorii*, de sine stătător, **P.Ag.S.** (1923) fusese format din 22 de poeme alcătuind ciclul **Florica**, la care Ion Pillat alătură ciclul **Amintiri**, format din poeme culese din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, printre care şi *Aci sosi pe vremuri*. În afară de *Seară la Miorcani* cu totul nepotrivită contextului, ciclul **Amintiri** este unitar, poemele evocînd peisaje şi momente ale existenţei rămase ca nişte insule fericite, încercuite de marea învăluratǎ a trecutului. Poemul BĂTRÎNII, adăugat şi el, nu este discordant deoarece poeţii ale căror versuri i-au legănat copilăria şi adolescenţa sînt închipuiţi sosind pe drumurile Argeşului.

Poemul de sfîrşit, *Timpul*, descrie cu mai puţin fast şi prăbuşiri spectaculoase (a se vedea în vol. I: *Năzuinţi*, *Noapte păgînă*, *Sarcofagele*, *Ultima fugă*, etc. etc.), acţiunea erodantă şi nimicitoare a curgerii vremii.

În 1926, din volumul FLORICA, a fost omis ciclul **Amintiri**, dar Ion Pillat adaugă celor 23 de poeme din **P.Ag.S.** (1923): *Rădăcini*, plasat între *Castanul cel mare* şi *Cireşul*, amplificînd astfel unul din motivele dragi lui, care este copacul. *Ochelarii bunicii* şi *Odihna tatii*, sînt grupate în jurul nucleului format din *Odaia bunicului* şi *Capela* pentru a mări efectul scenic al decorului familial, iar în *Comoara* poetul reînsufleţeşte iar acel focar iradiant de nostalgii provocate de contemplarea meleagurilor natale, poem căruia îi găseşte locul fericit înainte de *Adio la Florica*.

În 1936 însă, la reeditarea volumului **P.Ag.S.** în B.P.T. Ion Pillat îi măreşte peste măsură conţinutul cu poezii înrudite ca atmosferă poetică, după cum declară el însuşi în prefaţă. El formează grupările următoare:

Florica cu cele 27 de poeme, **Toamnă amintiri,** grupaj alcătuit din: *Copil de odinioară* (**G.Z.** și **P.Ag.S.,** 1923), *Septemvrie I* (**G.Z.** și **P.Ag.S.,** 1923); *Septemvrie II* (**G.Z.** și **P.Ag.S.,** 1923); *Cina cea de taină* (**G.Z.** și **P.Ag.S.,** 1923); *Timpul* (**P.Ag.S.,** 1923); *Cîntec de toamnă* (cu titlul *Toamnă* în **G.Z.** și **P.Ag.S.,** 1923): **Trecutul viu** unde adună: *Înapoiere* începutul poemului *Întoarcere* (din vol. **ÎN**), *Jucării* (**G.Z.** și **P.Ag.S.,** 1923), *Drum (de) noapte* (**G.Z.**), *Aci sosi pe vremuri* (**G.Z., P.Ag.S.,** 1923, FLORICA), *Inscripții pentru o fîntînă* (**L.**) și *Inscripții pentru nucul din vie* (**L.**). Poetul mai adaugă BĂTRÎNII și ciclurile **Limpezimi argeșene** (**L.**), **Calendarul viei** (**L.**) și **Cîntece de demult** (**C.A.**) poeme selectate din volumele **V.P.**; **A.**; **G.Z.** și **ÎN**.

Într-o schiță de plan a *Operelor complete* în 8 volume, datată: aprilie 1940, autorul recomandă următoarele cu privire la conținutul volumului PE ARGEȘ ÎN SUS: *„Ordinea poemelor și textul lor ca în ediția definitivă din Biblioteca pentru toți. Aceleași subîmpărțiri, afară de* **Cîntece de demult** *care trec, în parte cu alt text la Volumul I.* La *«Aci sosi pe vremuri» se va lua varianta din* PASĂREA DE LUT. *În total 63 de poezii. «Inscripțiile pentru o fîntînă», cîte una pe pagină formînd trei poezii diferite".*

Dar, după cum se observă, PE ARGEȘ ÎN SUS în **E.D.II** apare într-o oarecare măsură, altfel, perfect unitar și lipsit de orice balast care i-ar fi diluat concentrarea poetică și atmosfera atît de unic fermecătoare. Poetul desprinde din conglomeratul de poeme: **Cîntecele de demult,** BĂTRÎNII, **Calendarul viei.** Dar grupează la sfîrșitul ciclului **Florica** poemele cuprinse în 1923 în **Amintiri** cu cele alcătuind în **P.Ag.S.** (1936 B.P.T): **Trecutul viu.** Sub acest din urmă titlu se orchestrează leitmotivul dorului de copilărie, al aceluiași peisaj sufletesc, ecouri ce răsună, în afară de VISĂRI PĂGÎNE, în toate celelalte volume scrise în tinerețe. Este ca un ultim rămas bun înainte ca poetul să intre în alte tărîmuri.

În primul rînd poetul renunță să mai dea ca sfîrșit — după cum procedase în **Amintiri** (**P.Ag.S.,** 1923), — inexorabila dramă a existenței, expusă în poemul *Timpul*. El evocă mai întîi *Copilul de odinioară* apoi peisajul dulce și prețios al toamnei *(Septemvrie I, Septemvrie II, Septemvrie III)*, își amintește de o noapte fericită în casa din deal *(Cina cea de taină)* și descrie iar, nostalgic, *Toamna*, lăsîndu-se îmbătat de cotnarul amintirii *(În cramă)*. Plasează în sfîrșit poemul *Timpul*. Constatarea inexistenței „timpului" răsună în gol căci amintirile continuă „să cheme viața", casa bătrînească veghează *(Chemare)*, redîndu-i bucuria înapoierilor năvalnice *(Înapoiere)*, melancolia regăsirii jucăriilor de altădată *(Jucării)*, imaginarea unei idile petrecute în *Drum de noapte*. În poemul *Aci sosi pe vremuri*, poetul exprimă, prin intermediul unei idile, descrise cu un fin umor și ironie, acțiunea devorantă a trecerii timpului contrabalansată de fericirea de a fi existat, de continuitatea fără de sfîrșit a

vieții, bucurie tristă tocmai din cauza conștiinței perisabilității clipelor, exprimată și în poemul *Acuarelă*. În poemele *Inscripții pentru o fîntînă* și *Inscripție pentru nucul din vie*, natura rămîne păstrătoarea tezaurului a tot ce a fost viața omului și constituie sfîrșitul firesc al volumului *Pe Argeș în sus*.

BĂTRÎNII (14 sept.1918-mart.1922)

1. În Cabinetul de manuscrise B.A.R.S.R. se păstrează un caiet legat în piele (19 × 26) avînd cota 4219, cu filele din hîrtie albă de desen. Pe pagina de titlu au fost desenate cuvintele TRECUTUL VIU iar dedesubtul lor: BĂTRÎNII — FLORICA. Urmează apoi o foaie de gardă după care, o a doua pagină cu titlul: *„Ion Pillat. TRECUTUL VIU. Manuscris de autor ilustrat de I. Brateș."* În caiet au fost însă copiate doar poemele: *Călătorul*, în prima sa versiune, apoi o introducere la poemul BĂTRÎNII, din care au fost transcrise doar: *Așteptîndu-i*, *Dosoftei* și *Ghenadie Cozianul*.

2. Manuscrisul 5075 B.A.R.S.R., format din poemele vol. AMĂGIRI, are anexat un caiet din hîrtie velină (14 × 20), conținînd TRECUTUL VIU (PE ARGEȘ ÎN SUS) căruia i s-a adăugat întregul poem BĂTRÎNII (p.142—182). Pe prima pagină, după titlu, se află un motto: *„Adevărat să fie că timpul nu există?"* de Horia Furtună, la care Ion Pillat renunță optînd pentru:

> *„Cînd privesc zilele de aur a scripturilor române*
> *Mă cufund ca într-o mare de visări..."*
>
> (Mihail Eminescu *Epigonii*)

Pe contrapagina 142 se află copiată aceeași introducere ca în mss. 4219, intitulată de data aceasta: *Argumentul poemului:*

„În casa veche de pe dealul Piteștilor, la via părintească din Florica — din trecut și din visul unei nopți de toamnă, sosesc poeții de altădată, sosesc Bătrînii" —

În mss. 5075, aceștia fuseseră aleși astfel: *sosesc cu toții: Dosoftei al Moldovei și Ghenadie de la Cozia, Văcăreștii amîndoi, Eliade, Cîrlova și Alexandrescu, Stamati de pe Nistru și Mureșanu din Ardeal, Alecsandri și Eminescu, Coșbuc, Anghel și Iosif, Macedonski, pînă și Grigorescu rapsodul luminii, sosesc Bătrînii*. Ion Pillat șterge înșiruirea poeților de mai sus și renunță la evocarea următorilor: Stamati, Eminescu, Coșbuc, Anghel, Iosif și Macedonski.

În mss. 4219 introducerea continuă: *Prilej de a cînta pămîntul și sufletul țării, evocînd marile figuri ale acelora, care, după veacuri de trudă, ne-au dăruit*

armonia versului românesc, unind lumina liniei latine, cu taina cîntecului slavon. Prilej mai ales de a ne arăta prinosul de recunoștință față de trecutul viu din care trăim, cum trăiesc din rădăcini adînc îngropate frunzele copacului năzuitor spre cer.

În mss. 5075 după „...marile figuri ale acelora" s-a șters cu o linie următoarele: *(care au făurit cu trudă, după veacuri graiul nostru dulce, ca un fagure de miere, ale acelora) ce ne-au dăruit armonia (superioară) a versului românesc, — (celui mai frumos vers din lume, căci) lumina liniei latine...*"

În josul paginii se află nota: *„Început la 14 septembrie 1918, în ziua Crucei la Miorcani"*

Așadar, în mss. 4219, Ion Pillat copiase prefața poemului fără lungimile din mss. 5075. Deci mss. 4219 în care poetul nu a ajuns să transcrie toate poemele, nedatat, împodobit cu mici acuarele de Maria-Pillat-Brateș, (soția poetului), este posterior mss. 5075.

În anul 1922, poemul BĂTRÎNII a fost publicat în revista *Cugetul Românesc*, fără să se mai reproducă introducerea din manuscrisele 5075 și 4219.

În extrasul nr. 10 al revistei de mai sus „exemplarul autorului", Ion Pillat, în anul 1940, la București, ține să dea următoarele lămuriri asupra datării părților poemului și a diverselor sale transformări pe care le notează pe ultimile pagini albe de la sfîrșitul plachetei și pe care le reproducem ca atare.

Data compunerii.

„Bătrînii", început la Miorcani în ziua Crucii, 14 septembrie 1918, poemul a fost sfîrșit la București în martie 1922. Am scris în septembrie 1918: 1. Așteptîndu-i; 2. Eliade, Cîrlova și Alexandrescu; 3. Anton Pann; 4. Ghenadie Cozianul.

În 1919 n-am mai scris la el.

În noiembrie — decembrie 1920 am scris: 5. Dosoftei Mitropolitul; 6. Grigorescu (Cel din urmă), început în primăvara acelui și an. În primăvara 1921 am scris: 7. Donici; 8. Bolintineanu; 9. Mureșanu; 10. Alecsandri.

În anul 1922 am scris; 11. Dinicu Golescu; 12. Ienăchiță Văcărescu.

Inițial poemul trebuia să cuprindă și pe Eminescu (din care am scris un fragment important pe la începutul lui 1920) între Alecsandri și Grigorescu — Dinicu Golescu nefiind sortit să intre în planul Poemului. M-am gîndit mult să introduc și pe Macedonski, de care pe la 1912—14 am fost literar foarte legat și a cărui poezie am admirat-o întotdeauna. Am renunțat totuși și la unul și la altul din două motive: pe Eminescu, m-am temut — și ce scrisesem mi-a întărit temerea — să n-ajung să-i pot evoca destul de pregnant geniala apariție, iar pe Macedonski — pe care-l cunoscusem personal atît de bine — să nu-l fac să trăiască prea anecdotic, figura lui bizară căpătînd astfel un relief nepotrivit cu planul

general. Apoi introducerea lui Eminescu și Macedonski ar fi întrerupt supărător linia patriarhală a poemului pe care o voiam sfîrșind în dublă lumină a lui Alecsandri și Grigorescu.

Poemul tipărit aici și publicat în „Pe Argeș în sus" în 1923 — l-am reluat, dîndu-i, într-o formă mai strînsă și prescurtată, sper mai multă unitate. În această nouă înfățișare a apărut în a doua ediție din „Pe Argeș în sus" în 1936 în „Biblioteca pentru toți" după ce apăruse mai întîi în „Pasărea de lut".

Însemnez spre știință că „Elegia X" din „Limpezimi" (republicată sub titlul „Rugă" în „Pasărea de lut") e luată din acel fragment amintit mai sus, care trebuia să facă parte din Eminescu și care, a fost apoi părăsit de mine.

„Bătrînii" — întreg poemul — deși scris aiurea, a fost conceput în via de la Florica, unde i se petrece de altminteri toată acțiunea. Tot acolo l-am revăzut, adoptînd forma a doua.

Ion Pillat. București 1940".

În vol. PE ARGEȘ ÎN SUS, (București), (1929), ed. Cultura națională, exemplarul autograf al autorului, la pag. 63, la începutul poemului se repetă datarea: *început la Miorcani în ziua Crucii 14 septembrie 1918, sfîrșit la București în martie 1922.* La sfîrșitul poemului, la pag. 108, Ion Pillat ține să precizeze următoarele: *la Miorcani în septembrie-octombrie 1918 am scris pe rînd: 1. Așteptîndu-i, 2. Eliade, Cîrlova și Alexandrescu, 3. Anton Pann, 4. Ghenadie Cozianul, schițînd întregul poem. La București în noiembrie-decembrie 1920: 5. Dosoftei Mitropolitul (început în 1918 la Miorcani), 6. Cel din urmă (Grigorescu), (început la București în primăvară).*

idem în primăvara anului 1921: 7. Donici, 8. Bolintineanu, 9. Mureșanu, 10. Alecsandri.

idem în martie 1922: 11. Dinicu Golescu, 12. Ienăchiță Văcărescu".

În mss. 5075 poemul este împărțit astfel: I. *Așteptîndu-i;* II. *Dosoftei Mitropolitul;* III. *Ghenadie Cozianul;* IV. *Văcăreștii* (doar titlul acestei părți, căreia i se rezervase două pagini albe); V. *Anton Pann;* VI. *Eliade, Cîrlova, Alexandrescu;* VII. *Donici;* VIII. *Bolintineanu;* IX. *Mureșanu;* X. *Alecsandri;* XI. *Eminescu*, doar 53 de versuri urmate de două pagini albe rezervate pentru sfîrșitul poemului, și *Grigorescu.*

În editarea din 1922, în *Revista Cugetul Românesc*, ca și în publicarea poemului în vol. **P.Ag.S.** din 1923 se păstrase — în general — succesiunea părților, doar cu cîteva omisiuni, adăogiri și transformări. Astfel, titlul general de *Văcăreștii*, presupune că Ion Pillat intenționa să evoce, în afară de Ienăchiță Văcărescu, probabil, pe Iancu, cel mai important dintre ei. A fost introdus apoi *Dinicu Golescu*, dar scos începutul poemului dedicat lui *Eminescu*, iar, titlul *Grigorescu* a fost schimbat în *Cel din urmă.*

În reeditările poemului în vol. PASĂREA DE LUT, 1934, în vol. PE ARGEȘ ÎN SUS, 1936 și în POEZII, vol. II, 1918—1927, Ediție Definitivă,

București, Ed. Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1944, Ion Pillat renunță la partea dedicată lui *Ghenadie Cozianul* și de asemenea la intitularea deosebită a poemelor, pe care le reduce, prin omiterea, nu întotdeauna fericită, a unora dintre versuri. Desigur poemul își pierde din discursivitate dar suflul epic devine sacadat, împiedicat, iar șuvoiul inspirației inițiale întrerupt. Poemul apare astfel compact, fără respirație între părți, autorul prezentînd în succesiune cronologică pe creatorii limbii și literaturii române moderne.

În ediția de față vom respecta însă recomandarea făcută de Ion Pillat în PLANUL OPERELOR COMPLETE în 8 vol. din 29 dec. 1940 — 26 martie — 12 aprilie 1941, reluată în *Testamentul literar* din 2 septembrie 1943 și anume ca: *să se publice poemul BĂTRÎNII în prima sa versiune din PE ARGEȘ ÎN SUS, ed. din 1923 de la Cultura Națională, cu cele 12 părți și titlurile lor.*

În *Testamentul literar* din 1943 Ion Pillat recomanda ca poeziile care fuseseră repartizate în trei volume în Ediția Definitivă, să fie strînse într-un singur volum, tipărit pe o hîrtie foarte subțire iar traducerile și eseurile sale să constituie fiecare cîte un volum separat. În acest caz POEMELE ÎN PROZĂ (1918—1923), pe care, — pentru a păstra unitatea poeziei pillatiene le-am integrat primului volum, cel al perioadei parnasiene și simboliste, cît și BĂTRÎNII aparținînd fazei tradiționaliste, — nu puteau apărea decît ca addenda la vol. I, deci la sfîrșitul poeziilor sale aparținînd perioadei neo-clasice. Aceasta, din punctul de vedere al parcurgerii operei sale poetice însemna o întoarcere îndărăt. În planul OPERELOR COMPLETE în 8 vol., proiectat în 1940—1941, poemul BĂTRÎNII — pe care noi îl vom considera ca un volum în sine, — fusese trecut de poet ca addenda la vol. II, format din PE ARGEȘ ÎN SUS, SATUL MEU și BISERICA DE ALTĂDATĂ. În acest fel poetul rupea ordinea cronologică a volumelor dar păstra legătura lor organică, ele imbricîndu-se unele într-altele, ceea ce concentra unitatea inspirației și a tematicii tradiționaliste. BĂTRÎNII apăreau, la sfîrșit, ca apoteoză a scriitorilor ce și-au îndeplinit menirea, în aura creată de atmosfera tradiționalistă a celorlalte volume. În E.D.II. însă, Ion Pillat a adăugat la sfîrșit, volumul LIMPEZIMI care este începutul eliberării sufletului său din materialitatea contingențelor istorice și tradiționaliste prevestind neo-clasicismul ultimei faze a poeziei sale. De aceea el grupase poemul, firesc, după volumul PE ARGEȘ ÎN SUS, ordine pe care o vom respecta.

Potrivit datării, poemele din BĂTRÎNII au fost scrise între anii 1918—1922 concomitent deci cu cele din PE ARGEȘ ÎN SUS, amîndouă copiate de autor în același manuscris și cuprinse sub titlul: TRECUTUL VIU. Căci pentru poet, bunica și bunicul, peisajul și casa de la Florica, unde își petrecuse anii copilăriei, cît și poeții români, ale căror versuri le învățase atunci pe de rost, aparțineau aceleiași atmosfere familiale, patriarhale, adusă mereu în

prezent prin amintire. O lecură paralelă a celor două volume dă la iveală ecouri, înrudiri și completări între versurile poemelor din volumele respective. Nu întîmplător, el face să apară nălucile BĂTRÎNII-lor, în atmosfera bibliotecii de la Florica, unde cei șase copii ai lui I.C. Brătianu, bunicul său, își făcuseră lecțiile și unde la rîndul său învățase și citise poeții neamului, ale căror opere se aflau așezate pe rafturile bibliotecii. Poemele din BĂTRÎNII au același fundament și pornire sentimentală: dureroasa nostalgie după vremurile fericite se împletesc cu venerația pentru creatorii de limbă literară, poezie și artă românească. Ele întrunesc atît calitățile de poet ale lui Ion Pillat cît și constantele sale preocupări de antologist și critic literar. Activitatea sa de antologist, începută la Paris, în timpul studenției, a continuat pe parcursul întregii sale vieți și merită să i se consacre un studiu special. Sînt pasionante proiectele sale de antologii, unele din ele exhaustive, altele fișe de lucru, absolut necesare unui scriitor care dorea imperios să cunoască literatura română și universală, sistem care ne dezvăluie logica structurii minții sale, propriul său gust și generozitatea în prețuirea operelor înaintașilor și contemporanilor săi. În continuă cercetare, el înregistra și clasa în ordinea potrivită o operă literară care-l emoționase cu aceeași înfrigurare cu care un arghirofil strînge în saci aurul. El nu se oprea însă la voluptatea lecturii și a tezaurizării de valori în fișe, căci pentru el a comunica tuturor bucuria simțită de el în contact cu operele altora era cea mai de preț îndatorire. Din nefericire proiectele sale de antologii și fișele de lucru, grupînd scriitorii după anumite criterii, nu sînt datate. Cu toate acestea, putem afirma că activitatea sa de selectare și de clasare a operelor, — fie din punctul de vedere al istoriei și evoluției unei literaturi — fie din cel al predilecției pentru anumite motive și teme sau a valorii artistice în ansamblul operei unui scriitor, preocupat fiind în aceeași măsură de folclor — a stat la temelia studiilor sale de istoric și critic literar. Asemeni lui Marcel Proust din *Pastiches* și *Melanges* Ion Pillat lua parte pasionat *„la viața operelor în care se scufunda"* (Georges Poulet, *Conștiința critică*, Editura Univers, 1979, p. 65) și era cu atît mai liber să o facă cu cît poseda un eșafodaj critic și comparativ minuțios structurat și care avea calitățile unui cîmp magnetic ce atrăgea și ordona totodată ceea ce selectau rapid luciditatea și preferințele vastei sale experiențe de om de cultură și artist. Sau, pentru a urmări invers procesul său mental și afectiv-estetic: lecturile mereu înnoite dădeau noi valori operelor deja cunoscute.

În unele din antologiile și studiile dedicate scriitorilor generației de la 1848, publicate între 1933—1942, în colecția *Pagini alese*, Serie nouă 1—50, pe care Ion Pillat ar fi vrut să le strîngă într-un volum, intitulat *Răsfoind clasicii noștri*, dar nu a mai ajuns să o facă, în eseurile din *Tradiție și literatură* și *Portrete lirice* el se substituie operei literare cu toată sensibilitatea sa de rafinat estet, trăind emoția creației împreună cu autorul ei și descoperind în

ce constă frumusețea permanentă a operei respective. El stabilește astfel o comunicare directă cu scriitorul, îi simte și conturează portretul psihic și geniul determinat și determinant al epocii sale.

Epoca literară cuprinsă în BĂTRÎNII are ca fundament un proiect de antologie care grupează poeții medievali și moderni ai literaturii române. (Vezi: Barbu Cioculescu: *Ion Pillat. De la poezia populară la poezia cea mai nouă. Manuscriptum*, XII (1981), nr. 1, p. 34).

SATUL MEU (1923)

Mss. 5076 B.A.R.S.R. este format din: LIMPEZIMI, (p. 1—108) scris pe foi volante, legate împreună, SATUL MEU (109—206) și BISERICA DE ALTĂDATĂ (p. 208—317). Poeziile din volumul SATUL MEU sînt copiate de Ion Pillat, cu cerneală pe două caiete de hîrtie velină (14 × 20). Ele au fost repartizate în: Seria I (p. 11—150) și Seria II (p. 153—174). Urmează apoi un al treilea caiet cu primele bruioane ale poeziilor respective scrise cu creion chimic (p. 178—206). Cele trei caiete sînt legate împreună în ordinea arătată. De la p. 178—180 bruioanele poeziilor au fost scrise pe pagină — cum se cuvine — de sus în jos. Dar, de la p. 181—206 poetul întoarce caietul cu partea de jos în sus și astfel trebuie urmărită ordinea scrierii poeziilor. De aceea numerotarea paginilor, fixată de Cabinetul de manuscrise B.A.R.S.R. și care este făcută la rînd, înregistrează ordinea poemelor de la coadă la cap. La p. 187 Ion Pillat notează: *„Aceste 38 de poezii le-am scris toate la Miorcani de la 11 septembrie (marți dimineața) pînă în 17 sep. (luni seara)*. La p. 181 se află a doua notă: *Aceste poezii au fost scrise la Miorcani în zilele de 30 sept. și 1 oct. 1923.* Pe verso pag. 180 Ion Pillat însemnase poeziile pe care le avea de gînd să le mai scrie dar din care au fost realizate doar cele subliniate: *Plugul pe prispă, Plugul în arătură, Fîntîna cu cumpănă*, Șarabana, Șleahul, *Anotimpurile, Luna, Norii, Amurgul, Ouăle de Paște și cozonacul, Gardul, Cireada, Stelele, Noaptea, Iepurele, Cucoșii, Cîinii, Țarca* (Coțofana), *Sitarul, Pisica, Barza, Șarpele, Prepelița, Stanca* (Cioara). În mss. 5076 la p. 179 și p. 195 Ion Pillat plănuiește cuprinsul volumului astfel: *Harta; Poetul; Lumina; Parcul; Proprietarul; Curtea boierească; Plugarul (Vlad) Nicoară; Ilie Baciul; Ion Pescaru; Baba Vișa; Știrul Leiba; Vînătorul; Stîlpii de telegraf; Pîrîul; Secretarul primăriei;* (Un gospodar) *Vasile Bultoc; Umbra; Moș Toader Zidarul; Tăcerea; Cimitirul; Stupul; Gîștele; Oile; Crîșma; Ariciul; Darul; Prutul; Rîndunelele; Cubelcul; Orbul (Iliuț, orbul satului); Copiii poetului; Racul; Pădurea de la Stînca; Hora; Ulița satului; Preotul bătrîn (Părintele Neculai).*

La p. 195: *Preotul tînăr (Popa Breazu); Domnul învățător; Învățătoarea; Poștașul; Florea herghelegiul; Baba Maria; Flăcăul (Stroe Lupan); O nevastă (Ilinca lui Ion); O fată (Anisia); Copacii satului; Anotimpurile; Șărăbănarul; Șarpele; Contrabandistul (Joldea Contrabandistul); Iazul; Biserica; Moara de vînt (Morile de vînt); Șleahul; Plugul; Mașina de treierat; Neculai Vizitiul; Moș Gheorghe Jitarul; Ulița satului; Amurgul; Gardul; Petrea Grădinarul; Iepurele, Luna; Oul de Paște; Scrînciobul; Barza, Brotacul* sau *Buraticul; Țarca; Norul (Nori de vară); Fîntîna cu cumpănă; Bețivul, Prepelița; Sitarul.*

Din proiect nu au fost scrise poeziile: *Poștașul; Anotimpurile; Șărăbănarul; Șarpele; Șleahul; Plugul; Mașina de treierat; Neculai vizitiul* (doar două versuri); *Oul de Paște; Scrînciobul; Barza; Țarca; Fîntîna cu cumpănă; Bețivul; Prepelița; Sitarul.*

Următoarele poezii nu au fost selectate în volum dar le vom publica la sfîrșitul notelor referitoare la SATUL MEU: *Domnul învățător; Stroe Lupan (Un flăcău); Petrea Grădinarul; Domnișoara învățătoare; Sosirea-n sat;* de asemenea vom adăuga și poezii care au fost scrise dar nu se află în proiectul de mai sus: *Racul; Copiii poetului: Poetul* (ciorna poeziei în formă amplificată); *Cubelcul; Ariciul.*

Volumul SATUL MEU cuprinde în plus: *Știrul Leiba; Clopotul; Rateșul vechi; Oile; Noaptea; Stelele; Primăvara; Iarna.*

Poeziile în ordinea în care au fost transcrise în mss. 5076 B.A.R.S.R. p. 111—114 (Miorcani 11—17 sept. 1923 și 30 sept. — 10 oct. 1923) *Seria I*: 1. *Harta*; 2. *Lumina*; 3. *Moș Gheorghe Jitaru*; 4. *Proprietarul*; 5. *Vlad Plugarul*; 6. *Ilie Baciu*; 7. *Vasile Bultoc*; 8. *Ion Pescaru*; 9. *Știrul Leiba*; 10. *Meșter Toader*; 11. *Vînătorul*; 12. *Secretarul Primăriei*; 13. *Iliuț, orbul satului*; 14. *Popa Breazu*; 15. *Părintele Niculai*; 16. *Baba Vișa*; 17. *Poetul*; 18. *Ulița satului*; 19. *Curtea boierească*; 20. *Parcul*; 21. *Crîșma*; 22. *Hora*; 23. *Gîștele*; 24. *Oile*; 25. *Rîndunelele*; 26. *Stîlpii de telegraf*; 27. *Pîrîul*; 28. *Pădurea de la Stînca*; 29. *Prutul*; 30 *Ariciul*; 31. *Culbecul*; 32. *Stupul*; 33. *Umbra*; 34. *Tăcerea*; 35. *Cimitirul*; 36. *Dorul*. Seria II-a: 37. *Florea Herghelegiu*; 38. *Ilinca lui Ion*; 39. *Domnișoara învățătoare*; 40. *Domnul învățător*; 41. *Joldea contrabandistul*; 42. *Anisia*; 43. *Iazul*; 44. *Biserica*; 45. *Clopotul*; 46. *Copacii din sat*; 47. *Brotacul*; 48. *Luna*; 49. *Primăvara*; 50. *Norii, vara*; 51. *Toamna*; 52. *Iarna*; 53. *Noaptea*; 54. *Rateșul vechi*; 55. *Amurgul.*

Comparînd cuprinsul de mai sus cu ordonarea definitivă a volumului **E.D.II.** se observă că din acesta lipsesc: *Ariciul, Culbecul, Domnișoara învățătoare, Domnul învățător*, dar au fost adăugate: *Morile de vînt, Iepurele, Stelele.*

În planul Operelor Complete din aprilie 1940 Ion Pillat dorea ca volumul SATUL MEU să aibă ca subtitlu: *Miorcanii.*

În PLANUL OPERELOR COMPLETE în 8 volume, 29 dec. 1940, martie — 12 aprilie 1941, Ion Pillat recomandă: *„SATUL MEU: Ordinea rămîne ca în Cartea Vremii dar cu textul din PASĂREA DE LUT și cu cîte o poezie pe pagină. În total 54 de poezii“.*

În Cabinetul Colecțiilor Speciale B.C.S., se păstrează mss. 28.432: *Ion Pillat.* SATUL MEU *întocmit în București în zilele de 13—14 noiembrie 1941.* Este vorba de un album din hîrtie velină în care Ion Pillat a copiat poeziile păstrînd aceeași ordine. La sfîrșit au fost scrise poeziile inedite: *Domnul învățător, Domnișoara învățătoare,* care după indicația autorului nu sînt de publicat în volum.

Pe ultima pagină a volumului, Ion Pillat notase: *Pentru ordinea și textul SATULUI MEU, a se vedea ediția definitivă a POEZIILOR în 3 volume apărute în editura Fundațiilor Regale în vara 1944, volumul II. I.P. 2.XI.1944.*

BISERICA DE ALTĂDATĂ (1923-1926)

În mss. 5076 B.A.R.S.R., se află poemele volumului BISERICA DE ALTĂDATĂ, copiate de Ion Pillat cu cerneală, pe curat, în forma definitivă (p. 210—317). Pe pagina de titlu este scris: *Ion Pillat. BISERICA VECHE. Poezii, Cartea Românească. București, 1926,* titlu pe care l-a dat ulterior primului ciclu al volumului. Poeziile manuscris nu sînt datate. În mss. 5077 B.A.R.S.R. sînt copiate, pe foi volante, cîteva din poeziile volumului, de data aceasta intitulat: BISERICA DE ALTĂDATĂ. Ele sînt legate împreună, fiecare din ele este datată și poartă iscălitura autorului (198—209).

Cuprinsul volumului BISERICA VECHE (BISERICA DE ALTĂDATĂ) în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 213—217: *Biserica veche;* 2. *Drumul magilor;* 3. *Spre schit;* 4. *Mînăstire;* 5. *Arhondaricul;* 6. *Toaca;* 7. *Gîngul;* 8. *Cozia;* 9. *Monahul la capre;* 10. *Îngerul.* **Povestea Maicii Domnului:** 11. *Rugă ca să încep;* 12. *Nașterea;* 13. *Copilăria;* 14. *Juruirea;* 15. *Buna-Vestire;* 16. *Iosif Teslarul;* 17. *Nașterea Domnului;* 18. *Steaua;* 19. *Închinarea magilor;* 20. *Maica și pruncul,* poem cu dedicația: *Lui Rainer Maria Rilke care a cîntat viața Mariei și lui Nichifor Crainic care a adus pe Isus în țara mea.* 21. *Bejenia;* 22. *Despărțirea;* 23. *Rusalii;* 24. *Jalea;* 25. *Bocetul;* 26. *Adormirea;* 27. *Înălțarea;* 28. *Mreaja.* **Chipuri pentru o Evanghelie.** 29. *Smochinul neroditor;* 30. *Fiul risipitor;* 31. *Semănătorul (Iată a ieșit semănătorul să semene... Matei* XIII). 32. *Banul Samarinean (Iar un Samarinean mergînd pe cale, a venit la el și văzîndu-l i s-a făcut milă, Luca,* X). **Morții,** 33. *Morții;* 34. *Biserica de altădată.*

Poeziile copiate de autor în mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 198—199: *Biserica veche; Gîngul; /Lui Cezar Petrescu/; Arhondaricul; Spre schit; Mînăstire; Toaca; Drumul magilor; Biserica de altădată; Cozia; Îngerul;* Din mss 5076 B.A.R.S.R., și mss. 5077 B.A.R.S.R. lipsesc: *Năvodul* și *Oaia cea pierdută,* poezii publicate în ediția volumului din 1926.

În PLANUL OPERELOR COMPLETE în 8 volume., 29 dec. — 2 mart. — 12 april. 1941, Ion Pillat dă următoarele indicații privitoare la BISERICA DE ALTĂDATĂ: *„Cu ordinea și textul volumului de la Cartea Românească, dar corectîndu-se greșelile de tipar și încurcăturile de vers conform eratei. „Smochinul neroditor“* e *păstrat volumului, scos din BALCIC și înlocuit acolo prin bucata „Inserare“ (Stau privind și azi...), publicată în „Universul literar“.* **Morții** *formează un singur poem, dar cu aceeași paginație. În total 36 poezii.“*

În planul Operelor Complete din aprilie 1940, în afară de dezideratele de mai sus, autorul ar fi dorit ca după poemul *Îngerul* să se introducă *Trei îngeri* din ÎNTOARCERE

În BISERICA DE ALTĂDATĂ /București/ Ed. Cartea Românească, 1926, poezia *Biserica veche* este de sine stătătoare, la început, în afara ciclului **Drumul Magilor,** ca o introducere la volum. În POEZII, E.D.II ea este inclusă ciclului. Poemul *Biserica de altădată* încheie volumul din 1926, pe cînd în POEZII; E.D.II, ea sfîrșește ciclul **Drumul magilor.**

În Colecțiile Speciale ale B.C.S. se află mss. 28.436: *Ion Pillat* BISERICA DE ALTĂDATĂ, București, 1941, 48 f. Este vorba de un album din hîrtie velină în care Ion Pillat a transcris poemele cuprinse în volumul din 1926. Pe ultima pagină a volumului autorul recomandă: *„Pentru ordinea și textul BISERICII DE ALTĂDATĂ a se vedea ediția definitivă a poeziilor în 3 volume apărute în Editura Fundațiilor Regale în vara 1944, volumul II, I.P. 2. XI, 1944“.*

LIMPEZIMI (1923-1927)

În mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 1—108 au fost transcrise poemele volumului LIMPEZIMI, fiecare pe cîte o foaie de mărime diferită, dar legate împreună. Dintre poemе lipsesc: *Poetul* și *Drumuri,* adăugate în corecturi. Poemele prezintă puține schimbări — făcute în manuscris — față de forma lor definitivă.

Ordinea poemelor în mss. 5076: 1. *Noaptea pe țărm;* 2. *Limpezimi;* 3. *Moara uitată;* 4. *Pluta;* 5. *În pădure;* 6. *Inscripții pentru o fîntînă;/* Din pridvorul casei de la Florica/; 7. *Inscripție pentru nucul din vie;* 8. *Piersicul;*

9. *Proiect de templu*; 10. *Hanul cu rindunici*; 11. *Casa cu liliac*; 12. *Călușarii*. **Acuarelele în deltă:** 13. *Amurg*; 14. *Sălcii*; 15. *Geamul albastru*; 16. *Lumina lunii*; 17. *Stele*; 18. *Cîntec de leagăn*; 19. *Cîntec de leagăn*; 20. *Primăvara*; 21. *Dor*; 22. *Drum de seară*; 23. *Imagini, toamna*; 24. *Pasărea toamnei*; 25. *Cișmigiu de toamnă*; 26. *Vraciul*; 27. *Cîntec de ducă* (după Hoffmannsthal) **Ceruri străine:** *Atice*: 28. *Sunium*; 29. *Hymet*; 30. *Dafini*; 31. *Suleimanie*; 32. *Eyub*.

Stanțe — Jean Moréas: 33. *Un bob de grîu hrănește*; 34. *Șivoi primăvăratec*; 35. *Cînd va veni iar toamna...*; 36. *Gîndesc la zări marine...*; 37. *Spărgînd deodată jalea...*; 38. *Paris ce mult îți seamăn...*; 39. *Mi-e gîndul la sătucul...*; 40. *Bolți fragede de ramuri...*; 41. *Eternul ți-e tovarăș...*; 42. *Pe cîmpul fără margini...*; 43. *Mai singur și pe gînduri...*

Interior: 44. *Înserare*; 45. *Interior*; 46. *Căprioara de porțelan*; 47. *Miniatura persană*; 48. *Lalele*; 49. *Cleștar*; 50. *Icoana cu busuioc*; 51. *Somn curat*; 52. *Artă poetică*.

Calendarul viei: La p. 57 și 58 se află nota autorului: *„Lipsește Făurar..."*

Calendarul viei: 53. *Prier*; 54. *Florar*; 55. *Cireșar*; 56. *Cuptor*; 57. *Gustar*; 58. *Vinicer*; 59. *Brumărel*; 60. *Brumar*; 61. *Undrea*; 62. *Ghenar*.

Elegii: 63. *Elegia I /Cloșanii/*; 64. *Elegia II /Primăvara/*; 65. *Elegia III /Toamna la Florica/*; 66. *Elegia IV /Vremea/*; 67. *Elegia V /Marinarul/*; 68. *Elegia VI /Toamnă la Miorcani/*; 69. *Elegia VII /Copacilor/*; 70. *Elegia VIII /Fericirea/*; 71. *Elegia IX /Invocare/*; 72. *Elegia X /S-au pierdut/*; 73. *Elegia XI /Vrajă/*; 74. *Elegia XII /De voi muri/*.

În schița de plan a *Operelor Complete din aprilie 1940*, Ion Pillat recomandă: „LIMPEZIMI. *Păstrează textul, forma și titlurile poeziilor din PASĂREA DE LUT, ordinea însă rămîne — cu trecerea poemelor aferente la PE ARGEȘ ÎN SUS și excluderea traducerilor — aceea din ediția originală de la „Scrisul Românesc" din Craiova. Se adaogă însă, ca înrudite ca atmosferă poeziile: Poruncă, Helladă, Unei amfore și elegia Seară la Miorcani din volumul ÎNTOARCERE. Urmează subîmpărțirile și ordinea poeziilor /Total 54 de poezii/*"

A. **Limpezimi:** 1. *Limpezimi*; 2. *Moara uitată*; 3. *Pluta*; 4. *Piersicul*; 5. *Proiect de templu*; 6. *Hanul cu rindunici*; 7. *Casa cu liliac*; 8. *Călușarii*; 9. *Amurg în Deltă*; 10. *Sălcii*; 11. *Geamul albastru*; 12. *Noapte pe țărm*; 13. *Lumina lunii*; 14. *Stele*; 15. *Cîntec de leagăn*; (Lui Dinuț); 16. *Cîntec de leagăn*; 17. *Primăvară*; 18. *Drum de seară*; 19. *Imagini, toamna*; 20. *Pasărea toamnei*; 21. *Cișmigiu de toamnă*; 22. *Poetul*; 23. *Vraciul*; 24. *Drumuri*; 24. *Poruncă* /INTOARCERE/; 26. *Metamorfoză*; 27. *Rugă (Elegia IX)*.

B. **Ceruri străine:** 1. *Helladă*; /ÎNTOARCERE/; 2. *Unei amfore* /idem/; 3. *Sunium*; 4. *Hymet*; 5. *Dafni*; 6. *Suleimanie, Eyub*; 8. *Fîntîna cu platani*; 9. *Ovidiu*.

C. **Interior:** 1. *Înserare*; 2. *Interior*; 3. *Căprioara de porțelan*; 4. *Miniatură persană*; 5. *Peștii roșii*; 6. *Lalele*; 7. *Cleștar*; 8. *Icoana cu busuioc*; 9. *Somn curat* (Fetiței mele Pia).

D. **Elegii:** 1. *Cloșani*; 2. *Primăvară*; 3. *Vremea*; 4. *Seară la Miorcani*; /ÎNTOARCERE/; 5. *Toamnă la Miorcani*; 6. *Elegia copacilor*; 7. *Fericirea*; 8. *Unde-s frunzele pădurii*; 9. *De voi muri*.

I.P. 12/IV/1940".

În *Planul Operelor complete în 8 volume* alcătuit între 29 dec. 1940 — 26 martie — 12 aprilie 1941, cu LIMPEZIMI începea volumul al III-lea de POEZII care trebuia să cuprindă: CAETUL VERDE, ȚĂRM PIERDUT și BALCIC.

Ion Pillat hotărîse astfel — la acea dată — ordinea și repartizarea în cicluri a poemelor:

A. **Limpezimi:** 1. *Limpezimi*; 2. *Moara uitată*; 3. *Pluta*; 4. *Proiect de templu*; 5. *Hanul cu rîndunici*; 6. *Casa cu liliac*; 7. *Călușarii*; 8. *Amurg în deltă*; 9. *Sălcii*; 10. *Geamul albastru*; 11. *Noapte pe țărm*; 12. *Lumina lunii*; 13. *Stele*; 14. *Cîntec de leagăn*.

B. **Înfloriri:** 16. *De Paști* /C.V./; 17. *Piersicul* /C.V./; 18. *Piersicul*;

C. **Anotimp:** 19. *Primăvară*; 20. *Primăvară* /C.V./; 21. *Drum de seară*; 22. *Cules* /inedit/; 23. *Imagini, toamna*; 24. *Pasărea toamnei*; 25. *Cișmigiu de toamnă*.

D. **Metamorfoze:** 26. *Poetul*; 27. *Vraciul*; 28. *Drumuri*; 29. *Ispita frumuseții* (inedit); 30. *Metamorfoză*.

E. **Istanbul:** 31. *Suleimanie*; 32. *Eyub*; 33. *Fîntîna cu platani*.

F. **Interior:** 34. *Înserare*; 35. *Interior*; 36. *Căprioara de porțelan*; 37. *Miniatură persană*; 38. *Peștii roșii*; 39. *Lalele*; 40. *Cleștar*; 41. *Icoana cu busuioc*; 42. *Somn curat*.

G. **Elegii:** 43. *Cloșani*; 44. *Primăvară*; 45. *Fagul* (inedit); 46. *Vremea*; 47. *Poteca din pădure* (inedit); 48. *Toamnă la Miorcani*; 49. *Copacilor*; 50. *Fericirea*; 51. *Lovește-mă cu-amnarul*; 52. *Drumul din basme* (inedit); 53. *Unde-s frunzele...*; 54. *De voi muri...*

În schița de *plan din aprilie 1940* poetul adăugase — după cum se vede — ca avînd același climat poetic poemele: *Poruncă* **(G.Z.)** la ciclul **Limpezimi** iar *Helladă* **(G.Z.)**, *Unei amfore* **(G.Z.)**, ciclului **Ceruri străine** care mai cuprindea: *Sunium*, *Hymet* și *Dafni*, poeme incluse în volumul LIMPEZIMI (1928) în grupajul **Atice.** *Seara la Miorcani* **(GZ.)** fusese trecută la: **Interior** Toate aceste poeme au rămas însă repartizate ulterior la GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, ultimul volum din cele care alcătuiesc POEZII vol. I. Editura definitivă (1944).

În *Planul Operelor complete în 8 volume*, schițat de Ion Pillat între 29 dec. 1940 — 26 martie — 12 aprilie 1941, poemele *Sunium*, *Hymet*, *Dafni* și *Ovidiu*,

care făceau parte din ciclul **Ceruri străine** au fost — *pînă la sfîrșit incluse volumului* ȚĂRM PIERDUT, cuprins în POEZII, vol. III, Ediție definitivă (1944).

Poemele din grupajul **Înfloriri:** *De Paști, Piersicul (Grădina-n straturi își apasă), Primăvară (În apa cerului de primăvară)* au fost repartizate la CAIETUL VERDE, iar *Cules* la VERSURI REGĂSITE, ambele volume alcătuind POEZII vol. III, Ediție definitivă (1944). Poemele *Ispita Frumuseții* din ciclul **Metamorfoze,** *Fagul, Poteca din pădure, Drumul din basme,* alăturate *Elegii*-lor au fost trecute și ele la VERSURI REGĂSITE.

Se observă că din plan lipsește **Calendarul viei.**

Comparînd în continuare cuprinsul volumului LIMPEZIMI din mss. 5076 și din ediția din 1928, cu planurile de alcătuire și cu forma definitivă, POEZII, vol. II, se vede că în mss. 5076, în LIMPEZIMI (1928) și în **E.D.III** au fost incluse poemele: *Inscripții pentru o fîntînă* și *Inscripție pentru nucul din vie,* care fuseseră trecute în 1936 la volumul PE ARGEȘ ÎN SUS (B.P.T.).

Din schițele de plan cît și din **E.D.II** au fost scoase *Stanțele* traduse din Jean Moréas, pe care Ion Pillat le-a destinat să facă parte din volumul său de traduceri, intitulat SUFLETUL ALTORA.

În **E.D.II,** la fel ca în ediția din 1928 a fost păstrat ciclul **Calendarul viei.**

Note, variante și comentarii

PE ARGEȘ ÎN SUS (1923)

Florica

Cea mai fericită introducere care să pregătească sufletul cititorului pentru lectura ciclului **Florica** din PE ARGEȘ ÎN SUS sînt **Mărturisirile** lui Ion Pillat însuși:

„*Florica* ciclul de poezii pe care l-am scris după război, e transpunerea sufletească a copilăriei mele de atunci. E prin excelență autobiografică, de la *Pădurea din Valea Mare* pînă la *Cucul din Valea Popii*, de la viziunea vechei case ruinate și mormintele fraților Golești, pînă la lunca Argeșului la care mergeam toți trei copiii într-o cărioară (un fel de trăsură rustică pe două roți, trasă de un singur cal), de la *Castanul din vie* pînă la *Cireșul din deal*. Toate amănuntele acestor poezii sînt reale, ca și vibr area internă a trecutului evocat" Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 267)

„Astfel numaidecît după război, cînd toată orientarea mea ideologică mă îndruma spre simbolism, spre Mallarmé, Rimbaud și Valéry (cum o arată cele mai multe din poeziile din *Grădina între ziduri)* am scris la Miorcani în vara din 1918 o mare parte din *Bătrînii*, *Aci sosi pe vremuri*, *Septembrie*, iar puțin mai tîrziu, la Călimănești și Cîmpulung prin 1920—1921 (dacă nu mă înșel, căci n-am deloc memoria datelor propriei mele vieți) deodată aproape tot ciclul *Florica*, adică tocmai o poezie total diferită: tradițională, autohtonă, simplă, sentimentală — de ceea ce îmi propuneam să scriu. Toată critica a vorbit atunci de *Pastelurile* lui Alecsandri și de influența lor asupra poeziei din *Pe Argeș în sus*. Eu nu recitisem pe Alecsandri din școală și dacă admiram un poet, era tocmai pe Eminescu. Propriile mele versuri, în legătură cu spusele criticei, m-au făcut să redeschid «Pastelurile» și, găsind la recitirea lor o adevărată încîntare, să scriu bucata din *Bătrînii* și să spun, într-o a treia poezie adăugată mai tîrziu celor două dinainte, intitulată *Septembrie:*

La lampă și cînd ziua cu totul s-o umbri,
Voi reciti «Pasteluri» de V. Alecsandri.

Ca și cînd n-aș fi făcut toată viața mea decît să le citesc. Adevărul e poate paradoxal, dar asta e realitatea, că *Pe Argeș în sus* m-a dus la *Pasteluri* și nu *Pastelurile* la *Pe Argeș în sus*. (Ibidem, p. 269—270).

Pe Argeș în sus, *Satul meu*, *Biserica de altădată*, *Limpezimi*, datoresc lor ce am lăsat mai bun în ele: autenticitatea experienței poetice și savoarea lucrului trăit.

Toată poezia mea poate fi redusă în ultimă analiză la viziunea pămîntului care rămîne același, la presimțirea timpului care fuge mereu *(Străinul, Aci sosi pe vremuri... Așteptîndu-l*, ș.a.)

Această poezie a pămîntului, spiritualizat în vreme, a timpului spiritualizat în amintire — e produsul direct al vieții trăite de mine în copilărie. Nu e o poezie de tinerețe. Versurile mele de tinerețe nu au fost rodul pirguit al sufletului și al pămîntului autohton, ci fructul silit al creierului și al bibliotecilor străine. E încă o poezie din tinerețe, căci izvorăște toată din sufletul copilului de altădată și din nostalgie, în omul matur de azi, după raiul pierdut al copilăriei de atunci. Și tocmai fiindcă această copilărie, prin tradiția în care a crescut și peisajele sufletești în care s-a dezvoltat și-a lărgit cadrul familiei și hotarul moșiei la simbolul unui neam întreg și al unei țări unite — poezia ei rămîne poate valabilă și pentru alții și ar putea să trezească astfel rezonanțe sufletești capabile de a mișca un cerc tot mai larg de cititori.

Dacă mai adaug acestor experiența directe ale copilăriei, mediul intelectual de la Florica și biblioteca de acolo, bogată mai ales în cărți istorice și geografice în legătură cu țara și trecutul nostru, dar și în volume de literatură franceză și română cred că am enumerat destul..." (*Ibidem*, p. 273—274).

179 *Ctitorii*. Datat în **P.Ag.S.** (1923) „pe la 20 noiembrie s.n. 1921, București, o variantă «*Călătorul*» publicată în *Lamura* scrisă în București la 12 martie 1920". Cu titlul *Călătorul* în mss. 4219, B.A.R.S.R., p. 4 și în *Lamura I* (1920) nr. 6—7, mar. — apr., p. 558. Intitulată *Ctitorii* în *Gîndirea II* (1922), nr. 7—5, nov. p. 28; *Cultura poporului*, III (1923), nr. 8, 20 mai, p. 1; *Tribuna Aradului*, I (1923), nr. 7, 8, iun. p. 1; *Gazeta literară*, XIII (1966, nr. 48; 1 dec., p. 3); (fragment); *Ibid*, XIV (1967), nr. 2, 12 ian. p. 9; *Universitatea comunistă*, București VI (1983), nr. 1, iul., p. 8; *Tribuna României*, V (1973), nr. 1, iul. p., 8.

Din varianta *Călătorul* din mss. 4219, publicată în *Lamura*, au fost reținute strofele: 1, 4, 5 și 6. Transformate, ele au luat respectiv locurile 1, 2, 3 și 4 în poemul cu același titlu, care încheie vol. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI din E.D. I. Strofele 3, 4 întrucîtva schimbate, au devenit 3 și 1 ale poemului *Ctitorii* cu care începe vol. PE ARGEȘ ÎN SUS. Ideea din strofa a doua a fost exprimată diferit în strofa a 4-a a poemului *Călătorul*. Strofele 2, 5, 6 din *Ctitorii* sînt noi. Prima variantă arăta astfel:

str. I v. 1 *Ai fost ne spui prin insuli cu nume spaniole*
v. 2 *Și ai iubit creole și verzii papagali*

v. 3 *Și inima din mare în mare ți-o legai*
v. 4 *Cînd înfloreau corăbii cu pînzele corole.*

str. II v. 5 *Dar de cunoști tot globul terestru, ca o minge*
v. 6 *Eu am rămas în paza pridvorului străbun*
v. 7 *Ca să culeg cu ochii livezile de prun,*
v. 8 *Cînd alb Negoiul toamna de ceruri se atinge.*

str. III v. 9 *Și ca în pacea nopții, pe drumuri de podgorii*
v. 10 *Să merg alături de carele cu boi,*
v. 11 *Cînd șopotește valea de cîntecele morii...*
v. 12 *Cînd neaua lunii ninge pe sălcii în zăvoi.*

str. IV v. 13 *În Țara unde-n Argeș s-aruncă Rîul Doamnei*
v. 14 *Și murmură cu apa copilăria mea,*
v. 15 *Ca Negru Vodă, care descălecînd venea*
v. 16 *Mi-am ctitorit viața pe dealurile toamnei.*

str. V v. 17 *Căci am pornit de-acuma pe cea mai lungă cale*
v. 18 *Spre portul unde nu e nici vas, nici marinar —*
v. 19 *Ce mi-e călătoria pe-al mărilor amar*
v. 20 *Și insula rodită cu roșii portocale.*

str. VI v. 21 *Cînd îmbarcat sînt pentru o cale mult mai lungă*
v. 22 *Și pentr-un țărm ce n-are vreun nume pe atlas*
v. 23 *Îl știu de mult, o suflet, cînd fruntea grea mi-o las*
v. 24 *Spre glia-n care trupul tot tremură s-ajungă.*

În strofele II (IV), III (III) și IV (I) au fost transformate următoarele versuri:

str. II (IV) v. 5 *Dar de cunoști* tot globul terestru ca o minge
str. III (III) v. 9 *Și ca* în pacea nopții pe drumuri de podgorii
str. „ „ v. 10 *Să merg* alături de carele cu boi
str. III (III) v. 11 și 12 au fost schimbate între ele
„ IV (I) v. 13 În Țara unde-n Argeș *s-aruncă* Rîul Doamne
„ „ „ v. 14 Și murmură *cu apa* copilăria mea.

Ov. S. Crohmălniceanu reia și amplifică observația lui Tudor Vianu *(Studii și portrete literare*, p. 81) și anume că, în fiecare din volumele sale de poezii, Ion Pillat prevestește prin anumite poeme climatul poetic din volumul următor. Astfel în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, poeziile: *Balta, Furnica, Seara la Miorcani*, indică schimbarea orientării inspirației pillatiene „care se desprinde de magia livrescului și de farmecul închipuit al tărîmurilor exotice, optînd pentru autohtonizarea motivelor lirice simboliste" și în felul acesta „firul rupt cu sursele de inspirație ale ciclului **Casa amintirii** /început în vol. ETERNITĂȚI DE O CLIPĂ (1912) completat în vol. AMĂGIRI (1916) și ÎNTOARCERE (1927) și definitivat în ED.I (1944/ este reînnodat". (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 108)

Afirmația lui Ov. S. Crohmălniceanu se reflectă chiar în modul în care Ion Pillat a desprins, din fondul poetic al primei variante a poemului *Călătorul*, două poezii. Prima, în care poetul formulează renunțarea definitivă la „pribegiile înșelătoare pentru lirica permanențelor, care i se revelă o dată cu reîntoarcerea la ogorul strămoșesc, încheie o etapă a creației sale poetice". Iar a doua: *Ctitorii* enunță noua artă poetică a lui Ion Pillat, pusă în slujba celebrării unui „spațiu familiar plin de semnele continuității unei existențe consumate în el". (Ibidem, p. 109)).

Pentru Dumitru Micu poemul *Ctitorii* îl arată pe Ion Pillat „întors la origini", coborînd — în limbaj goethean la „mume" și o dată cu „bunii" el își regăsește și sufletul de copil. (D. Micu, *op. cit.*, p. 466—467).

Mircea Tomuș precizează că întregul ciclu **Florica** se va dezvolta pe punctele de reper ale universului pillatian evocat în *Ctitorii* al cărui punct central de foc „este nucleul domestic". Poezia e programatică nu numai prin temele pe care le enunță (amintirea, casa, timpul), ci și prin cîteva modalități expresive pe care ulterioara evoluție a lui Pillat le va dezvolta ducîndu-le la perfecțiune: „tehnica finalurilor de strofă sau de poezie, concentrînd emoția prin asociații sau transferuri neașteptate de însușiri sau senzații", și dă ca exemplu:

Și să aud de-odată cu-nfiorare cum
Trosnește amintirea ca o castană coaptă.

(Mircea Tomuș, *op. cit.*, p. XV—XVI)

Cristian Livescu se oprește la ultimile două strofe ale poemului pentru a scoate în evidență atitudinea lui Pillat față de statornica sa obsesie, *pieirea trecutului:* Pillat se înclină resemnat în fața risipirii amintirii, fumul jertfei ei celebrîndu-i pe ctitori. Dar, el nu rămîne doborît de „triumful neantului" ca de pildă Bacovia în poemul *Vatra*, căci prin intermediul și durata poeticului se evită ruptura de spiritualitatea veche, autentică și se păstrează conștiința autohtoniei deci a permanenței. *(op. cit.*, p. 85—86).

Relativ la aceleași ultime strofe, Laurențiu Ulici observă, pe bună dreptate, că în spatele evocărilor se ascunde unda de mîndrie a contem-

platorului, aproape o bucurie a *„ieşirii din timp“* (Sublinierea ne aparţine G.P.) „Clasicismul viziunilor poetice, aşa elegiac cum e, evită mereu culorile sumbre şi chiar gîndurile apăsătoare“ se transformă în „tristeţi limpezi“ (Laurenţiu Ulici, *Multum in parvo*... p. 285–286).

Poezia citată de George Călinescu în op. cit., p. 776 şi Nicolae Manolescu în *op. cit.*, p. 96, idem, *Lecturi infidele*... p. 132; Aurel Rău în *Un virtuos al emoţiei, Ion Pillat*... p. 180, Ioan Adam, *op. cit.*, p. 219.

180 ***Închinare.*** Miercuri 4 august s.n. 1920, Călimăneşti (Poemul este datat în mss. 5075, B.A.R. S.R., p. 126–127 şi în **P.Ag.S.** (1923) ex. autorului. *Flacăra*, VII (1921) nr. 1, 10 dec., p. 10.

Cu acest poem începe de fapt ciclul **Florica** din volumul **P.Ag.S.** (1923) şi care este dedicat „Bunicei şi copilăriei mele, in memoriam“. În *Flacăra* dedicaţia se referă anume la poemul *Închinare*, în **ED.I** ea este omisă iar ciclul **Florica** începe cu poemul *Cuvinte*. În *Flacăra* datarea este imprecisă «Florica», 1920".

În *Flacăra* şi **P.Ag.S.** (1923) v. 10 *Şi să mă culc în casa din deal*...

Poemul *Închinare* îi serveşte lui Ion Diaconu să analizeze în ce constă clasicismul pastelurilor pillatiene. Poetul acoperă discret cu vălul artei, aburul fin de amărăciune care reiese din evocarea trecutului şi trecerea nemiloasă a timpului. „El reuşeşte să exprime temele unei inspiraţii autohtone cu cele mai moderne mijloace tehnice, pe un plan de luminos echilibru“ *(op. cit.*, p. 190).

Meleagurile copilăriei descrise în poem sînt pentru poet „leagănul lumii“. „Florica“ este Olimpul lui Ion Pillat asemenea satului mitic blagian şi cetăţii Isarlîk a lui Ion Barbu. În cercul ei de vrajă, poetul, evadînd din timpul profan intră într-un timp, am putea zice folosind un cuvînt din *Joc secund* „mîntuit“ (Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 465).

În interpretarea lui Cristian Livescu, conflictul dramatic din *Închinare*, expus şi în alte poeme „creează misterul inedit al pillatismului“. El este născut de puterea sentimentului de a restabili legătura cu vechimea şi raţiunea conştientă de risipirea în neant a acestei recuperări. Analizînd structural metaforele atribuite Floricăi: „psaltire“, „credinţă“, „scut“, „moşie“, „deal“, „mireasă“, „icoană“, „mănăstire“, „mormînt“, erupte din masa gîndirii poetice, criticul constată că în majoritate, ele sînt feminine, trimiţînd în mod firesc la o Genitrix cu putere germinativă dar şi absorbantă şi deci eliberatoare“ *(op. cit.*, p. 84).

Poemul este amintit şi de Z. Ornea, *op. cit.*, p. 576.

181 *Florica.* 30 iulie s.n., 1921, Cîmpulung (Poemul este datat în **P.Ag.S.** (1923), exemplarul autorului şi în mss. 5075, B.A.R.S.R. p. 184, unde nota de la sfîrşit „La Florica“ indică locul unde el a fost conceput).

În *Flacăra*, VII (1922), nr. 20, p. 310, 19 mai, cu indicaţia: Florica, 1921.

În mss. 5075 v. 14 Şi mă înfior la gîndul *hain* şi la credinţa

(corectat în forma din **P.Ag.S.** (1923).

În mss. 5075 v. 15 Că trebuie naturii *să-ţi* altoieşti fiinţa.

Ion I. Cantacuzino vede în poem „drama efemerităţii“, ce pare să fi fost o obsesie pentru poet, dar care găseşte sentimentul permanenţei, deci legătura dintre trecut şi prezent în atributele veşnic aceleaşi ale naturii. „Soluţia este în mormîntul în care «îşi îngropară bunicii mei copila», o soluţie păgînă fiindcă-i panteistă, dar totuşi adînc românească“. (*op. cit.*, p. 580).

Mircea Tomuş atrage atenţia că poemul dă titlul său ciclului, localizîndu-l şi lărgindu-i perspectiva în mit. Motivul jertfei unei fiinţe tinere înfioară priveliştea. Moartea, una din temele majore ale poeziei pillatiene este citată de poet fără exces dar „păstrînd ceva din aripa de frumuseţe mioritică ce se abate în preajma acestui moment“. *(op. cit.*, p. XVIII).

Poezia este citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 221.

182 *Mormîntul.* 11 aug. s.n. 1920, Călimăneşti (Poem a cărui datare reprodusă în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 128 este identică cu aceea însemnată de poet în **P.Ag.S.** [1923], exemplarul personal).

În *Flacăra*, VIII (1921), nr. 2, 17 dec., p. 25 la sfîrşitul poemului se află nota: Florica 1920. *Lumea*, Iaşi, VII (1924), nr. 16.333, p. 2. În mss. 5075 şi *Flacăra* v. 11 *Copacilor* prieteni le-ai dăruit fiinţă.

Despre semnificaţia mormîntului bunicului său, Ion C. Brătianu, la care, copil fiind, ducea zilnic flori însoţind pe bunica sa, fie pe mama, fie pe una din cele trei surori ale ei, Ion Pillat mărturisea: ...„În cultul acesta al amintirii şi al morţii, în tradiţia aceasta mistică aproape, ce lega adînc pe Brătieni de pămîntul ţării, unde le odihnea părintele şi tot trecutul, nu intra nimic macabru sau lugubru. Nici un fior de romantism exagerat şi nici tenebroasele rituri sau supranaturalele intuiţiuni ale lui Hajdeu la groapa fiicei sale Iulia. Regăseam gestul antic şi ritual al românului de la ţară, în pomenirea aceasta luminoasă a unui mort, în care viaţa era pururi prezentă“. (Ion Pillat, *Mărturii*... p. 265–266).

Începînd cu Eugen Lovinescu, în *op. cit.*, p. 99—100, ce recunoaște în versurile de pietate „un nou panteism familial, lipsit în totul de pateticul epic, care nu lunecă în panegiric iar patriotismul își împinge discreția pînă a se pierde cu totul" comentariile, în marea lor majoritate, se întregesc unele pe altele adîncind sensul poemului. /Vezi: Aristarc (G. Călinescu) *Ion Pillat. Pe Argeș în sus*, în *Gîndirea*, II (1923) nr. 1—2; Ion I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 581: Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 468.

Ovidiu Papadima se arată impresionat de „tonul plin și robust" al poemului ca și viața care crește din moarte și observă puterea simțămîntului care dă poetului îndrăzneala — cu totul firească oricărei mari poezii — de a adăuga situației sale sufletești o semnificație de universalitate, (în *Ion Pillat*... p. 154—155).

Cristian Livescu scoate în evidență strofa a 3-a, în care Pillat explică, în termenii înțelepciunii populare, religia pămîntului străbun mormînt al strămoșilor dar și esență a exuberanței naturii în care ei au transmigrat, proces integrat circuitului cosmic (*op. cit.*, p. 100—101).

Mircea Tomuș se ridică împotriva interpretării care a diminuat valoarea poeziei, punînd-o în legătură cu orientarea tradiționalistă. Aurel Rău, de pildă, consideră că prin metafora „păstorule de oameni" poezia capătă inflexiuni de odă și astfel bunicul patriarhal — personaj dintr-un rit al naturii și punct de reper în scurgerea generațiilor — devine personajul concret istoric deloc anonim de la care s-a „plecat" (Vezi Aurel Rău, *Introducere* la *Ion Pillat. Poezii. Antologie*... p. XXI).

Mircea Tomuș riposteează că poezia este mai mult decît simpla evocare a lui Ion C. Brătianu, ea fiind o proiecție spre armonia cosmică în cadrul căreia realitatea concretă cît și sensurile abstracte coexistă și se explică reciproc. Desigur, afirmă criticul „atitudinea lui Ion Pillat e permanent nuanțată în sens patriotic și național conform patriotismului și naționalismului luminat boieresc prin cultivarea marilor noastre valori spirituale, prin servirea specificului național și frumuseților patriei." (*op. cit.*, p. XIX—XX).

Poezia este citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 221—222.

183 *Vîrful dealului*. 10 aug. s.n., 1920, Călimănești. (Poezia este la fel datată atît în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 129, cît și în volumul **P.Ag.S.** (1923), exemplarul autorului.

În *Flacăra*, VII (1921), nr. 2, 17 dec., p. 41, poezia e însoțită de nota „Florica, 1920".

În mss. 5075 și *Flacăra*:

„ v. 2 Un uriaș *ce-și urcă* poverile ce-l strîng.
„ v. 5 Cu care *ca* mioare și *turle* ca păstori

În mss. 5075 și *Flacăra* v. 15 *Mi-opresc* aicea pasul și îmi desleg privirea.

Poemele inspirate de mormintele Floricăi și bunicului, împreună cu *Cititorii* și *Închinare* ar putea fi asemuite unor prime capitole de roman, care îi anunță cuprinsul: evocarea unui trecut reînsuflețit și retrăit de autor. Mircea Tomuș în *op. cit.*, p. XX—XXI adaugă: *Vîrful dealului* și *În vie* contribuie și ele la „întregirea unui plan liric complex și unitar" Aurel Martin prețuia pastelurile lui Ion Pillat ca adevărate „confesiuni în care memoria afectivă și paralelismul de situație (semnalat cîndva tipic de Vianu) înlesnesc deschiderea unor vaste orizonturi sentimentale". (în *Ion Pillat și poezia pură*, în *Poeții contemporani* ... p. 25)."

„De dealul de la Florica", intuia Aurel Rău, „Pillat se apropia cu religiozitatea omului matur... De pe acest deal devenit realitate, sufletul poetului se poate coborî în lumea interioară a amintirilor" (în *Un virtuos al poeziei*...). Pentru Adrian Anghelescu, de asemenea, perimetrul existențial al volumului PE ARGEȘ ÎN SUS se află înscris pe „pietosul" deal care va deveni un reper esențial în toposul pillatian „un univers simbolic în care detaliile depășesc valoarea afectivă, căpătînd o semnificație aproape mitică". (în *Ion Pillat. Poezii*, vol. I, (1906—1918), București, ed. Eminescu, 1983, *Introducere. Farmecul evanescent al melancoliei*, p. VI.

În căutarea „strămoșilor", „vîrful dealului" este locul unde s-ar putea desăvîrși miracolul împreunării cerului cu pămîntul, restabilindu-se vechea comunicare dintre ele. Spre trăirea unui asemenea moment, de maximă plenitudine, tinde sufletul poetului dar pierderea fericitei credințe ancestrale rupe o comuniune pe cale de dispariție. Poetului nu-i rămîne decît să admire priveliștea „cu sufletul încărcat de conștiința imposibilei depășiri a condiției umane". (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 93—94).

Poezia citată de Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 130, Z. Ornea, *op. cit.* p. 576.

184 *În vie*. 14—17 aug. s.n. 1920, Călimănești. (Datare reprodusă din mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 130 este identic notată în vol. **P.Ag.S.** (1923), exemplarul autorului.

Cu titlul: *În via de pe Argeș*, în *Ideea europeană*, III (1922), nr. 84, 15—22 ian., p. 2. În *Gîndirea*, I (1924), nr. 9, 1 sept., p. 151, poezia este intitulată *În vie* și e însoțită de însemnarea „Florica, august 1920".

În mss. 5075, v. 3 *Cînd gîștele sălbatece-n* alte veri se duc (șters și înlocuit în forma definitivă din **P.Ag.S.** (1923).
„ „ „ v. 4 O *gheonoaie* toacă într-un *copac*... (șters și înlocuit în forma definitivă din **P.Ag.S.** (1923).

În mss. 5075 și *Gîndirea*, v. 15:

În inimă o toacă *ce-ncepe*-ncet să bată

În vie este unul din poemele cele mai des recitate din vol. PE ARGEȘ ÎN SUS. El i-a inspirat lui G. Călinescu caracterizarea: „Peisajul devine o cămară ce trebuie mirosită, savurată cu nasul". (În *op. cit.*, p. 777.)

Dînd ca exemplu ultima strofă a poemului, Mircea Tomuș conchide că „în poezia lui Ion Pillat lirismul constă într-o neoprită pornire de a căuta corespondențe sensibile între planul realității concrete și cel al stării sufletești. Prin realizarea perfectă a tabloului transpare experiența poeziei parnasiene". (*Op. cit.*, p. XXI.)

Aurel Martin alege prima strofă a poeziei pentru a constata modul în care metoda corespondențelor proprie poeziei simboliste îi îngăduie lui Ion Pillat „materializarea inefabilului însuși". (*Op. cit.*, p. 25.)

George Munteanu dezvoltă la rîndul său observația asupra procedeului poeticei pillatiene care convertește peisajul din poem într-o stare sufletească, „psihologizîndu-l, subiectivizîndu-l, — însă cu o nedesmințită discreție..." dar recunoaște în același timp bogăția policromă a toamnei românești potențate datorită unei înțelegeri estetice superioare. Și criticul continuă: „Prin elevația contemplativ-reflexivă din *În vie*, Pillat e un Hamlet ce și-a găsit expresia proprie meditațiilor sale de rază general-umană în priveliștele românești". (*Ion Pillat un poet al tradiției vii...*)

Comentînd versul: *Și soarele de aur dă-n pîrg ca o gutuie*, Dumitru Micu observă că: „în cartea (și în genere în cărțile lui Ion Pillat) lumina pătrunde blîndă și învăluitoare, departîndu-se dulce de efectele «violente și viforoase» din **Poemele luminii** de Lucian Blaga. Din cuprinsul poeziilor se pot detașa strofe și „poeme într-un vers" de sine stătătoare. (Op. cit., p. 470.)

Poezia citată de Ov. S. Crohmălniceanu în *op. cit.*, p. 113; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 219—220.

185 *Castanul cel mare*. 30 aug. s.n. 1920, Cîmpulung, (datarea din mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 131 este identic însemnată în **P.Ag.S.** (1923), exemplarul autorului.

Flacăra VII (1921), nr. 4, 31 dec., p. 57 unde se notează: „Florica 1920". În *Flacăra* și **P.Ag.S.** (1923):

„ v. 2 Cu brațe noduroase și cu atletic trun*chiu*
„ v. 3 Înțelenit în vie, deși pîn la genun*chiu*
„ v. 13 *Florico lîngă dînsul mă simt așa sărac!*

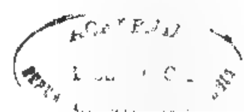
Ovidiu Papadima semnalizează în poemele din **P.Ag.S.** și **B.A.** cîteva imagini folclorice al căror farmec rezidă în efectul pitoresc rezultat din îmbinarea lor cu altele cu valoare intelectuală citadină. În versurile: „*Se zbate Strîmbă-Lemne cumplit în pomul zdravăn/ Cu brațe noduroase și cu atletic trunchi/*" imaginea lui Strîmbă-Lemne are doar funcția unei ieroglife poetice, sugerînd contorsiunea copacului. Zăcămîntul eresului primitiv lipsește cu totul deși intenția poetului a fost de a se apropia de duhul pămîntului natal" (Ov. Papadima, *Ion Pillat*, p. 129—130).

Cristian Livescu se oprește doar o clipă asupra efectului trezit în imaginație de copacul răsucit herculean asemeni unui gigant Strîmbă-Lemne, dar analizează sensul adînc al poeziei exprimat cu mijloace de o mare simplitate și transparență: „Castanul împresurat cu spini, ca un martir, devine un arbore cu funcție magică, ale cărui rădăcini adînc înfipte în pămînt denotă statornicie, în timp ce ramurile se înalță spre sferele cerești" (*op. cit.*, ... p. 94—95).

Acestor interpretări, care ni se par avînd un caracter general, adăugăm impresia că ultima strofă a poeziei ne oferă cheia înțelesului ei. Ea exprimă nostalgia poetului însuși de a se înrădăcina și statornici în viață asemenea pomului „pe colină", potolindu-și zbaterile nestatornice ale ființei care-i contorsionează sufletul. Ne sprijinim interpretarea pe confesiunea făcută de poet, la vîrsta de 51 de ani: „Privesc ulmii străvechi, prietenii copilăriei, prietenii vîrstei mele de azi. Măreție și noblețe a vieții vegetale față de cea a regnului animal! Minciuna, goliciunea, urîțenia animalului uman blestemat să nu-și găsească locul odihnei, fugărit de propria-i umbră, chinuit de propriul suflet față de lenta ascensiune în azur al acestui admirabil echilibru de puteri strîngînd în rădăcini umbra ce o vor dărui din frunză! Noblețe a celui mai simplu copac. Ce lecție de împăcare cu sine, cu cerul, cu pămîntul, ce lecție de modestie creatoare, hotărîtă rămînere pe locul fixat de destin, îmi stîrnesc ulmii mei". (Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară*, scris la Miorcani între 6—12 august 1942 și apărut în *Revista fundațiilor regale*, X (1942), nr. 4, aprilie, p. 40—49. Poezia citată de Aurel Rău în *Un virtuos al emoției. Ion Pillat*, p. 175; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 221.

186 *Rădăcini*. Florica, București, joi 17 dec., 1925 (datat în mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 219.

Pasul vremii, I (1926) nr. 1, apr., p. 15; *Adevărul literar și artistic*, VII, (1923), nr. 332, 6 feb., p. 5. La sfîrșitul poeziei nota „La Florica". Poemul a fost introdus în vol. FLORICA și apoi în toate reeditările vol. **P.Ag.S.**

O copie a poeziei, înregistrată Ms. R $\frac{XX/}{1.82}$ se află în păstrare la Biblioteca Centrală de Stat din București.

Cristian Livescu atrage atenția asupra efectelor parnasian-baroce ale poeziei al cărei conflict este o dureroasă stare. Criticul înțelege că poetul a conferit copacului contorsionat ca un balaur și înțepenit în toiul luptei, puterea de a comunica prin rădăcini cu adîncurile pămîntului, iar prin frunziș cu seninătatea astrală. El accentuează faptul că pe poet îl interesează cel mai mult ca — prin intermediul metaforei — să ne transmită obsesia sa de a intra în legătură cu strămoșii, privirea țintind fascinată rădăcinile „nod de năpîrci" ce scormonesc pămîntul. Eresurile păgîne după cum revelă Samivel, pe care criticul îl citează, cred că „șerpii sînt legați de puterile subpămîntene ale morților, ale nopții și într-o altă perspectivă de pămîntul roditor". El reproduce și studiul lui Mircea Eliade care amintește de vechea credință în șerpi ca păzitori ai centrului și oricărui loc de întîlnire unde se află concentrat sacrul. Priveliștea „șerpoasă a rădăcinilor" naște în poet ideea unei împreunări cu propriile sale rădăcini, cu străbunii, el tînjind după această extatică comuniune eternă realizată în imaginație însă, doar pentru o clipă *(op. cit.*, p. 92—98).

Alături de această seducătoare și posibilă interpretare sugerăm că, la fel ca în poezia precedentă, poetul și-a mărturisit indirect conflictul dintre natura sa telurică, zvîcnirea impulsurilor nestatorniciei și aspirația unei evadări în eternitatea eliberatoare a spiritului biruitor. Ultima strofă exprimă însă neputința acestei realizări. În neîndurătoarea trecere a vieții el nu-și poate stabili echilibrul rămînînd deopotrivă „cu tot frunzișul și rădăcina-n vînt".

187 *Cireșul.* 13 aug., s.n. 1921, Cîmpulung. (Poezia este datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 187, la fel ca în **P.Ag.S.** [1923], exemplarul autorului). *Flacăra*, VII (1922), nr. 5, 7 ian., p. 73; *Lumea*, VII Iași, (1924), nr. 16.338, p. 3. La sfîrșitul poeziei nota autorului: „Florica. 1921". În mss. 5075 și *Flacăra:*

» v. 3 Și voi urma poteca de mult *ce sue* drept,
» v. 5 *Voi lua* prăjina lungă și coșul împletit;
» v. 7 *Și voi opri* măgarul în mersul lui cuminte;
» v. 10 *Cireșele grămadă* vor atîrna cercei.

În studiul său Ion I. Cantacuzino reliefează în poezia *Cireșul* ca și în alte multe din poemele lui Ion Pillat rolul esențial al amintirii: elementul motor care creează legătura cu trecutul și îndrumă fatal, pe căi divergente către copilărie, către pămîntul natal *(op. cit.*, p. 575—576).

„Revederea peisajului familiar retrezește trăiri și gesturi din copilărie" spune Aurel Rău, copilăria nu se poate reconstitui în afara naturii.

Oricît ar părea de paradoxal, lumea peisajului din amintirile lui Pillat poate fi raportată la „dramele pasionate din cărțile lui Panait Istrati sau la anecdotica năzdrăvană și proiecția spre fabulos din *Amintirile lui Creangă*". Cu toată diferența dintre ele aceste opere pot fi asociate prin fuziunea celor două elemente: natură-copilărie. *(Ion Pillat. Poezii. Antologie...* p. XIX.)

Ovidiu Papadima îl asociază pe Pillat cu Ionel Teodoreanu în sensul că amîndoi revin la copilărie, ea fiind perioada în care fantezia e liberă de a suplini viața, de a dilata mirific obișnuitul prin ficțiune iar mediul familial idealizat de imaginația și afectivitatea copilului constituie intermediul dintre el și restul lumii. Pentru Pillat — afirmă criticul — copilăria înseamnă nu numai ambianța fericită a decorului și peisajului unde și-a petrecut primii ani de viață dar și singura legătură cu străbunii care-l adîncesc într-un trecut istoric, iar nostalgia acestor vremi țîșnește din concretețea evocărilor. (Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 67—68.)

Lui Adrian Anghelescu, PE ARGEȘ ÎN SUS îi amintește de opera lui Marcel Proust în care, de asemenea rolul amintirii era precumpănitor. La amîndoi amintirea trecutului: „a acelui timp mitic al copilăriei este însoțită de sentimentul fragilității vieții și al morții... care fac și mai vii imaginile timpului dus". (Adrian Anghelescu, *op. cit.*, p. XVI—XVII.)

Pentru figurarea acestei fascinații a trecutului, Cristian Livescu, completînd ideea lui G. Călinescu despre metoda „înscenării", în poezia lui Pillat, revelă efectele de montaj și „travestire". Poetul închipuie scene din viața de odinioară — ca de pildă înhămarea „măgarului la căioară" și plecarea la culesul cireșelor — cu un soi de frenezie în reinterpretarea unor „roluri ale vîrstelor depărtate". Dar nu pentru a sublinia „uniformitatea în devenire" cum era de părere G. Călinescu, ci pentru a-și găsi o cale de depășire a acestei monotonii *(op. cit.*, p. 109—110).

Credem că sfîrșitul poeziei, ca și al multora din cele evocînd copilăria, exprimă regretul după vremile și eul său de atunci și decepția față de eul de-acum închis în cușca prezentului.

Poezia citată de Cornel Regman, *op. cit.*; Aristarc (G. Călinescu) *op. cit.*, p. 696 și de Dumitru Micu, op. cit., p. 670; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 220.

188 *Spre Izvorani.* 12 aug., s.n., 1920, Călimănești. (Datarea poeziei din mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 139 este identic notată în **P.Ag.S.** (1923), exemplarul personal.

Gîndirea, I (1921), nr. 12, 15 oct., p. 217, cu însemnarea „Florica, august 1920".

În mss. 5075, v. 2 Și-ntr-un tunel de *umbre opace* (corectat în forma definitivă din **P.Ag.S.**, 1923)

„ „ „ v. 8 Sub sarica frunzoasă *ca* gîrboviți ciobani.

Cristian Livescu scoate în evidență desăvîrșirea tehnică a poeziei: prăvălirea timpului este stăvilită prin pregnanța priveliștii reale, transfigurată în idealitate și prin puterea afectivității ce creează iluzia „timpului regăsit" în eternitate. *(op. cit.*, p. 105)

Al. Dima atrage atenția asupra familiarizării și naturaleții cu care Ion Pillat folosește imagini folclorice dînd ca exemplu versurile: *„Căsuțele răzlețe din satul Izvorani/ Mici capre cățărate pe-o rîpă de lumină"*. (Al. Dima, *Arta populară și relațiile ei...* p. 265.)

Am adăuga dezinvoltura cu care Ion Pillat alătură termenilor de mai sus, comparații inspirate de arta universală: *„Și — arătări din țară în stampe japoneze"* — Poezie citată de Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 70 și p. 132.

189 *Pădurea din Valea Mare*. 30 aug., s.n., 1920, Cîmpulung. (Datarea din mss. 5075 p. 140, B.A.R.S.R., repetată în **P.Ag.S.** (1923) exemplarul autorului. *Gîndirea*, I (1922), nr. 21, 1 mar., p. 391 cu nota „Florica, 1920". În *Gîndirea*, FLORICA, **P.Ag.S.** (1923), **P.Ag.S.** (1936), v. 6... des*fereci*.

În mss. 5075, v. 12 *Cînd* frunzele cu glasul dumnezeesc al mării.

Citînd din poezie versurile: *„O simți deodată toată cu o cutremurare,/ Cum stăpînește peste micimea ta de om"* și: *„Înveți uimit să intri în codri ca-n biserici"*, Ion I. Cantacuzino observă că pentru Ion Pillat sentimentul naturii e metafizic, cuprinzînd înțelesul naturii nu înfățișările ei descriptive *(op. cit.*, p. 572).

În ultimile trei strofe ale poeziei, pe care le reproduce ca atare, Cristian Livescu arată din nou procedeul poetului de a decanta priveliștea reală, recreind-o imaginar într-o viziune poetică ireală și unică în care intervine ca un corolar — deslipirea de timpul real și intuirea în schimb a timpului absolut, esențial. În acel moment al „opririi", efemerul și eternul sînt cuprinse totodată *(op. cit.*, p. 102—103).

Adrian Anghelescu nuanțează ideea: „sentimentul naturii va îmblînzi pe acela al neliniștii față de fragilitatea și efemeritatea vieții". (Adrian Anghelescu, *op. cit.*, p. XXVIII.)

190 *Cucul din Valea Popii*. 14—20 aug., s.n. 1920, Călimănești. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 135 la fel ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului).

În *Gîndirea*, I (1921), nr. 10, 15 sept., 183 cu nota „Florica, 1920".

În mss. 5075, v. 9 *Dar el pe cînd în cale* se roagă la toți sfinții

„ „ „ și *Gîndirea* v. 11 *Și-n* luminosul cîntec...

„ „ „ „ v. 12 *În calea*-ntineririi...

Constantin Ciopraga discerne în „luminosul cîntec de cuc" din *Valea Popii* și în *Pădurea din Valea Mare* repetarea unor amintiri de altădată „oglinzi ale trecutului", reflectînd etape biografice *(op. cit.*, p. 164).

Versul *„În zori ca poterașii din văi șirag ies plopii* îi dă prilej lui Al. Dima să facă observația că „viața haiducească întocmai ca păstoritul va fi utilizată ca material imagist, impunîndu-se cu stăruință unui poet ca Ion Pillat". *(op. cit.*, p. 267).

Poezia citată de Aurel Rău, *op. cit.*, p. XXI, Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 467 și Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 130.

Prin această poezie, Cristian Livescu continuă să completeze ansamblul de „concepte ale imaginarului" la Ion Pillat. De data aceasta atmosfera în care se produce iluzia „timpului regăsit" — suspendat în eternitate ca o nestemată — nu mai este amurgul, ales tocmai pentru tainicile sale umbre, ci momentul răsăritului de soare. Spectacolul izbucnirii uluitoarei sale incandescențe „năruie uzura timpului". Prin intermediul acestei priveliști, recreate în imaginație, în afara timpului, poetul vrea cu disperare să rețină clipa perisabilă. „Peisajele interiorizate împreună cu exacerbarea memoriei sînt cele două procedee preferate de Pillat în defensiva sa în fața alertității temporale" *(op. cit.*, (p. 105—106).

191 *La zăvoi*. 14—16 aug., s.n., 1920, Călimănești. (Poezie datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 134, identic ca în **P.Ag.S.** (1923) exemplarul autorului.

Flacăra, VII (1922), nr. 13, 4 mar., p. 193; *Izbînda*, București, IV (1922), nr. 1087, 13 mar., p. 4.

În mss. 5075 v. 8 A razei *ce apune* pe-*un cer aprins de mac* (șters și înlocuit în mss. cu: *cerul porumbac*

„ „ „ v. 15 *Ca el imprevizibil* mă naște viitorul (șters și înlocuit în mss. cu. *nebănuit ca dînsul*

Căutînd la rîndul său să descifreze reperele „universului poetic a lui Ion Pillat", Constantin Ciopraga îl asemuie lui Mihai Sadoveanu, în sensul că și Pillat, la fel ca Sadoveanu confruntă peisajul din prezent cu cel din amintire. El găsește pe bună dreptate că la baza meditației *La zăvoi* stă ideea dialectică heraclitiană a eternității naturii nicicînd aceeași ci în continuă mișcare și schimbare *(op. cit.*, p. 164—165).

Poezia de mai sus exemplifică constatarea lui Cornel Ungureanu și anume: *„Pe Argeș în sus* este cartea care stabilizează în lirismul lui

Ion Pillat tema *oglinzilor, a ecoului, a dublului.* Locurile îl oglindesc pe poet, îi aduc în față vîrstele de altădată, ecourile, așa cum în versurile de mai tîrziu o vor face interioarele *(op. cit.*, p. 275—276).

192 *În luncă.* 23 aug., s.n., 1921, Cîmpulung. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 190, unde este notat „la Florica, 1920", localizîndu-se astfel peisajul în lunca Argeșului. În vol. **P.Ag.S.** (1923) autorul însemnă că a terminat poezia la Cîmpulung.

În *Gîndirea*, I (1922), nr. 19, 1 feb., autorul ține să repete nota: „Florica, 1921".

Ea este citată de Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 471.

Ultimile poezii ca și *În luncă* amintesc de paralelismul care s-a făcut între pastelurile lui Alecsandri, asemănătoare *Anotimpurilor* descrise de muzica lui Vivaldi și între „peisajele sufletești" ale lui Pillat, sugerînd nostalgia concertelor pentru pian ale lui Rahmaninov, exprimată cu mai multă reținere și discreție.

Judecata clară a lui Tudor Vianu fixează limitele comparației, conturînd asemănările și deosebirile dintre cei doi poeți, decretînd că ceea ce îi apropie este tipul lor sufletesc comun în stare să zăgăzuiască crizele și zguduirile sufletești și să-și impună o „dominantă armonie lăuntrică" *(op. cit.*, p. 71—73).

Vezi: Eugen Lovinescu, *op. cit.*, p. 93; Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 471 și Roxana Sorescu *(Măștile melancoliei...)*.

193 *Parcul Goleștilor.* 19 sept. , s.n., 1920, București. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 136, la fel ca în **P.Ag.S.** (1923), exemplarul autorului. În *Gîndirea*, I (1922), nr. 22—23, 15 mar. — 1 sept., p. 407, în vol. **P.Ag.S.** (1923) și în vol. FLORICA poezia este intitulată *În Parcul Goleștilor*.

În mss. 5075 și *Gîndirea*, v. 2 *Suflate ca altare* în aur prea curat,
" " " " v. 3 *Ca* sălciile...

În vremea copiilor Brătianu, conacul locuit de cei patru frați Golești Nicolae, Radu, Alexandru și Ștefan — luptători consecvenți în revoluția de la 1848 — era plin de farmec. La intrarea în curte în casele mici, scunde și albe, învăluite de iederă, cu iarba proaspătă și boschete de flori în față, locuiau primii trei frați, împreună cu nepoții lor, Racoviță. Parcul și păduricea de brazi erau despărțite de aleea ce ducea la casa cea mare în care trăiau Ștefan, mama sa Zinca și fiica acesteia Anica Racoviță. Pe cerdac atîrnau perdele de begonii și glicină iar pe pervaz se înălțau mușcate. În fotelurile mari de paie se citea, se broda și se vorbea încetinel toată ziua. Salonul mare, cu canapele și

jeturi de mahon tapițate cu catifea roșie, era străjuit de numeroase portrete printre care ieșeau în evidență cele ale lui Radu și Dinicu Golescu în caftan și işlic avînd între ele portretul Zincăi strălucind de tinerețe cu samurul din păr prins cu stele de briliant, rochia „empire" decoltată și un trandafir pe umăr. În sufrageria mare erau uneori treizeci de oaspeți la masă. La etaj se afla o cameră imensă unde dormeau toți nepoții și două odăi mai mici ale nepoatelor.

De aici copiii Brătianu și cei ai Goleștilor plecau în trăsuri la Curtea de Argeș, unde, la refacerea bisericii lui Neagoe Basarab, lucra atunci Leconte de Nouÿ. La umbra bătrînilor copaci se desfăceau coșurile cu merinde, prăjituri și fructe la care se adăuga o mămăligă mare și porumb fiert adus de celebrul arhitect, și se bea apă proaspătă din fîntîna lui Manole. Șarade, toasturi hazlii, discursuri caraghioase puneau la același nivel pe cei bătrîni cu cei tineri. (Sabina Cantacuzino. *Din viața familiei Brătianu*, Editura Universul, București, 1933, p. 50—52).

„Viața aceasta — înspre apusul ei — o mai apucaseră și copiii Pillat. Dar în 1920 casa era ruinată, grădina părăsită, deschisă pentru trecere, și mormîntul lui Dinicu Golescu părăginit." (Sabina Cantacuzino, *op. cit.)*

Poezia lui Ion Pillat își are izvorul de inspirație într-o realitate trăită intens odinioară, abolită și absorbită de timp dar a cărei amintire bîntuie sufletul poetului.

În pastelurile lui Pillat de pildă, în *Parcul Goleștilor*, natura, motiv concret, creează motivele abstracte ale trecutului, amintirii și tradiției. (Ion I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 572.)

Criticului Cornel Regman, ritmul poeziei, sentențiozitatea sa îi deșteaptă imaginea unui dans desuet profund trist *(op. cit.*, p. 697).

Citind prima strofă a poeziei, Cristian Livescu descoperă că ambianța evocată este creația proprie visării poetului, natura devenind o catedrală „oblăduind reveria". *(op. cit.*, p. 209).

Poezia citată de Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 110.

194 *Lumina, iarna.* 15 august, s.n., 1921, Cîmpulung. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 188, identic ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul poetului). *Flacăra*, VII (1922), nr. 16, 25 mar., p. 241, unde la sfîrșitul poemului se află însemnarea „La Florica, 1921".

În *Flacăra* v. 7 De ramurile joase lumina joacă...

Nicăieri ca în poezia *Lumină iarna* presentimentul morții nu este sugerat cu mai multă înfiorare. Începînd cu o comparație între Alecsandri și Pillat, Ovidiu Papadima îi dezleagă cu o extremă sensibilitate, înțelesul. Transparența și simplitatea primelor versuri sînt doar „o

cursă întinsă cetitorului credul. Căci Ion Pillat trece încet, dar cu certitudine spre miezul inedit al poeziei: imaginea fin nuanțată pictural, a luminii care joacă „goală" în acea zi numai pentru poet și pentru creatorul ei. „Și deodată tocmai în această feerie tonică a luminii, presentimentul morții. E atît de adînc încît ia, în chip cu totul firesc, o expresie folclorică, mai ales în ultimul vers al poeziei: *„Crrra... trece pe sub soare vîslind întîiul corb/ A stat din joc lumina, pe brînci se face mică.../ Crra... stolu-ntreg și-n umbră rămîn privind cu frică/ Trei picături de sînge pe-o ramură de sorb"*.

Trei picături de sînge, semnul morții din basme, semnul trecerii fără iertare a timpului către sfîrșit, vestit chiar prin jocul de amiază al luminii, care iarna se va face iute seară și va pieri"...*(op. cit.*, p. 150—151).

Poezia citată de Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 165 și de Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 471—472.

195 *Biserica lui Horia*. 27 aprilie, s.n., 1921, București, ultima strofă scrisă în anul 1923. (Poezia a fost datată în **P.Ag.S.**, [1923], exemplarul autorului.) *Lamura*, IV (1923), nr. 4, ian., p. 180; *Patria*, V (1923), nr. 74, 8 apr., p. 2; *Universul*, LI (1934), nr. 324, 26 nov., p. 3.

Pentru Cristian Livescu poezia *Biserica lui Horia, pribeagă lîngă Argeș, văduvă printre duzi*, este de asemenea o *inscenare*. Evocîndu-i trecutul, poetul pătrunde într-un mod de a fi „mai plenar și mai autentic". *(op. cit.*, p. 110).

Am asocia poemul cu cele dedicate *Floricăi*, și *Mormîntului bunicului*. Biserica uitată, înecată în frunze, prinsă în plasa verde a vegetației, năpădită de rîndunele, granguri și furnici are sufletul credinței care a înălțat-o contopit în palpitarea continuă a naturii.

196 *Căsuța din copac*. 12 aug., s.n., 1921, Cîmpulung. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 185, la fel ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului.)

Gîndirea (1922), nr. 2, 1 mai, p. 25. În mss. 5075 și în *Gîndirea* poezia este însoțită de nota: „Florica, 1921".

În mss. 5057 și *Gîndirea* v. 11 *Tu, ce nu ești legată* prin grele temelii.

Poeziile *Cireșul, Căsuța din copac, Casa din deal, Cămara de fructe, Odaia bunicului, Ochelarii bunicii, Capela, Odihna tatii, Comoara* sînt inspirate de copilărie. Începînd cu Eugen Lovinescu și continuînd cu Tudor Vianu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Micu, Ovidiu Papadima, Constantin Ciopraga, etc. etc., s-a observat că pentru Ion Pillat ciclul *Florica* nu înseamnă numai revenirea la pămîntul țării, dar mai ales la

ambianța copilăriei. Sentimentul familial, peisajele și interioarele îndrăgite îi vorbesc într-o limbă a sufletului iar dorul de vremurile copilăriei îi adîncesc nostalgia trecerii timpului. Poeziile nu rămîn însă la simple evocări paseiste, căci acestea transcend și se sublimează în cristale de artă.

Ovidiu Papadima observă că în anul 1923 Ionel Teodoreanu debutase cu *Ulița copilăriei*, iar doi ani mai tîrziu începea *Medelenii* și constată că și Teodoreanu și Pillat „revin la amintirile copilăriei, spre a se regăsi pe sine" dar atrage atenția că Pillat, prin intermediul acestora, intră în legătură cu strămoșii *(op. cit.*, p. 67—68).

Cornel Ungureanu accentuează ideea că Ionel Teodoreanu nu apelează la memorie ci creează fictiv o lume a copilăriei. „Nici Camil Petrescu, nici Hortensia Papadat-Bengescu care au adus transformări esențiale romanului românesc nu sînt „îndatorați lui Proust [...] mai degrabă obsesia decît memoria arhitecturează romanele acestor doi mari scriitori [...] O memorie a vîrstei inocente poate să aibă Ion Pillat, unul din posibilii proustieni ai literaturii noastre [...] În cîteva din piscuri, opera sa este guvernată de puterea omniprezentă a memoriei. Ion Pillat poate avea *religia copilăriei* ca țară a imaculării" *(op. cit.* p. 258 și p. 259).

Adrian Anghelescu adîncește în continuare comparația între Ion Pillat și Proust dar introduce nuanța care-i deosebește: pentru Pillat mesajele trecutului, ale anilor copilăriei și adolescenței au un conținut simbolic și un cod secret. (Adrian Anghelescu: *op. cit.*, p. XIV, p. XVII).

Cristian Livescu distinge scopul diferit al incursiunii în timp la cei doi scriitori în sensul că Proust, romancierul „decupează memoria, o scenarizează în funcție de percepția prezentului" în timp ce pentru poet „tehnica reîntoarcerii zilelor pierdute rezidă în constanța decorului și în incitarea visului astfel ca, printr-un exercițiu la îndemînă, să capete acces la anterioritatea nu neapărat trăită ci mai ales imaginată într-o ambianță de cult" [...] Criticul caracterizează „o primă trăsătură a pillatismului, transductivitatea temporală [...] Timpul ajunge să fie «tradus» de imagine, dizlocat de aceasta, anulat în cele din urmă. A vedea «demultul» în zona albastră a depărtării" — iată năzuința poeziei lui Pillat, traversînd o lăuntricitate plină de latențe senzitive, acumulate în copilărie, ce se vor neapărat descătușate". *(Poezia lui Ion Pillat. Conceptele imaginarului...* p. 13)

197 *Casa din deal*. 23—24 aug. s.n., 1920, Călimănești. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 138, la fel ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului.)

În *Gîndirea*, I (1921) nr. 15, 1 dec., p. 271, la sfîrşitul poeziei nota: „Florica, august, 1920".

În mss. 5075 şi *Gîndirea*	v. 9 În *Fiecare* odaie dezvăluiam cu frică	
„ „ „ „	şi **P.Ag.S.** (1923):	v. 10 Alt gînd *din al ei* suflet curat...
„ „ „ „	şi **P.Ag.S.** (1923):	v. 12 *Îmi încăpea pe-atuncea* în inima mea mică.

Prin versurile: *Şi miresind o floare de tei, o lămîiţă/ A cantalup, a lisă de chitră, a şerbet,/ În fiece odae desvăluim cu frică/ Alt gînd din al ei suflet curat şi românesc...*/ Dumitru Micu remarcă rolul senzaţiilor olfactive în crearea impresiei de paradis şi revelă talentul poetului de a sugera mirosurile „ceea ce adaugă simbolismului său încă o dimensiune" *(op. cit.*, p. 472).

Poezie citată de G. Călinescu, *op. cit.*, p. 776; N. Manolescu *Lecturi infidele*... p. 134.

198 *Cămara de fructe*. 12–13 aug., s.n., 1921, Cîmpulung. (Poezie datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 186, la fel ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului).

Gîndirea, I (1922), nr. 20, 15 feb., p. 371; *Falanga*, I (1927) nr. 14, 12 feb., p. 2, la sfîrşitul poeziei cu nota: „Florica, 1921". În mss. 5075 în josul p. 186 specificat de asemenea „La Florica".

În mss. 5075 şi *Gîndirea*	v. 10 Din *dintr-o* mie şi una nopţi mă-nchin
„ „ „ „	v. 12 Şi tămîioşi *a căror dulceaţă te omoară*.

Cămara de fructe este una din cele mai des citate dintre poeziile lui Ion Pillat. Tudor Vianu şi George Călinescu au văzut în poezie splendida reprezentare a unei naturi moarte. Tudor Vianu a accentuat însemnătatea influenţei picturii asupra poeziei lui Ion Pillat: „S-ar putea crede că el nu vede natura decît prin prisma artei, cu nişte priviri educate în şcoala pictorilor. Aspectele firii nu apar în poezia lui Ion Pillat decît după ce închipuirea sa le-a dat forma unui tablou şi tehnicile picturii devin ale poeziei lui. Regăsim de pildă natura moartă ca în bucata *Cămara de fructe* unde piersicile de jar, smaragdele cu miezul de rubin al pepenilor şi tămîioşii galbeni se unesc în armonii complementare ca în pînza unui maestru" *(op. cit.*, p 76).

George Călinescu nu a considerat opera lui Ion Pillat în sine, prin ceea ce are original şi unic, ci mai degrabă ca o transparenţă a operelor altora şi a comentat astfel poezia: „Fructele savuroase îndeosebi sînt căutate (nu fără a urma pilda lui Verlaine şi a lui Samain) dar în

tonuri mai proaspete, locale, într-o lirică a bucătăriei şi a cămării cu ceva de pictură flamandă". *(op. cit.*, p. 775).

Dumitru Micu depăşeşte interpretarea vizuală, dovedind că „Priveliştile obiective nu rămîn aşadar ceea ce sînt, ele se umplu de conţinut sufletesc, intră în alcătuirea unei lumi constituite în planul ficţiunii. *Cămara de fructe* este pentru copil *raiul* a cărui uşă o deschide cu frică." Aducînd ca exemple versuri din *Castanul cel mare* şi *Cireşul*, criticul afirmă: „Fără doar şi poate Ion Pillat este cel mai mare poet al roadelor din întreaga istorie a literaturii române" *(op. cit.*, p. 469).

Pentru Cristian Livescu, fructele arzînd în propriul lor parfum şi culori înflăcărate, simbolizează mistuirea purificatoare a unor elemente ale naturii ce şi-au îndeplinit menirea, în care „viaţa se stinge în aşteptarea altei vieţi". „Ciclul rodniciei al *Creaţiei* adevărate înseamnă pentru poet o autenticizare şi scopul final al existenţei în care ar dori să se simtă integrat. Amintirea opune fiinţei corupte de cotidianitate, copilăria ca vîrstă a purităţii. Dar în momentul cînd totul capătă fastul unei ceremonii iniţiatice... vraja se stinge brusc. Depăşirea umanului nu reuşeşte lăsînd în urmă regretul unei revelaţii mărginite" *(op. cit.*, p. 91–92).

Poezie citată de Cornel Regman, *op. cit.*, p. 696 şi Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 96, idem *Lecturi infidele*, p. 134; Z. Ornea, *op cit.*, p. 579; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 220.

199 *Odaia bunicului*. 16 aug., s.n., 1921, Cîmpulung. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 189, cu localizarea: „La Florica", are aceeaşi dată în **P.Ag.S.** (1923).

Almanahul ziarului Adevărul şi Dimineaţa, 1934, p. 62.

Ov. S. Crohmălniceanu observă că în poeziile din **P.Ag.S.** nu numai peisajul e contemplat cu sentimentul prelungirii trecutului în prezent ci şi obiectele casnice care au fiecare „o istorie constituind un depozit memorial" *(op cit.*, p. 110).

Dumitru Micu interpretează de asemenea: „deoarece timpul este abolit la Florica totul e cum *era*". Oamenii dăinuiesc în lucruri. (D. Micu, *op. cit.*, p. 468.)

Cornel Ungureanu îl imaginează pe poet „plimbîndu-se prin conac şi păşind astfel în istorie. El presimte în poezie existenţa unei fiinţe străine a unui dublu zîmbind ermetic printre amintiri. Poezia *Odaia bunicului* intră şi ea ca şi altele în atmosfera poemului *Casa amintirii* scris în tinereţe," unitatea lor purtînd forma fundalului ba chiar substanţa unui roman a cărei acţiune ar fi reverberată nu numai de peisaje dar şi de lucruri. (Cornel Ungureanu, *Poezia, nemărturisită aventură* în *Contextul operei* .. p. 89.)

Cristian Livescu remarcă şi el: „unda ironică pe care poetul o strecoară cu mare efect, realizînd o distanţare inexistentă în celelalte poeme din PE ARGEŞ ÎN SUS“ *(Introducere în opera lui Ion Pillat*, p. 111).

Poezia citată de Aurel Rău, *op. cit.*, idem *Un virtuos al emoţiei: Ion Pillat*, p. 9—10; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 577.

200 *Ochelarii bunicii.* Florica, Predeal, 3 martie, 1925. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 220 a fost publicată în anul 1926, în vol. FLORICA.)

În această poezie ca şi în cea precedentă, Cornel Ungureanu găseşte evocat miraculosul lumii „de altădată, cea sanctificată iar tensiunea ei interioară izvorăşte din conştiinţa paradisului pierdut“. În timp ce în PE ARGEŞ ÎN SUS peisajele există sub semnul eternităţii, interioarele sînt „locuri sacralizate de existenţa celor de altădată, a bunicilor de pildă...“ Reconstituirile pillatiene în care obiectele şi ceea ce semnifică ele sînt supuse interogaţiei (interogaţia fiind cuprinsă în confruntarea temporală), lasă loc unui zîmbet amar, unei retrospective ironice“ *(op. cit.*, p. 88—89). Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 223.

201 *Capela.* 13 aug., s.n., 1920, Călimăneşti (Poezie datată în mss. 5075. B.A.R.S.R., p. 220, la fel ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului), *Flacăra*, VII (1922), nr. 24, 16 ian., p. 379.

În mss. 5075 v. 6 Şi cînd lumina *sboară* prin aurite ganguri (corectat în forma definitivă din **P.Ag.S.** 1923).

„ „ „ şi *Flacăra:* v. 9 *Toţi* trandafirii-n floare întreabă *după tine.*

Dumitru Micu revelă darul lui Ion Pillat de a amesteca senzaţii de ordin diferit pentru a scoate în evidenţă exuberanţa vieţii. În poezia *Capela* deznădejdea de a-şi şti bunica îngropată sub lespezile reci este risipită de spectacolul zăvoiului inundat de soare, de zumzetul cîmpului fremătînd în lumină şi pădurea mişunînd de vietăţi *(op. cit.*, p. 473).

Atragem atenţia însă că sfîrşitul poeziei este iremediabil melancolic. Ultima strofă evocă ziua îngropării, cu livezile acoperite de zăpadă, strălucind ca sub raze îngheţate de lună. Poetul are previziunea lumii de la Florica dispărînd în uitare, în timp ce Capela (mormintele) rămîn pe „dealuri de zăpezi“.

202 *Odihna tatii.* Dorohoi, 15 feb., 1926. (Poezia datată în mss. 5075 B.A.R.S.R., p. 221 a fost inclusă în volumul FLORICA (1926) şi apoi în toate reeditările volumului **P.Ag.S.).**

Universul literar, LIII (1927), nr. 4, 23 ian., p. 52.

Despre motivul inspiraţiei acestei poezii, Ion Pillat mărturisea: „Nu numai mormîntul şi casa, ci tot dealul de la Florica, participa la viaţa postumă a bătrînului Brătianu. Cutare drum sau potecă îi mai păstra urmele, cutărei bănci rustice sub castan i se mai zicea de copii «odihna tatii» — căci îi plăcea altădată, urcînd pe vîrful dealului, să stărue puţin în faţa priveliştei minunate“. (Ion Pillat. *Mărturisiri...* p. 266.)

Dumitru Micu revelă faptul că plimbarea poetului, împreună cu fiica sa în locuri cutreierate odinioară de bunicul său cu altă copilă, bunica fetei sale, constituie prilejul unei „trăiri simultane în trecut, viitor şi prezent, adică în predecesori, în urmaşi şi în sine însuşi“. *(op. cit.*, p. 465).

Poezia citată de Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 69; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 224.

203 *Străinul.* 29 iulie, s.n., 1921, Cîmpulung. (Poezia datată în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 185 la fel ca în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului). *Gîndirea*, II (1922), nr. 3, 16 mai, p. 53. În mss. 5075 la fel ca în *Gîndirea* la sfîrşitul poeziei se află nota: „Florica, 1921“.

În mss. 5075, *Gîndirea* şi **P.Ag.S.** (1923) v. 8 Şi vrr... un sbor de *grauri*

„ „ „ „ v. 12 Că *asta* e Florica .

Dînd ca exemplu poezia *Străinul*, Alexandru Dima demonstrează felul în care Ion Pillat transformă descriptivismul pastelului transfigurat de amintire şi astfel interiorizat. (Al. Dima, *Aspecte şi valori ale poeziei lui Ion Pillat...* p. 255)

Lui Dumitru Micu poezia îi sugerează peisaje diafanizate, scăldate într-o lumină de vis. (op. cit., p. 471).

Pentru Cristian Livescu poezia are o valoare emblematică. El remarcă paralela dintre sensibilitatea rece, muzeală a celui înstrăinat de matcă şi plinul sufletesc al celui comunicînd la modul vizionar cu trecutul fără margini *(op. cit.*, p. 80—81).

Poezia evocă de fapt chiar cele două ipostaze ale sufletului celui ce-o scrie. Este vorba de revenirea *Călătorului*, a fiinţei blazate desfătate şi obosite de multiplicitatea meleagurilor străine şi trezirea bruscă pe care-o provoacă regăsirea de sine, odată cu revederea peisajului şi ambianţei natale. Răscolirea acestui „dor tîrziu“ face să izbucnească

retrospectiva timpului care a trecut și amintirea reaprinde inima celui ce a revenit.

În același sens, prin versul *„Și vrr... un zbor de vrăbii zbucnește dintr-un gard"*, Dumitru Micu deosebește metonimia „tremurului stîrnit în suflet de țîșnirea unui stol de vrăbii, care poate fi implicit, zborul timpului". *(op. cit.*, p. 472). Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.;* p. 224.

204 *Comoara*. Florica, 23 oct., 1924. (Poezia are datarea însoțită de autograful autorului în mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 218 și a fost inclusă în volumul FLORICA (1926) și apoi în toate reeditările volumului **P.Ag.S.**) *Gîndirea*, IV [1923], nr. 6, 1 ian., p. 186; *Adevărul literar și artistic*, VIII (1927), nr. 322, 6 feb., p. 5.
În *Gîndirea* v. 6 Se suie în *spirală în mîndră teorie.*

Într-una din conferințele sale despre *Florica, Via și casa Brătienilor*, Ion Pillat evoca astfel peisajul descris în poezie: „Dealul de la Florica, văzut din lunca Argeșului, nu știu de ce îmi cheamă în minte chipul unui urcior mare de lut ars și smălțuit așa cum îl cresc pe roată olarii ținutului. În liniile sale pure și totuși puternice, pămîntul a păstrat parcă întipărite urmele voinței ce l-a frămîntat și l-a stăpînit odată. Nimic aici nu e lăsat întîmplării: pădure, vii, pomi roditori, fînețea și poezia locului îi hotărăște de asemenea utilitatea bine chibzuită și buna gospodărire. Ca și în arta noastră populară, utilul și frumosul departe de a se exclude, se unesc într-o creație de înaltă valoare etnică, de o românească și veche rezonanță.

Florica pentru mine rămîne indisolubil legată de trecut. Amintirea care o învăluiește n-are însă nimic personal în ea — e amintirea în sine desbărată de orice contingență a zilei de azi. Trecutul a dăruit-o istoriei; poezia n-o poate reda decît legendei..." (Ion Pillat, *Florica, Via și casa Brătienilor*, Ed. Informația zilei, București, 1944, p. 5.)

Înțelesul poeziei e dezvăluit, în parte, de Ion Pillat. *Comoara* concentrează încărcătura sentimentală dată de priveliștea dealului de lîngă lunca Argeșului, asemuit unui urcior plămădit de Creațiune și plin de esențele unor existențe. Legătura dintre poet și pămîntul natal este indestructibilă. El se închipuie redevenit copil desmierdînd cu genele dealul prefăcut într-un ou încondeiat, ținut în palmă.

Cristian Livescu dilată semnificația poeziei, inspirîndu-se din metoda lui Bachelard, pentru care „Realul străbate mai multe stadii metaforice, incitat de fizica imaginarului ca «motor» al fantasticului transcendental, pentru a se consuma apoi în simboluri în virtutea unei cazuistici arhetipale". Schema după care se dezvoltă interpretarea pornește de la „trei simboluri reaductibile la același arhetip: *pămîntul natal* (dealul) din care s-a plămădit urciorul (imagine derivată), *puterea-făptură a fertilității* și în sfîrșit *oul* (perfecțiunea increată) — în palma copilului care se vrea reinclus, în indistinctul cosmogonic — arhetipul unificator fiind *Pămîntul-Mamă, Comoara* — în limbaj metaforic.

Pentru critic versurile: *„Și m-am zărit atuncea sub bolțile de vii / Copil ducînd la gură un strugur de rugină/"* schițează „gestul ispitei" care apare ca o forță malefică „împiedicînd ofensiva imaginarului spre desăvîrșire". *(Poezia lui Ion Pillat, Conceptele imaginarului*, p. 14.)

În schimb Dumitru Micu găsește că versurile: *„Și mă păli deodată durere-așa haină / Că îmi scăpă din mînă comoara și pieri/"*, exprimă emoția regăsirii copilăriei „dătătoare de inefabile înfiorări" *(op. cit.* p. 467); Aurel Rău, *Un virtuos al emoției, Ion Pillat*, p. 183; idem, *Ion Pillat. Poezii. Prefață și Antologie...*; Al. Piru, *Poezia lui Ion Pillat...* p. 26).

205 *Adio la Florica.* 3 aprilie, s.n., 1921, București (Datarea poeziei din mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 140 este identică în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului) *Flacăra*, VII (1922), nr. 31, 4 aug., p. 493.
În mss. 5075, v. 9 O surugiu *te*-oprește!...
" " " v. 13 *Oprește-ți* caii-n spumă...
" " " v. 29 *Pe ochii mei lăsa-voi să cadă grele pleoape*
" " " v. 30 *Ca să găsesc în mine Florica de demult*
" " " v. 31 *Cu Argeșul ce-și mînă murmurătoare ape*
" " " v. 32 *Cu crîngu-n care cucul de-atunci tot îl ascult.*

Titlul *Adio la Florica* pare a fi fost inspirat de poeziile scriitorilor romantici ai generației de la 1848 închinate ruinelor unor cetăți-vestigii ale unui trecut glorios. Contemplarea lor era un mijloc de exaltare patriotică și întărire sufletească. Pillat împrumută formularea romantică înainte de a părăsi meleagurile iubite dar ideea poemului său poate fi asociată în același timp cu poezia lui M. Eminescu *O rămîi*. Pentru Pillat însă trecutul nu rămîne ireversibil ca pentru marele său înaintaș. Părăsirea locurilor natale este doar formală, deoarece zilele fericite ale copilăriei sînt toarse și rămîn înfășurate ca un cocon în sufletul său.

Constantin Ciopraga consideră poezia o piesă de antologie, în care accentul nu este pus pe descrierea naturii ci pe evocarea nostalgică dar discretă a trecutului idealizat. „Elementul nou al descripțiilor pillatiene este în confruntarea peisajului din prezent cu cel din amintire, într-o comparație continuă ca la Sadoveanu" *(op. cit.*, p. 164—165).

Mircea Tomuş afirmă că poeziile *Străinul*, *Comoara* şi *Adio la Florica* formează epilogul excursului liric complex şi unitar desfăşurat în volumul PE ARGEŞ ÎN SUS *(op. cit.*, p. XXI–XXII).

Poezia, pentru Cristian Livescu, ilustrează „magnetismul trecutului" şi această precedenţă paradisiacă se confundă cu imaginea *dealului*, a colinei ca substitut al arhetipului matern. „Avem de a face cu o întreagă paradigmă, în care nostalgia timpului dinainte devine echivalent al matricei autohtone prin intermediul priveliştei deluroase feminizată: *„O surugiu opreşte, Stai locului Trăsură! / Prin plute seculare se văd cu ochiul plîns/ Sporind pe ceruri dealul în flori ca o ramură,/ Ce-n poala lui lumina trecutului a strîns/" (Conceptele imaginarului...)*

Poezia citată de Aurel Rău, *op. cit.*, p. XXIII; idem *Un virtuos al emoţiei: Ion Pillat...* p. 189.

Trecutul viu

În **E.D.II,** ciclul a fost alcătuit din poeziile: *Jucării*, *Copilul de-odinioară*, *Septemvrie I*, *Septemvrie II*, *Septemvrie III*, *Cina cea de taină*, *Toamnă*, *În cramă*, *Aci sosi pe vremuri*, *Acuarelă*, grupate în **P.Ag.S.** (1923) sub titlul **Amintiri.** La acestea au mai fost adăugate: *Timpul*, *Înapoiere* şi *Drum în noapte*, luate din ciclul **Toamna Amintirii** din **P.Ag.S.** (B.P.T.) şi *Inscripţie pentru nucul din vie*, *Inscripţii pentru o fîntînă* care iniţial aparţinuseră volumului LIMPEZIMI şi ulterior au fost incluse ciclului **Limpezimi argeşene** din **P.Ag.S.** (B.P.T.). Poetul schimbă oarecum ordinea poeziilor din acel ultim volum după cum urmează:

206 *Copil de-odinioară*. Bucureşti, august 1916, sfîrşit la Miorcani în anul 1918. Poezia a apărut prima oară în vol. **G.Z.**, ed. Socec, 1920.

Ultimile două versuri ale poeziei sînt citate de Ion Cantacuzino — printre alte exemple — ca o dovadă a felului în care amintirile din trecut aduc reflexul copilăriei pe planul actualităţii *(op. cit.*, p. 575).

Comentînd poezia, Cristian Livescu atrage atenţia că în prima strofă evocarea toamnei şi a miresmelor de fructe coapte păstrate şi regăsite în *Casa amintirii* creează mediul propice reînnodării contactului cu trecutul. Strofa a doua închipuie defileul purificării, al sustragerii din rigiditatea imanentă care culminează cu „încopilărirea", trezirea dintr-o astfel de viaţă „cea de-odinioară". Şi criticul conchide: „dar cele mai izbutite poeme ale lui Pillat rămîn cele referitoare la momentul iniţierii în vederea reintegrării la starea începuturilor plenitudinare". *(Introducere în opera lui Ion Pillat...* p. 90).

Poezia citată de George Călinescu, *op. cit.*, p. 777.

207 *Septemvrie* (I). Bucureşti, noiembrie 1918. (Poezia a fost datată în vol. **G.Z.** (1920).

În *Însemnări literare* I (1919, nr. 44, 14 dec., p. 9, poezia e datată în anul 1918 şi este formată din 8 strofe a cîte două versuri. Ea a fost identic retipărită în volumele **G.Z.** (1918) şi **G.Z.** (1920). În **P.Ag.S.** (1923), în PASĂREA DE LUT, în **P.Ag.S.** (B.P.T.) şi în **E.D. I** poezia a fost împărţită în două, ultimile patru strofe ale primei variante au format o primă poezie intitulată *Septemvrie*, iar primele patru strofe au alcătuit-o pe a doua purtînd acelaşi titlu.

Cristian Livescu este de părere că poezia revelă felul în care Pillat „îngemănează Toamna cu Amintirea, încercînd să mistuie prezentul într-o memorie legată intim de ritmurile Naturii. Această ecuaţie vrea să contopească în spaţiul imaginar, de o parte proiecţia unei firi-disponibile-pentru-trecut, care poate comunica cu o patriarhalitate edenică şi, deci, cu ancestralul, iar pe de altă parte, proiecţia firii-disponibile-pentru-natură, care decupează din zona percepţiei imediate sau latente cadrele în stare să asigure „alunecarea", transformarea. Iată detailat mecanismul acestui proces: *„Vezi Toamna şi — Amintirea — surori divine — / Cînd una ne soseşte şi cealaltă revine/ Zadarnic cere că vremea cu anii a crescut/ În fiecare toamnă reintru în trecut./ Copilăria-mi toată dă buzna la uluci/ Cînd stă la poartă coşul cu struguri şi cu nuci/" (op. cit.*, p. 108).

Poezie citată de Ion I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 575; G. Călinescu, *op. cit.*, 777.

208 *Septemvrie*. (II). Bucureşti, noiembrie, 1918. (Poezia a fost datată în vol. **G.Z.**]1920]. Vezi nota de la poezia antecedentă).

209 *Septemvrie* (III). Toamna 1918, Miorcani. (Poezia a fost datată în **P.Ag.S.** [1923] exemplarul autorului).

Flacăra, III (1922), nr. 1, 8 dec., p. 3.

Ov.S. Crohmălniceanu încadrează astfel poeziile toamnei: „Un puternic sentiment horaţian străbate şi poezia chtonică din volumul *Pe Argeş în sus*. Pillat cîntă bucuriile simple, savurate în cadrul bucolic al peisajului natal, satisfacţiile vieţii patriarhale şi mai ales plăcerea de a gusta darurile pămîntului. Anotimpul preferat al poetului e de aceea toamna, cînd se pleacă sub greutatea ciorchinilor crengile viilor

argeșene, cînd se scutură nucii bătrîni din curtea casei părintești și cînd se umple cămara cu fructe.

La sosirea acestei sărbători a opulenței, nenumărate senzații încărcate de ecou olfactiv îl năpădesc pe Pillat. Toamna e pentru el „madeleina" lui Proust. Timpul intervine și aici ca motiv liric fundamental. Parfumurile, luminile, gustul fructelor coapte îi permit poetului să-și regăsească sufletul infantil" *(op. cit.*, p. 112).

210 *Cina cea de taină*. București, 17 ianuarie, s.v., 1919. (Poezia datată în vol. **G.Z.** [1920], exemplarul autorului).

Ion I. Cantacuzino semnalează în această poezie șirul întrebărilor revelatoare ce revin obsedant pentru a cuprinde amintirea fericirii de altădată. *(op. cit.*, p. 575).

211 *Toamnă*. Miorcani, 10 octombrie, 1919, poezie scrisă în timpul campaniei electorale. (Poezie datată în vol. **G.Z.** [1920].
Însemnări literare, XXXIII (1919), 7 dec., p. 4; *Adevărul*, XXXII (1919) nr. 10 983, 15 dec., p. 2; *Junimea literară*, XII (1923), nr. 10—11, p. 387; *Cronica* (1966), nr. 9, 9 apr., p. 8.

În *Însemnări literare*, poezia poartă data: „Miorcani, octombrie, 1919".

În toamnă, anotimpul roadelor pămîntului și spectacol al victoriei fertilității, poetul are — iluzoriu — sentimentul permanenței Creațiunii, expansiunea acestei trăiri redîndu-i certitudinea comuniunii cu strămoșii mitici. Spre deosebire de Blaga și Bacovia, splendoarea toamnei pillatiene reanimă trecutul restituit în mod efemer, de amintirile pe care ea le suscită, dar poetul acceptă, cu o blîndă resemnare finalitatea acestei plenitudini vitale retezată de oarba vremelnicie. (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 107.)

212 *În cramă*. În **P.Ag.S.** (1923) poezia este însoțită de nota autorului: „Dintr-o poezie mai lungă din AMĂGIRI, Flacăra, C. Banu ed. 1916, refăcută în dec., 1922, s.n.

Este vorba de poezia *La culesul viei* datată în volumul **A.**; București, 26—27 ianuarie s.v., 1914 și însoțită de indicația: „Ultimele două strofe revăzute și-au găsit într-o formă definitivă sub titlul *În cramă* locul potrivit în volumul *Pe Argeș în sus*.
Cugetul românesc (1923), nr. 2, febr., p. 123.

Deosebirile dintre prima strofă a poeziei *În cramă*, deci penultima, strofă din poezia *La culesul viei* sînt următoarele:
În **A.** v. 29 (1) *Vin sporesc prelung răsună goarnele de vînători.*
" " v. 30 (2) *Dar se potolesc cu-ncetul — Doarme tot acum — Ascultă*
Celelalte versuri păstrează forma din prima versiune.
Poezia citată de Constantin Ciopraga (în *op. cit.*, p. 166).

213 *Timpul*. Poezie nedatată, cu care se sfîrșește vol. **P.Ag.S.** (1923). În **P.Ag.S.** (B.P.T.) inclusă în ciclul **Toamna amintirii.**
Cugetul românesc (1923), nr. 1, p. 18—20.

214 *Chemare*. Catrenul este prescurtarea ultimei strofe din *Templul meu*, poem scris la Florica la 14 iunie 1910. A fost publicat în vol. **A.** unde autorul dă următoarele lămuriri: „Republicată cu prea mici modificări în *Întoarcerea* (1927) și anume în **Casa amintirii.** În **ED.I** *Templul meu* a rămas inclus aceluiași ciclu.

Prima variantă a strofei suna astfel:
În **A.** v. 12 (1) *E* casa bătrînească sădită printre nuci
În **A.** v. 13 (2) *Pe un* vîrf de deal. *În* toamnă, *pe* gardul de uluci,
" " v. 14 (3) Atîrnă-n *grape grele*, dulci struguri și-n vii
versul 4 este cu totul nou.

215 *Înapoiere*. 1910. Poezia datată în vol. **ÎN,** exemplarul autorului, unde este însoțită de nota: „Partea întîia a fost trecută de sine stătătoare la *Pe Argeș în sus*, vezi ed. definitivă din Bibl. p. toți". Amintim că partea a doua a poeziei a fost publicată în **ED.I** cu titlul: *Întoarcere*, fiind repartizată la ciclul: **Casa amintirii.**

Regăsim peisajul familiar, derulat în fața ochilor din fuga trăsurii — motiv adesea întîlnit în poeziile lui Ion Pillat.

216 *Jucării*. Miorcani 11—14 sept. 1918. (Poezie datată în vol. **G.Z.** [1920]). În *Letopiseți*, I (1918, ian., 1919), nr. 5—6, 20 dec., p. 1, poezia poartă data: 11—13 sept. 1918. *Citiți-mă*, I (1922), nr. 2, ian., p. 87—89; *Aurora*, București, VII (1927), nr. 1848, p. 3.

Selectată din vol. **G.Z.** şi adăugată volumului **P.Ag.S.** (1923) la ciclul **Amintiri,** poezia nu a fost inclusă în volumul FLORICA, dar în **P.Ag.S.** (B.P.T.) ea a fost trecută la ciclul **Trecutul viu.**

În *Letopiseţi*, *Citiţi-mă* şi **P.Ag.S.** (1923);

v. 42 „Poeme de Eminescu", „Flori Sacre", „Amăgiri"...

v. 47 Din cîte astăzi omul *ce sînt* iubeşte-n ele

Octav Şuluţiu remarca la rîndul său că cele mai frumoase poezii ale lui Ion Pillat sînt în legătură cu amintirea „Astfel e *Jucării*, unde, rememorîndu-şi copilăria la vederea jucăriilor, poetul *transformă* viitorul însuşi în amintire. E admirabilă această idee poetică de răsturnare a viitorului în trecut, această convertire în amintire a ceea ce va să vie". (*Scriitori şi cărţi*, p. 171).

Deşi scrisă la Miorcani, într-o toamnă, inspiraţia poemului se datora amintirii legate de aşteptarea nopţii de Crăciun, în anii copilăriei petrecuţi la Florica. În sufletul omului matur, în care „îmbătrînirea şi-a strecurat cenuşa", surpriza revederii neaşteptate a vechilor jucării face să zvicnească minunarea de altădată în faţa darurilor şi să i se reaprindă — pentru o clipă — însufleţirea jocului. Dar, după cum jucăriile îi rămîn acum streine „*Relicve moştenite de la copilul mic*, tot astfel cînd va fi *descătuşat din steiul de pămîntească sgură* şi va reveni *în vechiul său iatac* cărţile sale care conţin pasionantul joc al creaţiei poetice, ce îi este în prezent: *cîntec, icoană şi parfum* îi vor apărea la fel de fără sens ca jucăriile prăfuite şi uitate. Poemul prezintă treptele unor morţi succesive şi dispariţia în neant a creaţiei însăşi. Este poate cel mai fără nădejde poem al lui Ion Pillat.

Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 223.

217 *Drum de noapte.* 1914. (Poezia a fost datată în vol. **ÎN** unde a apărut întîia oară fiind inclusă apoi] în **P.Ag.S.** (B.P.T.]) în ciclul **Trecutul viu.**

Aurel Rău aseamănă *Drum de noapte* cu *Odaia bunicului*, amîndouă poeziile folosind aceeaşi tehnică a însuşirii detaliilor şi a modului de a sugera atmosfera timpului. Deosebirea este că în sonet e folosită metoda „substituirii, a transpunerii ca într-o metempsihoză a eului propriu în mediul de viaţă al bonjuristului" pe cînd în *Odaia bunicului* poetul reconstituie „veacul apus prin elemente care ţin de propria-i biografie vorbind la concret de un

cadru familiar care conferă autenticitate experienţei poetice şi păstrează savoarea locului trăit". (Aurel Rău, *Un virtuos al emoţiei, Ion Pillat...* p. 79—80.)

Ov.S. Crohmălniceanu citează *Drum în noapte*, ajungînd la concluzia că în volumul **P.Ag.S.** Pillat realizează „un tip de chtonism limpezit şi puternic sensibilizat, refăcînd, într-o paralelă original românească, universul de simplităţi ataşante al lui Francis James". Paralelismul ni se pare întîmplător şi deloc o imitaţie dar îl cităm după cum a fost formulat de critic: „Orthezul devine Florica unde sclipeşte printre nuci bătrîni, casa strămoşească a familiei poetului; «unchiul din Antile», bunicul pe care nepotul nu a mai apucat să-l cunoască; pipa unuia, bastonul «tăiat în lemn de vie» al celuilalt, ş.a.m.d. Locul Almaidei d'Etrémont şi al Clarei d'Ellébeuse îl ia fata de altădată în albă crinolină". Viaţa se regăseşte mereu în tiparele trecutului (*op. cit.*, p. 111).

Ov. Papadima observă că „Drumul regresiunii spre tărîmul originar, spre incinta magică, trece necesar prin «păduri adînci de fag», element constructiv al mitologiei imaginare... Dintr-o asemenea perspectivă, sonetul *Drum de noapte* evidenţiază sinonimia asociativă pe care poetul o stabileşte între — pe de o parte — călătoria spre înapoi, traversînd codrii mitici ai profunzimii şi familiarităţii recîştigate cu dificultate şi «pacea sufletească» venind să primească spiritul, să-i dea iluzia desprinderii spre ante-fiinţă pe de altă parte [...] Arta lui Pillat cuprinde vraja întoarcerii, a descătuşării de efemer, însoţită de frenezia întregii naturi, care transformă, redimensionează omenescul, predispunîndu-l reveriei poetice. Din acest moment, orice viziune devine aievea adică trăită anterior, într-o altfel de viaţă: «viaţa mitică». (op. cit., p. 82, 83).

Poemul citat de Al. Piru în *Poezia lui Ion Pillat...* p. 261; Aurel Rău: *Un virtuos al emoţiei: Ion Pillat...* p. 181.

218 *Aci sosi pe vremuri.* Miorcani 28 iulie, s.v. (Datat în vol. **G.Z.**) [1920] unde se află următoarea notă a poetului: „Există şi o variantă mai lungă (50 versuri) scrisă la 29 şi 30 iulie, şi nepublicată. Deşi concepută la Miorcani în spaţiu, în timp, poezia se petrece la casa amintirii din Florica".

În mss. 878 M.L.R. şi GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, unde poezia a fost la început repartizată, datarea este şi mai precisă: „Miorcani sîmbătă 28 iulie 1918". (**G.Z.** 1920). Poemului i s-a dat ulterior locul în **P.Ag.S** corespunzînd întru totul nu numai ambianţei dar şi sensului filozofic al întregului volum.

Letopiseţii, I (1919), nr. 8, 1 mar., p. 3; *Cultura poporului*, I (1921), nr. 16, 15 aug., p. 2; *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 187; *Uni-*

versul literar, XXXXII (1926), nr. 11, 14 mar., p. 9; *Junimea literară*, XVII (1928), nr. 4—6, apr. iun., p. 132—133.

În mss. 878 M.L.R. al GRĂDINII ÎNTRE ZIDURI se află copiată poezia, cu indicaţia autograf a autorului că este vorba de o variantă posterioară, de netipărit, singura definitivă rămînînd aceea deja publicată.

Horia Furtună în articolul său: *Alături de Ion Pillat...* p. 23, mărturiseşte: „În rîvna de a fi cît mai aproape de inspiraţia lui, Pillat încerca fel de fel de variante în expresie. În poezia *Aci sosi pe vremuri* — după unii critici cea mai frumoasă poezie a lui — scrisă la Miorcani, sîmbătă 28 iulie, 1918, el a notat într-un caiet al meu, între alte versuri nepublicate din poezie, şi următoarea variantă a pasajului final" (în *Ion Pillat, Mărturii despre om şi poet).*

Dăm varianta din mss. 878 MLR în care sînt incluse şi versurile despre care pomeneşte Horia Furtună, subliniind deosebirile faţă de forma definitivă:

v. 1 La casa amintirii cu-obloane şi pridvor,
v. 2 Paianjeni zăbreliră şi poartă şi zăvor.

v. 3 Iar hornul nu mai trage alene din ciubuc
v. 4 De cînd luptară-n codru şi poteri şi haiduc.

v. 5 În drumul lor spre zare îmbătrîniră plopii,
v. 6 Aci sosi pe vremuri bunica-mi Calyopi.

v. 7 Nerăbdător bunicul pîndise de la scară
v. 8 Berlina legănată prin lanuri de secară.

v. 9 Pe atunci nu erau trenuri ca azi şi din berlină
v. 10 Sări, subţire-o fată în largă crinolină.

În mss. 878 v. 11 Privind *în seară cerul cu linişte de lac,*
v. 12 Bunicul meu desigur i-a recitat „Le lac".

v. 13 Iar cînd deasupra casei ca umbre berze cad
v. 14 *I-a spus din* „Sburătorul" de-un tînăr Eliad.
În G.Z. " " *Îi spune...*

În mss. 878 v. 15 *Stătea pe gînduri fata*, cu ochi de peruzea
v. 16 Şi totul ce romantic ca-n basme se urzea.

v. 17 Şi cum şedeau... departe un clopot a sunat.
v. 18 De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.

v. 19 Dar ei în clipa asta simţeau că-o să rămînă

v. 20 De mult e mort bunicul, bunica e bătrînă...

v. 21 Ce straniu lucru: vremea! Deodată pe perete
v. 22 Te vezi aievea numai în ştersele portrete.

v. 23 Te recunoşti în ele, dar nu şi-n faţa ta
În mss. 878 v. 24 *Trecutul tău te uită*, dar tu nu-l poţi uita.

v. 25 Ca ieri sosi bunica... şi vii acuma tu:
v. 26 Pe urmele berlinei trăsura ta stătu.

v. 27 Acelaşi drum te-aduse prin lanul de secară.
v. 28 Ca dînsa tragi în dreptul pridvorului, la scară.

v. 29 Subţire, calci nisipul pe care ea sări.
v. 30 Cu berzele într-însul amurgul se opri...

În mss. 878 v. 31 *Ca umbre de-altădată pe casă berze cad...*
v. 32 *Cum şi-ncepea balada bătrînul Eliad.*

v. 33 *Se face iarăşi cerul de seară ca un lac...*
v. 34 *Şi inima mea bate-n cadenţa din „Le Lac".*

v. 35 *Trecutul mort îşi poartă în mine ritmul viu*
v. 36 *Dar rima e uitată şi versul nu-l mai ştiu.*

v. 37 *Şi iată c-alte vorbe pe vechia melodie*
v. 38 *În seara potolită şi-n inimă adie.*

În mss. 878, **G.Z.** şi **P.Ag.S.** (1923):

v. 39 *Şi mi-ai* găsit *cuvîntul* aproape pueril
v. 40 *Cînd ţi-am şoptit poeme subtile de Merrill*

v. 41 Iar cînd în noapte cerul pe lac întins sub lună
v. 42 Şi-am spus „Balada lunei" de Horia Furtună

În mss. 878 v. 43 *Dar ţi-am părut romantic şi poate simbolist...*
v. 44 *Iar eu privind la ochii tăi limpezi de-ametist.*

v. 45 *Înfiorat de taina ce-n juru-ţi se urzea,*
v. 46 *Vedeam, ca-n amintire, doi ochi de peruzea.*

v. 47 Şi cum şedeam... departe, un clopot a sunat
v. 48 Acelaş clopot poate — în turnul vechi din sat...

v. 49 De nuntă sau de moarte în turnul vechi din sat...

Vom cita gradat părerile criticilor despre *Aci sosi pe vremuri*.

În 1928, Eugeniu Pohonţu decreta: „*Aci sosi pe vremuri* e cea mai frumoasă poezie a poetului. Dacă am vrea să glosăm această poezie, n-am găsi mai potrivite decît însăşi glosa lui Eminescu: *Toate-s vechi şi nouă toate... Vremea trece vremea vine*" (în *Contribuţii literare... Ion Pillat*... p. 132—134).

Tudor Vianu evidenţiază „ideea paralelismului situaţiilor, capabilă să producă rezonanţe profunde în sufletul omenesc prin strămutarea întîmplărilor noastre într-un cadru de eternitate... Dezvoltînd şi variind acest motiv, după obiceiul lui de totdeauna, scrie într-o zi Ion Pillat una din cele mai frumoase poeme ale sale *Aci sosi pe vremuri* [...] Întîmpinarea logodnicei în generaţia trecută a bunicilor se reface astăzi ca situaţie [...] Clopotul de nuntă sau de moarte care a sunat bunicilor este auzit şi de perechea de astăzi. Dar peste melancolia prevestirii lui se ridică fericirea de a te şti durabil prin acea înrădăcinare în viaţă, care permite refacerea aceluiaşi destin în cadru mereu schimbător". (T. Vianu, *op. cit.*, p. 68—69).

George Călinescu recunoaşte: „Capodopera lui Ion Pillat este însă *Aci sosi pe vremuri*, graţioasă, mişcătoare şi indivizibilă paralelă între veacuri, înscenare care încîntă ochii şi în acelaşi timp simbolizare a uniformităţii în devenire" *(op. cit.*, p. 777).

Pentru Dumitru Micu, de asemenea, simţămîntul trăirii simultane în trecut, viitor şi prezent, adică în predecesori, urmaşi şi în sine însuşi (vezi *Odihna tatii* şi *A doua elegie* din CAIETUL VERDE) îşi găseşte „concreţiunea artistică supremă în *Aci sosi pe vremuri* în care paralelismul de situaţii... generează un lirism de zonă înaltă de o dulce melancolie şi o împăcare înfiorată" *(op. cit.*, p. 465—466).

George Munteanu discerne că una din capodoperele volumului PE ARGEŞ ÎN SUS, mult citată, *Aci sosi pe vremuri*, îşi datoreşte strania ei putere de seducţie nu contextului tematic larg tradiţional în care-i încadrată, ci inimitabilei ironii (şi autoironii) romantice în subtext, căreia i s-au pus surdinele rafinatei tehnici simboliste a sugestiei. *(op. cit.*, p. 3).

Analizînd structuralist poemul *Aci sosi pe vremuri*, Aurel Martin observă că unele date materiale: oblonul, poarta, zăvorul, păianjenii, plopii îmbătrîniţi „în drumul lor spre zare" adică spre nesfîrşit şi nedefinit, hornul ce nu mai fumegă, concură toate în a sugera regresiunea

într-un timp intrat de mult în neființă şi totuşi viu prin amintire. *(op. cit.*, vol. II, p. 26).

Cornel Ungureanu scoate în relief efectul aluziilor literare din acest poem, „capodoperă a lui Ion Pillat (recunoscută astfel, citată fragmentar sau integral de toţi exegeţii poetului), şi care e tot o poezie a ecourilor, a oglinzilor, magistrală prin legănarea ceremonioasă a versului [...] Emoţia capătă un *limbaj* aparte prin reflectarea ei literară [...] Asociaţiile, textele citate aparţin lumii evocate în poezie" Şi astfel „literatura devine ea însăşi un limbaj şi un limbaj al timpului, un acompaniament romantic contribuind printr-un efect de distanţare unic, înţeles doar de iubitorul de carte" — la plasarea evocării în timpul ce aparţinea poeţilor citaţi. *(op. cit.*, p. 276—277).

Cristian Livescu demonstrează faptul că în *Aci sosi pe vremuri* există o suprapunere a două cicluri vitale care dă poetului „speranţa că dezleagă enigma reintegrării: trebuie să refaci mereu ritualul străbun, să reiei «scenele» din apusa patriarhalitate, pentru a evita frîngerea legăturii şi risipirea în confuzul neautentic... E retragerea din lume a perechii mitice, întemeietoare de neam sau clan şi a unei tradiţii de comportament [...] În pacea de început se strecoară un demon al răului, al morţii sau al timpului, atrăgînd atenţia asupra implacabilei închideri a porţilor nemuritoare „[...]" Din paradis perechea fericită «cade» în vîltoarea vremelniciei, surprinzîndu-i-se străfulgerarea de veşnicie în a cărei dilatare năzuise..." *Dar ei în clipa asta simţeau c-o să rămînă* [...] Dincolo de o clipă suspendată, exemplară, se deschise hăul nemilos al căderii [...]" Scenariul mitului sosirii — pe vremuri — a bunicii Calyopi — casa amintirii, devine o iniţiere a cărei repetare — modul de repetare al oricărui mit — duce la descoperirea tîlcurilor adînci ale existenţei, la ieşirea iluzorie din teroarea timpului. Pillat recompune o dramă rituală, cu gîndul expres de a-i impune multiplicarea, conservînd misterul «demultului» printr-o actualizare la nesfîrşit". Considerată din alt unghi *Aci sosi pe vremuri* este şi o interesantă artă poetică, ea tălmăcind un mod de a concepe poezia, ca reîmprospătare (repovestire, reînscenare) a mitului înregistrat pe undele imaginarului [...] O atare amplitudine de interpretare „confirmă ideea de capodoperă, pe care toţi comentatorii lui Pillat au amplificat-o în cazul acestui poem prolific în interpretări". *(Poezia lui Ion Pillat. Conceptele imaginarului...* p. 15).

Sfîrşim cu comentariul lui Adrian Anghelescu: „Farmecul melancolic al întregii poeme rezidă în caracterul idilic al spaţiului individual şi vulnerabilitatea vieţii, în acceptarea cu o senină împăcare de către poet a aceluiaşi rol unic şi fulgurant, într-un scenariu ce se va relua în timp cu alţi protagonişti, într-un decor aparent acelaşi şi totuşi

fundamental schimbat, din moment ce cu fiecare ființă ce se duce și cu aceea care se naște, dispare o lume și reapare o alta [...] Pe cît de lent, de tolerant se arată în clipă, pe atît de vorace se vădește în durată acest timp al devenirii umane". (Adrian Anghelescu, *op. cit.*, p. XXV—XXVI).

Poezia citată de Cornel Regman, *op. cit.*, p. 697; Ion I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 574; Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 90; Al. Piru, *op. cit.*, p. 11—12; Constantin Ciopraga, *op. cit.*, p. 167; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 578; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 223—223.

219 *Acuarelă.* (Poezia datată în vol. **P.Ag.S** (1923): 19 dec. București, strofa a 4-a și primele două versuri din a 5-a ceva mai tîrziu). În *Gîndirea*, II (1923), nr. 11—12, 5 ian., p. 131, poemul apare fără strofa a doua, introdusă în varianta din **P.Ag.S.** (1923) și păstrată în toate tipăririle ulterioare.

În *Gîndirea*, v. 5 *Cum să spun eu înserarea cu silabe*
" " v. 6 *Ceru-n zare vînăt cum e fața prunei.*

Cristian Livescu închină o amplă analiză poemului care — după părerea sa — „este o sinteză a excursului poetic din PE ARGEȘ ÎN SUS. Năzuința împreunării între tărîmuri, aidoma stării primare" dă ființă unuia din cele mai frumoase spectacole închipuite de Pillat. Viața veche «paradisiacă, pare să se fi retrezit din inactivitate, încercînd o nouă apropiere de niveluri terestre. În adîncurile imaginarului viața «veche» se confundă de fapt cu puritatea copilăriei". *(Introducere în opera lui Ion Pillat...* p. 229—231).

Poezia citată de Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 472.

220 *Inscripție pentru nucul din vie.* (În mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 9, poezia nu este datată).
Cele trei Crișuri, VII (1926), nr. 11—12, nov.-dec., p. 152.
În mss. 5076 v. 8 Curat să-ți fie *vinul* și viile mănoase, (corectat în forma definitivă)

Poezia a făcut parte din volumul LIMPEZIMI și a fost trecută apoi în **P.Ag.S.** (B.P.T.) la ciclul **Limpezimi argeșene.**

Cornel Ungureanu sfîrșește comentariul la PE ARGEȘ ÎN SUS, citînd în întregime poezia *Inscripție pentru nucul din vie* care este așezată fericit la sfîrșitul volumului. Criticul descoperă în „voința construcției poetice o orgie de paralele, adevărat dicționar al intențiilor

poetului". *Nucul din vie* (purtătorul inscripției) este un templu comparabil cu cel al vremurilor cîntate de Virgiliu, el este zeitatea ce străjuiește locurile și care vorbește poetului acceptîndu-i ofranda după cum o primise pe aceea a strămoșilor, ca și a bunicului și tatăl acestuia (Cornel Ungureanu, *op. cit.*, p. 280). Poezia amintită de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 221.

221 *Inscripții pentru o fîntînă.* (În mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 8, cele trei poezii purtînd același titlu sînt datate: 8 februarie 1926. Titlul inițial, la care se renunță, preciza: „Inscripții pentru o fîntînă din pridvorul casei de la Florica"). În vol. LIMPEZIMI ele apar de sine stătătoare.
În mss. 5076, v. 4 Prin luncile de aur sub *dealurile* toamnei. (corectat în forma definitivă).
În vol. **P.L.**, prima parte a poemului este publicată separat (p. 141) iar celelalte două catrene împreună (p. 135).
În **E.D.II**, cele trei bucăți sînt despărțite între ele printr-o steluță și formează o singură poezie.

Ion I. Cantacuzino arată că poezia *Inscripție pentru o fîntînă* exprimă același înțeles metafizic al naturii ca depozit al amintirii *(op. cit.*, p. 582).

BĂTRÎNII (1918-1922)

222 *Așteptîndu-i.* Miorcani, septembrie-octombrie 1919. (mss. 5075 B.A.R.S.R p. 142—145), *Cugetul românesc*, I (1922), nr. 1, feb., p. 15—17.

La publicarea poemului BĂTRÎNII, în revista *Cugetul românesc*, Ion Pillat renunță la motto-ul ales din *Epigonii* de M. Eminescu.

În mss. 5075, p. 142, poemul avea ca motto: *Codrul frate cu românul*, dicton popular, la care poetul renunță chiar de la recopierea acestuia, în mss. 4219.

În mss. 5075, la fel ca la publicarea poeziei în *Cugetul românesc* și în retipărirea ei în **P.Ag.S.** 1923, după primele șapte versuri, care introduc pădurea în toamnă însoțind drumul spre Florica, poetul a simțit nevoia unei pauze, lăsînd liber un interval de un rînd. În versiunea din **E.D.II**, pauza a fost pusă abia după v. 20, deci la sfîrșitul descrierii codrului cu frunzișurile galbene și roșii, asemeni flăcărilor în vîlvătaie, cu copacii zbuciumați și sfîșiați de vînt ca niște hoarde barbare în goană, metaforă care îndreaptă imaginația cititorului spre epoca migrațiunilor și mărește enorm aria trecutului.

Poetul se îndreaptă spre peisajul, dominat de dealul de la Florica, la poalele căruia se afla casa părintească, ambianță reînsuflețită de amintire și fundal sentimental mitizat, propice meditației și reveriei omului matur. În continuare versurile sugerează potolirea naturii și a sufletului odată cu apariția, — pe marginea drumului — a plutelor și mestecenilor la a căror vedere și foșnet i se trezește în suflet melancolia nopților de vară de altădată. În felul acesta veșniciei naturii — căreia îi pot fi circumscrise orice etape ale istoriei — i se dă ca centru viața sufletească a poetului de unde este posibilă orice incursiune în timp.

Versurile 39—40 schițează anecdotic casa de la Florica și anunță poemul *Casa din deal* din **P.Ag.S.** Prin versurile 43—44 se precizează distanța dintre copilărie și maturitate, timp în care peisajul și amintirea s-au *copt încet în suflet ca miezul unei azimi*, constituind fundamentul sentimental și de fapt forța radiantă a întregului poem. Împreună cu ciclul **Casa amintirii** (1916, AMĂGIRI), *Înapoiere* (ÎNTOARCERE), *Drum de noapte* (1914) și *Aci sosi pe vremuri* (1918, GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI), versurile 11—46 ale poemului *Așteptîndu-i* anticipează PE ARGEȘ ÎN SUS.

Evocarea procesului alunecării în timp prin intermediul revederii priveliștii ținutului familial, este exprimată prin v. 47—50. Versurile contopesc prezentul cu trecutul *spărgînd al clipei strîmt hotar*, abolire în care orice reîntoarcere în timp este posibilă. Poetul evocă apoi atmosfera și starea de reverie în liniștea nopții, la lumina lămpii, în camera sa de la Miorcani (v. 59—65). Visarea provoacă deschiderea lăuntrică a ochiului „magicei lanterne", însuflețind cu aduceri aminte, ecranul avînd ca fundal decorul bibliotecii de la Florica. Versul 44: *Și pas cu pas și drumul și noaptea se coboară*, anunță înnoptarea, propice trezirii oricăror fantasme.

În volumele **P.L.**, **P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II** poetul renunțase, nu întotdeauna fericit la v. 21—28; 39—40; 43—44; 47—50; 59—65.

Se semnalează următoarele mici deosebiri dintre diferitele versiuni ale poemului, față de versiunea din 1923, pe care o vom adopta:

În mss. 5075 mss. 4219 și *Cugetul românesc* v. 15 *Și* fagii...
" " " " " și *Cugetul românesc* v. 16 *Cum*-nalță-n agonie...
" " " *Cugetul românesc* v. 26 *Și*-alăturea...
" " " se renunța la v. 29 *Tot jucăuși să-ncingă bătute și chindii*
v. 30 *Cînd soarele pălește ca toamna la chindii*

" " " mss. 4219 și *Cugetul românesc*, v. 32 O deal de la Florica *acum* ce drag îmi ești
În vol. **P.Ag.S.** (1923): v. 33 Cînd, fumuriu Brumarul își lasă-n văi tămî*ie*
v. 34 Cînd, scorburoși, cu foaia lor lucie lămî*ie*

În studiul său, Ion I. Cantacuzino alege din poem versurile 32, 38, 41, 43, 45—46, 48 și 52 pentru a demonstra că în poezia lui Ion Pillat din această perioadă „temele copilăriei, ale amintirii, ale trecutului, ale casei sînt atît de îmbinate încît nu poți discerne cum nasc una din alta". Procedeul servește poetului pentru a realiza permanența activă a trecutului, a tradiției obținută în aceeași măsură prin cufundarea sa în amintire și în cărți, cît și în natură. *(Note despre poezia lui Ion Pillat*, p. 580).

Ovidiu Papadima citează versurile 1—7, 31—32, 41—43, 45—46, pentru a exemplifica de asemeni facultatea poetului de a materializa timpul prin amintirile care se confundă cu istoria, în atmosfera de vrajă creată de luna ce luminează interiorul bibliotecii de la Florica. *(Ion Pillat*... p. 63—64).

Poemul *Așteptîndu-i* înseamnă pentru Cristian Livescu, despărțirea poetului de toată formarea sa ideologică străină și aderarea — surprinzătoare — chiar pentru el — la o poezie simplă, autohtonă, însuflețită de peisajul natal și de lumea copilăriei de altădată. În același timp criticul discerne în acest poem—scris, deci înainte de PE ARGEȘ ÎN SUS, — o demonstrație a procedeelor creației sale poetice, exprimate prin versurile: 37—52 (versiunea originală), care datează deci cu mult înainte de formularea *artei poetice* din *Mărturisiri* (p. 280—281). Este vorba, în aceste versuri, în esență, de lăsarea primului fior al inspirației — de data aceasta provocat de amintirea copilăriei — să se *coacă* pe îndelete, pentru ca la un moment dat să aibă loc acea izbucnire pîrguită a temei, recreate de imaginar, la continua *dogoare a sufletului*.

Înnoirea atmosferei trecutului, astfel create, face posibilă de acum înainte *aruncarea punților între trecut și prezent* și pregătește intrarea în scenă a personajelor alese ale istoriei literaturii noastre *(op. cit.*, p. 71—74).

Primele versuri ale poemului citate și de Felicia Giurgiu, *op. cit.*, p. 90.

223 *Dosoftei Mitropolitul.* București, în noiembrie-decembrie 1920, (început în 1918 la Miorcani). Mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 146—148.

Cugetul românesc, I (1922), nr. 1, feb., p. 17—19; *Flacăra*, VIII (1922), nr. 12, 18 mai, p. 195.

În mss. 5075, Ion Pillat însemnă cîteva date ale vieții și activității Mitropolitului Dosoftei, care i-au servit ca repere pentru constituirea poemului..

Pe contrapagina 145: *„Dosofteiu Mitropolitul, născut pe la 1624 (I. Bianu și N. Iorga)* / I. Bianu, *Momente culturale*, București, f.a., ed. Alcalay, p. 60; N. Iorga, *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor*, Vălenii de Munte, 1908—1909, p. 381—398/; *a murit la Moscova cam pe la 1614 / I. Bianu, op. cit., p. 66/ la Tangaroc în 1711 (Ghe. Adamescu) / Istoria literaturii române*, București, 1914, p. 114/.

Pe contrapagina 146, în dreptul versurilor de pe pag. 147 în care este vorba despre *Psaltirea* tradusă și versificată de Dosoftei: *Psaltirea... pe versuri tocmită de Dosofteiu Mitropolitul Moldovei...* tipărită *la Uniev, mînăstire din Podolia, în anul 1673* (I. Bianu, *op. cit.*, p. 69). Pe contrapagina 146: *„Acest Dosofteiu Mitropolitul... adînc din cărți știa și deplin călugăr și blînd ca un miel, în țara noastră pe aceste vremi nu se afla om ca acela (Ion Neculce).*

La apa Vavilonului
Jelind de țara Domnului
Acolo șezum și plînsem.

(Dosoftei, Psalmul 136)

/ controlat de noi în: *Ion Neculce. Letopisețul Țării Moldovei* și *O samă de cuvinte.* Ediție îngrijită, cu glosar, indice și o introducere de Iorgu Iordan, E.S.P.L.A. București, 1955, p. 176/. Pe contrapagina 147: *De tînăr s-a călugărit în mînăstirea Probota... (jud. Suceava), Ion Bianu în „Momente culturale“*, p. 69.

„Cine-și face zid de pace
Turnuri de frăție
Duce viața fără greață
'Ntru sa bogăție...“

(Dosoftei (versuri originale
inspirate de psalmul 132)

„Pînă la Dosofteiu vers românesc scris, putem zice că nu există“

(Ion Bianu, „Momente culturale“ / p. 69/).

„Descălecat-au țara domnul Dragoș-Vodă
Fericită buiacă cu tot felul de roadă
Cînd au adus într-însa rumâneasca limbă
De bun neam și ferită de la calea strîmbă.

(Dosofteiu)

Versuri originale dintr-o scurtă cronologie a domnilor Moldovei de la Dragoș-Vodă pînă la Antonie Ruset (este vorba de opera Mitropolitului Dosoftei: *Stihurile la luminatul herb a Țării Moldovei*, una din primele versificări originale ale literaturii române medievale — poem cronologic apărut într-un *Molitvănic...* (1681) și reeditat în *Parimii* (1683), cu voievozii ctitori, începînd cu Dragoș, „descălecătorul“, urmînd cu cei din neamul Mușatinilor pînă la „Ștefan cel Bun“ cu fiii săi Bogdan și Rareș și neuitînd de contemporani de la Vasile Lupu și Eustratie Dabija, pînă la Gheorghe Duca și Constantin Cantemir. / Vezi: *Dicționarul Literaturii române de la origini pînă la 1900, Ed. Acad. R.S. Română*, București, 1979, p. 298/. În vol. **P.L.**, **P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II** se renunțase la v. 18—19, exprimînd figurat că în cărțile așezate pe rafturi și asupra cărora cade pe rînd reflectorul lunii, poetul pătrunde ca într-o lume deosebită iar sufletul fiecărui scriitor rămîne închis în cuprinsul cărții pe care a creat-o, de unde reînvie fiind reînsuflețit și eliberat de cititor, idee dezvoltată de noua critică. (V. Georges Poulet, op. cit., p. 291).

În mss. 5075, v. 41 Pentru-ai tăi fii nemernici nu-ți *părăsești* tu raiul
" " " v. 42 *Sîntem* izgoniți departe *jelind* de țara Domnului (corectat ca în **E.D.II**)
În mss. 5075, v. 43 *Fecioarele asemeni la apa* Vavilonului
" " " v. 50 *O țară unde ca și-n al* rîurilor albii,
" " " v. 54 Sub aripa *credinței* toți puii își adună.

În vol. **P.L.**, în **P.Ag.S.** (B.P.T.), ca și în **E.D.II**, Ion Pillat eliminase v. 47—56 care dezvoltau — în mod discursiv — rolul credinței și al datinilor tradiționale în păstrarea coeziunii naționale.

În mss. 5075 și mss. 4219 v. 57 *O* Probota...
" " " " " " v. 59 *Cu monahi buni* ca ceara făcută de albine
" " " " " " v. 60 *Ce-și mistuie* ființa să *lumineze* bine
" " " " " " v. 61 *Curați ca pînza albă* bătută-n rîu la piuă
" " " " " " v. 62 *Senini* la gînd...
" " " " " " v. 63 *Lăcaș, cuprins* de rugă și plin de taine mari

" " " " " " v. 64 *In care în amurguri*, prin brazii centenari
" " " " " " v. 66 *Dar unde-i* primăvara *prea-bune* Dositeu
" " " " " " v. 67 Și cerul dimineții *al tău* cristal de apă
" " " " " " v. " " " " *ca un* " " "
In mss. 5075 și mss. 4219 v. 69 *Dar unde-i* clipa clară a visului tău, cînd

În vol. **P.L.** și **E.D.II** se omiseseră v. 66—76 evocînd fericita ambianță creată de limpezimea naturii și frumusețea *Psalmilor* care i-au inspirat lui Dosoftei primele versuri. În versiunea poemului din **P.L.**, **P.Ag.S.** (B.P.T.) și **ED.II**, Ion Pillat introdusese:

Întoarce-te acolo cetite Dositeu,
Nu-i nici-o poezie să fie ca tăcerea

Ultimul vers anticipează definiția *Artei poetice* dată de Ion Pillat, în 1935, în POEME ÎNTR-UN VERS: *Nu vorbele, tăcerea dă cîntecului glas* și în care el se dovedește a fi adeptul experienței mallarméene. Dar riposta imediată a mitropolitului: *„Eu am adus în țara ta rumânească limbă/ De bun neam și ferită de la o cale strîmbă"* indică cu precizie opțiunea poetului în favoarea rolului utilitar civilizator — neapărat necesar oricărei opere de artă (Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 64; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 74).

În **P.L.**, **P.Ag.S.** și **E.D.II**, se renunțase la versurile 81—82 care sfîrșeau poemul prin dispariția fantomei lui Dosoftei.

Așadar, la fel ca în primul poem **Așteptîndu-i**, și în acesta, închinat lui Dosoftei, și de asemenea în cele următoare, odată cu sugerarea apariției scriitorilor respectivi și a rolului lor, vom întîlni — în germene — idei care vor fi dezvoltate în evoluția ulterioară a operei poetului, după cum tehnica evocărilor va beneficia de experiența sa parnasiană și simbolistă.

224 *Ghenadie Cozianul.* Miorcani, septembrie-octombrie, 1918. (mss. 5075 B.A.R.S.R. p. 150—159), *Cugetul românesc*, I (1922), nr. 1, feb., p. 19—21; *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 195—196.

Ion Pillat citise și copiase din cele 66 de catrene versificate în 1747 de Ghenadie, arhimandritul mînăstirii Cozia, publicate de N. Iorga în *Două biblioteci de mînăstire Ghighiu și Argeș. Catalog și extrase*, București, Editura Minerva, 1904; și de Ilarie Chendi, în *Călugărul poet*, *Sămănătorul*, 1904, p. 123. Catrenele prefațau fiecare capitol al

cărții *Itica-ieropolitica și Filozofia învățătoare de obiceiuri cu simboluri și întîi cu chipuri luminată spre îndreptarea și folosul celor tineri*, conținînd povești, morale, reflecții, pilde biblice sau mitologice, lucrare tipărită în limba rusă, în 1712, la Kiev, la Lavra Perska, și tradusă de Ghenadie Cozianul. Poetul cunoștea viața acestui monah (n. circa 1695-?), trimis la învățătură la 10 ani, care suferă intermitent de orbire, fapt pentru care renunță la viața lumească și la iubirea unei logodnice, decizîndu-se pentru călugărie. Devenit egumen al Coziei, apoi epitrop peste mînăstiri, el călătorește prin 1727 la Moscova, îndeletnicindu-se cu transcrierea unor cărți religioase și cu tălmăcirea cîtorva dintre acestea. Catrenele traduse dovedesc exercițiul său de versificator și un neîndoielnic dar poetic, iar în conținutul lor, Ghenadie se străduiește să exprime lapidar: veșnicia adevărului moral în contrast cu trecerea vătămătoare a timpului, filosofie la care nu putea să rămînă insensibil Ion Pillat. (Vezi: *Dicționarul Literaturii române de la origini pînă la 1900*, București Editura Acad. Republicii Socialiste România, p. 391—392). Pe contrapaginile 148 și 150 Ion Pillat reține ca repere, următoarele catrene:

Frumoasă li-i voroava și cuvioasă foarte.
(Ghenadie Cozianul „Tălmăciri din moscovitică limbă 1747")

Vremea acopere toate, vremea pierde toate
Vremea strică cîte sînt, vremea aduce moarte.
(Ghenadie Cozianul, *idem*)

Silnică e dragostea și tare credința.
(Ghenadie Cozianul, *idem*)

În afară de acestea ne-a mai rămas copiată de Ion Pillat următoarea selecție de versuri:

1747 Din Ghenadie Cozianul
Tălmăciri din „moscovitica limbă"

Celor ce pe Dumnezeu din suflet iubesc
Toate bunătățile pururea le sporesc:
Ca cu aripi către cer mintea se înalță
Ca să scape de vînători, de cursă și de lață...

■

Somnu e chipul morții și scîrbelor mumă,
Iar trezirea e armă și scăpare bună...

*

Dragi sînt tinereațele, sînt și luminate,
Cînd au rușinare și alte bune fapte...

*

Cinstită e vorba și patul nespurcat,
De va putea cineva să trăiască curat
Îngerilor întocmai și ca frumoșii crini
Ce petrec cu frumusețe prin iuți mărăcini...

*

Frumoasă li-i voroava și cuvioasă foarte...

*

O tînărule iubeaști ceale deșarte
Ți-ai legat ochii și-ai pus crucea după spate
Rătăcit-ai calea ta, te-neci prin negură,
Dar demonii la tine cască a lor gură.

*

Silnică e dragostea și tare credința
Legate cu nădejdea, au toată putința;
Cînd petrec dimpreună, sînt za, coif, anghiră
De săgeți și de arme nimic nu se miră...

*

De te-ar ruga fetele, de-ar plînge de tine,
Fugi ca de niște sireni și glasuri streine,
Că mulți oameni de sireni se-nghit pe mare
Așa-n lume prin dulceți mulți vin la pierzare.

*

Scurtă iaste viața și deșărtăciune
Plină de lacrimi și foc de-amărăciune;
Mai slabă e viața decît niște bășici,
Ce prin țevi de gură slobod pruncii cei mici...

*

Vremea acopere toate, vremea piarde toate,
Vremea strică cîte sînt, vremea aduce moarte...
Iar numai adevărul în veci moștenește
Vremile descopere și toate păzește

*

Nu strunele pot da glas, nici aduc cîntări,
Ci tocmirea strunelor slobod dulci răsunări,
Și obștirea întru sfaturi nu va fi tocmită,
De n-ar avea dragoste și vorbă unită.

*

Nici spre dreapta să lăsăm, nici spre stînga parte
Mintea și ochii noștri spre lucruri deșarte:
Melcul merge cît de-ncet! Calea dreaptă ține:
Făr de necaz ajunge la vîrf și margine.

Vezi: „*Călugărul poet*" de Il. Chendi (*Semănătorul*, 1904, pg. 123) „*Două biblioteci de mînăstire Ghighiu și Argeș* de N. Iorga (Buc. 1904, pg. 3044).
În mss. 5075, v. 4 *Pe un măgar călare* (corectat în forma definitivă)
" " " mss. 4219; *Cugetul românesc* v. 13 *Cum vrei să lupți bătrîne cu Bergson și cu Kant?*
" " " *În Cugetul românesc*
" " " v. 14 *Azi un* copil de școală ca tine-i *mai savant.*
În mss. 5075 v. 25 Presimți în juru-ți cerul ca *peștele* năvodul
" " " v. 26 *Bisericuța veche ți-arată voevodul*
" " " și *Cugetul românesc* v. 29 *Vezi zugrăvit doar iadul pe zidul schitului*
" " " " " " v. 37 Acum de slujba serii *cucernic* te gătești
" " " " " " v. 38 Ai sărutat *cu-evlavie* icoane'mpărătești
În v. 26—28 se face aluzie la tabloul ctitoricesc pictat în naosul bisericii și care reprezintă pe Mircea-cel-Bătrîn și pe fiul său Mihail, amîndoi ținînd în mîini macheta lăcașului. În v. 29—35 este vorba de *Judecata din urmă*, zugrăvită în pridvorul bisericii de pictorii lui Constantin Brîncoveanu.
v. 30 *chit* = balenă, din vechea slavă: kitu, folosit în textele bisericești (Vezi: *Dicționarul explicativ al limbii române moderne*, Ed. Acad. R.P.R., București, 1975, p. 148;
v. 41 *iazmă* = arătare urîtă și rea, apărînd în basmele populare; *op. cit.*; p. 411.

Poemul a fost citat de Ov. Papadima, în *Ion Pillat*... p. 64

225 *Ienăchiță Văcărescu*. București, 1922.
Cugetul românesc, I (1922), nr. 2, mar., p. 125—127; *Solidaritatea*, (1923), nr. 35, 11 mai, p. 1; *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, mai, p. 196.

În VISĂRI PĂGÎNE, Ion Pillat se arătase atras de Orientul apropiat și îndepărtat și contura, prin poemele sale, delicate stampe (**Divanele, Din Samisen**) sau tablouri închipuind peisaje invadînd ruinele unor străvechi temple indiene, regăsite de arheologi *(Samsara)* toate acestea ca decor pentru lăuntrice peregrinări prin climate de idei și credințe străine. Atracția pentru exotism și pitoresc va fi o permanență a poeziei pillatiene, dar această plăcere pentru frumusețea și insolitul concret se va transforma din ce în ce mai subtil, pînă la dematerializare în esență poetică.

Schimbările aduse poemului *Ienăchiță Văcărescu*, de la prima versiune, publicată în periodice (1922—1923) și în **P.Ag.S.** (1923), pînă la forma sa redusă, din **P.L.**, **P.Ag.S.**, (B.P.T.) și **E.D.II**, arată optica diferită a poetului față de propriul său subiect, pentru ca în *Testamentul literar*, el însuși în fața evoluției integrale a operei sale, să recomande revenirea la prima versiune.

În 1942, în studiul și antologia dedicate celor patru poeți Văcărești, Ion Pillat îi recunoștea ca fiind „inițiatorii și întemeietorii unei poezii române care să nu fie nici viers de psaltire, nici cîntec popular și care să constituie temelia modestă dar trainică a întregii dezvoltări lirice de mai tîrziu... *Ei sub masca ușoară a versului anacreontic de amor își propuneau crearea unei poezii românești* și din această perspectivă trebuie să le judecăm încercările și mai ales, realizările". *(Ion Pillat, Poeții Văcărești — C. Conachi*, București, *Pagini alese*, nr. 47, p. 4. p. 5

Cu toate că și pentru Ion Pillat — „Iancu Văcărescu se prezenta în mod deosebit, ca un mare precursor", el se oprește totuși la Banul Ienăchiță Văcărescu (n. circa 1740—1799), autorul poeziilor *Amărîtă turturea, Spune inimioară, Într-o grădină* și *Testamentul*. Savurosul portret pe care i-l face ni-l dezvăluie pe Ion Pillat amatorul consecvent al celor *O mie și una de nopți* (în timpul refugiului din războiul din 1944, ia cu el în grabă una din edițiile complete pe care le avea în bibliotecă, (Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*.. p. 24), dar și pe cititorul pasionat al lui Anton Pann, C. Negruzzi, Al. Odobescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, M. Sadoveanu și Panait Istrati și care declara că trebuie „scos la iveală neîntrecutul talent răsăritean al povestirii atît de specific pentru literatura noastră și păstrat pînă în zilele de azi" (Ion Pillat, *C. Negruzzi, Cum am învățat românește*, București, *Pagini alese*, Scrie nouă, nr. 10, p 5). Ori, în acest poem, Ion Pillat se dovedește el însuși un strașnic povestitor evocînd cu dezinvoltură și mare plăcere unul din aspectele vieții balcanice, galante, atît de orientalizată în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, epocă încă fanariotă. Ienăchiță Văcărescu apare mai degrabă ca un calif persan ce parafrazează propriile sale

versuri și filozofează cu melancolie, dar în felul pillatian, obsedat de pîlpîirea efemeră a vieții. Dar farmecul poemului îl constituie minunatul aspect pictural al personajului principal, al interioarelor de modă orientală, pe fundalul de mahala românească în care se înghesuie o mulțime pestriță în costume variate și în mișcare continuă. În versiunea redusă, Ion Pillat renunțase oportun la v. 3—4, care dezvoltau descrierea casei de la Florica navigînd în timp, atrasă magnetic de lună. Sosirea marelui Ban, bătrîn și mahmur (v. 7—12), primirea sa după eticheta orientală (v. 21—24) și apoi evocarea imaginii lui, în plină tinerețe, urmat de slugi, zburînd trufaș pe cal (v. 33 34) spre iubita sa, descrisă în ambianța de interior românesc și de basm persan (v. 39—40) (v. 43—44), provocau în imaginația cititorului un dinamic și captivant crîmpei de film, nu lipsit de umor. Prin renunțarea la versurile mai sus enumerate, Ion Pillat reducea valoarea de suculent pitoresc a poemului. El opta astfel pentru o prezentare mai statică, sugerîndu-ne portretul—din stampe de epocă — ce îl reprezintă. Considerații estetice l-au determinat pe Ion Pillat să renunțe la v. 43 și 67—71, în care Ienăchiță Văcărescu dispărea lăcrimînd și dincolo de moarte după dulcea amintire.

În *Cugetul românesc* fusese lăsat cîte un rînd liber după v. 2 și 4. 25

v. 8 — *rădvan* = trăsură de lux închisă, montată pe arcuri și trasă de mulți cai. În rus. *rydvan*, în germ. *Reitwagen (Dicționarul...*, p. 775).

v. 9 — *mumbașir* = slujbaș însărcinat cu încasări și execuții fiscale (variantă: *bumbașir)*, în lb. turc. *mübașır (op. cit.*, p. 575).

v 23 — *imamea* = capătul ciubucului prin care se trage fumul. În tc. *imâme (op. cit.*, p. 416)

v. 24 — *filigene* = ceașcă de cafea neagră fără toartă și cu sport (variantă: *felegean)*. În turcă *filiğan (op. cit.*, p. 328).

v. 32 — *valtrap — cioltar* = pătură de postav împodobită cu diferite cusături, care se pune sub șea. În turcă *cultari* (op. cit., p. 153).

v. 41 — *fermenea* = haină scurtă din stofă brodată cu fir sau mătase, uneori îmblănită, pe care o purtau boierii peste anteriu. În turcă *fermene (op. cit.*, 330).

v. 44 — *surgiucul, surguci* = panaș din pene de struț împodobit cu pietre scumpe, purtat la turban sau ișlic (căciulă de blană sau postav de diferite forme). În turcă *sorguc (op. cit.*, p. 917).

Alexandru Dima alege v. 13—25, pentru a exemplifica reuşita poemului în evocarea „atmosferei orientale, bogată dar leneşă a epocii fanariote". (A. Dima, *Aspecte şi valori*... p. 257)

Ovidiu Papadima remarcase că Ion Pillat îl arăta pe Ienăchiţă Văcărescu înstrăinat şi întristat faţă de veacul poetului (Ov. Papadima *Ion Pillat*... p. 64)

Cristian Livescu consideră portretul lui Ienăchiţă Văcărescu printre cele mai reuşite şi citează versurile 29—52 pentru a scoate în evidenţă „risipa de fast fanariot, lascivitatea osmanlie şi suspinele proprii melancoliei balcanice" (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 75).

226 *Dinicu Golescu*. Bucureşti 1922.

Cugetul românesc, I (1922), nr. 2, mar., p. 127, 129; *Universul literar* XXXXII (1926), nr. 39, 26 sep., p. 2.

Poemul este un pios omagiu adus lui Dinicu Golescu şi operei sale *Însemnare a călătoriei mele*. În 1939 Ion Pillat îi caracteriza astfel personalitatea şi opera: „Acest mare boier, luminat la gînd şi cu dor de mai bine pentru ţară, a dat poporului şi timpului său o carte unică în literatura noastră. Asistăm surprinşi, la începutul secolului al XIX-lea la călătoria unui Marco Polo, pornit din răsărit să descopere Europa [...] Dar sub aparenta naivitate, sub expresia exotică, sub savuroasele şi neaşteptatele aprecieri ale boierului oriental, rafinat şi barbar totdeodată, — cititorul de azi, amuzat şi curînd uimit şi convins descoperă mintea occidentală a unui precursor"... (Ion Pillat, *Constantin Golescu, Însemnare a călătoriei mele* în *Pagini alese*, nr. 31—32, p. 4 5).

După poezia senzuală şi filozofia dulceagă a lui Ienăchiţă Văcărescu, opera lui Dinicu Golescu (n. 1777—1830) era, după cum scria Ion Pillat, „paşaportul dăruit de «întîiul român modern» (definiţia e a lui Pompiliu Heliade) neamului său, ca el să poată trece graniţa culturii apusene". (Ion Pillat, *op. cit.*,). Toate acestea justifică îndeajuns alegerea lui Dinicu Golescu în galeria de portrete a BĂTRÎNILOR, dar Ion Pillat era atras pe deasupra de aspectul boierului cu calpac „îmbrăcat încă în caftanul asiatic al Orientului", cu silueta greoaie pe aleile grădinilor vieneze între mulţimea de femei fluturînd în rochii uşoare de mătase şi pălării de paie cu largi boruri ondulate. Îi impunea inteligenţa lui precisă şi felul în care-şi tempera aviditatea de a vedea şi a cunoaşte, ordonînd-o sistematic şi comparativ în pagini dense spre folosul experienţei. În dialogul dintre poet şi oaspetele său, părerile lor despre menirea poeziei sînt în aparentă contradicţie tocmai pentru a se scoate în relief personalitatea lui Dinicu Golescu, care opta la fel ca şi Mitropolitul Dosoftei, pentru scopul etic, imediat util, al operei de artă.

Întîiul vers al primei versiuni introducea pe Dinicu Golescu direct în scenă:

v. 1 *Cînd iată fără veşti*,
v. 2 *A şi intrat în scenă Dinicu din Goleşti*,

În **P.L.**, **P.Ag.S.** (1923), **P.Ag.S.** (B.P.T.) şi **E.D.II** se pregăteşte, după eticheta orientală, intrarea personajului, formă pe care o preferăm:

v. 1 *Din palme cît a-i bate şi-ai sta să te gîndeşti*,

În *Cugetul românesc*, v. 13 *E cel ce-şi lasă pasul să sune ca un* vers.

În a doua versiune a poemului Ion Pillat a redus din conversaţie partea sa de dialog pentru a contura mai pregnant ideile interlocutorului său. Fuseseră omise de aceea v. 14—15 în care, în felul lui Walt Withman, Pillat se lasă îmbătat de poezia călătoriei şi de dorul de a descoperi minunile lumii, trăire definită în v. 22:

„Poet e cel ce naşte cu pasu-i universul"

Se renunţase de asemenea prea drastic la v. 41 49, v. 51—59 şi v. 62, 63, prin care Dinicu Golescu dezaproba gratuitatea poeziei şi a călătoriilor întreprinse doar pentru a căuta nebuneşte, mereu, alte aspecte ale lumii şi nu pentru îmbogăţirea minţii.

Omiterea v. 80—83 elimina însă din discursivitatea omagiului adus de către Dinicu Golescu patriei sale.

v. 32 — *Şenbrun* = vulgarizare a numelui castelului Schönbrunn din Viena, reşedinţa familiei de Habsburg.
v. 42 — *stihuitor* = versificator, poet (*Dicţionarul*..., p. 893)
v. 44 — *politefsit* = abilitate, isteţime, din lb. neogreacă: *politikí* (op. cit., p. 718).

Alexandru Dima citează v. 67—69, exprimînd dojana bătrînului boier, de fapt reproşul făcut de Ion Pillat sie însuşi ca şi contemporanilor, dar care nu are energia versului eminescian din *Epigonii* (*Aspecte şi valori*... p. 256—257).

În studiul său, Ovidiu Papadima se opreşte la v. 70—74, adresate de Dinicu Golescu poetului care, cu toată cultura sa europeană este lipsit de entuziasm şi patriotism, mustrare adresată astfel, indirect, de Ion Pillat contemporanilor săi. Criticul citează şi v. 81—85 prin care boierul din Goleşti cere poetului să aibă sufletul plin de realităţile autohtone.

Cristian Livescu alege v. 27 care-l defineşte pe Dinicu Golescu: cel ce primul a „deschis" *Ca un copil comoara Apusului de vis* (*Introducere*... p. 75)

227 *Anton Pann*. Miorcani, septembrie-octombrie, 1918 (mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 156—159)

Cugetul românesc, I (1922), nr. 2, mar., p. 129—131; *Flacăra*, VIII (1923) nr. 12, 18 mai, p. 196.

În poemul anterior, *Dinicu Golescu*, Ion Pillat își exprimă propria sa credință despre înalta menire a scriitorului de a transmite prin opera sa, propriului popor, progresul și frumusețile descoperite în alte civilizații și culturi. Cu poemul *Anton Pann* el ne dezvăluia ceva din viitoarea sa teorie literară asupra făuririi unei literaturi specifice românești care, pentru a obține viabilitatea ei pe plan universal, trebuie să rămînă legată organic de tradiție, adică să fie alimentată de șuvoiul energetic al geniului popular. Despre rolul lui Anton Pann, „finul Pepelii" — după cum îl botezase Mihail Eminescu în *Epigonii* — Ion Pillat a scris în 1937, un studiu apărut în volumul său *Tradiție și literatură:* Anton Pann „finul Pepelii" (p. 141—159), completat în 1941 în col. *Pagini alese* nr. 43—44 cu: *Importanța operei lui Anton Pann* și în 1942 cu antologia: *Anton Pann, Arghir și Anadam. Judecata Strugurelui (Pagini alese*, nr. 49).

În poemul *Anton Pann*, scris cu mult înaintea eseurilor critice, Ion Pillat face o paralelă între literatura edulcorată, influențată de romantismul occidental și curentul proaspăt plin de înțelepciunea vieții, de suculent har și subțire ironie, alimentat de verva jovială și sănătoasă a snoavelor și poveștilor lui Anton Pann, luate și reînnoite din literatura populară orală.

Se observă unele mici deosebiri față de versiunea din mss. 5075, B.A.R.S.R., și substanțiale reduceri de text la republicarea poemului în vol. **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II.**

În mss. 5075 v. 2 Cînd *mă trezi*, la poartă *în nas* cu Anton Pann.
" " " v. 4 Pe jos urcase dealul și gîfîia *cu* greu

În volumele citate mai sus fuseseră omise v. 5—35, renunțîndu-se la prezentarea plină de duh a lui Anton Pann cum și la încercarea mai puțin reușită de a schița „capodopera de umor" *Judecata strugurelui*. De asemenea se reduseseră versurile 41—42, scurtîndu-se pe bună dreptate, din critica pe care poetul Ion Pillat o făcea atitudinii de iremediabilă tristețe, regret și neîmplinire a romanticilor. Fuseseră omise versurile 55—58 evocînd efectul snoavelor lui Anton Pann asupra ascultătorilor săi, lipsă pe care ediția de față o remediază. Pentru ca poemul să se sfîrșească didactic cu sentința pusă în gura lui Anton Pann definind superioritatea înțelepciunii proverbelor asupra versurilor gratuite, fuseseră de asemenea omise, versurile 69, 70, care evocau ieșirea personajului din scenă, făcînd temenele, după eticheta orientală.

v. 3 — *giubea* = haină largă purtată de boieri. În lb. turcă *cüppe* (*Dicționarul.*, p. 373)

" " *antereu* = haină lungă purtată de preoții ortodocși, de boieri, de lăutari. În lb. turcă *antari* (*op. cit.*, p. 39).

v. 5 — *protipendadă* = marea boierime privilegiată. Din lb. neogreacă — *preoti pentas, proti pendada, op. cit.*, p. 755

v. 51 — *calif* = șef musulman care deține puterea politică și religioasă la mahomedani (*op. cit.*, p. 112)

În *Alături de Ion Pillat (Ion Pillat. Mărturii despre om și poet*, p. 20, Horia Furtună povestește cum și în ce împrejurări a creat Ion Pillat poemul *Anton Pann.*

Cristian Livescu alege versul 51 pentru succinta definire a lui Anton Pann: *Povestitor al vorbei, calif peste silabe. (Introducere...* p. 75)

228 *Eliade, Cîrlova și Alexandrescu.* Miorcani, septembrie-octombrie 1918 (mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 160—164)

Cugetul românesc, I (1922), nr. 3, apr., p. 247—249)

Prin mijlocirea Mitropolitului Dosoftei și a stihurilor sale cu incantație de colind românesc, prin operele unor Ienăchiță Văcărescu, Dinicu Golescu și Anton Pann, Ion Pillat dorea să atenueze: „ruptura bruscă ce a avut loc pe la 1830 între literatura medievală numai religioasă sau istorică și generația de la 1848 care își schimba sufletul patriarhal și [illegible] slavone pe o formă de cultură nouă, occidentală, ca și sufletul latin regăsit [...] prăpastie sufletească între cititorul de azi și cartea veche de ieri care nu există la alte neamuri cu o dezvoltare culturală mai armonioasă" [...] (Ion Pillat. *Ion Neculce, Letopisețul Țării Moldovei, Pagini alese*, nr. 1, p. 1. — 2). Era firesc ca din punctul de vedere cronologic și al evoluției literare șirul BĂTRÎNI-lor să fie continuat cu scriitorii romantici. Atitudinea sa față de Eliade, Cîrlova și Alexandrescu preconiza eseul scris în 1931 despre *Romantismul românesc*, în *Tradiție și literatură*, (p. 117 140), cum și coloratele prezentări și expresivele antologii pe care le-a dedicat ulterior scriitorilor noștri romantici. Ion Pillat deosebea originalitatea romantismului românesc, constînd într-un anume clasicism realist propriu rasei noastre latine, strămutată în Orient, căreia „Tracii i-au lăsat dorul, iubirea naturii, frăția cu elementele ei" (Ion Pillat, *op. cit.*, p. 127). Ori, acest realism, nu lipsit de o ironică duioșie, îl are Ion Pillat cînd privește pe cei trei poeți, legați în viață nu numai prin aceeași simțire patriotică și preferință pentru romantismul european dar și prin prețuirea pe care o aveau unul pentru celălalt. Simulînd fantezia romantică poetul nostru îi arată purtați de caleașca albastră a nopții oprită în zbor de lună (v. 1—4). Dar, în vol. **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II**, el renunță la v. 5—6 care sugerau viziunea halucinant-macabră a revenirii lor din moarte. Deși concepția BĂ-

TRÎNILOR ar fi permis închipuirea oricăror situaţii cu condiţia de a se respecta caracterele personajelor şi a specificităţii operei lor, totuşi Ion Pillat ţine seama, într-o oarecare măsură, de realitate. Caleaşca cu se cei trei poeţi este imaginată pornind din Tîrgovişte deoarece toţi trei născuseră în istoricul oraş care păstra măreţele ruine ale cetăţii de scaun a Ţării Româneşti. Dar ceea ce îi unea într-adevăr era veneraţia pentru „trecutul unic" amplificată de contemplarea vestigiilor din vremurile de vitejie şi de neatîrnare de altădată. Înainte cu puţin de *Unire* şi de *Independenţa* cîştigată în 1877, fundamentul real al stării psihologice comune scriitorilor generaţiei de la 1848 era cel de: „evadare şi de răzvrătire faţă de o realitate prezentă. asupritoare, înjositoare şi nedreaptă — căreia căutau să-i suprapună viziunea credinţei, a trecutului idealizat a fanteziei, a artei mîngîietoare" – şi care îi înfrăţea între ei şi în acelaşi timp cu scriitorii romantici din apus (Ion Pillat, *op. cit.*, p. 137).

O discretă atitudine critică faţă de complacerea în elegie a romanticilor fusese exprimată deja în poemul *Anton Pann*. Reveriei şi meditaţiei pe marginea morţii şi neîmplinirii li se opuneau plăcerea de a trăi şi vitalitatea de a primi cu înţelepciune încercările vieţii. În poemul de faţă, negurii de tristeţe din sufletele poeţilor care, în drumul străbătînd ţinuturile dintre Tîrgovişte şi Florica, nu vedeau decît zidurile ruinate sub lumina îngheţată a lunii, Pillat le-a împotrivit farmecul tainic al peisajului nocturn care freamătă poleit de lună.

La începutul poemului, în prezentarea lui Eliade Rădulescu (1802—1872) şi a lui Grigore Alexandrescu (1814—1890) se fac aluzii la poemele lor, respectiv: *Sburătorul* şi *Cînele soldatului*, iar Cîrlova (1809—1831) este descris în uniformă militară aşa cum ni-l arată fotografia rămasă de la el.

În versiunea din **P.L.**, **P.Ag.S.** (B.P.T.) şi **E.D.II** fuseseră omise versurile 25—29 cu apariţia în goana drumului, a hanurilor, a focurilor joase strîngînd în jur cărăuşi şi vite, toate văzute idilic ca într-un tablou de N. Grigorescu. Se observă unele mici modificări faţă de versiunea din mss 5075:

v. 35 Şi în *obsesiunea* trecutului unic
v. 36 Din *pitorescul nopţii* neculegînd nimic.

Versuri pentru care se propusese şi:

Trăind pentru vecie cu sufletul antic
Din fermecarea nopţii neculegînd nimic.

Pentru versul 43 se propusese: *Şi pajurile ţării zburau rotind pe sîtne*
În ediţiile citate mai sus, Ion Pillat se lipsise de versurile 44—49 în care

pastişase viziunea romantică a ruinelor şi glorificarea vitejiei neînfricate a românilor veacurilor trecute. El eliminase în continuare versurile 51—60 în care citase tînguirile retorice din poeziile celor trei poeţi, inspirate de contemplarea ruinelor cetăţii din Tîrgovişte şi, de asemenea versurile 61—64 înfăţişîndu-i apoi familiar, aşezaţi în jurul mesei şi bînd ceai din samovar.

În v. 52 Ion Pillat face greşeala de a afirma că poezia lui Eliade este anterioară lui Cîrlova. În mss. 5075 în dreptul v. 54 se menţionează că acesta este un citat din poezia lui Eliade: *O noapte pe ruinele Tîrgoviştei* (1836). La v. 55 s-a notat că el aparţine *Ruinurilor Tîrgoviştei* de V. Cîrlova (1830), iar versurile 58—59, că au fost luate din *Adio la Tîrgovişte* de Gr. Alexandrescu (1832). Trebuie să nu se uite că acţiunea poemului se petrece în 1830, dată la care Eliade nu scrisese încă poemul *Sburătorul* şi Gr. Alexandrescu *Umbra lui Mircea la Cozia*. Aceasta explică faptul că ei nu-şi recunosc propriile lor versuri citate de amfitrion.

În mss. 5075 se înseamnă că v. 68 este citat din *Sburătorul* iar versurile 72—73 din *Umbra lui Mircea la Cozia*.

În mss. 5075 v. 80 *Că el va scrie odată nemuritor* acestea. Versurile 81—86 sugerînd dispariţia celor trei năluci, fuseseră şi ele reduse.

Eug. Pohonţu afirmă că cei trei poeţi sînt incolor prezentaţi (în *op. cit.*, p. 131—132).

Poemul a fost amintit de Cristian Livescu în *op. cit.*, p. 76.

229 *Bolintineanu*. Bucureşti, în primăvara anului 1921. Mss. 5075, B.A.R.S.R p. 165—167.

Cugetul românesc, I (1922), nr. 4, mai, p. 378—380.

În eseul scris în anul 1916 *Un destin poetic: D. Bolintineanu. Tradiţie şi literatură*, p. 160—171) prescurtat în 1940 în vol. *Pagini alese* ca introducere la antologia *Dimitrie Bolintineanu. Legende istorice, „Pagini alese*, 1940, nr. 22", Ion Pillat reabilita cu zel şi cu sentiment, perimarea în timp a operei celui mai declamator poet romantic şi aprecia astfel contribuţia operei sale:...„Pe lîngă atîtea scăderi inerente epocii şi unui romantism de formulă şi de import ieftin, Bolintineanu a adus poeziei române mijloace de exprimare necunoscute pînă la dînsul..."

În poemul închinat lui Dimitrie Bolintineanu (n. 1819—1872), Ion Pillat nu reuşeşte să-i pună în valoare calităţile pe care i le recunoaşte în eseuri. Avem impresia că umorul rămîne precumpănitor şi că citim de fapt o reuşită parodie. La republicarea poemului în volumele PASĂREA DE LUT, **P.Ag.S.** (B.P.T.) şi **E.D.II**, Ion Pillat renunţase la primele şapte versuri care sugerau, intenţionat, de-a dreptul ridicol, mo-

mentul intrării în scenă a scriitorului atît de influențat de macabrul și oniricul poeziei romantice străine. Împrumutînd recuzita poeziei lui Bolintineanu, Ion Pillat îl face să apară ca un strigoi în atmosfera lugubră a nopții de groază, pastișată din poemul *Mihnea și Baba*. Poetul nu-și poate pierde luciditatea și fina sa ironie față de un senzațional obținut cu efecte ieftine, deși paralel, nu rămîne insensibil la puterea de înfiorare a versurilor, evocînd scrîșnirea scheletelor de morți în cavalcadă. El notează chiar, pe marginea paginei din manuscris, în dreptul v. 25—28, că descrierea „desfășurării frizei de oase și strigoi", luminată de luna alunecînd printre nori, îi amintește de stampa celebrului pictor și gravor francez Raffet (n. 108 + 1860) intitulată „La révue nocturne" (Gravura reprezintă retragerea dezastruoasă a armatelor franceze din Rusia). Pillat renunțase în continuare la v. 29—30 care provocau un efect comic descriindu-l, tresărînd speriat din somn, la atingerea înghețată a mîinii oaspetelui său.

În volumele **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II**, poemul este mult prescurtat, sfîrșindu-se cu v. 40. Pillat renunța astfel la partea din poem în care erau puse în valoare *Legendele istorice: Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare* și *Muma lui Ștefan cel Mare*, versuri care i se păreau poate prea discursive. Revenirea însă la prima versiune sprijină de altfel afirmarea sa că: „*Legendele istorice* condensează pînă la sublim, dar și pînă la absurd cîteodată, toate calitățile și toate defectele poeziei lui Bolintineanu".

„A devenit un loc comun de ironii ieftine de a cita trunchiat cutare pasaj, care astfel izolat, prin ciudățenia situației și anacronismul expresiei, poate ușor produce un efect ridicol, contrar celui propus de autor. Dar nu e mai puțin adevărat că aceste mici poeme, bătute în metal nobil, ne par ca niște medalii antice, păstrînd gravate pe ele cu liniile cele mai pure, profilul eroic și faptele mari ale trecutului nostru". (Ion Pillat, *Dimitrie Bolintineanu, Legende istorice*, în *Pagini* alese, nr. 22, p. 5).

Balansînd între tendința de a se lăsa dominat de un rece spirit critic, de a divulga cu umor desuetudinea și ridicolul grandilocvenței bolintinene și recunoașterea substanței progresiste și patriotice a operelor lui Bolintineanu, Ion Pillat se hotărăște pentru acestea din urmă.

v. 49 — *topuzul* = măciucă, buzdugan cu capul îmbrăcat în argint și bătut în nestemate, care împreună cu sabia, tuiul (steag turcesc) și calul împărătesc, constituie unul din însemnele învestiturii domnești conferite de sultan. În turcă *topuz* (*op. cit.*, pl 961).

230 *Mureșanu*, în primăvara anului 1921 (mss. 5075, BIA.R.S.R., p. 168—170)
Cugetul românesc, I (1922), nr. 4, mai, 1922, p. 380—382.

Poetul revoluției de la 1848 din Ardeal, Andrei Mureșanu (n. 1816—1863), definit de Mihai Eminescu în *Epigonii*: *Preot al deșteptării noastre, semnelor vremii profet*, contestat în general de Titu Maiorescu, dar în schimb, socotit de Aron Densușianu „fără egal", era considerat de George Călinescu un precursor al poeziei profetice ardelene ce avea să culmineze cu Octavian Goga (G. Călinescu, *op. cit.*, p. 239).

Ion Pillat închină poemul mai degrabă întregului Ardeal, — naturii, oamenilor locului, răsculți de dorul dezrobirii, venind nestăviliți de pretutindeni și îndreptîndu-se spre *Cîmpia Libertății*, — decît lui Andrei Mureșanu, care apare la sfîrșit ca exponent al năzuinței naționale de eliberare și unire iar versurile sale din poemul *Deșteaptă-te române* apar ca expresia speranței unui neam întreg.

În vol. **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.), **E.D.II**, Pillat eliminase versurile: 14—15, 20—23, 39—42 care îngreuiau descrierea năvalnică a mulțimii. Terminase cu versurile: *Pe Cîmpia Libertății obezile sînt sparte / Deșteaptă-te române din somnul cel de moarte*, renunțînd la versurile 55—63 pline de regretul față de diminuarea elanului patriotic în sufletul urmașilor care trăiesc aievea întregirea patriei visate de înaintași.

Cugetul românesc v. 5 Cum freamătă furtuna *prin frunza unui pom*.
Cuvînt regional: v. 53 — rujă = trandafir, măceș (*op. cit.*, p. 819)

231 *Alecsandri*, poem scris în primăvara lui 1921 (mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 171—173)
Cugetul românesc, I (1922), nr. 4, mai, p. 382—385; *Gazeta literară* XII (1965), nr. 37, sep., p. 4 (fragment).

În *Mărturisiri*, după cum am mai citat, Ion Pillat contestă afirmația criticilor care au vorbit despre influența *Pastelurilor* lui Alecsandri asupra poeziei din PE ARGEȘ ÎN SUS. El susține că în acea perioadă îl admira pe Eminescu și că spusele criticii l-au determinat să redeschidă *Pastelurile* pe care nu le recitise din școală și să găsească în ele o adevărată încîntare. Din propriile sale note reiese că poemul pe care i-l dedică lui Alecsandri (n. 1821—1890), a fost scris în 1921. Departe de a pune la îndoială mărturisirea lui Ion Pillat, sîntem totuși curioși să vedem care poezii anume din PE ARGEȘ ÎN SUS, au fost scrise înaintea poemului: *Alecsandri*.

Făcînd abstracție de pastelurile datate în anii: 1910, 1914, 1918, 1919, publicate mai întîi în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI iar în **E.D.II** repartizate fericit volumului PE ARGEȘ ÎN SUS, cercetarea tabelului

cronologic al poemelor, dovedește că în 1920 Ion Pillat dăduse deja: *Închinare*, *Vîrful dealului*, *Mormîntul*, *Spre Izvorani*, *Capela*, *La zăvoi*, *În vie*, *Cucul din Valea Popii*, *Pădurea din Valea Mare*, *Casa din deal*, *Castanul cel mare*, *În parcul Goleștilor*, deci poemele care țes întreaga tramă a poeziei pillatiene din acea perioadă, desfășurată în peisajul atît de iubit al luncii Argeșului. Vom arăta diferențierea observată de unii din vechii critici cum și părerile criticilor tineri despre suprapunerea care s-a făcut în mod superficial între operele celor doi mari poeți. Seninătatea lui Vasile Alecasndri, marea simplicitate a operei sale, armoniosul ei echilibru sufletesc, forma ei autentic românească, puritatea și concíziunea stilului erau cu entuziasm admirate de Pillat. (Ion Pillat: *V. Alecsandri, Pasteluri, Pagini alese*, nr. 4) Desigur, poemul dedicat lui Alecsandri — după cum o arată însemnările care ne-au rămas, fusese plănuit, hotărîndu-i-se locul în șirul BĂTRÎNILOR, încă din anul 1918, cînd a fost concepută alcătuirea întregului ciclu. S-ar putea însă ca recitirea operei acestuia să fi fost făcută la începutul anului 1921. Nu este locul deocamdată să vorbim despre studiul pe care i-l consacră în 1930, integrat volumului *Tradiție și literatură* și nici de scurtele eseuri din 1936, 1938 și 1942 care prefațează antologiile din opera lui Alecsandri, publicate de Ion Pillat în colecția *Pagini alese*.

Poemul *Alecsandri* este cel mai supărător discursiv din toate celelalte. Ion Pillat, atît de supravegheat, este de data aceasta covîrșit de o avalanșă de sentimente. Oglindindu-se în opera lui Alecsandri, Ion Pillat retrăiește expansiunea inspirației sale autohtone, izbucnită odată cu reîntoarcerea definitivă în țară. El regăsește peisajul familial și odată cu aceasta, începe obsesia amintirilor din copilărie. Poemul este o confesiune proprie dar și o substituire a sa în opera poetului iubit, iar valoarea lui constă în faptul că prevestește pe Ion Pillat, criticul literar și eseistul de mai tîrziu.

În vol. **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II**, el eliminase v. 1—5 optînd pentru intrarea directă în scenă a lui Alecsandri, în sunete *de zurgălăi ce sună în trap vioi de cai*. Pillat îl imaginează pe noul oaspete refuzînd să intre în casă, cerînd gazdei sale să-l conducă în lunca Argeșului, dar pe care Alecsandri o confundă cu lunca de la Mircești. În continuare Ion Pillat taie fără milă v. 27—34, 39—40, 56—106 în care confuzia dintre cele două priveliști continuă, contopindu-se pînă la urmă într-una singură. Pillat ajunge să substituie peisajul de toamnă—atît de propriu atmosferei poemului BĂTRÎNII — într-o noapte de mai, dominînd deasupra luncii, primăvara fiind anotimpul preferat de Alecsandri. La sfîrșitul poemului este Ion Pillat cel ce-și expune filozofia. Cu toată primăvara biruitoare, este învins de melancolia clipei fugare. El opune

vremelniciei continuitatea asigurată de creația artistică, de data aceasta, opera lui Alecsandri.

Începînd cu v. 27 și pînă la sfîrșitul poemului, Pillat face următoarele aluzii la opera lui Alecsandri:

În versurile 27—40 Pillat îl imaginează pe noul oaspete trecîndu-și în revistă volumele: *Doine*, *Mărgăritărele*, *Lăcrămioare*, *Suvenire* și *Pasteluri*. Versurile 86—89 rezumă poezia *Steluța* închinată Elenei Negri, iar v. 91 amintește de nuvela *Dridri*. În. v. 94—95, Pillat se referă la poezia *Rodica* din vol. *Pasteluri*. În ultimile versuri este vorba de volumele *Balade* și *Doine*

Demne de reținut din poem sînt v. 41—56 puse în valoare de Ion Pillat în volumele **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) și **E.D.II** care exprimă indirect dorul său de a deveni poetul Argeșului. Versurile de mai sus ne determină să înaintăm ipoteza că, paralel cu elaborarea acestui poem, Ion Pillat și-a alcătuit cuprinsul și conturat armonioasa și completa arie a volumului PE ARGEȘ ÎN SUS.

Cugetul românesc, v. 81 *Gîndeam. Pe aceeași creangă aceleași păsări vin.*

În mss. 5075, după versul 77, se continuă cu versurile următoare, la care poetul renunță:

Cu flori de măr sălbatic zăvoiul ne ningea
Ne închudeau cărarea fantastice troiene,
Sau luna înflorise răchită din poiene?
Și fermecat ca-n basme mi s-a părut c-auz
Mărgele mari de apă ce cad într-un havuz
Ca să țîșnească iarăși spre cer gîlgîitoare...
Dar bardul spuse simplu e o privighetoare.

În studiul său, Ion Cantacuzino atrage atenția că în poezia lui Pillat actualizarea istoriei, identifică oamenii peste timpuri ceea ce va aduce de la sine o identificare a locurilor, peste spațiu: „*Zăvoiul din Florica e lunca din Mircești*, sau dintre animale:

Se auzi departe clar o privighetoare
E-aceea care cîntă pe groapa lui uitată:
Pe morți numai natura nu-i uită niciodată. (op. cit., p. 879)

Eminescu. Fragment scris pe la începutul anului 1920 (mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 174—175.

1 *Mă părăsise bardul venit de pe Siret.*
Pe drumuri împietrite de-al nopților polei
Suna tot mai departe un rîs de clopoței...
Mă reîntorceam spre casă, eu singur — Raza lunii

Sculpta cu dalta vie în relief alunii
Făcînd din steiul umbrei să scapere scîntei, —
Cînd am zărit, alături pe banca de sub tei,
Pe Eminescu tînăr cu Veronica Micle...

Prindea îngheț de lună grădina-n flori de sticle
Cristalizați ca-n basme de-un vrăjitor viclean
Copacii, trunchi și frunză erau de porțelan;
Poteci, mărunt prundite, albeau și îndrăzneț
Zvîrleau pe-un rîu de umbră un sclipitor podeț;
Argintuite-n tremur de-a razelor bătaie,
Poiene necosite luau chip de heleștaie
Și păunițe albe pășind prin iarba-naltă...
De lebezi feciorelnic, alunecînd pe baltă...
Glicina de pe ziduri, măceșul din pervaz,
Erau liane scumpe și roze de Șiraz,
Iar casa mea bătrînă reînălța prin veacuri
Castelul singuratic la margine de lacuri...
Un om sta trist cu fruntea căzută-n a lor poală,
Și luna și iubita cu aceeași mînă pală.
Îi netezeau șuvița de păr întunecat...
Dar ochii lui din drumul divinului păcat...
Prin ramuri nemișcate priveau ca prin ferești
La liniștea lactee a căilor cerești —
Ca doi hulubi sălbatici în gratii de coteț,
Pofteau beția oarbă a zborului răzneț;
Ca doi milogi la geamul aprinselor lumini
Flămînzi, țînteau din beznă opritele vitrini,
În care pe-o tipsie cu irizări albastre,
Stau stelele de zahăr deasupra foamei noastre.

Șopti susur de frunze sau el vorbea încet:
„Lunara ta ființă de dor nemîngîiet,
Coboar-o iar, iubire, alunecînd pe-o rază,
În inima-mi de piatră și iar o luminează.
Dă-mi gîndul tău de-o șchioapă și traiul tău de-o clipă
De-mi legi în schimb de umeri năvalnica-ți aripă.
Lovește-mă cu-amnarul planetelor să fiu
Pe vatra veșniciei de-a pururi focul viu,
Ce pîlpîie, trosnește și sare nebunatic;
Dănțuitor albastru cu talpa de jăratic,
Cu sufletul de flăcări și cu călcîiul gol,

Pîndit mereu de-al umbrei nețărmurit ocol.
Pe mine nemurirea a prins podiș de stînci —
Descătușă-mi izvorul cu apele adînci
Și lasă-l pe sub sălcii să fie pînă-n mări
O fugă limpezită de-atîtea înstelări
Nu puțul ce coclește, sălcie a lui apă —
Vreau valul viu năvalnic ce fuge pînă crapă,
Dar care-o clipă numai, ținînd în brațe vîntul,
În curcubeu de raze își făure mormîntul."

În fragmentul poemului închinat lui Mihai Eminescu (1850—1889) Ion Pillat încearcă, la fel ca și în celelalte, nu numai să-i facă portretul, literar, dar să-și scufunde gîndirea în conștiința poetului, să gîndească ceea ce gîndește și să simtă ceea ce simte, strecurîndu-și pe nesimțite propriile sale idei, născute din contactul cu subiectul evocat. Ca și în celelalte cazuri, Ion Pillat sugerează mai întîi un cadru adecvat, care nu mai este biblioteca, ci grădina în noapte, poleită de lumina argintată a lunii, cu bătrîna casă ce-i pare: *reînălțînd prin veacuri / castelul singuratic la margine de lacuri/*. În acest peisaj cristalizat, înghețat de vrajă, îi apar pe banca de sub tei: Eminescu tînăr și Veronica Micle. Pillat dorește să evoce frumusețea obsedantă a chipului marelui poet, dar nu vorbește despre opera lui anume, prin această abstracție, el părînd a stabili un contact direct cu esența geniului eminescian.

Impresionant țîșnește strigătul de dor al *Luceafărului* după viață și iubire, după ființa Cătălinei, de data aceasta tot una cu tînărul poet Pillat, noul său cititor, care-l reînsuflețește, redescoperindu-i și iubindu-i opera. (v. 35 –44).

Asemeni celorlalte poeme din BĂTRÎNII și în acesta, Ion Pillat nu apare anihilat de geniul poetului pe care-l aduce în contemporaneitate, căci odată cu pătrunderea și substituirea sa în conștiința acestuia el se descoperă pe sine însuși, luînd act de propria sa personalitate. Sfîrșitul poemului exprimă dorința *Luceafărului* ca iubirea — sufletul cititorului — să-i înflăcăreze nemurirea în care a fost pietrificat, să sfarme închisoarea veciniciei. Izolarea, retragerea eminesciană este transformată de propria filozofie a lui Ion Pillat, cristalizată pe parcursul operei și ajunsă — după peregrinări multiple, după încătușarea în nostalgia după trecut, la dezrobirea în acceptarea condiției umane: nașterea — mișcarea și moartea, de nimic oprite — verigi ale continuității fără de sfîrșit. În v. 47—53, prin intermediul lui Eminescu, Ion Pillat își exprimă propria sa credință și speranță în perenitatea operei de artă, în devenirea ei impulsionată *continuu de cititorii*, mereu și mereu alții (Vezi: Maurice Blanchot, *Spa-*

ţiul literar, 1980, Bucureşti, Editura Univers, *Ceea ce nu se termină, ceea ce nu încetează niciodată,* p. 19—22).

Ion Pillat nu reuşeşte să sugereze în poem calitatea de neîntrecut a versului eminescian după cum va ajunge să o formuleze în 1930 în *Tradiţie şi literatură (Eminescu şi poezia pură,* p. 202—213) şi în prefeţele numeroaselor antologii din opera lui Eminescu, publicate în 1936 1937 şi 1939 în colecţia *Pagini alese.*

Valoarea fragmentului de poem închinat lui Eminescu ne dezvăluie de asemenea modernitatea gîndirii de critic şi istoric literar a lui Ion Pillat ce va fi dezvoltată în volumele *Tradiţie şi literatură* şi *Portrete lirice.*

Poemul citat de Tudor Vianu în *Poezia lui Ion Pillat...* p. 60—61 şi de Constantin Ciopraga în *Portrete şi reflecţii literare...* p. 159.

232 *Cel din urmă* (Grigorescu). Poem început în primăvara anului 1920. *Cugetul românesc,* I (1922), nr. 5, iunie, p. 468—472.

Poemul de sfîrşit al ciclului BĂTRÎNII, inspirat de opera pictorului Grigorescu, nu este o excentricitate din partea lui Ion Pillat. Priveliştile, tipurile, aspectele vieţii patriarhale erau redate de celebrul pictor, idilic, idealizate cu aceeaşi dragoste care împătimea patriotismul scriitorilor secolului al XIX-lea. Tablourile sale apăreau ca întruparea frumuseţii unei patrii unite şi în sfîrşit eliberate.

În versiunea din volumele **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) şi **E.D.II,** Pillat redusese din versurile de început (v. 10—14) prin care încerca să creeze atmosfera romantică prielnică aşteptării şi invocării, în zadar, a nălucei lui Eminescu, care nu coboară însă din astrala sa izolare. Ieşit din livresc, din cadrul bibliotecii, odată cu pieirea BĂTRÎNILOR, el se simte stingher şi fără rost, dar este surprins de apariţia pictorului Nicolae Grigorescu ultimul personaj omagiat în poem.

De data aceasta Ion Pillat optează pentru trăirea directă a vieţii pentru bucuria de a simţi frumuseţile naturii fără intermediul artei, preferinţă pe care o formulase deja în trecere, în poemul închinat Mitropolitului Dosoftei. Zădărnicia şi efemeritatea operei de artă, supusă nestatorniciei criticii, a gustului public şi vremelniciei, sînt exprimate prin intermediul lui Grigorescu. În volumele **P.L., P.Ag.S.** şi **E.D.II,** Ion Pillat redusese din tirada pictorului trecînd direct la invitaţia pe care acesta i-o face de a străbate împreună ţara. Din descrierea, în ton exuberant, a parcurgerii împreună a priveliştilor româneşti, Ion Pillat redusese masiv la republicarea în vol. **P.L., P.Ag.S.** (B.P.T.) şi **E.D.II** (v. 57—61, v. 66—67 şi v. 78—98).

Frumuseţea poemului nu constă în talentul de pastelist al lui Ion Pillat aşa cum s-a afirmat. Desigur că toată această evocare a pămîntului românesc, de la un capăt la altul, îi era uşurată şi posibilă pentru că —

după cum mărturiseşte — el cunoştea întreaga ţară încă din excursiile făcute în copilărie (Ion Pillat, *Mărturisiri...* p. 272). El se serveşte şi de data aceasta de un artificiu, livresc, pentru a aduce un omagiu operei lui Nicolae Grigorescu. Valoarea poemului constă în reuşita lui Ion Pillat de a intra în lumea tablourilor acestuia. Descrierea versificată a peisajelor, tipurilor, carelor cu boi, hanurilor la drum, a totalităţii acelei patriarhalităţi încîntătoare, ne perindă în imaginaţie şi amintire întreaga operă grigoresciană. Pe parcursul lecturii, din descrieri, ar putea fi identificate tablourile respective.

v. 80 — *buiastru* = mers rapid şi legănat al calului, cînd calcă cu amîndouă picioarele din aceeaşi parte *(Dicţionarul...,* p. 102)
v. 95 — *vîlnec* = *fotă.* în lb. bulgară, *vîlnenic (op. cit.,* p. 1023).
v. 10 — *cioporul* = cîrd, cireadă, turmă, grup de animale de acelaşi fel. În lb. maghiară, *csopor (op. cit.,* p. 153).

Alexandru Dima aprecia cel mai mult, din ciclul BĂTRÎNII, poemul *Cel din urmă,* în care, evocîndu-l pe Grigorescu, Ion Pillat are toată latitudinea să-şi desfăşoare talentul de „autentic" pastelist. *(Aspecte şi valori...* p. 257).

Ion I. Cantacuzino reproduce versurile 106—182, în care poetul reuşeşte să contopească, într-o imensă frescă natura, pe Dumnezeu şi pe om, dispreţuind măsura timpului, existenţa lucrurilor şi chiar spaţiul în concepţia limitată. *(op. cit.,* p. 579, 580).

Ovidiu Papadima observă că procesiunea umbrelor învăţătoare se încheie cu pictorul Grigorescu, care îi recomandă poetului să prefere viaţa în locul muzeului şi bibliotecii... *(op. cit.,* p. 65)

Ion Pillat însă, pare a compune poemul răsfoind albumul cu reproduceri din opera lui Grigorescu sau privind în muzeu tablourile din Galeria ce i-a fost rezervată.

Pentru Cristian Livescu îndemnul lui Grigorescu de a privi *„în rama lor firească priveliştile vii"* îl luminează şi îl eliberează pe însoţitorul său, pregătit de acum să-şi cunoască ţara şi să înţeleagă glasul pămîntului strămoşesc *(op. cit.,* p. 76)

233 *Ursul lui Donici,* scris în primăvara anului 1921. Mss. 5075, B.A.R.S.R., p. 162—164.
Cugetul românesc, I (1922), nr. 3, apr., p. 249—252; *Flacăra,* VIII (1923) nr. 12, 18 mai, p. 196
În **P.Ag.S.** (1923) poemul intitulat *Donici* îşi păstra locul publicării sale în *Cugetul românesc,* între *Eliade, Cîrlova* şi *Alexandrescu,* şi *Dimitrie Bolintineanu.* În **E.D.II** însă, Ion Pillat simte nevoia să nu

întrerupă grupul poeţilor romantici, întregit, firesc, cu poetul din Bolintin, prin poemul hărăzit fabulistului Donici, pe care-l extrage, dîndu-i un loc aparte, după sfîrşitul poemului BĂTRÎNII şi îl intitulează *Ursul lui Donici*. Poemul se diferenţiază însă de concepţia celorlalte în sensul că poetul nu ţine neapărat să facă portretul lui Alexandru Donici (1806–1866) şi nici să-i diferenţieze calităţile faţă de operele altor fabulişti. Pillat reuşeşte să facă o spectaculoasă şi comică intrare eroilor lui Donici, odată cu enumerarea fabulelor, al căror titlu îl însemnă pe marginea paginii manuscrisului în dreptul versurilor care schiţează portretul moral întruchipat de diversele animale: *Două boloboace* (v. 14), *Racul, broasca şi ştiuca* (v. 20), *Leul la vînat*, *Ursul la prisăci* (v. 21), *Şoarecele şi guzganul* (v. 22), *Momiţa şi oglinda* (23), *Veveriţa* (v. 24), *Liliacul şi rîndunica* (v. 26), *Doi cîini* (v. 27), *Vulturul şi paingul* (v. 29), *Şarpele* (v. 30), *Lupul nazîr* (v. 32), *Greierele şi furnica* (v. 33), *Vulpea şi bursucul* (v. 34), *Măgarul şi privighetoarea* (v. 35), *Elefantul în domnie* (37). La aceasta se rezumă evocarea satirei şi hazului operei lui Donici. Poemul îi serveşte însă lui Pillat ca prin intermediul genului, să-şi exprime păreri proprii, substituindu-se bătrînului urs din fabula lui Donici, devenind astfel, el însuşi fabulist! El denunţă falsa convenţie a acestui gen literar, care se serveşte de animale pentru a satiriza păcatele şi josnicile trăsături de caracter ale oamenilor, în timp ce în realitate calităţile acestora (bărbăţia şi vitejia calului, credinţa cîinelui, blîndeţea căprioarei, etc. etc.) rămîn constante iar fiinţele lor se integrează armoniei universale. Felul de a însufleţi animalele cu cele mai frumoase din calităţile sufleteşti ale omului şi de a le descrie ca părtaşe ale frumuseţii naturii în care au apărut îl apropie pe Pillat de Rudyard Kipling şi de neuitaţii eroi din *Cartea junglei*.

Cugetul românesc v. 1 Dar luna, *vezi* cu ochii-mpăienjeniţi...

În mss 5075, v. 11 Tîrîş, pe brînci, *în labe, în mers greoi sau zbor* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 19 *Stam înlemnit de groază cu părul ca măciuca* (corectat în forma definitivă)

" " " şi în *Cugetul românesc;*
v. 40 *Priveau* cu deznădejde...
v. 91 *Noi ascultam* pădurea... (corectat în forma definitivă)

v. 30 *matostat* = *jasp* (piatră semipreţioasă de culoare verde) din lb. neogreacă: *imatostatis (op. cit.*, p. 528).

Alexandru Dima citează v. 75–79 exprimînd indignarea animalelor care, evadînd din ficţiunea fabulelor, se revoltă împotriva proiectării asupra lor a unora din caracterele umane *(Aspecte şi valori...* p. 258).

SATUL MEU (1925)

Poeziile au fost republicate în aceeaşi formă în PASĂREA DE LUT.

234 *Harta*. Miorcani între 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R. p. 187, în caietul I, la p. 112, în caietul de ciorne pe contrapagina 206).

Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec. p. 831; *Mişcarea literară* (1925), nr. 2, 11 apr. p. 2.

În mss. 5076 v. 6 *Cîmpii şi lanuri crînguri şi livezi* (corectat în formă definitivă)

" " " v. 7 Şi cerul minunat *cu multe* jocuri (corectat în formă definitivă)

" " " v. 8 De raze *vii şi ele n-o să vezi* (corectat în formă definitivă)

Poezia este citată de T. Păunescu-Ulmu, care atrage atenţia că *Harta* delimitează aria geografică căreia îi aparţin personajele şi peisajele descrise *(op. cit.*, p. 10); Z. Ornea, *op. cit.*, p. 581.

Satul meu, *îngrănițat* în poezia *Harta*, este după Cristian Livescu o altă deghizare a spaţiului imaginarului din *Casa amintirii* şi *Florica*, în a cărui incintă este transpus ca „centru sacru" menit să întîrzie prăvălirea timpului, să-i substituie aşa-numitul „timp sacru" *(op. cit.*, p. 218–219).

Poezie citată de Z. Ornea, *op. cit.*, p. 581.

235 *Lumina*. Miorcani între 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 113, în caietul de ciorne la p. 206)

Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 117

În mss. 5076 v. 6 Şi vei *călca-n* condurii lunii *cînd* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 7 *Va răsări* din lanurile coapte (corectat în forma definitivă)

" " " v. 8 *Plop după plop cu frunza tremurînd* (corectat în forma definitivă)

236 *Moş Gheorghe Jitarul*. Miorcani 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R p. 187, în caietul I, la p. 11 în caietul 4, de ciorne la p. 187.

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1 nov. p. 90.

Poezia este citată de Păunescu-Ulmu *op. cit.;* Al. Bădăuţă, *Ion Pillat. Satul meu...* Ovidiu Papadima în *Ion Pillat...* p. 79; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 114; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 130, Ioan Adam, *op. cit*, p. 225.

237 *Proprietarul*. Miorcani, 11—17 sep. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R. caietul II la p. 115, în caietul de ciorne la p. 205). Poezia citată de Pompiliu Constantinescu, *op. cit.*, p. 366; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 174; Z. Ornea, *op. cit.* p. 582.

238 *Vlad Plugarul*. Miorcani, 11—17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 116; în caietul de ciorne intitulată *Plugarul* la p. 204)

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 91; *Calendarul gospodarilor* 1926 de I. Simionescu; *Cartea Românească*, p. 38; *Făuritorul*, București, I (1926), nr. 2, iun., p. 23; *Calendarul foii Lumina satelor* pe anul 1931, Sibiu, 5, 1931, p. 85; *Murmurul pădurii* I (1933), nr. 2—3 aug-sept. p. 15; *Calendarul creștin* — Cartea de aur pe anul 1945, Sibiu, 1945, p. 71.

În mss. 5076 v. 5 *Nu știu decît pămîntul, doar pămîntul* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 *Cel negru*..

Poezia este citată de I.N. Herescu: *Ion Pillat: Satul meu*... Ovidiu Papadima, în *Împăcarea sub zodii*... p. 226; idem, Ion Pillat... p. 139; Al. Bădăuță *op. cit.*, p. 389; Păunescu-Ulmu *op. cit.*, p. 11; Constantin Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*... p. 167; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 114; Dumitru Micu... p. 476; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 224.

239 *Ilie Baciu*. Miorcani 11—17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 117, în caietul de ciorne la p. 191). *Gîndirea*, III (1923), nr. 5, 1 nov. p. 91; *Mișcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr. p. 2; *Făuritorul*, București, I (1926), nr. 2, p. 23; *Graiul satului*, II (1932), nr. 5, 15 mar.; p. 11.; *Murmurul pădurii*, I (1933), nr. 2—3 aug.-sept., p. 15; *Calendarul săteanului pe anul 1944* — Sibiu, 53, 1944, p. 62; *Tribuna română*, II (1944), nr. 189, 21 aug.

În *Gîndirea*, v. 5, *Și mă gîndesc senin* în noaptea lungă
v. 7 *Își* mulge toate stelele în strungă

Poezia este citată de I.N. Herescu în *op. cit.*, p. 117; Eug. Pohonțu, *op. cit.*, p. 138; Cornel Regman, *op. cit.;* p. 196; Aurel Rău, *Ion Pillat. Poezii. Antologie* de... p. XXV; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 226.

240 *Vasile Bultoc*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I, la p. 1—8, în caietul de ciorne pe contrapagina 198).

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1 nov., p. 91.

În mss. 5076 v. 2 Muiere, *am copii*, nevoi, o casă (corectat în forma definitivă)
" " " v. 8 *Bou blînd* .. (corectat în forma definitivă)

Ioan Adam asemuie personajul cu Ion al lui Rebreanu, strigîndu-și ca acela dragostea sălbatecă de pămînt *(op. cit.* p. 224)

Aurel Rău, *op. cit.*, p. XXVI; idem, *Un virtuos al emoției*, *Ion Pillat*... p. 194. La fel și Ovidiu Papadina în *Ion Pillat*... p. 139, Constantin Ciopraga în *op. cit.*, p. 114, Cristian Livescu în *op. cit.* p. 128.

241 *Ion Pescarul*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R. p. 187, poezia în caiet I, p. 119, în caietul de ciorne pe contrapagina 201)

Gîndirea, III (1923), nr. 5, 1. nov. p. 91.

În mss. 5075 v. 4 *Cel limpede* de-l vezi pînă-n plămîni (corectat în forma definitivă)
" " " v. 5 Ilie Baciul...
" " " v. 6 Și oaia *cea fătată* cu miel prost
" " " v. 8 Știu *graiul mut al* mrenei pe de rost.

Citată de I.N. Herescu în *op. cit.;* p. 117 și de Ov.S. Crohmălniceanu în *op. cit.*, p. 114.

242 *Secretarul Primăriei*. mss. 5076 B.A.R.S.R., în caietul I, p. 123; nu se află în caietul de ciorne)

În *Gîndirea*, III (1923), nr. 5, 1 nov. p. 92; *Casa noastră*, III (1925), aug.-sept. p. 158.

După cum reiese din înregistrarea poeziei în seria I-a, datarea ei aparține zilelor 11—17 sept. 1923.

În mss. 5076 v. 2 *Mergeam și eu pe-atunci* în straie albe (corectat în forma definitivă)
" " " v. 3 Părinții *buni m-au dat* în tîrg la școală (corectat în forma definitivă)
" " " v. 5 *Port un* surtuc nemțesc — știu leg*ile* agrare (corectat în forma definitivă)
" " " v. 7 *M-au învățat tot* — de ce nu sînt în stare (corectat în forma definitivă)

Poezia citată de I.N. Herescu, *op. cit* , p. 117; Ov.S. Crohmălniceanu în *op. cit.*, p. 114; G. Călinescu în *Istoria literaturii române*... p. 777; Pompiliu Constantinescu *op. cit.*, p. 365, I; Constantin Ciopraga, *op. cit.*, p. 162; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 582.

243 *Florea Herghelegiu*. Miorcani 30 sept. — 1 oct. 1923 (poezie datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 181; în caietul II, la p. 154, în caietul de ciorne pe contrapagina 181).

Lamura, V (1924), nr. 3—4 dec. 1923 — ian. 1924, p. 103

În mss. 5076 v. 1 *Călare* și cu pletele pe umăr (corectat în forma definitivă)

" " " v. 2 *Înalt* strîns haiducește în chimir (corectat în forma definitivă)

" " " v. 3 M-ai *apucat pe stepe* fără număr (corectat în forma definitivă)

Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.* p. 114.

v. 4: *ceair* = loc de pășune (împrejmuit), cîmpie nelucrată în apropierea unei ape *(Dicționarul...* p. 135); v. 8: *șarg* = cal cu părul galben deschis, iar cu cel din coadă și coamă negru... *op. cit.*, p. 922)

244 *Ilinca lui Ion*. Miorcani 30 sept. — 1 oct. 1923. Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R p. 181, în caietul II la p. 155, în caietul de ciorne la p. 184. *Lamura*, V (dec. 1923 — ian. 1924), nr. 3—4, p. 103; *Calendarul gospodarilor*, p. 1926, de I. Simionescu, București, Edit. Cartea românească, 1926, p. 86.

În mss. 5076 v. 2 Desculță *merg*, cu părul sub basma (corectat în forma definitivă)

" " " v. 4 *Un suflet* de muiere cum sînt sute (corectat în forma definitivă)

" " " v. 5 De-*un timp încoa* îmi umblă omul beat (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de Eug. Pohonțu în *op. cit.*, p. 137; Aurel Rău, *op. cit.* p. XXV; idem; *Un virtuos al emoției...* p. 193; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 80; Ov.S. Crohmălniceanu, în *op. cit.*, p. 115; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 225

245 *Anisia*. Miorcani, 30 sept. — 1 oct. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 181, în caietul II la p. 158, în caietul de ciorne la p. 183) *Lamura*, V (dec. 1923 — ian. 1924) nr. 3—4, p. 103; *Mișcarea literară*, II (1925) nr. 22, 11 apr., p. 2.

În mss. 5076 v. 7 Și multe spune satul *stau* și-ascult (corectat în forma definitivă)

" " " v. 8 *Boierul tînăr numele nu-mi știe* (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de Pompiliu Constantinescu, *op. cit.*, p. 365; Aurel Rău în *op. cit.*, p. XXVI; idem, *Un virtuos al emoției, Ion Pillat...* p. 196; Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 375.

246 *Joldea Contrabandistu*. Miorcani 30 sept. — 1 oct. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 181, în caietul II la p. 158; în caietul de ciorne pe contrapagina 185).

Lamura, V (dec 1923 — ian. 1924), nr. 3—4, p. 104.

În mss. 5076 v. 3 *Eu cine-s? Joldea sînt contrabandistu* (corectat în forma definitivă)

" " v. 4 *Mă* știe... (corectat în formă definitivă)

Poezia este citată de Perpessicius, *op. cit.*, p. 152; Constantin Ciopraga, *op. cit.*, p. 168; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 128.

247 *Popa Breazu*. Miorcani, 11 17 sept. 1923 (Poezie datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 181, în caietul I, p. 125, în caietul de ciorne pe contrapagina 188) *Lamura*, V (dec. 1923. ian. 1924) nr. 3—4, p. 104, *Mișcarea literară*, II (1925) nr. 22, 110 foi, p. 2; *Făuritorul*, I (1926), nr. 3, iul. p. 45.

Intitulată în caietul de ciorne *Părintele Victor* și în caietul I *Părintele Chrisant*.

În mss. 5076 v. 8 De-i rău, beau *mult să uit al meu* necaz (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de Pompiliu Constantinescu, *op. cit.*, p. 365; Perpessicius, în *op. cit.*, p. 153; Constantin Ciopraga, *op. cit.*, p. 162.

248 *Părintele Niculai*. Miorcani, 11—17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 126, în caietul de ciorne la p. 188).

Lamura, V (dec. 1923 — ian. — 1924), nr. 3—4, p. 104; *Mișcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2; *Făuritorul*, I (1926), nr. 3, iul., p. 45.

Intitulată în caietul I, *Popa Ilie* dar înlocuit ca mai sus.

În mss. 5076 v. 2 *Am* fața suptă-*a unui* mucenic (corectat în forma definitivă)

" " " v. 6 Stînd gîrbov *sub potcap, cu părul lung* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 8 În inimi ca-n altarul sfînt *ajung* (corectat în forma definitivă

Poezia este citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 118; Pompiliu Constantinescu, *op cit.*, p. 365; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 114; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 128.

249 *Baba Vișa*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 127, în caietul de ciorne pe contrapagina 202).
Lamura, V (dec. 1923 – ian. 1924), nr. 3–4, p. 105.
Poezia este citată de Aurel Rău, *op. cit.*, p. XXVI; Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 475; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 139; Constantin Ciopraga, *op. cit.*, p. 167; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 128.

250 *Iliuț, orbul satului*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I, p 124, în caietul de ciorne la p. 193)
Lamura, V (dec. 1923 – ian. 1924), nr. 3–4, p. 103.
Intitulată în caietul de ciorne: *Orbul satului*
În mss. 5076 v. 4 *Și tot în mine* merg și dibuesc (corectat în forma din S.M.e.o)
" " " v. 6 *Cadran lipsit de limbă și de* ceas.
" " " v. 7 Și totuși ochii-mi *te-ar țintu* cu milă,
Pe marginea paginii Ion Pillat a însemnat numele real al orbului din sat: *Costache Roșu*.
Romulus Dianu, *Ion Pillat. Satul meu*... Ovidiu Papadima, *op. cit*, p. 141; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 115; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 128.

251 *Meșter Toader*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B A R.S R, p. 187, în caiet I la p. 121, în caietul de ciorne pe contrapagina 200).
Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar, p. 2.
Intitulată la început „Moș Toader zidarul", titlu corectat ca mai sus.

252 *Ulița satului*. Miorcani, 11–17 sept 1923 (Datat în mss. 5076, B.A R.S.R., p. 187, în caiet I la p. 129, în caietul de ciorne pe contrapagina 189).
Cugetul românesc.
Poezia este citată de I.N. Herescu în *op. cit.*, p. 118; Dem. Teodorescu în *Satul meu. Ion Pillat*... Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 12.

253 *Curtea boierească*. Miorcani 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 130, în caietul de ciorne pe contrapagina 196).
Cugetul românesc, II (1923), nr. 10–11, oct.-nov. p. 740; *Rampa*, VIII (1924) nr. 2136, p. 1.
Poezia este citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 118; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 114.

254 *Parcul*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 131, în caietul de ciorne pe contrapagina 205, cu titlul: *Parcul vechi*.
Cugetul românesc, II (1923), nr. 10–11, oct.-nov., p. 740.
În mss. 5076 v. 4 De ulmi bătrîni, de nuci și de *castani* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 *Poem în care stai să te găsești* (corectat în forma definitivă)

255 *Copacii satului*. Miorcani, 30 sept. – 1 oct. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 181, în caietul II, p. 163, în caietul de ciorne la p. 186; intitulată *Copacii satului)*.
Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar. p. 22; *Glasul Bucovinei*, VIII (1925), nr. 1921, 18 sep. p. 2.
În mss. 5076 v 1 *Cine sădi* în satul nostru case (corectat în forma definitivă)
" " " v. 2 Și garduri *și* căruțe și *purcei* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 3 *Sîntem* răzeșii cei *cu* crengi pletoase (corectat în forma definitivă)
" " " v. 4 *Cînd oare, Doamne, ne-oi scăpa de ei* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 7 Noi toți *slujim* un loc și o credință (corectat în forma definitivă)
" " " v. 8 Ai satului din *umbră-n* rădăcini (corectat în forma definitivă
Poezia este citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*; Ion I. Cantacuzino discerne și în acest poem de inspirație miniaturală ideea continuității în timp, prezentă de altfel, în atmosfera întregului ciclu (în *op. cit.*, p. 585).

256 *Biserica*. Miorcani, 30 sept. — 1 oct. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 181, în caietul I la p. 161, poezia nu se află în caietul de ciorne). *Cugetul românesc*, II (1923), nr. 10–11, p. 741; *Casa noastră*, III (1925), p. 182; *Vremea*, XIV (1924), nr. 643, 5 apr. f.p.

În mss. 5076 v. 5 *Din an în an* cînd clopotele sună (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 M-apucă dor de *turme* și dulăi (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de I.N. Herescu în *op. cit.*, p. 118; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 12; Dem. Teodorescu, *op. cit.*; Ion I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 585.

257 *Clopotul*. Miorcani, 30 sept. — 1 oct. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 181; în caietul II la p. 162; în caietul de ciorne pe contrapagina 182).

Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118.

În mss. 5076 v. 3 De peste *culmi și* zări de mai departe, (corectat în forma definitivă)
" " " v. 4 *Din cer vă* aduc *eu* satul pe pămînt (corectat în forma definitivă)
" " " v. 5 *Și* drept răsplată.......................(corectat în forma definitivă)
" " " v. 8 *Trei oameni trag frînghia* să nu scap (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de Pompiliu Constantinescu în *op. cit.* p. 367; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 12.

258 *Cimitirul*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 187, în caietul I la p. 146, în caietul de ciorne la p. 199) *Gîndirea*, III (1923), nr. 6, 20 nov. p. 118; *Casa noastră*, IV (1926), nr. 2, feb. 20.

În mss. 5076 v. 2 N-au casele nici *ușă*, nici ferești (corectat în forma definitivă)
" " " v. 4 *În* timpul *sunînd* gol, cînd mă găsești (corectat în forma definitivă)
" " " v. 5 *Privesc acești salcîmi* prin rădăcine (corectat în forma definitivă)
" " " v. 8 Cînd trupul *și-a lor trudă le* despoi (corectat în forma definitivă)

Pompiliu Constantinescu găsește că ultima strofă a poeziei este obscură și încîlcită, *(op., cit.*, p. 367) pe cînd, lui Cristian Livescu, versurile poeziei îi amintesc de cele ale ardelenilor de azi Ioan Alexandru și Gheorghe Pituț, pentru care toți acei aparținînd unei vatre sacre stau sub priveghiul celor dispăruți. Poezia citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.* p. 12; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 79. Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 475, găsește evocarea cimitirului, tulburătoare.

259 *Crîșma*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia citată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 187, în caietul I la p. 132, în caietul de ciorne pe contrapagina 196.)

Cugetul românesc, II (1923), nr. 10–11, oct.-nov. p. 741; *Mișcarea literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr. p. 2.

În mss. 5076 v. În pivnița-*mi*, boltită ca un dor (corectat în forma definitivă)

Pompiliu Constantinescu afirmă că poezia este una din cele mai bune ale ciclului *(op. cit.*, p. 366); Cristian Livescu observă că, în descrierea crîșmei, sînt vădite semnele declinului, divulgînd „căderea în timp" *(op, cit.*, p. 134); I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 118; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 13; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 81.

260 *Hora*. Miorcani, 11–17 sept 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 187, în caietul I la p. 133, în caietul de ciorne la p. 190).

Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 831; *Universul*, XLIII (1925), nr. 20, 25 ian., p. 3.

Pentru Pompiliu Constantinescu personificarea *Horei* este factice *(op. cit.*, p. 367, pe cînd Cristian Livescu ne mărturisește că, în evocarea freneziei dansului, poetul reușește să mențină ceva din „orgia primară", transmițînd astfel elementele mitice cuprinse în ceremonialul *Horei;* I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 118; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 12.

261 *Rateșul vechi*. Miorcani 30 sept. — 1 oct., 1923 (Poezia cuprinsă în tabelul III mss. 5076, B.A.R.S.R. în caietul II la p. 173, nu se află în caietul de ciorne).

Rateș — han așezat la o șosea principală. În lb ucr. *ratus (Dicționarul...* p. 773).

Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar., p. 23.

Poezia este considerată de Pompiliu Constantinescu drept una din cele mai reușite vignete descriptive *(op. cit.*, p. 366). Ea este citată de: I.N. Herescu, *op. cit.*, în p. 119; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*; Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 115; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 132.

262 *Iazul*. Miorcani, 30 sept. — 1 oct. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 181, în caietul II la p. 160, în caietul de ciorne pe contrapagina 186).

Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 741

În mss. 5076 v. 3 Sînt *un ochi* mort în ziua cu zăduf (corectat în forma definitivă)

" " " v. 4 *Privesc cu foc* în seara pămînteană (corectat în forma definitivă)

" " " v. 7 *Cînd stelele se-adună* pe-al meu gol (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de Eugen Pohonțu, *op. cit.*, p. 137; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*; Dem Teodorescu, *op. cit.*; Perpessicius, *op. cit.*, p. 153.

263 *Morile de vînt*. Miorcani 30 sept. — 1 oct. 1923. (Poezia datată în mss. 5076 B.A.R.S R., p. 181, în caietul II la p. 164, în caietul de ciorne la contrapagina 184).

Cugetul românesc, II (1923), nr. 10—11, oct.-nov., p. 742.

În mss. 5076 v. 8 *Ne strînge-n brațe vîntul ca un zeu* (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*

264 *Pădurea de la Stînca*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, p. 187, în caietul I la p. 139, în caietul de ciorne pe contrapagina 190).

Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 831.

În mss. 5076, v. 1 De ce-ai tăiat *pădurea* de la Stînca? (corectat în forma definitivă)

" " " v. 2 Ca să *mă* vinzi........ (corectat în forma definitivă

" " " v. 5 Toporul *crud* a despoiat *privirea* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 7 *Și umbră-ți face numai* amintirea (corectat în formă definitivă)

" " " v. 8 De cînd *căzură* ramurile vii (corectat în formă definitivă)

Poezia este citată de T. Păunescu-Ulmu în *op. cit.*

265 *Prutul*. Miorcani, 11—17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B A.R.S.R. p. 187, în caietul II la p. 140, în caietul de ciorne pe contrapagina 194). *Gîndirea*, III (1923), nr. 6, 20 nov. p. 117—118; *Junimea*

literară, XIV (1925) nr. 1—3, ian.-mar., p. 83; *Mișcarea, literară*, II (1925), nr. 22, 11 apr., p. 2.

În mss. 5076, v. 2 *O*, sat olog................(corectat în forma definitivă)

" " " v. 3 *Și case caraghioase* de ce stați (corectat în forma definitivă)

" " " v. 4 Tot în cămeși sau *frică* vi-i de valuri? (corectat în forma definitivă)

" " " v. 5 Eu merg mereu, *și tu pe loc rămîi* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 7 *Nu înțeleg mai iute o să mii* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 8 *Și voi* porni.............. (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de Eug. Pohonțu, *op. cit.*, p. 137; Cristian Livescu, *op. cit.* p. 132.

266 *Pîrtul*. Miorcani, 11—17 sep 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 138, în caietul de ciorne la p. 205)

Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar., p. 23.

În mss. 5076, v. 4 *Dar* crească norul.......... (corectat în forma definitivă)

" " " v. 5 *Și* morile................ (corectat în forma definitivă)

Poezia este pomenită de T. Păunescu Ulmu, *op. cit*; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 81—82.

267 *Stîlpii de telegraf*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 187, în caietul I la p. 137, în caietul de ciorne la p. 203)

Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov. p. 117

În mss. 5076 v. 5 Întindem *păienjenișuri* de rețele (corectat în forma definitivă)

" " " v. 6 *Și dor și gînd și grijă ți le-am prins* (corectat în formă definitivă)

Poezia este citată de Pompiliu Constantinescu în *op. cit.*, p. 366; Cornel Regman, *op. cit.*, p. 697; Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 475; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82.

268 *Oile*. Miorcani, 11–17 sept., 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 135, în caietul de ciorne pe contrapagina 187).
Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 117.
În mss. 5076 v. 6 *Tot pică-n stropuri laptele din ea*... (corectat în formă definitivă)
Poezia citată de I.N. Herescu în *op. cit.*, p. 119; Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, Dem. Teodorescu, *op. cit.;* Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 476; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82; Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 132.

269 *Rîndunelele*. Miorcani, 11–17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 136, în caietul de ciorne la p. 194).
Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 832.
În mss. 5076 v. 4 *Liniară* zarea-n *sîrmi* de telegraf (corectat în formă definitivă)
" " " v. 5 *Ne-așează*-n ele una cîte una (corectat în formă definitivă)
" " " v. 7 *Pe* cerul vînăt *în* amurg ca pruna (corectat în formă definitivă)
" " " v. 8 *De n-ai ști slova te-ai trezi* poet (corectat în formă definitivă)
Poezia este citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 119; Romulus Dianu, *op. cit.*, T. Păunescu-Ulmu în *op. cit.*, p. 13; Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 475; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82.

270 *Stupul*. Miorcani, 11–17 sept. 1923. (Poezia datată în mss.5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 143, în caietul de ciorne la p. 192).
Cugetul românesc, II (1923), nr. 10–11, oct.-nov., p. 742.
În mss. 5076, v. 1 Port o căciulă *pe urechi*, de paie, (corectat în forma definitivă)
" " " v. 3 Și-mi zumzăe pe buze ca *bălae* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 4 De miere, din *prisos* să te-nfiripi (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 Nu e, cum *îl cred unii* Ion Pillat (corectat în forma definitivă)
" " " v. 7 Nu-*mi iau* înțelepciunea în Zend-Avesta (corectat în forma definitivă)
" " " v. 8 *O* sug.................... (corectat în forma definitivă)

v. 7: *Zend-Avesta* = ansamblul textelor mazdeene (cărțile sacre ale vechilor Perși) atribuite lui Zarathoustra.
Poezia este citată de I.N. Herescu care consideră că versurile *Nu cat înțelepciunea-n Zend-Avesta, / Și-o sug din sucul florilor din strat*, conțin filozofia poeziei pillatiene. Completăm că poezia *Poruncă* din volumul **G.Z.**, exprimă aceeași idee; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 13; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82.

271 *Gîștele*. Miorcani, 11–17 sept. 1923 (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 187, în caietul I la p. 134, în caietul de ciorne la p. 197).
Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 832.
În mss. 5076 v. 2 *Iar rufele* întinse pe zăplaz? (corectat în forma definitivă)
" " " v. 3 Ce petice ciudate se *înșiră* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 4 *De nea ce nu topește*, pe islaz (corectat în forma definitivă)
" " " v. 5 *Toți bolovanii albi* încep să miște (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 Pe albia *văduvită* de pîrîu? (corectat în forma definitivă)
v. 2 *prostiri* = cearceafuri; din lb. ucr. *prostyrolo (Dicționarul...)* Poezia este citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 12; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82.

272 *Brotacul*. Miorcani, 30 sept. – 1 oct. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 181, în caietul II, p. 165, în caietul de ciorne la p. 185.
Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118
Poezia citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 120; Romulus Dianu, *op. cit.;* Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 476; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82.
Prima variantă în mss. 5076, caietul de ciorne (prima schiță) p. 185:
v. 4. De-a dat iar toamna-n foi. – *Sînt un brotac*
v. 6. De-atît parfum de flori cam *zăpăcit*.
v. 7. *Ce (văd tot)* saltă pe a lunii scară

273 *Iepurele*. Miorcani, 11–17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul de ciorne pe contrapagina 195).
Flamura, III (1925), nr. 2, feb. p. 53; *Gîndirea*, IV (1925), nr. 12–13, 1–15 apr., p. 389–390; *Țara noastră*, VI (1925), nr. 16, 19 apr., p. 527. Poezia este citată și comentată pentru surprinzătoarea și naiva sa

sugestivitate de Dem Teodorescu, *op. cit.;* Al. Bădăuță, *op. cit.;* Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 82.

274 *Vînătorul*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 122, în caietul de ciorne pe contrapagina 203.)
Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 833.
În mss. 5076, intitulată mai întîi: *Mihnea vînătorul* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 1 *Pierduși* o zi ca să împuști o rață (corectat în forma definitivă)
" " " v. 4 Priveliști *multe* dragi ca un obraz (corectat în forma definitivă)
" " " v. 8 *Ia-mi* cerul clar.......... (corectat în forma definitivă)
Poezia este citată de Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 82.

275 *Amurgul*. Nu se află în caietul de ciorne dar a fost transcrisă în mss. 5076 B.A.R.S.R., la p. 174.
Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar., p. 23.
Poezia este citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 120.

276 *Umbra*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187; în caietul I la p. 144; în caietul de ciorne la p. 202).
Gîndirea, III (1923), nr. 6, 20 nov., p. 118.
În mss. 5076, v. 2 Tufanilor cei mari de lîngă *drum* (corectat în forma definitivă)
" " " f. 4 Tîrîș *cresc* tainic și *spre văi* mă-ndrum (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 *E* străveziu albastru *și plăpînd* (corectat în forma definitivă)
În mss. 5076 v. 7 *Te-a prins cu pasu-ți calcă* pe arătură (corectat în formă definitivă)
" " " v. 8 *Pe trupu ți dornic*, veșnic tremurînd (corectat în formă definitivă)
Poezia este citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 120; Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 79.

277 *Tăcerea*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, în caietul I la p. 145, în caietul de ciorne la p. 202.)
Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 832.
În mss. 5076 v. 1 *Mă nasc în sat* odată cu-nnoptarea (corectat în formă definitivă)
" " " v. 5 *Cucoșul mi-e dușman și cîinii* mă latră (corectat în formă definitivă)
" " " v. 6 La iaz mă joc cu luna *printre* stuf (corectat în formă definitivă)
Ea este citată de I.N. Herescu, *op. cit.*, p. 120; T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*

278 *Luna*. Miorcani 30 sept. — 1 oct. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 181, în caietul II la p. 166, în caietul de ciorne nu se află decît titlul poeziei la p. 200.)
Cugetul românesc, II (1923), nr. 12, dec., p. 833.
În mss. 5076 v. 5 Și-acum spre zori, cum tainică *descreșe* (corectat în formă definitivă)
" " " v. 7 *De ce-ai suflat în* fulgul meu ceresc (corectat în formă definitivă)

279 *Noaptea*. Miorcani, 30 sept. — 1 oct. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, p. 181, în caietul II la p. 177, poezia nu se află în caietul de ciorne).
Mișcarea literară, I (1924), nr. 6/7, 20/27 dec., p. 3.
În mss. 5076 v. 7 De nori, sărută ochii *mei* de stele (corectat în formă definitivă)
Ea este citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 13.

280 *Stelele*. Miorcani, 31 sept. — 1 oct. 1923. (Poezia datată în caietul II la p. 172, nu se află în caietul de ciorne).
Mișcarea literară, I (1924), nr. 6/7, 20/27, edc., p. 3.
În mss. 5076 str. I *Poiana cerurilor a prins brumă*
Sau ninsă e cu fulgi de licurici...
Umflînd în vînturi pînza lui de spumă
Un nor sau dorul trece pe aici.
(Înlocuită cu strofa I definitivă)
În S.M.e.o. v. 5 Dar *le* străpung....
În mss. 5076 v. 7 Și vălu-i tainic *Domnul* și-l desfac (corectat în forma definitivă)
v. 6: *olmaz* — diamant de culoare trandafirie. Vine din lb. ucr. *ălmaz* *(Dicționarul...* p. 624)

Ea este citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 13; Cristian Livescu, p. *op. cit.*, p. 131.

281 *Primăvara*. Miorcani. (Poezia nedatată se află în caietul al II-lea 167, ea nu se află în caietul de ciorne).
Gîndirea, III (1924), nr. 11, 5 feb., p. 244; *Casa noastră*, III (1925), mai, p. 46; *Rampa*, XI (1926), nr. 2532, 4 apr., p. 1.
În mss. 5076, v. 8 *Şi-am împroşcat* poenele cu flori
Poezia a fost considerată de Pompiliu Constantinescu lipsită de efecte poetice (Pompiliu Constantinescu, *op. cit.*, p. 367); Dumitru Micu vede în *Primăvara* întruchiparea zînei belşugului *(op. cit.*, p. 476)

282 *Nori de vară*. Miorcani. (Poezia nedatată se află în caietul II la p. 168, nu se află în caietul de ciorne).
În *Gîndirea*, III (1924), nr. 11, 5 feb., p. 244 şi în mss. 5076, intitulată *Norii, vara*.
Cu titlul schimbat poezia republicată cu forma din mss. 5076 în **S.M.e.o, P.L.** şi **E.D.II.**
Cristian Livescu găseşte că foarte frumosul pastel *Nori de vară* face legătura cu poemele din BISERICA DE ALTĂDATĂ *(op. cit.*, p. 133).

283 *Toamnă*. (Poezia nu se află în caietul de ciorne, dar este transcrisă în forma definitivă, în mss. 5076, p. 169.
Gîndirea, III (1924), nr. 11, 5 feb., p. 245.

284 *Iarnă*. (Poezia nedatată, dar este transcrisă în forma definitivă în mss. 5076 B.A.R.S.R. la p. 170, ea nu se află în caietul de ciorne)
Gîndirea, III (1924), nr. 11, 3 feb., p. 245; *Cuvîntul literar şi artistic*, I (1924), nr. 7, 25 dec., p. III; *Calendarul gospodarilor*, Bucureşti, 1928, p. 93; ibid., 1930, p. 82.
În mss. 5076, v. 3 *Pe trup*, pe suflet şi pe casă (corectat în forma definitivă)
Ea este citată de T. Păunescu-Ulmu, *op. cit.*, p. 13.

285 *Poetul*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Poezia datată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 187, caietul I la p. 128, în caietul de ciorne pe contrapagina 199).
Cugetul românesc, III (1924), nr. 1, mar., p. 22.
În mss. 5076 v. 7 Tot universul *viu* într-o moşie (corectat în forma definitivă)

Cornel Ungureanu este de părere că tonul poeziei este fals, ea exprimînd de fapt programul tradiţionalist *(op. cit.*, p. 281). Pentru Cristian Livescu, însă, poezia exprima neîncetata căutare a poetului de a dezlega durata temporală. Criticul dezvoltă aceeaşi idee ca Laurenţiu Ulici în *Multum in parvo*... p. 287) şi anume că poetul caută comuniunea cu o „esenţialitate conservată din moşi strămoşi" (în *op. cit.*, p. 126—133).

286 *Darul*. Miorcani, 11—17 sept. 1923. (Datat în mss. 5076, **B.A.R.S.R.** p. 187; poezia în caietul I, p. 147, în caietul de ciorne pe contrapagina 195). Intitulat întîi *Cititorului)*.
Mişcarea literară, I (1924), nr. 6/7, 20/27, dec., p. 3
În mss. 5076 v. 2 Din *gustul* lor nimic n-ai înţeles (corectat în formă definitivă)
" " " v. 3 De nu *le spargi* cu dinţii întîi în gură (corectat în formă definitivă)
" " " v. 5 Un coş *umplut* de mere *roşii* ţi-am dat (corecta în formă definitivă)
" " " v. 6 Pripitul *doar pe masă îl răstoarnă* (corectat în formă definitivă)
" " " v. 8 *Pe raft să coacă mărul pentru iarnă* (corectat în formă definitivă)

Poezii scrise pentru SATUL MEU dar nepublicate în volum.

Copiii poetului
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul cu ciorne pe contrapagina 192.

Sîntem ai tăi: eu Dinu şi eu Pia,
Te zăpăcim cu paşii noştri mici
Căpşorul drag ţi-astupă veşnicia *(ţi-arată, ţi-ascunde)*
Cînd, versuri vii, în braţe ne ridici.

Tot ce-ai visat nu face cît un zîmbet
Ce-ţi hărăzeşte Pia cu ochi mari
Şi tot ce-ai dres pe lume-l dai pe-un umblet
Ce-l ceareă Dinu mic în largi iţari.

Cubelcul
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiţă) contrapagina 193

De-ai fi ca mine ţi-ai lua casa-n spate
Ai pribegi prin lume venetic

Dar mă ridici pe palma ta și-ți bate
În piept ceva trăit cînd erai mic.

Închizi mai bine ochii să se-ntoarne
Trecutul și mă chemi, mele odobele!
La vechiul meu desetntec două ciarne
Plăpînd și stranii scoate doar un mele.

Ariciul
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță) p. 196.

Pe arătură cînii mă văd ghem
De sîrmă prea ghimpată pentru dinții
Lor — foot-bal ar juca, mă tem,
(De nu i-ar trage de urechi) părinții.

Și numai tu, poete, mă iubești
Tu ce te-ascunzi sub ghimpi să nu te muște
(Nici colții răi de care te izbești)
(Nici lovituri netrebnici de picioare).

Neculai vizitiul
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță) p. 196.

Mîn patru cai ca patru gînduri rele
Așa de iute îi gonesc din bici.

Petre grădinarul
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță), p. 185.

Argat intrai la flori și cu simbrie
Sînt slugă credincioasă la copac.
În loc de stînă am o florărie
Cu nalbele oițe mă împac.

De pe răzor nu-mi rătăcește una
Și soarele le mulge-n zori de zi
De rouă limpede. La noapte luna
Cu stelele mi le-o păzi.

Domnișoara învățătoare
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță), contrapagina 185).

Port bluză românească-n flori și fluturi
Și tocuri nalte și ciorapi à jour,

Nu pot dansa, merci, căci pudra-mi scuturi
Am școala-ntreagă de menaj, îți jur.

La țară aici te plictisești de moarte
Țărani inculți, da brute, ce-ai crezut?
Of! De ce n-am protecție să am parte
La Iași sau Dorohoi ca să mă mut.

Sosirea-n sat
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță) p. 189

De pleci din Rădăuți, pe Prut, la vale
Ți-apar uriaș pe zare ridicat
Dar dacă din Coțușca vii pe cale
Încap întreg, sub cer m-am adunat

Racul
Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță), contrapagina 191.

Stufișul viu și verde mușcă-n coșu
Bucătăresei cu belșug
Poeții din orașe mă cred roșu
Dudui la masă coada-mi sug

Am foarfeci ascuțite ca manicura
Ca mai toți oamenii nu stau pe loc
De-aceea ne-a luat marcă prefectura
Din Dorohoi să-i fie de noroc.

Domnul învățător
ss. 5076, B A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță), p. 182.

Sînt secretarul băncii populare
În zilele de școală nu-s sătean, *(n-am suman)*
La zece mai și la serbări școlare
Port bete tricolore și mintean.

Cu vremea vreau să-mi pun candidatura
Cel de la Dorohoi e deputat.
Bătrînul dascăl, biet, citea scriptura.
Și pierdea vremea cu copiii din (de) sat.

Stroe Lupan

Mss. 5076, B.A.R.S.R., Caietul de ciorne (prima schiță) contrapagina 183.

Sînt un flăcău voi trage-n toamnă sorții
Am flori la pălărie-ts fudul
Privesc în ochi la fete-n pragul porții
Călare beau la han, la Știrul.

La trîntă nici-un sat nu mă doboară
Și-n chiot joc bătuta îndrăcit
Dar de-ntîlnesc pe Leana lui Nicoară
Mă ia în piept un junghi ca de cuțit

BISERICA DE ALTĂDATĂ (1926)

Datarea poeziilor este reprodusă după cum a fost notată de Ion Pillat pe exemplarul său personal.

Drumul Magilor

287 *Biserica veche*. București, 8 iunie s.n., 1924 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 214; mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 199).
Flamura, III (1925), nr. 3—4, mar.-apr. p. 81.

Poemul formează de fapt introducerea volumului. După cum părăsise experiențele străine livrești și de viață, pentru a reveni vijelios, în noapte, în fuga trăsurii la **Casa amintirii**, în dorul de a se întîlni cu BĂTRÎNII, la fel cum își căutase refugiul în urmele copilăriei păstrate de casa și peisajul de la Florica, urcînd în amintire PE ARGEȘ ÎN SUS, sau scormonind permanența în ținutul și personajele din SATUL MEU — Miorcanii — tot astfel ajungînd, în noapte, la „Biserica veche" sufletul poetului, alterat de complexitatea derutantă și de plăcerile vieții moderne, tînjește după regăsirea unei purități.

Amintim că în 1922 Ion Pillat tradusese din opera poetului expresionist german Iwan Goll poeme care evocau angoasa marilor orașe *(Lampagiul, Negrul de varieteu, Directorul de cinematograf, Canalul Panama*, în *Cugetul românesc*, I (1922), nr. 8—9, p. 198—202) și din Paolo Buzzi *Cîntecul celor închiși/ idem*, II (1923), nr. 6—7, p. 520—521/ care completa panorama acestei lumi, a părăsirii și însingurării prizonierilor mînăstirilor, bordelelor, cazărmilor și spitalelor. Deznădejdea ascunsă care este de fapt trama poemului, era deci o obsesie pentru poetul nostru care spera să-și potolească nostalgia măcinătoare după sufletul curat de copil, prin revenirea, de data aceasta, în atmosfera calmă, monahală, și în contemplarea vechilor monumente de artă românească, prinse sărbătoresc în paradisul peisajului și luminii blînde a țării. Evocarea acestei liniști și reverii contemplative își are de fapt începutul în descrierea vieții călugărului Dosoftei la mînăstirea Probota din poemul BĂTRÎNII.

Așadar aceasta este starea sufletească ce-l determină pe Ion Pillat să reia, în felul său propriu, interpretarea populară a vechilor mituri pe care le plasează în ambianța rustică românească.

El dă deci un nou aspect legendei sfinte, nu ca un mistic, ci cu aceeași nevoie și plăcere cu care un cunoscător al artei plastice ar alege pentru a se refugia săli de muzee în care sînt expuse picturile pline, de naivă pietate și frăgezime sufletească ale lui Hans Memling, Jean von Eyck sau Fra Angelico, fără să uite însă că în afara acestora și în spatele lui viața se desfășoară cu toate dramele ei.

Desigur, după cum obiectează Ovidiu Papadima *(op. cit.* p. 99) pentru Ion Pillat paradisul căutat rămîne cel al artei și poemele volumului nu sînt religioase. Criticul continuă confuzia asupra artificialității inspirației lui Ion Pillat, fără să ia în seamă faptul că pentru un poet cu o deosebită cultură, sensibilitate și discreție, limbajul plin de analogii cu opere plastice, literare și folclorice, este un mod indirect de a exprima trăirea unor drame generale sau conflicte sufletești proprii.
Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 227.

288 *Drumul Magilor*. Miorcani, 6 sept. 1924 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 216—217 și mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 205).
Gîndirea, IV (1924) nr. 2, 1 nov. p. 38—39.

Pe *Drumul Magilor* Ion Pillat nu pornește pentru a-și liniști sufletul în mistica ortodoxiei. El rămîne același om de cultură, rafinat și lucid, amator de data aceasta de prospețimea artei folclorice și care simte nevoia să redea puritatea interpretării primitive a artei creștine. (Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 99). Adăugăm la acestea că episodul evangheliei devine propria călătorie a poetului pentru a regăsi peisajul natal.

Poemul citat de Bogdan-Duică în *Ion Pillat. Biserica de altădată*, în *Națiunea*, I (1927) nr. 99, 19 mai, p. 2—3). Ov.S. Crohmălniceanu, *op. cit.* p. 115).

289 *Spre schit*. București, 11 dec. 1923 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 218—219 și mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 202)

În mss. 5077 v. 6 La *rîul-n chei de munți* scăpînd argintul viu (corectat definitiv)
„ „ „ v. 10 *Și clopotelor* vechi *le cresc iar aripi mari* (corectat definitiv)
„ „ „ v. 11 *Să prindă* în păduri, cu sufletul în cumpeni (corectat definitiv)
„ „ „ v. 12 Pe *călătoru-oprit* la crucea din hotar (corectat definitiv)
„ „ „ v. 13 Dar *carul* povîrnit, la vale duce umbră (corectat definitiv)

Poemul citat de Romulus Dianu „*Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii*, în *Rampa*, XI (1926), nr. 2619.

Cristian Livescu observă că poemul este un alt drum în noapte în care poetul nu mai urmărește întoarcerea la locurile fericite ale copilăriei. În drumul spre schit el caută credințele unei umanități apuse, care rămîn de neînțeles pentru omul modern. El pornește cu nădejdea retrăirii unei simțiri purificatoare *(op. cit.* p. 137)

290 *Mînăstire*, București, 13 feb. 1924 (mss. 5076 B.A.R.S.R. p. 220—221; mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 203.
Gîndirea, III (1924), nr. 12, 20 feb. p., 284.

Aplecarea lui Ion Pillat spre subiecte religioase — observă Ion I. Cantacuzino — nu este altceva decît tot o stabilire a legăturii cu trecutul și cu tradițiile strămoșești *(op. cit.* p. 386).

Tudor Vianu citează poemul pentru calitatea sa de a cuprinde multiplele aspecte ale universului sensibil *(op. cit.*, p. 76)

Comentînd poemul și citînd versurile: *Pe culmi te înălțai să împlinești/ Logodna cerului cu țara mînăstire/*, prin care poetul exprimă legătura *naturii eterne și divine* cu *sufletul popular*, Cristian Livescu relevă că revenirea poetului în preajma lăcașului este manifestarea unei adînci necesități sufletești de a se elibera de temporalitate, de a-și regăsi sufletul de copil și „odihna în trecut", încercare reușit exprimată în ultimile versuri *(op. cit.* p. 138)

Poemul este citat și de Pușcașu Ioachim /Gyr Radu/ în *Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii...* Flamura, IV (1926), nr. 7.

291 *Arhondaricul*. București, 17—19 mai 1923. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 222—223; mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 204.
Cugetul românesc, II (1923), nr. 4—5, apr.-mai, p. 303; *Cele trei Crișuri*, VII (1926), nr. 8—9, aug-sept. p. 122.
În mss. 5077 v. 4. *Ce amețit de somn a împietrit în vis* (corect. def.)

Ion I. Cantacuzino comentează strofa a treia a poemului ca o întruchipare a ierarhiilor divine coborîte printre oameni *(op. cit.* p. 586. Același simbol al imaginilor este recunoscut și de Alexandru Dima *(Arta populară și relațiile ei...* p. 226)

Tudor Vianu se arată entuziasmat de poemele de idilă mînăstirească: *Mînăstire, Arhondaricul* și *Toaca*, radiind strălucite efecte de alb, argint și aur, conturate în linii diafane, dovedind calitățile de pictor al atmosferii și al luminii caracteristice lui Ion Pillat *(op. cit.*, p. 74).

Dincolo însă de talentul descriptiv, în acest poem, Ion Pillat ne comunică trăirea unui moment unic de plenară armonie de *omul adăstat sub streașine cerești.*

292 *Toaca*. București, noaptea de 6—7 mai, 1924. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 224—225; mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 204).
Lumea. Bazar săptămînal, I (1924), nr. 8, 21 dec , p. 11; *Viața literară*, I (1926), nr. 21, 2 oct., p. 5.
În mss. 5077 v. 1 Tăcerea e de piatră *și*-un molid (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 7 *Și*-un înger ca un nor îndepărtat (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 8 Proptit de munți *se-naltă* alb în strană (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 15 Și-ascult în piept *și-ascult* pe schitul mut (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 16 *Din lună cum mărgăritare plouă* (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 17 *A ta le-s Doamne ! a'nceput să bată* (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 18 *Lung toaca ta cu inima-mi deodată* (corectat în forma definitivă)

Poezia este citată de T. Vianu în *op. cit...* p. 76.

Cristian Livescu consideră poemul ca unul din cele mai izbutite realizări ale liricii pillatiene, la înălțimea marilor reușite vizionare ale lui Blaga și Arghezi. Criticul revelă că decorul și atmosfera monahală nu sînt puse în slujba rugăciunilor și litaniilor liturgice ci creării unei intimități cosmice, cuprinse între acoperișul bolții cerăști și natura a cărei nepăsare este îmblînzită de dialogul pe care poetul îl stabilește între elementele de peisaj, lăcașul și obiectele de cucernicie. În tăcerea și pacea desăvîrșită „*de piatră*" a nopții, o picătură de ploaie sparge oglinda timpului. Ritmul viu al inimii poetului se integrează ritmului ploii,

cufundîndu-se în palpitarea cosmică, asemuită metaforic unei toace dumnezeiești. *(op. cit.*, p. 141—142).

293 *Gîngul*. București, 10—11 martie, 1923. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 226—227; mss. 5077, B.A.R.S.R., p. 200).
Gîndirea, II (1923), nr. 16—17, 5—20 apr., p. 229.
În mss. 5077 poemul dedicat lui Cezar Petrescu
„ „ „ v. 11 Și, buni, îl tot *feresc* de moară: vrăjitoare (corectat în forma definitivă).
„ „ „ v. 12 Ce-ncalecă pe rîu *oprindu-l* înspumat (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 20 În mărțișor un *pic* strălucitor de cer (corectat în forma definitivă)
gîng = persoană care vorbește greu, gîngav. din lb.: slavă gongnavŭ *Dicționarul*... p. 374.
Poezia citată de Romulus Dianu, *op. cit.*

Prin intermediul gușatului din sat ce trăiește în afara logicii, raționamentului și a lucidității, Ion Pillat creează un sistem direct, primitiv de simțire și transfigurare a naturii. Elementele ei personificate, binefăcătoare îl feresc de spaime, comunicarea dintre natură și ființa naivă stabilindu-se ca-n basme. (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 140—141)

294 *Cozia*. București, 2 noiemb. 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 228—229; mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 207)
Universul literar, XLI (1925), nr. 51, 20 dec., p. 7; *Cosînzeana*, X(1926), nr. 33, 15 aug., p. 326.
În mss. 5077 v. 19 *În noaptea* ....
„ „ „ v. 23 *Sau* poate ....

Motivul mînăstirii Cozia a cărei siluetă se oglindește pe tremurul apei Oltului, din poezia lui Gr. Alecsandrescu *(Umbra lui Mircea la Cozia)*, este reluat de Ion Pillat pentru a figura — de data aceasta — dăinuirea trecutului în permanența reflectării monumentului pe valurile Oltului în continuă trecere... (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 146)

Dumitru Micu atrage atenția asupra cucerniciei și delicatei elevații cuprinse în versurile ultimei strofe a poemului (Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 479).

295 *Monahul la capre*. București, 8 apr. 1926 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 230—231) *Năzuința*, V (1926), nr. 4—5, apr.-mai, p. 18; *Propilee literare*, I (1926), nr. 9—10, 1 aug., p. 40.

Pompiliu Constantinescu găsește poemul făcut după o rețetă farmaceutică, monahul nefiind altceva decît un sfînt Antoniu, „naționalizat de circumstanță" *(op. cit.*, p. 374)

Dumitru Micu afirmă că unul din tablourile cele mai fin pictate, este cel cu monahul păzind caprele și încercat de ispite. *(op. cit.* p. 479).

Cristian Livescu descoperă însă tîlcul din anecdoticul bucolic al poemului. Aparent poetul nu intenționează să sugereze sublimarea elementelor și trăirilor naturale în „cuceriri" vizionare. Dar, păcatul săvîrșit de monah, în pacea și frumusețea edenică a peisajului îndepărtat de frămîntarea lumii, figurează imposibilitatea omului de reintegrare în starea paradiziacă. *(op. cit.*, p. 144—145).

Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 227.

296 *Îngerul*. București, 8 apr., 1926 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 233—234; mss. 5077, B.A.R.S.R., p. 209).
Poezia citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 479.

297 *Biserica de altădată*. Miorcani, 15 sep., 1925 (mss. 5076 p. 313—314, mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 206).
Flamura, III (1925), nr. 7—8, oct.-nov., p. 197, *Suflet românesc*, I (1925), nr. 4, 1 nov. p. 71; *Viața literară*, I (1926), nr. 21, 2 oct., p. 5; *Falanga*, I (1927), seria 2, nr. 14, 12 feb., p. 2.

Povestea Maicii Domnului

298 *Rugă ca să încep*. Tekirghiol-Movilă, 8 iunie, 1925 (mss. 5076) B.A.R.S.R., p. 236—238)
Flamura, III (1925), nr. 1, sep. p. 2—3; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2; *Suceava*, I (1939), nr. 64, 20 mar., p. 2.

Referindu-se la ultimile două strofe ale poeziei, Ovidiu Papadima accentuează felul în care poetul se pregătește pentru începerea poemului **Povestea Maicii Domnului**, asemenea iconarilor și pictorilor primitivi reculegîndu-se pentru a realiza o stare de liniște interioară. Criticul asemuie multe din poemele ciclului icoanelor pe sticlă, al căror stil naiv este transpus deliberat și oarecum artificial în poezie *(op. cit.*, p. 110). În primele strofe însă Ion Pillat își exprimă aspirația de a căpăta duhul și simțirea celor ce brodează iile sau țes chilimurile, graiul colindelor din bătrîni, arta încondeierii ouălor de Paște iar cuvîntul său să fie. . *cum e*

la noi / Lumina pe pămînt cu plopi și dealuri moi. El nu se limitează deci la starea de har a iconarilor, căci invocă duhul inspirator al întregii arte folclorice românești. Poetul are așadar în sufletul său un fond de inspirație mult mai larg și nu numai schemele iconografice ale picturii tradiționale bisericești figurînd legendele apocrife.

Poezia citată de Z. Ornea, *op. cit.*, p. 582.

299 *Nașterea.* București, 22 mai 1925. (mss. 5076 B.A.R.S R., p. 239—241). *Flamura*, III (1925, nr. 6, iun., p. 3; *Sufletul românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sept., p. 3; *Universul*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2.

În fond poemul cu *Nașterea Mariei* este închinat unui copil nelegitim, misterul nașterii sale fiind închipuit a fi fost provocat de o floare scuturată dintr-un pom al raiului, celebrare transmisă de o legendă din Bucovina (Mînăstirea Humor) și înregistrată în apocrife: *Viețile sfinților* pe luna septembrie.

Alexandru Dima recunoaște în primele trei strofe povestea despre tristețea Anei și a lui Ioachim de a nu avea copii. Retrasă în singurătate pentru a se ruga, Ana vede plutind o frunză de păr pe care o sărută și o pune în sîn rămînind însărcinată. (S. Fl. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, Buc. Ed. Academiei Române, 1904, p. 11). În poezia sa Ion Pillat a transformat frunza de păr într-o petală de floare. (Al. Dima, *Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană...*, p. 23; idem: *Izvorul folcloric al poeziei religioase a lui Ion Pillat...*, p. 3—4).

Ovidiu Papadima scoate în evidență autohtonizarea legendei. Ioachim este evocat ca un moș în portul nostru de la țară, iar Ana este surprinsă în livadă, cu furca-n brîu, ei fiind, ca atîtea din personajele basmului românesc, îndurerați că nu au copii. Miracolul nașterii este sugerat cu mijloace lipsite de mister. Scena nașterii nu se petrece în intimitatea unei încăperi ci în natură, în plin soare. *(op. cit.*, p. 111).

Cristian Livescu accentuează plasarea familiei mitice pe malul Rîului Doamnei, ținut de unde se trage și neamul dinspre mamă al poetului și atrage atenția asupra versificării rafinate a poemului *(op. cit.*, p. 150).

Poemul citat de Cornel Regman, *op. cit.*, p. 698; Dumitru Micu în *op cit.*, p. 480; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 583.

300 *Copilăria*, București, 23 mai 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 242—243) *Flamura*, III (1925), nr. 6, iun. p. 166—167; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sept., p. 3—4; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2.

v. 2: *opreag* = fotă de care atîrnă fire groase de diferite culori. lb. sb, *opreag (Dicționarul...*, p. 629)

v. 6: *toloacă* = pășune, izlaz pentru vite, din lb. ucr. *toloka (Dicționarul...*, p. 960)

Poemul citat de Romulus Dianu, *op. cit.* Ov. S. Crohmălniceanu remarcă fetița prezentată ca o țărăncuță, păscînd miei pe „toloacă". Cristian Livescu completează observația despre autohtonizarea legendei prin faptul că elementele de sacru din copilăria Mariei sînt localizate în viața satului. *(op. cit.* p. 150)

301 *Juruirea.* București, 23 mai, 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 244—246) *Flamura*, III (1925), nr. 6, iun., p. 167—168; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sept., p. 4—5; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 19, 9 mai, p. 2. Față de versiunea din **B.A.** (1926), în **E.D.II** au fost schimbate între ele versurile: 21 în locul lui 23 și 23 în locul lui 21.

Poezia citată de Romulus Dianu, *op. cit.*; Cristian Livescu, *op. cit*, p. 151.

302 *Buna-Vestire.* Tekirghiol-Movilă, 7 iunie, 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 247—248).

Flamura, III (1925), nr. 6 iun., p. 168; *Sufletul românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sept., p. 5; *Ritmul vremii*, II (1926), nr. 5, mai, p. 155; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20, 16 mai, p. 2.

Poezia citată de Bogdan-Duică, *op. cit.*, și de Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 76.

303 *Iosif teslarul.* Tekirghiol-Movilă, 7 iunie, 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 249—250).

Flamura, III (1925), nr. 6, iun., p. 168—169; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 1, 15 sept., p. 6; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20, 16 mai, p. 2.

Ovidiu Papadima parafrazează conținutul poeziei și atrage atenția asupra laicizării episodului *(op. cit.*, p. 112).

304 *Nașterea Domnului.* Miorcani. Început 8 iunie, sfîrșit 14 iulie 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 251—258)

Suflet românesc, I (1925), nr. 1, 15 sep., p. 6—10; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 20, 16 mai, p. 2; *Viața literară*, I (1926), nr. 14, 22 mai p. 4; *Albina*, XXV (1926), nr. 45—52, 15—31 dec., p. 591—595. *Amicul poporului — Calendar pe anul 1939* — Sibiu, LXXIX (1939), p. 107—108; *Calendarul săteanului pe anul 1939* — Sibiu, XLVIII (1939), p. 89—90.

Poetul însemnă sub titlul poeziei: „După o legendă populară".
v. 106: *Ispas* = numele unei sărbători creștine ortodoxe, Înălțarea Domnului, din lb. slav. *supasu* „mîntuitor" *(Dicționarul...* p. 443;
v. 133: *alduiți* = binecuvîntați, din lb. magh. *aldani* *(Dicționarul...* ediția din 1958 p. 19)
v. 167: *chitelin* de la *a chiti* = a socoti, a potrivi *(Dicționarul...*, ediția din 1975 p. 148)

Poezia citată de Bogdan Duică, *op. cit.*; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 583.

Alexandru Dima semnalează dintru început procedeele inspirate direct din poezia populară: măsura, ritmul, rimele în genitiv singular și nominativul plural, adaptarea lingvistică, „Vifleim" în loc de Betleem. Apoi, în dezvoltarea epică a baladei intervin tot mai vădit influențele folclorice. De pildă descrierea drumeților pare un ecou al unei colinde din Biharia (citată Fl. S. Marian, p. 69, în culegerea sa, *Legendele Maicii Domnului)*. În versurile exprimînd dorința Maicii Domnului să nască sub plopii, care însă o neliniștesc prin continua tremurare a frunzelor, recunoaște ecoul unei colinde din comuna Strîmbu-Transilvania și a unei colinde din Bucovina culese de Marian *(op. cit.*, p. 60), din care poetul pare să-și fi inspirat și blestemul Mariei. În versurile povestind, despre încercarea Maicii Domnului de a naște în staulul oilor, în grajdul cailor, găsindu-și pînă la urmă liniștea în ocolul boilor blînzi — care o încălzesc cu răsuflarea lor — criticul regăsește de asemenea motive din colinde amplificate și cizelate. (Alexandru Dima, *Izvorul folcloric al poeziei religioase a lui Ion Pillat*, p. 5 -6)

Poezia citată de Bogdan-Duică *(op cit.)*, Aurel Rău *(op. cit.*, p. XVIII), Pompiliu Constantinescu, *(op. cit.*, p. 373), de Ov. S. Crohmălniceanu *(op. cit.*, p. 115), Cristian Livescu *(op. cit.*, p. 151).

305 *Steaua*. Miorcani, 21 iulie, 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 259—260)
Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 36; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8; *România nouă*, XII (1944), nr. 88, 22 dec., p. 7.

306 *Închinarea Magilor*. Miorcani, 22 iulie, 1925. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 261—262)
Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct..., p. 36—37; *Universul literar* XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8.

Poemul sugerează comentarii contradictorii. Astfel, lui Pompiliu Constantinescu i se pare că de data aceasta poetul uită să naționalizeze

acțiunea *(op. cit.)* p. 373), pe cînd Eug. Pohonțu constată nepotrivirea dintre elementele locale și evenimentul biblic evocat *(op. cit.*, p. 139).

Pentru Cornel Regman, *Închinarea magilor* „este povestită cu magistral efect de culoare locală" *(op. cit.*, p. 698), iar lui Ovidiu Papadima, „cei trei crai" în veșminte împărătești, îi apar „hilari" ca în teatrul popular *(op. cit.*, p. 112)

Dumitru Micu *(op. cit.*, p. 480), Ov. S. Crohmălniceanu *(op. cit.*, p. 115) și Ovidiu Papadima se opresc asupra gestului superstițios al Mariei de a acoperi cu marama obrazul copilului pentru a nu fi deocheat de crai. Poezia pomenită de T. Vianu *(op. cit.*, p. 77).

307 *Maica și Pruncul*. Miorcani, 27 iulie, 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 263—264).
Suflet românesc, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 37—38; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8; *Calendarul gospodarul pe anul 1929*, București, 1929, p. 91.

Ovidiu Papadima comentează poezia cu gîndul, totuși, la scenele cu adorarea pruncului din tablourile Renașterii europene, care o arată pe Maica Domnului, ca o mamă tînără și frumoasă privindu-și extaziată copilul. În singurătatea nopții, sfîșiată de lătratul cîinilor, și în timp ce băiatul se joacă liniștit, Maica își șterge ochii înlăcrimați, cu sufletul greu de relele presimțiri, provocate de țiganca ce a dat cu ghiocul, despre norocul copilului. *(op. cit.*, p. 113). Într-adevăr tablourile lui Rafael Sanzio o arată pe Fecioara fericită, în grădină, privind fără griji, pe copilul Christos jucîndu-se împreună cu Sf. Ion, copil și el. Există însă și o altă idee reprezentată de Sandro Boticelli și de Leonardo da Vinci, primul arătînd-o pe Madona adorîndu-și copilul cu ochii plini de tristețe. În faimosul său desen neterminat, de la *National Galerie* din Londra, Leonardo o închipuie pe Maria în brațele Anei, mama sa, privind pe cei doi copii jucîndu-se la picioarele ei. Dar în timp ce Fecioara se apleacă dulce asupra lor, expresia Anei transmite că ea cunoaște din profeții drama ce va trebui să se întîmple. Ideea de a reprezenta tristețea Mariei este foarte veche. Pictura bizantină — în interpretarea creștină orientală — o arată pe Maria în scena *Nașterii* tristă și obosită privind femeile care îmbăiază pruncul. Ion Pillat laicizează cu totul episodul, evocînd neliniștea unei maici ce mai crede în superstiții și descîntece.

Poezia citată de Pompiliu Constantinescu *(op. cit.*, p. 373) și de Dumitru Micu *(op. cit.*, p. 480), care se opresc deopotrivă la pretextul superstiției; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 583.

308 *Bejenie*. Miorcani, 23 iulie, 1925. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 265—266). *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2, 1 oct..., p. 38; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 21, 23 mai, p. 8; *Viața literară*, I (1926), nr. 15, 19 mai, p. 4.

Pompiliu Constantinescu arată că poezia care vrea de fapt să evoce *Fuga în Egipt*, mută bejenia în Ardeal și este străbătută de un fals misticism (*op. cit.*, p. 373). De fapt poetul folosea episodul legendei ca metaforă pentru refugiul în Ardeal provocat de cotropirile turcești. De asemenea Ov. S. Crohmălniceanu semnalează că Sfînta Familie nu fuge în Egipt de teama lui Irod, ci în Ardeal, „fiindcă au dat turcii". (*op. cit.*, p. 116)

Poezia citată și de Ovidiu Papadima în *op. cit.*, p. 113.

309 *Despărțirea*. Miorcani, 31 iulie, 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 267—268)

Suflet românesc, 1 (1925), nr. 2; 1 oct., p. 38; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

În poezia *Despărțirea*, Tudor Vianu atrage atenția asupra modului indirect al poetului de a sugera prin intermediul îngrijorării Mariei, tristețea lui Iisus care-și presimte sfîrșitul. Drama christică este unită cu aceea a dezrădăcinării. Înainte de plecarea „la oraș", a fiului, (simbolizînd, de fapt, *Intrarea în Ierusalim* din evanghelie) Maria îl ospătează pentru ultima oară cu pîine și cu vin, ca într-o premergătoare *Cina cea de taină*, dar ea este cu sufletul înecat de neliniștea ce i-o provoacă melancolia acestuia înaintea plecării. (Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 78).

Cornel Regman observă că Iisus „e un fel de Avram Iancu rustic". (*op. cit.*, p. 698).

Ovidiu Papadima remarcă, la fel ca Vianu, faptul că drama plecării la oraș „la școală" este descrisă ca într-o poezie de Octavian Goga, dar face observația că în afară de acest conflict sufletesc, suferința este prefigurată de crucea ferestrei a cărei umbră se profilează pe zid. (Ov. Papadima, *op. cit.*, p. 113).

Poezia citată și de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 480 și de Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 116, care rețin amănuntul local că Iisus o trimite pe maică-sa să împrumute asinul popii din sat, pentru a putea pleca.

310 *Rusalii*. Miorcani, 24 iulie, 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 269—270). *Suflet românesc*, I (1925), nr. 2, 1 oct., p. 39—40; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Aurel Rău dă ca exemplu poezia *Rusalii* pentru tehnica „mimat primitivă" cu care poetul zugrăvește mediul autohton și consideră că

poezia „se reclamă nu atît *citită* cît privită". (Aurel Rău, *op. cit.* p. XXVIII).

Ovidiu Papadima remarcă greșeala poetului de a confunda *Intrarea în Ierusalim*, subiectul de fapt al poeziei, cu Rusaliile (a 50-a zi după Înviere). Sărbătoarea este descrisă ca o zi de hram, Ierusalimul devenind un tîrg de munte, la poalele Pietrii Craiului cu procesiunea țăranilor porniți spre sărbătorirea schitului. Doar Iisus călare pe asin amintește de vechea iconografie. (Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 113).

Cristian Livescu apreciază poezia a cărei prospețime se datorează faptului că peisajul se include ariei sufletești a poetului. (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 152). Poezia citată de Z. Ornea, *op. cit.*, p. 583.

311 *Jalea*. Miorcani, 8 aug. 1925 (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 271). *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3, 15 oct. p. 48—49; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Alexandru Dima asociază episodul Maicii Domnului, stînd de vorbă cu rîndunica ce povestește răstignirea fiului său, cu a 11-a variantă a legendei culeasă de Florea Marian la mînăstirea Humorului în Bucovina. În legenda, în proză, însă, împăratul păsărilor chema un ciocîrlan să vestească Mariei moartea fiului. Apariția broaștei, care pentru a o consola pe Maică îi povestește propria-i nenorocire, de a-i fi fost uciși cei 8 fii, i-a fost inspirată poetului de a 10-a variantă a legendei culeasă la Gura Humorului. (*Izvorul folcloric...*, p. 6—7).

Tudor Vianu (în *op. cit.*, p. 78) ca și Ovidiu Papadima (în *op. cit.*, p. 114), observă că ori de cîte ori intensitatea sentimentului este covîrșitoare poetul folosește versul popular, simplu și ingenuu.

Poezia citată și de Eug. Pohonțu în *op. cit.*, p. 140.

312 *Bocetul*. Miorcani 29 iulie, 1925. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 275—278) *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 59—51; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 22, 30 mai, p. 2.

Alexandru Dima, dînd ca exemplu cîteva versuri dintr-un Bocet din Năsăud-Ardeal, afirmă că poemul transcrie o seamă de versuri din bocetele noastre populare (A. Dima, *op. cit.*, p. 7—8).

Tudor Vianu consideră că „*Bocetul* Mariei la moartea fiului, redat în elementele românești ale poeziei populare este chipul de receptare al creștinismului de către țăranul nostru" (*op. cit.*, p. 78).

Aurel Rău pentru a întări, la rîndul său, dorința poetului de a da fabulației ambianța autohtonă, citează versuri din *Bocetul*, transpuneri de poezie populară care păstrează întru totul inflexiunea doinei (Aurel Rău, *op. cit.*, p. XXVIII).

Ovidiu Papadima consideră că amplificările şi comentariile adăugate de poet schemei poeziei populare respective, diluează substanţa poeziei. De asemenea criticul este împotriva modului, în care, acesta a înrămat, riguros, fiecare strofă, de cele două versuri de plîngere şi de chemare. (Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 115).

Cornel Ungureanu citează din Mikel Dufrenne o serie de consideraţii despre poetul-artizan şi anume: „Bardul care improvizează s-a supus unei discipline îndelungate ca un bun meseriaş al limbajului şi mişcarea căreia i se încredinţează nu pare spontană decît cu preţul muncii ca cea a dansatorului. (*Poeticul*, Editura Univers, 1971, p. 135 şi următoarele). În consecinţă sonoritatea monotonă a aceloraşi versuri, repetate la intervale regulate, au ca scop exorcizarea durerii, întreaga construcţie, conferind poemului *Bocetul* calitatea de piesă antologică. „Îndărătul său e *Mioriţa* şi registrul neîncetat aluziv al poetului descoperă între ritmurile populare, zone de lirism pur". citează: strofa V-a (Cornel Ungureanu, *Ion Pillat. Poezii. Postfaţa la Antologie*, p. 282). Poezia citată de Eug. Pohonţu, *op. cit.*, p. 140; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 228.

313 *Adormirea.* Miorcani, 8 aug. 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 279—281) *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 51—52; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23, 6 iun., p. 2.

Ovidiu Papadima consideră că poetul reuşeşte să redea liniştea interioară cu care — omul integrat în viaţa folclorică — aşteaptă moartea. Dacă substanţa poeziei este folclorică, realizarea artistică este aceea a poeziei culte. (*op. cit.*, p. 116).

314 *Înălţarea.* Miorcani, 4 aug. 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 282—283) *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 52; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23, 6 iun., p. 1; *Grai moldovenesc*, II (1933), nr. 14—16, iun.-aug., p. 86.

Perpessicius caracterizează poemul *Înălţarea* ca „un fuior de jertfă luminoasă înălţată la ceruri din brazda pămîntului românesc, după cum întreaga poezie trebuie privită ca un prinos al poetului". (*op. cit.*, p. 209).

Alexandru Dima face observaţia că poeţii dau îndoitului colorit al flăcărilor o deosebită semnificaţie, acestea semnalînd — după credinţele folclorice —existenţa unei comori. Pillat se serveşte de acest efect pentru a sugera comoara *Înălţării* (Al. Dima, *Arta populară şi relaţiile ei...*, p. 240).

315 *Mreaja.* Miorcani, 4 aug. 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 284—288; *Suflet românesc*, I (1925), nr. 3, 15 oct., p. 52—54; *Universul literar*, XLII (1926), nr. 23, 6 iun., p. 2.

mreajă = plasă de prins peşte (var: mréjă), din lb. slavă *mreză*. (*Dicţionar...* p. 572)

v. 45: *scobar* = peşte de rîu lung de 15—20 cm., cu botul proeminent, verde cenuşiu pe spate şi alb pe laturi şi pe burtă care trăieşte în grupuri mari; lb. bulgară, *skobar* (*op. cit.*, p. 839)

Cornel Regman apreciază în acest poem „înfăţişarea delicioasă" a prezentării „Judecăţii din urmă care pare a fi fost inspirată de pictura rustică a unei bisericuţe maramureşene, scena se află reprezentată pe peretele de răsărit al pridvorului, în timp ce pe peretele de apus, Dumnezeu şi Sfîntul Duh sînt închipuiţi stînd de vorbă ca nişte ţărani, despre muncile de pe pămînt (*op. cit.*, p. 699).

Alexandru Dima comunică legenda, culeasă în Bucovina şi Moldova, care povesteşte despre mila fără margini a Mariei. La „Judecata din urmă", după osîndirea păcătoşilor, ea aruncă în iad, de trei ori năvodul, pentru a-i salva pe cei ce se prind în el (*op. cit.*, p. 7).

Ov. S. Crohmălniceanu apreciază simplitatea derutantă a apelului la salvarea divină (*op. cit.*, p. 116).

Pe cînd Ovidiu Papadima (*op. cit.*, p. 138) îşi continuă teoria despre acest volum care ar fi doar rezultatul mimării Poveştii sfinte de către un rafinat citadin, iar raiul descris în primele versuri ale poemului nu este decît o icoană pe sticlă contemplată de un orăşean, Cristian Livescu prin exemplul aceloraşi versuri, divulgă intenţia întregului volum BISERICA DE ALTĂDATĂ „de a consacra, ca tărîm mitic, ţinutul Muscelului": *Vezi, raiul e o casă din Muscel / Tot prin livezi de stele sui la el.* (*op. cit.*, p. 373) Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 171; Z. Ornea, *op. cit.*, p. 584; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 228.

Chipuri pentru o evanghelie

316 *Năvodul.* Miorcani, 10 sept. 1925.
Universul literar, XLII (1926).

Poezia citată de Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 80 şi Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 146. Ambii critici accentuează situarea pildei biblice în spaţiu pontic-danubian, pescarul fiind un lipovean bărbos din Jurilovca.

Poezia citată de Eug. Pahonţu, op. cit., p. 140.

317 *Smochinul neroditor.* Miorcani, 10 sept., 1925, (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 290—291).
Universul literar, XVII (1926), nr. 12, 21 mar., p. 4; *Viaţa literară*, I (1926), nr. 21, 2 oct., p. 5.

Pompiliu Constantinescu citează poezia pentru a exemplifica nota bucolică şi elegiacă a ciclului care mai păstrează ceva din fibra reală de poezie a autorului *(op. cit.*, p. 374).

Poezia citată de T. Vianu, *op. cit.*, p. 80 şi Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 146, pentru a scoate în evidenţă că de data aceasta decorul parabolei este Balcicul.

Poezia citată de Eug. Pahonţu, *op. cit.*, p. 140.

318 *Oaia cea pierdută.* Miorcani, 11 sept., 1925.
Universul literar, XLII (1926), nr. 28, 11 iul., p. 2.

Tudor Vianu (în *op. cit.*, p. 80) Cristian Livescu (în *op. cit.*, p.164) scot în evidenţă localizarea parabolei: oaia cea pierdută este regăsită într-o văgăună din Cara-Su, iar Ov. S. Crohmălniceanu (în *op. cit.*,) reproduce versurile care dau pildei, ca fundal, încîntătoarea privelişte dobrogeană.

v. 3: *şovarul* — 1. nume dat mai multor plante: a) plantă acvatică cu frunze plutitoare şi cu fructe în formă de măciucă, b) papură; 2. Fîn cu mult rogoz; lb. ucr. *săvar*; lb. sb. *svar (Dicţionarul...* p. 929)

319 *Fiul risipitor.* Bucureşti, 20 dec. 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 292—293.)
Universul literar, XLI (1925, nr. 52, 27 dec., p. 8).
v. 4: *bălăbăcind* = de la *bălăbănind*, a se mişca dintr-o parte într-alta şi de la *bălăcind* a se scălda în apă.

320 *Semănătorul* Miorcani, 12 sept. 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 294—295).
Universul literar, XLII (1926), nr. 8, 21 feb., p. 4.
v. 3 *dudău* = cucută, buruieni, bălării *(Dicţionarul...*, p. 284); *bozii* = plantă erbacee cu miros neplăcut *(Dicţionarul...*, p. 95)

Cristian Livescu se opreşte asupra localizării acţiunii parabolei, undeva la poalele munţilor Dobrogei (op. cit., p. 146).

321 *Bunul Samarinean.* Miorcani, 15 sept., 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 296—297)
Universul literar, XLII (1926), nr. 10, 7 mar., p. 4.

Cristian Livescu parafrazează astfel autohtonizarea parabolei, acţiunea se petrece în codrii Vlăsiei, unde neguţătorul în drum „de pe la bîlciuri cu chimirul plin" e prădat de tîlhari şi salvat de un „clăcaş sdrenţos" *(op. cit.*, p. 146).

Poezia citată de Eug. Pahonţu *(op. cit.*, p. 140)

Morţii

323 *Morţii.* (În vol. BISERICA DE ALTĂDATĂ exemplarul autorului, se află însemnarea: Publicată în *„Năzuinţa Românească*, An. V, No. 2, din februarie, 1926, Craiova). (mss. 5076 B.A.R.S.R , p 298 -311).
Năzuinţa, V (1926), nr. 2, feb., p. 34—38.

v. 90: *pripor* — coastă de deal sau de munte, pantă abruptă, povîrniş *(Dicţionarul.* p. 745)

v. 104: *ortac* = tovarăş de muncă, de drum, camarad. În lb. turcă *ortak (op. cit.*, p. 636)

v. 117: *păcurar* = păstor, cioban *(op. cit.*, p. 663)

v. 131: *trăgănat* = de la tărăgănat

Poezia citată de Bogdan-Duică, *op. cit.*

Tudor Vianu caracterizează succint ciclul: o evocare a uriaşei armate a dispăruţilor dintr-un sat românesc „ca un simbol al puterii lui trasă din strădania atîtor înaintaşi". *(op. cit.*, p. 79—80)

Alexandru Dima descoperă că poezia are ca fundament credinţa populară în revenirea pe pămînt a morţilor care părăsesc mormintele şi petrec pe la casele lor pînă în a 7-a sau a 9-a zi după Rusalii. Criticul recunoaşte calitatea lui Ion Pillat de a fi asimilat tehnica versului popular şi a-l fi valorificat cu maximum de efect poetic. (Al. Dima, *Izvorul folcloric al poeziei religioase a lui Ion Pillat...*, p. 8).

Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 228.

Atragem atenţia că în varianta *Cîntec în noapte*, poem care face parte din volumul AMĂGIRI, scris la Florica, la 27 iunie 1909, (vezi vol. I, p 358) Ion Pillat, într-o noapte de toamnă tîrzie, închipuise defilarea morţilor dragi, reveniţi parcă aievea, *cei mici în frunte cu ochi mari... şi după ei / mai gînditori păşeau cei mari/.* Acele frumoase versuri nu au fost pierdute, ideea lor formează sîmburele poemului de faţă amplificat şi avînd ca fundament eresurile populare.

LIMPEZIMI (1927)

Datarea poemelor este reprodusă după cum a fost notată de Ion Pillat în exemplarul său personal: LIMPEZIMI, Craiova, Scrisul Românesc, ediţia bibliofilă, nr. 101.

Poemele au fost republicate în volumul PASĂREA DE LUT.

323 *Limpezimi*. Miorcani, 5 aug., 1926 (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 4).
Universul literar, XLII (1926), nr. 42, 17 oct., p. 6.
În mss. 5076 v. 1 La *cotitura* drumului *din deal* de-ajung (corectat în forma definitivă)
În mss. „ v. 9 Şi *freamătul* cel proaspăt de arini (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 11 În *suflet* de-acum *îţi* va cînta (corectat în forma definitivă)

Cornel Ungureanu observă că titlul poeziei, dat şi întregului volum îl folosise şi scriitorul belgian Albert Mockel. (*op. cit.*, p. 284)

Este vorba de volumul de poezii *Clartés*, apărut la Paris în anul 1902].

324 *Moara uitată*. Bucureşti, 29—30 martie, 1924 (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 5).
Gîndirea, III (1924), nr. 1, mar., p. 342.
v. 13: *măcăleandru*, măcălendri = pasăre mică cu spinare cafenie şi guşa roşiatică (*Dicţionarul*... p. 529)

Redescoperind vechea moară uitată pe malul apei şi năpădită de vegetaţia pădurii, devenită ea însăşi un element al naturii înrădăcinat în vremuri şi deci simbol constant al duratei, poetul îşi exprimă dorinţa de a fi asemenea morii, retras şi eliberat în contopirea fiinţei sale cu natura. (Ion I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 582). În această poezie Aurel Rău simte bucuria poetului de a regăsi bătrîna moară, un fel de Moară a lui *Călifar*, mai blajină însă, devenită prielnică pentru cuiburile pasărilor pădurii (în *op. cit.*, p. XXIX)

325 *Pluta*. Bucureşti, 13 mai, 1923. Pe o impresie mai veche din Călimăneşti (Aceeaşi datare în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 6).
Gîndirea, III (1923), nr. 1—2, 5 şi 20 mai, p. 21. *Clipa*, I (1923), nr. 4, 10 iun., p. 6 (Reprodusă din *Gîndirea*).

326 *În pădure*. Bucureşti, 30 april., 1925. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 7)
Flamura, III (1925), nr. 5, mai, p. 143
În mss. 5076 v. 1 De sui, prin *viea-n*..................
„ „ „ v. 5 De ţii mereu *cărarea* sub frunziş (corectat în forma definitivă)

Comentînd ultima strofă a poemului, Ion I. Cantacuzino conclude că la Ion Pillat subordonarea şi contopirea cu firea sînt atît de puternice încît chiar temele erotice — deşi rare — iau înfăţişarea unor aspecte ale naturii. (*în op. cit.*, p. 582).

327 *Piersicul*. 11 ian. 1925. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 10, unde se înseamnă că poemul a fost conceput la Florica).
Flamura, III (1925), nr. 2, feb., p. 52.
În mss. 5076, v. 12 Aerian *stînd locului* în sbor (corectat în formă definitivă)

328 *Proiect de templu*. Bucureşti, 9 ian., 1926 dar concepută la Florica (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 11 unde se află dedicaţia: „Pentru G.M. Cantacuzino, arhitect", dedicaţie la care se renunţă la publicarea în volum).
În *Adevărul literar şi artistic*, VIII (1927), nr. 333, 24 apr., p. 8, dedicată lui G.M. Cantacuzino.
În mss. 5076, sub titlu, se află lămurirea: „Colonadă şi altar".

În *Proiect de templu*, Tudor Vianu observă sinteza de plastică grecească şi românească realizată în versuri desăvîrşite. Poetul îşi exprimă impresia de a vedea în coloanele zvelte cu capiteluri corintiene „împletite în lumină" siluetele de ţărănci, purtînd ulciorul pe cap. În poeziile mai vechi, Grecia lui Pillat era ori aceea preclasică a centaurilor — a însoţirii dintre om şi animal — ori aceea a decadenţei alexandrine (*Hermafroditul*, *Cythera*). Începînd cu LIMPEZIMI elenismul în viziunea lui Pillat tinde spre miezul veacurilor clasice cu toată simplitatea, măsura şi armonia lor (*op. cit.*, p. 82—83).

329 *Hanul cu rîndunici*. Miorcani, 30 iulie, 1926. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 12—13).
Gîndirea, VII (1927), nr. 5, mai, p. 177
În mss. 5076 v. 1 Han *uitat* la drum de ţară, han cu straşina-*n* afară (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 3 Cărăuşii cu chervanul cari pe vremi îşi uitau (*vindeau*) banul (corectat în forma definitivă)

„ „ „ v. 6 Cu *pustiul* în gîrlici (corectat în forma definit.)
„ „ „ v. 9 Te-a uitat de-o viaţă drumul, *seara* nu mai suie fumul (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 10 *Ospeţiei (toamnei noastre) pe al tău* hotar, (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 21 Ca să-mi fii — han vechi — tovarăş *să* adorm *la sînu-ţi* iarăş (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 23 *Pretutindeni* numai soare: nici-un om, dar prind să sboare (corectat în forma definitivă)

v. 3: *chervan* = (învechit) car mare pentru transportul mărfurilor şi al oamenilor *(Dicţionarul...,* p. 144)
v. 4: *bărdacă* (popular) cană mică de pămînt cu toartă din care se bea apă, lapte *(op. cit.,* p. 79)
v. 6: *gîrlici* — încăpere strîmtă care formează intrarea într-o pivniţă *(op. cit.,* p. 375)
v. 11: *povarnă* = instalaţie rudimentară pentru fabricat rachiu sau spirt *(op. cit.,* p. 729)

În poemul *Hanul cu rîndunici,* poetul evocă vremuri de poveste (Aurel Rău, *op. cit.,* p. XXIX).

Poemul citat şi de Ovidiu Papadima în *op. cit.,* p. 136.

Cristian Livescu revelă abundenţa interioarelor primitoare din volumul LIMPEZIMI. Hanul părăsit, echivalent al *casei amintirii* este un nou sediu oniric de reîntoarcere spre trecut cu scopul „de a recupera ceva din sacralitatea unei lumi pe cale de dispariţie". Deosebirea este că în timp ce *Hanul* şi *Cămara de fructe* sînt locuri închise, bîntuite de ispite, *Casa amintirii* este „refacerea în stare pură a unui paradis imemorial". (în *op. cit.,* p. 222—223)

330 *Casa cu liliac,* Miorcani, 6 sept. 1924. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 14).

Rampa, VIII (1924), nr. 2132, 1 dec., p. 1.

Descrierea „casei cu liliac" chivot de păstrare a parfumului amintirii, reprezintă concret reactualizarea trecutului. Iar la crearea acestui cadru perfect conturat şi materializat, dar de fapt element nematerial al amintirii, poetul se serveşte de senzaţiile concrete ale simţurilor: evocarea „parfumului" din „iatac". (Ion I. Cantacuzino, *op. cit.,* p. 583—584).

331 *Căluşarii.* Miorcani, 6 aug., 1926. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 15—16).

Universul literar, XLII (1926), nr. 43, 24 oct., p. 3.

În mss. 5076 v. 1 *Revine în suflet şi-n ţară* seninul (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 4 *Cu mutul lor rege* cei cinci căluşari...
„ „ „ v. 22 *Îşi lasă iar noaptea pe cer calendarul* (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 23 *Şi mîine* m-oi pierde, ca jocul sabin (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 24 Iubito, îmi *trece* urciorul cu vin (corectat în forma definitivă)

v. 12: *diblă* — (populară) vioară (Dicţionarul..., p. 263.

Poezia citată de Cornel Ungureanu cu scopul de a sublinia capacitatea de sugestie exuberant ritmică a versului pillatian (în *op. cit.,* p. 283).

Citată de Ovidiu Papadima în *op. cit.,* p. 142—143; Dumitru Micu, *op. cit.,* p. 483.

332 *Amurg în Deltă*

Amurg. Miorcani, 6 aug., 1926. Ca şi cele două poezii următoare, inspirată de o excursie în Deltă. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 17).

Viaţa românească, XIX (1927), nr. 1, ian., p. 104—105.

În mss. 5076 v. 15 *Dar* cele cinci coline *stau* în zare (corectat în forma definitivă)

Tudor Vianu regăseşte în poem pitorescul dobrogean *(op. cit.,* p. 81). Poezia citată şi de Dumitru Micu în *op. cit.,* p. 483, pentru atmosfera de vrajă pe care o degajă versurile; Ioan Adam, *op. cit.,* p. 229.

333 *Sălcii.* Miorcani, 6 aug, 1926. (Aceeaşi datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 18).

Viaţa românească, XIX (1927), nr. 1 ian , p. 109; *Însemnări,* III (1934),

v. 1: *deluvii* = numele vechi al subdiviziunii inferioare a erei cuaternare, corespunzînd timpului de extensiune maximă a gheţarilor *(Dicţionarul...,* p. 241)

Poezia citată de Dumitru Micu în *op. cit.,* p. 483; Ioan Adam, *op. cit.,* p. 229.

334 *Ceamul albastru.* Miorcani, 30 iulie 1926. (Aceeaşi dată în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 19).

Viaţa românească, XIX (1927), nr. 1, ian., p. 106.

În mss. 5076 v. 10 Nici viață-n ea, nici rost, nici marinar (corectat definitiv).

ceam = corabie de transport pe Dunăre, din lb. turcă, *cam* (*Dicționarul...*, p. 185)

335 *Suleimanie*, București, noaptea de 6—7 mai, 1924. (mss. 5076 B.A. R.S.R., p. 39).

În *Gîndirea*, III (1924), nr. 16, 20 apr., p. 415, dedicată lui O.W. Cisek.
În LIMPEZIMI (1928) poemul face parte din ciclul *Popas la Stambul*.
În mss. 5076, la sfîrșitul poemului, nota „Stambul 24 april" indică locul care l-a inspirat pe poet.

În mss. 5076 v. 11 *Pătrunde pe sub* un cer de sticlă roz și verde (corectat în forma definitivă)

" " " v. 14 *Din* raza-i ....(corectat în forma definitivă)

" " " v. 18 Sînt stele sau lumini ce pe *geamii* răsar (corectat în forma definitivă)

Poetul evocă un peisaj de basm și vis (Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 483). Poezia citată de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 229.

336 *Eyub*. București, noaptea de 6—7 mai, 1924 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 40)

Universul literar. XLII (1926), nr. 16, 17 apr., p. 2; *Lumea turistică* II (1936), nr. 6, ian., p. 12—13.
În LIMPEZIMI (1928) poemul face parte din ciclul **Popas la Stambul.**
În mss. 5076, la sfîrșitul poemului, nota „Stambul April 1924" arată locul de inspirație. Dar poetul, sub iscălitura sa a însemnat „Miorcani", deci locul unde și-a transpus în versuri impresia avută la Stambul.
v. 5: *Pera* = cartier din Istambul
v. 17: *Ramazan* = o nouă lună a anului musulman; postul cel mare, cu durată de o lună, în timpul căruia musulmanii postesc de la răsăritul pînă la apusul soarelui (*Dicționarul...*, p. 771)
Ea este citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 483; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 229.

337 *Fîntîna cu platani*. București, 2 april, 1927.
Sinteza, București, I (1927), nr. 3—4, iun.-iul., p. 11.
Este citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 483

338 *Noapte pe țărm*. Scrisă în 1920, 8 iulie, Tekirghiol-Movilă. Aceeași datare în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 3, unde poemul este dactilografiat.

Cugetul românesc, II (1923 nr. 3, mar., p. 249; *Însemnări*, Dorohoi, III (1934), nr. 16, mar., p. 6.

În mss. 5076 v. 16 Grăbește-*te căci* umbra-n apus alin se lasă (corectat în forma definitivă)

" " " v. 20 *Și* peste păr ......(corectat în forma definitivă)

Ea este citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 483

339 *Lumina lunii*. București, 1924. (Aceeași datare în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 20)

Calendarul Minervei pe 1925. București, Cartea Românească, 1925, p. 86.

În mss. 5076 v. 1 Lumina lunii *linge lung casă după* casă

" " " v. 2 *Frecîndu-se de ziduri, se tîrîie pe drum,*

" " " v. 3 *Se-oprește pe la hoituri de cîini cu limba scoasă*

" " " v. 4 *Și-adulmecă tăcută hidosul lor parfum...*

Versurile de mai sus formează prima strofă, la care poetul renunță, transcriind în josul paginii versiunea ei definitivă.
Ea este citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 483.

340 *Stele*. f.d. (nedatată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 21).

Universul literar, XLII (1926) nr. 15, 11 apr., p. 3; *Însemnări*, Dorohoi III (1934), nr. 16, mar., p. 5.

În mss. 5076 v. 6 *Ca-n* ape curate de iaz (corectat în forma definitivă)

" " " v. 7 *În noi* e cerul întreg (corectat în forma definitivă)

" " " v. 16 *În sufletul nopții* foșnind (corectat în forma definitivă)

341 *Primăvară*. „Scrisă în tren, pe la Roman, în noaptea de 30 april — 1 mai 1926 — pe o impresie mai veche tot din tren lîngă Ploiești."
Aceeași datare în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 24.

Universul literar, XLII (1926), nr. 48, 20 nov., p. 2; *Însemnări*, III (1934), nr. 16, mar., p. 2; *Ordinea*, București, IX (1940), nr. 2440, p. 2; *Tribuna României*, VI (1977), nr. 107, 15 apr., p. 1.

În mss. 5076 p. 6 *De aur viu suliți lungi se*-aprind

v. 13 *șrapnele* = proiectil de artilerie încărcat cu gloanțe, care explodează în aer, la o mică înălțime de pămînt. (*Dicționarul...*, p. 930)

Poezia este citată de Aurel Rău în *op. cit.*, p. XXIX.

342 *Dor*. București, 18 noiemb. 1927. (Aceeași datare în mss. 5076 B.A R.S.R., p. 25, unde fusese intitulată mai întîi *Nostalgie)*.
Adevărul literar și artistic, VIII (1927, nr. 368, 25 dec., p. 5.
În mss. 5076 poetul însemnă, că strofa a IV-a să devină strofa a III-a și vice-versa.
Deci v. 5 *Zadarnic îmi* rîd fete pe furiș (corectat în forma definitivă)
Ea este citată de Aurel Rău în *op. cit.*, p. XXIX care remarcă exprimarea dorului permanent de Florica al cărui peisaj și amintire îl obsedează pe poet, rămas înstrăinat în viața cetății.
Ovidiu Papadima în *op. cit.*, p. 132—133 observă structura poemului rezultată din versuri îmbinate în contrapunct alternînd dualismul dintre viața citadină în care poetul nu se adaptează pe de-a-ntregul și nostalgia după satul lăsat încrustat în veșnicia și frumusețea naturii.
Criticul găsește mecanica poeziei exprimînd o stare sufletească, de fapt, rece, făcută. Amintim însă, că acest contrast între angrenajul alienant al orașului și zvonul viu și proaspăt al naturii nealterate, inspirase și poemele *Ciocîrlia* din volumul AMĂGIRI și *Biserica veche* din BISERICA DE ALTĂDATĂ, deci este vorba de o temă care reînvie în poezia pillatiană și nu de un joc-artificial de alternanțe contradictorii. Poemul citat de Felicia Giurgiu, *op. cit.*, p. 88.

343 *Drum de seară*. f.a. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 26.)
Năzuinți, VI (1927), nr. 1, ian., p. 33; *Propilee literare*, II (1927), nr. 4, 1 mai, p. 30 (Reprodusă din *Năzuinți)*.
În mss. 5076 v. 9 Și cum *treceam* pe drum cu toamna-n țară (corectat în forma definitivă)
" " " v. 11 Și-l dăruiau în *picături* de ceară (corectat în forma definitivă)

344 *Imagini toamna*. București, 2 april, 1927. Pe o impresie din Florica. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 27).
Ea este citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 483.

345 *Pasărea toamnei*. București, 27 oct., 1924. (mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 28.
Gîndirea, IV (1924), nr. 3, 15 nov., p. 85.
În mss. 5076 v. 3 În seara ce umblă în *fagi* să se-ascunză (corectat în forma definitivă)
" " " v. 11 Și-n liniștea de-aur...... (corectat în forma definitivă)

În mss. 5076, *Gîndirea* și vol. L., v. 14 *Stai!...* piatra pornește cu aripi și ea
În mss. 5076, *Gîndirea* și vol. L., v. 15 *Și-n codrul tomnatic și singur ca tine* (corectat în formă definitivă)

346 *Cișmigiu de toamnă*. București, 26 oct., 1927. (Datat în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 29.
În *Gîndirea*, VII (1927), nr. 11, nov., p. 281, dedicată D-nei Eliza Brătianu; *Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața*, 1934, p. 61 - 62; *Însemnări*, Dorohoi, III (1934), nr. 16, mar., p. 7; *Lumea turistică*, I (1934), nr. 5, dec., p. 5.
Poezia citată de Aurel Rău în *op. cit.*, p. XXIX; Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 483.

347 *Poetul*. Miorcani, sept.-oct. 1923 (mss. 5076, B.A.R.S.R., caietul de ciorne al volumului SATUL MEU, p. 178.
Cugetul romănesc, II (1923), nr. 8—9 aug.-sep., p. 613; *Clipa*, III, 1925, nr. 100, 17 mai, p. 1.
În poezia *Poetul*, alcătuită anume pentru SATUL MEU, Ion Pillat își făcuse un autoportret, dorind să exprime indestructibila sa legătură cu satul strămoșesc, Miorcanii. Concomitent, el compune încă un poem, pe care-l va repartiza ulterior volumului LIMPEZIMI, în care opune muncitorilor necesari traiului zilnic al satului, pe poetul, inutil, fără unelte, dar al cărui suflet este în stare să reîmprospăteze frumusețile lumii. Încă din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (1918) poemul *Scoica* definea emblematic destinul poetului, iar în volumele UMBRA TIMPULUI (1934—1939) și ÎMPLINIRE (1939—1940), Ion Pillat închină „poetului" alte două poeme.
Diferențele poemului din LIMPEZIMI, față de acela din mss. 5076, sînt următoarele:
mss. 5076 v. 4 *Și pîinea albă dă din* plug.
" " v. 7 *O mreană* aur tremurat
" " v. 11 Tu singur stai *sfios* de-o parte
" " v. 13 *N-ai sapă, plasă, plug și n-ai mistrie*
" " v. 14 *Cu ce poți prinde ce-o să fie.*
" " v. 15 *Ne-auzit cu pași de lună*
" " v. 16 *Ce umblă limpezi în păduri*
" " v. 17 *Cuvinte noi se-împreună*
" " v. 18 *Prin sufletul în crengi și frunză*
" " v. 19 *Le lași tăcute să pătrunză*

" " v. 20 *Şi-acuma plini de licurici*
" " v. 21 *Tresari ca nopţile de vară*
" " v. 22 *Îmbelşugat de o povară.*

348 *Vraciul*. mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 30
Adevărul literar şi artistic, VII (1927), nr. 324, 20 feb., p. 1.
În vol. **L.** (1928) poemul era intitulat *Vracul*.
În mss. 5076 v. 17 la care se renunţă; *Şi nu-nţelegi şi-ai vrea s-o-nceapă iară.*

349 *Drumuri*. Bucureşti, după 15 ian. 1928.
Scrisul românesc, I (1928), nr. 4, feb., p. 8

Interior

350 *Înserare*. În mss. 5076, p. 57, la sfîrşitul poemului este notat anul „1920".
Ideea Europeană, I (1920), nr. 37, 21—28 mar., p. 3; *Flacăra*, VIII (1923), nr. 5, 2 feb., p. 89.
În mss. 5076 v. 4 *Iubito*, nu te teme, căci mîine ne vin iarăş (corectat în forma definitivă)
" " " v. 6 *Din fiecare lampă* o stea ce-a tremurat

351 *Interior*. Bucureşti, 8 iunie, 1924. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 56 cu dedicaţia „Lui I. Brateş").
În *Cugetul românesc*, III (1924), nr. 2—4, apr.-iun., p. 152, dedicată lui I. Brateş, soţia poetului, numită cu pseudonimul de pictoriţă; *Flamura*, II (1924), nr. 7, sep., p. 35 (reprodusă din *Cugetul românesc*)
În mss. 5076 v. 4 *Arar* petale de lumină curg (corectat în forma definitivă)
" " " v. 9 Se scutură *garoafe* de Luchian
Ion I. Cantacuzino sugerează că parfumul creat de armonia obiectelor aranjate în interiorul evocat, creează sentimentul unei permanenţe (în *op. cit.*, p. 548)

Tudor Vianu resimte la rîndul său fervoarea intimistă cu care poetul descrie „naturile moarte" din ciclul **Interior** şi se simte vrăjit de transparenţa cristalului, albul porţelanului, înserarea reflectată

în limpezimea apei din bocalul cu peşti roşii, taina amurgului cuprinzînd încăperea. *(op. cit.*, p. 82); Ioan Adam, *op. cit.*, p. 229.

352 *Căprioara de porţelan*. Bucureşti, 29 oct. 1926. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 59)
Contimporanul, VI (1927), nr. 72, ian., p. 4; *Vînătorul şi pescarul sportiv*, XVIII (1966) nr. 2, feb., p. 28.
În mss. 5076 v. 4 De glonţ *lovit* un frate din păduri, (corectat în forma definitivă)
" " " v. 10 Că umblu să-i *prind* taina într-un vers (corectat în forma definitivă)
" " " v. 12 Cum stă oprită-n *sine* şi în mers (corectat în forma definitivă)

Ion I. Cantacuzino remarcă în poemele *Căprioara de porţelan*, *Miniatura persană*, *Peştii roşii*, *Iooană cu busuioc*, dorinţa poetului de a găsi certitudinea neschimbării în obiectele iubite, cărora prin mutaţia — unui puternic senzualism — le acordă un sens metafizic. *(op. cit.*, p. 384 — 385); Ioan Adam, *op. cit.*, p. 229.

353 *Miniatură persană*. Bucureşti, 19 dec., 1927. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 60).
În *Sinteza*, I (1928), nr. 10—11, ian.-feb., p. 2, dedicată lui Emil Riegler, cunoscut om de cultură şi muzician. (Informaţia o deţinem de la criticul Şerban Cioculescu).
Însemnări, III (1934), nr. 16, mar. p. 8.
Poezia citată de Aurel Rău, în *op. cit.*, p. XXIX.

354 *Peştii roşii*. 16 feb. 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 61.)
Gîndirea, IV (1925) nr. 12—13, 1—15 apr., p. 361.
În mss. 5076, v. 16. În colb *lichid* de lună, se ascund (corectat în forma definitivă)
Pe verso pag. 61 a mss. 5076, varianta strofei a IV-a
Şi-n geamul de penumbră fumuriu
Cînd apa se întunecă treptat
Trei raze-şi logodesc argintul viu
Pe un cer lichid de lună irizat.

Lui Cornel Regman, poemele din ciclul **Interior**, din care citează *Peştii roşii* şi *Interior*, îi amintesc de acele foarte izbutite fotografii care surprind artistic jocurile de lumină. „Sînt naturi moarte, bibelouri poetice de o perfectă cizelură trădînd o eleganţă desăvîrşită a liniei".

Şi criticul conchide că „aceste poeme închid în ele o emoţie aulică de cel mai rafinat estetism" *(op. cit.*, p. 699); Aurel Rău, *op. cit.*, p. XXIX; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 229.

355 *Lalele*. Bucureşti, 6 mai, 1925 (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 62 cu dedicaţia: lui Adrian Maniu).
În *Gîndirea*, V (1929), nr. 5, 2 iun.; p. 40 se păstrează dedicaţia.
La republicarea în vol. L., fără dedicaţie.
Cristian Livescu obiectează că interioarele evocate în volumul LIMPEZIMI „şi-au pierdut forţa de a redimensiona timpul, de a anula eul actual" cum se întîmpla în unele din poemele din **Casa amintirii** şi PE ARGEŞ ÎN SUS. Poemele din ciclul **Interior**, printre care şi *Lalele* citată de critic „stîrnesc dorinţa de suspendare în vis şi de mistuire în oniric". Ele amintesc de armoniile coloristice şi de rafinata muzicalitate ce se degajă din naturile moarte ale lui Theodor Pallady, iar intimitatea şi parfumul încăperilor, trecutul reprezentat de istoricul obiectelor, îi fac pe mulţi să se gîndească la unele din poemele lui Francis James" *(op. cit.*, p. 155).
Ciclul **Interior** înseamnă însă o nouă direcţie a poeziei pillatiene. Poetul părăseşte întoarcerea în trecut, împlinindu-se în contemplarea unor obiecte a căror frumuseţe este înfăşurată în perindarea privirilor, a unui interior reflectînd sufletele celor care l-au iubit. El devine atent în surprinderea acelei clipe unice de plenară corespondenţă între tot ceea ce există cuprins în intimitatea unei încăperi, peisaj familiar, sau în împăcarea cu sine însuşi, moment concretizînd noţiunea de fericire şi biruind perisabilitatea clipei. Atmosfera şi starea sufletească din poemele ciclului sînt — mai de grabă — pregătitoare acelei clipe de extaz unic exprimat de Paul Valéry în *Palme*, poem emblematic pentru Ion Pillat.

356 *Cleştar*. Călimăneşti, 21 aug., 1926. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 63.)
Adevărul literar şi artistic, VII (1927), nr. 324, 20 feb., p. 1.
În mss. 5076 v. 2 *Caişii* grădinii se scutură-n'ea (corectat în forma definitivă)
" " " v. 7 Întrînsul *vărsasem* o rază de soare (corectat în forma definitivă)
" " " v. 13 Atunci doar-*odaia*, privirii cînd scapă (corectat în forma definitivă)
" " " v. 14 Şi-o vezi *din* năuntru *mai bine stăpîn* (corectat în forma definitivă)

" " " v. 15 *Cleştarul* primeşte pe-albastra lui apă (corectat în forma definitivă)
" " " v. 16 Petale ce pururi *prind viaţă* în vis (corectat în forma definitivă)

357 *Icoana cu busuioc*. Miorcani, 7 aug., 1927. (mss, 5076 B.A.R.S.R., p. 64).
Universul literar, XLII (1926), nr. 41, 10 oct., p. 2.
În mss. 5076 B.A.R.S.R., şi vol. L. v. 5 De cînd o noapte ne-am *iubit*

358 *Somn curat*. Predeal, 3 martie, 1925. (În mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 65, intitulată *Adormita)*.
În *Clipa*, III (1925), nr. 94, 29 mar., p. 1 şi *Flamura*, III (1925), nr. 3—4, mar.-apr., p. 124 cu titlul: *Adormita. Convorbiri literare*, LIX/1927), nr. 1—4, ian-apr. p. 150.

359 *Cîntec de leagăn*. Miorcani, 13 august, 1927. (Aceeaşi datare în mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 22).
Sinteza, I (1927), nr. 5—6, aug.-sep., p. 2; *Universul*, L. (1933), nr. 346, 18 dec., p. 4; *Încercări*, I Soroca, (1936), nr. 1, 15 feb., p. 17.
Cornel Ungureanu atrage atenţia asupra realizării senzaţiei „curgerii vremii", a „linişti nocturne" în contextul idilic sugerat de versurile poemului ce par a crea „sunete noi". (în *op. cit.*, p. 283)

[illegible] *Alt cîntec de leagăn*. f.d. (nedatată în mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 23, dar poemul a fost scris, desigur, tot în anul 1927).
În mss. 5076 v. 1 Să-mi adorm copilul-lin şi lin *şi lin*,
" " " v. 4 Unde trec *lăstunii* (corectat în forma definitivă)

361 *Artă poetică*. Bucureşti, 7 martie, 1927. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 66).
În mss. şi în *Gîndirea*, VII (1927), nr. 4, apr., p. 131, închinată: „Fetiţei mele Pia", idem în *Adevărul literar şi artistic*, VIII (1927), nr. 334, p. 7. Dedicaţia este păstrată şi în vol. LIMPEZIMI.
În mss. 5076 şi vol. L. v. 2 Din cuvinte *rare* zi de zi
" " " v. 3 Ţesătura *minunată-n* care (corectat în forma definitivă)
" " " v. 5 Zi *de* zi.........(corectat în forma definitivă)
" " " v. 9 *Ceas de ceas* şi clipă după clipă

Cristian Livescu interpretează poemul ca avînd una din cele mai deznădăjduite semnificații. Cu discreția sa caracteristică, Pillat figurează în versuri de o puritate și rezonanță cristalină, zădărnicia ca prin puterea imaginarului poetic el să poată pătrunde dincolo de existența cotidianului. Pentru critic bolnava care țipă în somn nu ar fi fetița poetului ci „personificarea stării poetice“ incapabile de a potența visul. Poemul s-ar afla la capătul experienței năzuind ca prin retrăirea trecutului să se poată stabili „dinamica reintegrării“. Cristian Livescu vede în acest poem începutul unei drame care se va continua în volumele următoare: drama înstrăinării imaginarului *(op. cit.*, p. 153—154).

Ne permitem să prevestim că poetul va găsi pînă la sfîrșit umilința și puterea de a se dezlega de trecut. Liniștea și împăcarea vor lua naștere din acceptarea propriei noastre nedesăvîrșiri, ultimile versuri ale poetului fiind acordul major rezultat din bucuria față de frumusețea existenței în sine.

Calendarul viei

În vol. LIMPEZIMI, nota autorului: „Conceput în via de la Florica“. Tudor Vianu precizează că via de la Florica inspiră și cele 12 poeme ale ciclului **Calendarul viei.** Criticul vede în această „idilă podgoreană“ amănunte realiste asemănătoare poemelor lui Francis James din care Ion Pillat traduce — în 1927 — împreună cu I.N. Herescu *(op. cit.*, p. 81)

[illegible] *Mărțișor.* București, 17 mai, 1925, dar concepută ca și următoarele la Florica. Lipsește din mss. 5076 B.A.R.S.R.
Suflet românesc, I (1925), nr. 6, 1 dec., p. 96—97; *Calendarul Minervei* pe anul 1926, București Cartea românească, 1926, p. 35; *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 16, 17 apr., p. 249; *Suceava*, I (1939), I (1939), nr. 64, 20 mar., p. 3.

Aurel Rău regăsește în **Calendarul viei** o nouă comuniune cu meleagurile Argeșului (ale cărui voluptăți campestre sînt descrise de poet, la rînd, pe tot parcursul anului *(op. cit.*, p. XXX).

Pentru N. Manolescu în **Calendarul viei** „refacerea lui Alecsandri este mai evidentă ca oriunde“. Din poeme transpare firea sănătoasă și optimistă, a poetului, bucurîndu-se de farmecul fiecărei luni a anului într-un cadru înlesnit de viața rustică și tihnită, cu plimbări pe înserat și lecturi la umbra nucului din grădină. *(Lecturi infidele*, p. 138—140)

Cornel Ungureanu însă, care recunoaște de asemenea prelungirea poetică din PE ARGEȘ ÎN SUS în **Calendarul viei,** discerne că ciclul e departe de a avea un caracter „didactic“. Poetul evocă discret, mai cu seamă, melancoliile, încercuind anotimpurile pentru a le „descoperi condiția lor de excepție“ în perindarea lor veșnică, apariție și dispariție, eternă și ciclică. *(op. cit.*, p. 283)

Dumitru Micu apreciază că totul în ciclul **Calendarul viei** și în volumul întreg este combinația unei game de culori reduse la verde, alb, albastru, argint și aur și care ia aspecte fantastice în jocul luminii. În *Mărțișor* criticul atrage atenția asupra neprețuitelor efecte și reflexe neașteptate și dă ca exemplu versul: „a nins cu nea de floare pe prunii din livezi“. *(op. cit.*, p. 482).

Simțindu-se azvîrlit într-o lume care nu-și dezvăluie căile de „pătrundere în plenitudinea inițială“. Cristian Livescu se întreabă dacă „Unirea“ cu veșnicia naturii, care în alte poeme se săvîrșea pe calea poeticului, nu devine în poemul de față o alianță, o împăcare cu ritmul vieții bucolice, al îndeplinirii ritualice a unor îndeletniciri necesare continuității vieții (în *op. cit.*, p. 158).

363 *Prier.* București, 17 decembrie, 1925. (mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 69 Poezia datată în exemplarul autorului).
Universul literar, XLIII (1927), nr. 16, 17 apr., p. 249; *Luminița*, IV (1967), nr. 4, apr., p. 11 (fragment).
În mss. 5076 v. 11 Ea sboară, sparge *cerul*, așterne pe hotar (corectat în forma definitivă)
v. 23 *vătui* = pui de iepure, din lb. latină: *vituleus, vitulus; (Dicționarul...*, p. 921)

Citind cîteva din poemele ciclului **Calendarul viei,** „în care Pillat opune bucuriile virgiliene vieții literare bucureștene“, printre care și poemul *Prier*, Ov.S. Crohmălniceanu stabilește, cu finețe, o apropiere între Ion Pillat și poeții fanteziști francezi: Jean-Marc Bernard, Jean Pellerin, Léon Verane, Tristan Derême, despre care Pillat scrisese cu multă seducție în PORTRETE LIRICE. (Ov.S. Crohmălniceanu, în *Ion Pillat poet neo-clasic*... și în *Poezia chtonică. Ion Pillat*... p. 118). În jurul acestor poeți, în majoritate provinciali, Ion Pillat —, în eseul său *Poeții fanteziști și tradiția franceză* (scris în 1935) — țese o fermecătoare atmosferă de intimitate intelectuală de adevărată tradiție franceză. Ei readuc luminoasa măsură și formă armonioasă a sufletului latin și a versului francez și cu aceștia meridionalul Ion Pillat pare să aibă atîtea afinități prin: „acest amestec bine dozat de spirit pur, de

ironie ușoară, de zîmbet trist, de senzualitate spirituală și de sentiment măsurat — această dulceață amară în care iubirea naturii, a femeii, a vinului — introduce o triplă notă de voluptate păgînă, temperată de atotputernicia timpului fugar și de o filozofie horațiană" (Ion Pillat, *Portrete lirice*, Ed. Cugetarea, f.a. p. 132). Comparîndu-i poezia cu aceea a poeților francezi, deosebim la Ion Pillat o nobilă discreție care epurează epicurismul senzual francez, el fiind încă mai aproape de ținuta stăpînită a poeziei virgiliene și horațiene.

Poemul citat de Dumitru Micu *(op. cit.*, p. 482).

364 *Florar* Miorcani, 23 mai, 1926. (mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 71). *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 16, 17 apr., p. 249; *Vatra*, I (1929), nr. 3, mai, p. 2; *Foaia interesantă*, București, XXIV (1929), nr. 22, 30 mai, p. 90 (reprodusă din *Vatra)*.

În mss. 5076 v. 9 Înșiră versuri simple *pe pagini de trifoi* (corectat în forma definitivă)
" " " v. 13 *Deodată* își arată — *Norocul meu ce-mi vrea?* (corectat în formă definitivă)
" " " v. 14 *Ca să nu-l pierd*.........(corectat în formă definitivă)
" " " v. 17 *Aceiași munți* m-așteaptă de cînd copilării (corectat în formă definitivă)
" " " vol. L. și P.L.
v. 18 Hai, murgule! și du-mă, în voie, *unde-oi* ști
" " " vol. L. și P.L.
v. 19 Străbate o pădure, coboară și *se* suie
" " " vol. L. și P.L.
v. 26 Și macină polenul *de soare* din Florar (corectat în forma definitivă)

Citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 482.

365 *Cireșar*. Miorcani, 10 sept., 1925. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 73). *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 17, 24 apr., p. 265.

În mss. 5076 v. 5 Arinii *verzi* din sita ușoară de frunziș (corectat în formă definitivă)
" " " v. 7 Și săgetînd penumbra *ce doarme în scocul* morii (corectat în formă definitivă)
" " " v. 10 Pe care iarba-n margini de *drum* s-o pască-l lași (corectat în formă definitivă)

" " " v. 20 Cu drag îi culegi gura *mai rece* ca o fragă (corectat în formă definitivă)
" " " v. 25 Încaleci îi dai drumul, *lași* frîu-n pumnii tăi (corectat în formă definitivă)

Poezia este citată de Dumitru Micu în *op. cit.*, p. 482.

În poemul *Cireșar*, Cristian Livescu nu vede decît „pofta de trăire a unei clipe prezente". Spre deosebire de „înscenarea" din *Aci sosi pe vremuri* unde cuplul erotic reface starea fericirii și purității originare, în poemul de față nu este vorba decît de o banală ispită erotică *(op. cit.*, p. 160)

Este unul din puținele poeme în care aluzia erotică amintește de senzualismul ce se împlinește în cadrul idilic, campestru, al poeților fanteziști francezi.

366 *Cuptor*. Miorcani, 24 mai, 1926. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 75). *Universul literar*, LIII (1927), nr. 17, 24 apr., p. 265; *Tribuna României*, IV (1975), nr. 67, 15 aug., p. 11.

În mss. 5076 v. 4 Tăcerea nesfîrșitei *amieze* o împung (corectat în formă definitivă)
" " " v. 5 *Cînd* apele luminii *mai* joacă pe zăvoi (corectat în formă definitivă)
" " " v. 6 La iazul *alb* dorm bivolii cu botul în noroi (corectat în formă definitivă)
În mss. 5076 v. 9 Și pe sub car cosașii cu capul *sub* cojoc (corectat în formă definitivă)
" " " v. 10 *Un singur vultur* negru virează stînd pe loc (corectat în formă definitivă)
" " " și vol. L.
v. 11 *Un fîșîit* de coasă se-aude-n vre-o poiană.
" " " și vol. L.
v. 12 Dar *tace înfricoșată* de-a liniștii dojană.
" " " v. 18 *Mă bucur ca și Noe cînd s-a trezit din arcă* (corectat în formă definitivă).
" " " v. 20 Dă-mi tu, biblioteca *mea de băiat* o carte (corectat în formă definitivă).

v. 13 *tocălie* = morișcă de lemn care păcănește și sperie păsările din lanuri și din vii *(Dicționarul...*, p. 866)

Poezia citată și de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 230. Citată de Nicolae Manolescu în *Metamorfozele poeziei...*, p. 96.

Pentru Dumitru Micu poemul *Cuptor* atinge limita de sus a virtuozității. Poemul amintește criticului de Blaga din *Pașii profetului* și

pe Fundoianu cu Alecsandri (filtrat prin Duiliu Zamfirescu), dar, îndepărtînd aceste „adieri" ne rămîne înfăptuirea originală a unui „tablou estival excelent" (în *op. cit.*, p. 482).

Dînd ca exemplu versurile 15—18 ale poeziei, Cristian Livescu remarcă faptul că *visul* care în **Casa amintirii** reconstituise trecutul dînd iluzia permanenței, nu mai este în stare să însuflețească imaginarul. Poetului îi rămîne doar *gîndul* încărcat de *amintire*. Această stare sufletească de stagnantă apatie nu devine o constantă a poeziei lui Pillat. Subliniem observația lui Cristian Livescu despre tema fundamentală reluată în **Calendarul viei**, care este aceea a fertilității, reînnoirea lumii prin continua renaștere din semințele „aduse la iveală din adîncurile Creației".

367 *Gustar*. Miorcani, 24 mai, 1926. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 77) *Universul literar*, LIII (1927), nr. 17, 24 apr., p. 265.

În mss. 5076 v. 5 Pe drumuri *adumbrite* să prindă călătorul (corectat în formă definitivă)
În mss. 5076 v. 11 Zăvoiul plin de umbre *și grea de rod*... (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 13 *Voi sorbe* haiducește privirea pînă-n fund (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 16 Întîia stea îmi *suie* în noapte și în gînd (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 24 Te întreb *cu tîlc* „Să fie chiar hanul lui Mînjoală (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 25 Dar nu *pricepi* și-n juru-mi e cald, icoană nu-i (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 26 *Și peste tot* miroase a iubire, a mere, a gutui (corectat în formă definitivă)

Ov.S. Crohmălniceanu, în eseul său *Ion Pillat poet neo-clasic*, remarcă modul firesc în care poetul amestecă naturismul cu livrescul.

Dorul de ducă și drumul, care în poemele de pînă la volumul LIMPEZIMI era unul al întoarcerii, al regresiunii în timp, este în acest poem o cale a „ieșirii", a „dezlegării" de incinta atît de dorită pînă acum și a pornirii spre bucuria altor priveliști (Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 159); Ioan Adam, *op. cit.*, p. 231.

368 *Vinicer*. Miorcani, 23 mai, 1926. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 79) *Universul literar*, LIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296.

În mss. 5076 v. 5 Din poezie-*naltă* aveai la îndemînă (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 8 Dar taina *îngropării* acesteia n-o știm (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 16 Cu lacrima lui clară de ochi *mîntuitoare* (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 18 Nici *de grozava boală* ce „filoxeră"-i zici (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 21 Pe *rafturi netăiată de nimeni* o să șadă (corectat în formă definitivă)
„ „ „ și vol. I.
v. 22 *Da, coane Mihalache o știi de mult*. O cadă

369 *Brumărel*. Miorcani, 23 mai, 1926. (Mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 81—82). *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296; *Viața literară*, II (1927), nr. 51, 14 mai, p. 4 (fragment).

În mss. 5076 v. 5 Prin *creanga despletită* ușor de mîna mea (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 15 Eu îl sărut cu dinții și *piersica de* sînge (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 16 *Primește* pătimașă iubirea ce o frînge (corectat în forma definitivă)
„ „ „ v. 20 Dă-mi pe *căderea* sau *chilimul*... (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 23 Dă-mi în *odăi* sulfină.......... (corectat în formă definitivă)
„ „ „ v. 25 Și dă-mi un nuc stufos *sub care* să *șed* jos (corectat în formă definitivă)

Dumitru Micu se arată impresionat de orgia luminii pe care Ion Pillat o creează în versurile poemului (în *op. cit.*, p. 483). Ni se pare locul potrivit să reproducem distincția pe care o face Gheorghe Tomozei în cartea sa *Muzeul ploii*... p. 102—103, despre *toamna* și *via* lui Pillat, observații atît de bine ilustrate și de acest poem. Pentru Gheorghe Tomozei, Pillat este singurul poet care, cîntînd via, nu aduce pe buzele cititorului gustul vinului. Căci, pentru Pillat „via este în primul rînd fruct, minunea ciorchinelui" asemuit cu „îngemănările de stele care vor fi proiectate în univers, în teribila lor dezbinare, pămîntul, bob de strugure. E un degustător cast nu străbătut de pagina voluptate în fața cupei [...] Cred că iubea vinul cu dragostea cu care înconjura rafturile cu cărți dragi cu coperți vechi scrise cu aur cirilic, ediții rare cu file suferinde [...] „Beția" pillatiană e de neconceput altfel decît ca o

lucidă încețoșare de conture. În ambiția sa de a da moliciune și flexibilitate la tot ce e născut rigid, versul coboară o dulce somnie peste tot ceea ce atinge și din ceramica unui Cosmos de fragilitate intens muzicală se desprinde și cade peste frunze de viță uscată".

Poemul citat de Cristian Livescu, *op. cit.*, p. 160; Ioan Adam, *op. cit.*, p. 231.

370 *Brumar*. Miorcani, 9 sept., 1925. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 83–84). În *Suflet românesc*, I (1925), nr. 5, 15 nov., p. 80–81, (dedicată „Lui Păunescu-Ulmu și N.I. Herescu); *Universul literar* XLIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296.

În mss. 5076 v. 12 Auzi *țipară* în ceruri, lungi șiruri de cucoare (corectat în formă definitivă)
" " " v. 17 La traiul *tău o merge* cu pasul tău tăcut (corectat în formă definitivă)
" " " v. 20 Sînt iarăși coțofene *pe ulmi* ca o zăpadă (corectat în formă definitivă)
" " " v. 25 Și singur cu poteca și cîinii *tăi* cobori (corectat în formă definitivă)
" " " v. 26 Sub ceru-n *care țipă o iarnă* iar cucori (corectat în formă definitivă)

371 *Undrea*. Miorcani, 9 sept. 1925. (Mss. 5076 B.A.R.S.R., p. 85–86). *Suflet românesc*, I (1925), nr. 5, 15 nov., p. 81–81; Universul literar, XLIII (1927), nr. 19, 7 mai, p. 296.

În mss. 5076 v. 11 *Se-aude'ntîi* un zumzet, apoi-deodată-clar (corectat în formă definitivă)
" " " v. 16 Îți sună la ureche o toacă de *cristal* (corectat în formă definitivă)
" " " v. 23 *Sus pentru Voiculescu și Horia nalți o bardacă* (corectat în formă definitivă)
" " " v. 24 *Pe Ulmu* și Herescu *nu-i uiți* cu cana seacă (corectat în formă definitivă).

Ov.S. Crohmălniceanu recunoaște în poem sistemul poeților fanteziști francezi de a-și numi simpatiile literare (în *Ion Pillat poet neo-clasic*); Ioan Adam, *op. cit.*, p. 231.

372 *Ghenar*. Miorcani, 10 sept. 1925. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 87–88). *Suflet românesc*, I (1925), nr. 5, 15 nov., p. 82–83.

În mss. 5076 v. 3 *Ca Ralea sociologul discipol să te facă* (corectat în formă definitivă)

" " " v. 4 Estetului *ilustru* închină o bardacă (corectat în formă definitivă)
" " " v. 5 *Îndată după Franța descoperi pe Proust* —
" " " v. 6 *Vezi, omul nostru nu e tocmai așa de prost.*

Poemul citat de Felicia Giurgiu, *op. cit.*, p. 99.

373 *Făurar*. Miorcani, 10 septembrie, 1925. Lipsește în mss. 5076. *Suflet românesc*, I (1925), nr. 6, 1 dec., p. 95–96; *Universul literar*, XLIII (1927), nr. 20, 14 mai, p. 313.

Elegii

374 I *Cloșani*. Conceput la Cloșani, 17 august 1926. Scris la Călimănești, 21–23 august, 1926. (În mss. 5077, B.A.R.S.R., p. 212–214 se află primul bruion al poemului, iar în mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 91 92 s-au anexat foile cu poemul respectiv tipărit în *Viața Românească)* În *Viața românească (Elegie)*, XVIII (1926), nr. 9, sept. p. 249–251 și vol. L. cu dedicația: „Pentru Pia și Alexandru Alimăneșteanu". Este vorba despre mătușa dinspre mamă a lui Ion Pillat și soțul ei. La sfîrșitul poemului nota „Cloșani; August 1926").

Datina, IV (1926), nr. 7–8, sept.-oct., p. 148–149. În mss. 5076 și vol. L., intitulată *Elegia I.*

v. 16 *irugă* — ierugă, canal prin care se abate apa de la moară *(Dicționarul...* p. 373)

Nicăieri ca în elegia *Cloșani* — afirmă Cristian Livescu în *op. cit.*, p. 156 — nu este exprimată mai dureros zădărnicia dorinței de a reactualiza trecutul, răpus de uitare. Pînă și noțiunii „demultului" i se revelă semnificația ei „ucigașă". Singura consolare pentru poet rămîne aceea de a-și încrusta în suflet peisaje și aspecte de viață patriarhală, vechi datini, iubite de el cu patimă.

Completăm că remediul pieirii rămîne reținerea frumuseții prin opera de artă, corectiv din ce în ce mai clar exprimat de Pillat în ultima etapă a poeziei sale neo-clasice. Poemul citat de Ioan Adam, *op. cit.*, p. 231.

375 *II Primăvară*. București, 2 april., 1927 (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 93–94).

În *Viața românească*, XIX (1927), nr. 4, apr., p. 65–66 intitulată: *Elegie de primăvară.*

În mss. 5076 cu subtitlu: *Elegie de primăvară* dar la care se renunţă
" " " în vol. L. cu titlul: *Elegia II*
" " " v. 16 *Urcă* plaiul şi-l coboară... (corectat în formă definitivă)
" " " v. 18 Fără *margini* ca Buceagul... (corectat în formă definitivă)
" " " v. 24 Şi de urcă din *legendă*... (corectat în formă definitivă)
" " " v. 25 Ungureanu şi Vrînceanu din baladă *ti văd* iarăş (corectat în formă definitivă)
" " " v. 28 Şi cu sarica pe umeri *suie iarăş* baciul mare (corectat în formă definitivă)
" " " v. 34 Drumul oilor mi-l află cel ce *duce* drept ca dorul (corectat în formă definitivă)

376 *III Toamnă la Florica*. Bucureşti, 2 april, 1927. (Mss. 5076, B.A.R.S.R. p. 95)
În *Viaţa românească*, XIX (1927), nr. 4, apr., p. 67 intitulată: *Elegie de toamnă.*
În mss. 5076 cu subtitlul *Elegie de toamnă*, dar la care se renunţă.
" " " şi vol. L. cu titlul *Elegia III*
" " " v. 8 *Parcă* ne chiamă (corectat în formă definitivă)

377 *IV Vremea*. Dorohoi, 11 iunie, 1927. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 96).
În *Gîndirea*, VII (1927), nr. 6, iun. p. 218, intitulată: *Elegie.*
În mss. 5076 şi vol. L. cu titlul *Elegia IV*

378 *V Marinarul*. Bucureşti, 8 februarie, 1926 (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 17)
În mss. 5076 şi vol. L., poemul poartă titlul *Elegia V.*
În mss. 5076, la sfîrşitul poemului, însemnarea „Florica", indică peisajul afectiv care l-a inspirat. Văzută de pe deal, cîmpia dedesubt, cu orizontul estompat de înserare, îi evocă poetului marea. Reîntoarcerea „din pribegie la vatra primitoare" încarcă — pentru o clipă — sufletul poetului de liniştea paşnică a regăsirii, pentru ca odată retrăită această plenitudine, să se simtă gemînd iar de dorul călătoriei. Poemul aminteşte oarecum de *Toamnă la Miorcani* din volumul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, unde unduirea ţinuturilor Dorohoiului era asemuită, de asemenea, peisajului marin.
Poemul citat de Felicia Giurgiu, *op. cit.*, p 81.

379 *VI Toamnă la Miorcani*. Miorcani, 13 august, 1927. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 98—99).
În *Pleiada*, Craiova, I (1927), nov., p. 14, cu titlul *Elegie*
În mss. 5076 şi vol. L. intitulată *Elegia VI*
" " " v. 5 Unghiul dorului de ducă *cîrdurile* de cocoare (corectat în formă definitivă)
" " " v. 7 *Dar* le lasă...........(corectat în formă definitivă)
" " " v. 10 Prima ştea sau *lumina* stă pe iaz între vintrele (corectat în formă definitivă)

380 *VII Copacilor*. Miorcani, 23 august, 1927. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 100—101)
În *Scrisul românesc*, I (1927), nr. 1, nov., p. 9, poemul intitulat *Elegie* este dedicat Sabinei Cantacuzino.
În mss. 5076 şi vol. L. cu titlul: *Elegia VII*
" " " v. 13 Legănînd tot alte cuiburi şi alt *stol* de rîndunele (corectat în formă definitivă)
" " " v. 20 *Şi* le freamătă frunzişul................... (corectat în formă definitivă)
" " " v. 21 *Stau* tăcerile vieţii *mai* adînci decît cuvîntul (corectat în formă definitivă)
" " " v. 22 *Cel dintîi* cu care Domnul scoase apa şi cuvîntul (corectat în formă definitivă)
" " " v. 27 *L-am* purtat de mult în suflet............. .. (corectat în formă definitivă)
" " " v. 29 Ca mesteacănul ce-şi stoarce părul *de aur în lumină* (corectat în formă definitivă)
Elegia dezvoltă sentimentul de vinovăţie provocat de nestatornicia care risipeşte sufletul poetului în comparaţie cu natura fericită a copacilor a căror rădăcini rămîn atît de armonic şi stabil legate de coroana frunzişului. Este aceeaşi temă — expusă mult mai amplu — în poemele din PE ARGEŞ ÎN SUS: *Rădăcini* şi *Castanul cel mare.* În fond poemele nu fac decît să prezinte printr-o nouă mutaţie metaforică conflictul şi nedesăvîrşirea naturii umane din *Centaurii:* lupta dintre natura organică şi cea spirituală.

381 *VIII Fericirea*. Miorcani, 24 august, 1927. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 102).
În *Gîndirea*, VII (1927), nr. 9, sept., p. 205, poemul este intitulat *Elegie.*
În mss. 5076 şi vol. L. cu titlul „*Elegia VIII*"

În vol. P.L., poemul apare intitulat *Fericirea*.
v. 9 *ghilit* (regionalism) — pînză albită prin înmuierea în apă și întinderea la soare. *(Dicționarul...,* p. 371)

Aurel Rău reliefează concepția fericirii care pentru poet ar consta în simpla contemplare și regăsire de sine însuși în sînul naturii familiare. (în *op. cit.*, p. XXIX)

382 *IX Invocare*. București, 1920. (Poezia datată în vol. L., unde se află nota autorului: „concepută mai întîi ca un fragment din „Eminescu" (BĂTRÎNII).
În *Ramuri*, XXII (1928), nr. 2, feb., p. 56 poemul intitulat *Elegie* și dedicat poetului V. Voiculescu.
În mss. 5076, p. 104 poemul are titlul: *Rugă* și e datat „în anul 1920".

383 *X Vrajă*. București, în toamnă, 1926 (?) (Datare însemnată de autor în vol. L. exemplarul personal.
În mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 106—107, apare ca *Elegia XI* dar în vol. L., este *Elegia X*
În *Gîndirea*, VII (1927), nr. 1, ian., p. 22—23, apare cu titlul *Vrajă*.

384 *XI S-au pierdut*. București, 18 noiembrie 1927 (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 105).
În *Cetatea-Albă*, I (1930), nr. 2, nov. p. 31 cu titlul *Elegia XI*.
În mss. 5076 și vol. L., poemul intitulat la fel.

385 *XII De voi muri*. București, noaptea 7—8 ianuarie 1925. (Mss. 5076, B.A.R.S.R., p. 108.
În mss. 5077 poemul este intitulat *Rugă*, la fel ca în *Gîndirea*, IV (1925), nr. 7, 15 ian., p. 196.
În mss. 5076, mss. 5077, *Gîndirea* și vol. L: v. 1. *Cînd* voi muri departe de cetăți.
Și acest poem, la fel ca *Inscripție pentru nucul din vie, Castanul cel mare, Rădăcini, Copacilor*, este închinat copacului. Pentru Ion Pillat dintre toate elementele naturii — acesta este simbolul desăvîrșirii și statorniciei. Poemul este de fapt un testament al poetului care se vrea înmormîntat *„...departe de cetăți/ În brazda neagră-a plugului la noi/... În mînă cu o ghindă de stejar"*. Trupul său topit în pămînt va fi hrana stejarului ce-și va împlini armonios menirea așa cum ființa sa rătăcitoare nu a știut să o facă. Iar umbra crengii ce-și va tremura *„umbra peste/ Odihna turmelor ce vor să vie/* va îndeplini ceea ce miile sale de versuri n-au știut s-o facă.

Criticul Constantin Ciopraga afirmă, pe bună dreptate, că poemul *De voi muri* este *Mai am un singur dor* al lui Ion Pillat. (în *op. cit.*, p. 169).

Referințe critice

PE ARGEȘ ÎN SUS

V. VOICULESCU. (Etape și reședințe... p. 98—100)
/ Prezentarea poetului și a peisajului liric din vol. P.Ag.S./

„Nu mă încumet să fac biografia poeziei lui Ion Pillat deși sînt încredințat că se poate scrie pura viață în sine a unei opere poetice.

Mai mult, cred că Arta, ca un destin, mînă și administrează existența artistului adevărat, nu numai în structura ei intimă, ci chiar în așezările lumești. [...]

Florica, după 1918, ca și după 1878, era în culmea slavei. Sub semnul Florichii — indiferent dacă versurile vor fi scrise la București, la Florica, sau la Predeal — se petrecu întiia trainică înfăptuire a poeziei lui Pillat — acea vie îmbinare între sufletul cucernic al poetului și trecutul neamului.

Aici, la Florica, sufletul pîlpîietor al poetului crește, se înmiește, se lărgește la suprafața vieții ca cercul pe ape de iezer și merge, cuprinzînd, de la ramura bunicului propriu pînă la trunchiul moștenirilor românești, de la nucul din vie, pînă la codrii feciorelnici. [...]

Poetul i-a cîntat pe toți, dar nu ca un amar epigon ci ca un entuziast credincios al culturii trecutului.

Pentru el Florica a fost un microcosm: orice motiv local simboliza unul de ordin general, avea în desfășurarea lui corespondențe și repercursiuni, pînă la cufundarea în vasta țesătură a țării.

Prin această Florică familiară a tradiției românești, care se practica acolo cu strictețe religioasă, Pillat s-a aflat de la începutul începutului în fruntea tradiționalismului. Nu a fost nevoie să-l descopere în vreo altă mișcare poetică, unde să-l învețe și căreia să se încadreze.

Tradiționalismul lui Pillat a fost prima formă a emoției artistice, la un tînăr cu suflet pios, covîrșit de locuri, oameni și împrejurări".

E. LOVINESCU. (Istoria literaturii române contemporane..., p. 92—94) Citat ales de Dinu Pillat în *O constelație a poeziei române moderne*, p. 285—286).

„După vane ispitiri budiste și alte amăgiri poetice influențate de poezia parnasiană și simbolistă franceză și Macedonski, dar în care găsim filonul viitoarei sale inspirații, centrată pe amintire și deci pe evocarea copilăriei și a trecutului în genere, Ion Pillat s-a împlîntat în cîmpul strămoșesc, între dealul și via Floricăi, între castanul cel mare și apa Argeșului, în peisajul familiar al copilăriei, între orizonturile poetice și poetizate de amintire. Dintr-un desăvîrșit acord al sentimentului elegiac, atît de simplu și de profund, cu mijloacele de realizare tot atît de elementare, a ieșit această operă de cristalină rezonanță, cu sunetul ei propriu, deși integrat în simfonia literaturii noastre băștinașe [...] Relicvele casei de la Florica, toate elementele peisajului exterior, castanul, via, cireșul, pădurea din Valea Mare, lunca, zăvoiul, căsuța din copac, nu devin material descriptiv ca la Alecsandri și nici puncte de plecare ale unei solidarități teoretice cu valul modelator; ele nu-s văzute prin realitatea lor de acum, ci-s însuflețite prin amintirea copilăriei și colorate prin părerea de rău a trecutului; pretutindeni un fîșîit al vremii, o nostalgie după timpurile de odinioară, un sentiment de desrădăcinare și o dorință de reîntoarcere la natură și la locul de baștină /...../ Poezia lui Ion Pillat e transpunerea lui Alecsandri, prin tot progresul de sensibilitate și prin toate prefacerile limbii, pe care le-au putut înfăptui cincizeci de ani de evoluție: aceeași viziune idilică a naturii, aceeași seninătate, pătrunsă însă și de un sentiment elegiac, ce-i sporește emotivitatea și, deci, lirismul, și aceeași simplitate de limbă și mijloace de materializare poetică. Într-o literatură de imagism exagerat, e bine de constatat de cîtă forță se poate bucura imaginea rară, topită și armonioasă. În stăpînirea unui instrument atît de simplu și, totuși, atît de meșteșugit, și a unei vine poetice atît de proaspete, deși tradițională, era firesc și chiar fatal, ca poetul să caute nu numai să-și lărgească filonul inspirației sale, dar să-și teoretizeze propriul său talent."

TUDOR VIANU. (Poezia lui Ion Pillat în *Studii și portrete literare...*, p. 73—74).

Ca și E. Lovinescu, Tudor Vianu stabilește asemănările și deosebirile dintre Ion Pillat și Vasile Alecsandri, unitatea dintre ei datorîndu-se tipului sufletesc comun. În continuare definește astfel nota specială a volumului:

[...] „*Florica* poate fi considerată ca o variație pe motivul trecutului, și amintirii, care a urmărit pe poet încă de la primele lui încercări. Toate înfățișările care ni se vrăjesc acolo cheamă amintirea unei copilării fericite, unită cu pietatea pentru umbrele bunicilor care au străjuit-o. În această scufundare în trecut conștiința timpului se ascute și devine uneori senzație prezentă și nemijlocită. Experiența timpului despre care am văzut cît loc ocupă

în poezia lui Pillat, îl face atent la înfățișările toamnei, anotimp al roadelor și desfrunzirii, în care precipitarea vremii devine parcă mai sensibilă.

Volumul PE ARGEȘ ÎN SUS a luat loc, în momentul apariției lui, printre manifestările curentului tradiționalist din jurul revistei *Gîndirea*. Tradiționalismul este atitudinea care recomandă întemeierea vieții pe tradiții, ca pe niște experiențe mai îndelungi probate și prin urmare mai sigure. Această atitudine îi era firească lui Pillat, văzînd orientarea spre trecut, manifestată la el de timpuriu. Dar această orientare nu îl conduce către îmbrățișarea trecutului în generalitatea lui cît către acela al unei familii. O stare de lucruri care înmlădiază ceea ce în tradiționalism constituie rigiditatea unui program, împrumutîndu-i căldura intimității".

GEORGE CĂLINESCU. (Istoria literaturii române..., p. 775–776).

„Volumul care a consacrat pe Ion Pillat ca poet original și tradiționalist este PE ARGEȘ ÎN SUS (1923). Ion Pillat nu este aici mai artist ca în celelalte nici cu desăvîrșire altul. Noutatea nu este substanțială ci exterioară, însă poeziile se țin minte. Poetul își cîntă locuința rurală ca Francis James și evocă trecutul elegant ca Samain, schimbînd doar elementele. Nu mai sînt pădurile, avuzurile franceze, ci Negoiul, Florica, Golești, Miorcani, priveliștea argeșeană. În locul umbrelor secolului al XVIII-lea francez, apar boierii autohtoni, Brătienii, romanticii noștri, bunicul junker sub Ghica Vodă, bunica oferind dulceață de chitră. Evocînd mai ales locurile natale, propria-i familie, poetul pune vibrație sufletească. Apoi are tactul de a îndepărta orice impresie de imitație, alegînd versul învechit al lui Alecsandri căruia îi păstrează chiar stîngăciile. Cu marea tehnică a poetului și cu culoarea lui, efectul (estetism și acesta dar subtil) e al unui interior luxos cu tavan din grinzi de lemn și cărămizi lustruite drept pardoseală. Simplificîndu-și senzațiile și expurgîndu-le de înrîuriri literare, Ion Pillat devine totodată un cîntăreț al roadelor pămîntului pe care le expune cu voluptate. Castanele coapte, piersicile mature, strugurele tămîios, nucile, gutuile, sînt nu metafore ci reprezentări directe. Originalitatea, savoarea acestei poezii nu pot fi contestate și PE ARGEȘ ÎN SUS este unul din momentele liricii fundamentale de după război. E în acest volum o exuberanță poetică, o țîșnire nesilită a lirismului, de toată lauda. Priveliștea autohtonă este zugrăvită în imagini locale; pridvor, livezi de pruni, suman alb de zăpadă *(Ctitorii)*. Bunicul este evocat cu înapoierile lui valahe, prin putina în care făcea băi de nuc, casa bătrînească în mirosuri de șerbet [...] Trecutul, copilăria se condensează în fructe. Ajuns aici, poetul începe să-și sistematizeze descoperirea și s-o transforme în „tradiționalism", lărgind cadrul, colecționînd cît mai multă priveliște locală, scoborîndu-se în

trecut și adunînd toate materialele specific românești. Însă dacă cele cîteva poezii citate sînt vii, asta vine mai puțin din elemente, cît din împrejurarea că sensibilitatea poetului, de obicei molcomă ajunsese în punctul clocotitor al propriei amintiri. Tradiția unei literaturi nu se confundă cu geografia și istoria patriei și Eminescu putea foarte bine să fie poet cîntînd Egipetul, Himalaia. Tradiționalismul în felul acesta e un exotism apropiat, o arheologie nu mult deosebită de prima fază parnasiană. Fuji-Yama se transformă în Ceahlău, Brahma în Iisus, Țarii, Khanii, Knejii în voievozii și boierii români. Numele sînt altele, realitatea rămîne aceeași, decorativă, muzeală".

POMPILIU CONSTANTINESCU. (În loc de articolul referitor la PE ARGEȘ ÎN SUS, cuprins în *Scrieri* vol. 4, am preferat, ca mai complet, studiul *Ion Pillat autohton și universal*, în *Ion Pillat, amintiri despre om și poet...*, (p. 111–114).

„Pillat face parte din familia poeților horațieni, depănînd intuiția timpului ireparabil, cu regretul insistent după copilărie și adolescență, mai apoi cu presimțămîntul morții, fatală finalitate a curgerii vremii, cu ireversibila ei lege, provocînd totuși o senină și temperată melancolie: viziunea lui pornește totuși de la același izvor clasic, ca și al lui Alecsandri, a cărui vînă horațiană este vizibilă numai în șerpuirea unui cochet epicureism cum îl atestă *Pastelurile* și idila dramatizată în *Fîntîna Blanduziei*. Pastelul lui Pillat se deosebește însă de grațioasa carte ilustrată a Mirceșteanului, de tablourile dinamice, auditive și vizuale ale lui Coșbuc ca și de pictura pe sticlă a lui Adrian Maniu.

Scrise între 1906-1910, poemele din *Casa amintirii* sînt deseori eminesciene, în armonia strofii și în limbaj, chiar dacă nu eminescianizează prin atitudinea sentimentală; ceea ce este însă mai interesant decît această fatală contaminare, la un debutant atît de apropiat în timp de prezența vie a *Luceafărului* — este apariția sensibilității pillatiene, obsedat de peisajul familial de amintire și de natura autohtonă. Poeme ca *Întoarcere*, *Casa amintirii*, *La culesul viei*, *Tîrziu de toamnă* și *Lanterna magică* — prefigurează cu surprinzătoare siguranță formală, deși nu cu aceeași încordare și noutate a expresiei — afirmarea maturității lirice din PE ARGEȘ ÎN SUS. Într-atît sînt de prețioase aceste indici, încît nu este de mirare că din matca lor îngustă, a crescut, mai tîrziu, debitul lor elegiac, răsucit prin alte și alte accente, pînă la cele din urmă poeme, încadrate în peisajul clasic și în spiritul greco-latin, a căror patină livrescă este totuși animată de același suflu horațian, adiind din prelungire, din PE ARGEȘ ÎN SUS; ea nu e semnul unui pseudoclasicism, ci mai curînd, o realizare a ciclurilor precedente, de peregrinare erotică și mitologică și de exercițiu parnasian [...]

În PE ARGEȘ ÎN SUS, poemul, strofa și versul se organizează definitiv și definit iar magismul încordat acordă inteligență artistică și rezonanță elegiacă într-un univers, în care lucrurile, natura în aspectul ei pitoresc, locul natal, familia și amintirile fuzionează desăvîrșit; în cadrul lor, contemplația capătă o semnificație mai largă, depășind atît autohtonia cît și pitorescul, prin sentimentul timpului care fuge, al regretului după copilărie și adolescență – stare de suflet normală, clasică, în care tristețea nu devine niciodată disperare și în care o lumină mediteraneeană dă umbrelor însăși o transparență senină [...]

De-aici înainte, putem spune că poetul experiențelor formale își pune în lumină polul pozitiv al acestei însușiri și necurmate strădanii; lirica pillatiană își va spori cadrul, își va varia motivele, își va reitera mijloacele tehnice, își va căuta și rafina o expresie cît mai definită și definitivă a universului ei moral, își va relua și prelungi rezonanțele elegiace și va izbuti să filtreze o lumină mediteraneeană, în transparența melancoliei care, parcă îi cristalizează viziunea, deși evocă tocmai senzația fugitivă a timpului".

VLADIMIR STREINU. (Pagini de critică literară, I..., p. 58–59)

[...] „în volumul PE ARGEȘ ÎN SUS, care ne încredințează în chip deosebit la renunțarea poetului la hoinăreala exotică, lirismul lui Ion Pillat are tocmai aceste două izvoare mai de preț: sentimentul horațian al scurgerii vremii și acel al copilăriei pierdute, care curg cînd împreună, cînd deosebit [...] Și ni se pare că nimeni la noi nu poate fi identificat ca poet al copilăriei pierdute și al timpului trecut fără veste decît Ion Pillat. Este grăuntele scump, din care emană toată adevărata sa poezie. Este sporul de adevăr liric, pe care Pillat îl adaugă la avutul nostru literar, spor de sensibilitate, care însă nu stă a nici un raport de necesitate cu tradiția și cu mișcarea teoretică a lui Nichifor Crainic. Căci adevărul simțirii unui poet depășește totdeauna disciplina «curentelor»".

CORNEL REGMAN. (Ion Pillat poet al tradiției..., p. 690–693; p. 695–697)

„S-a accentuat de atîtea ori în publicistica românească: propriul, esențialul poeziei lui Pillat îl constituie armonia desăvîrșită ce se statornicește acum între tradiționalism și modernism. PE ARGEȘ ÎN SUS, ca și în celelalte volume: SATUL MEU, BISERICA DE ALTĂDATĂ, LIMPEZIMI, ar da expresie acestui raport de forțe, ar stăpîni într-un echilibru perfect termenii vechii antinomii. Adevărat «Arta poetică a lui Pillat suprapune rezultatul experienței poetice a curentelor noi pe o temelie substanțial autohtonă». /Al. Bădăuță, *Note literare, Cartea Vremii* (v. cap. *Pillat*)/. Poetul «a asimilat modernismul, tradiția, creind dintr-o dezarmonie, dintr-un paradox aparent o unitate vie". (M. Ralea, *Ion Pillat, Biserica de altădată*. Rec. în *Viața Românească*, 1927, vol. LXIX, p. 289). «Ne-am trezit astfel în fața unei sinteze poetice care europenizează autohtonia și autohtonizează europeismul» (Al. Dima, *Experiența spirituală a lui Ion Pillat, Universul literar*, 1941, martie, 29) [...]

Să spunem că toate acestea se potrivesc de minune și poetului nostru. Ele nu constituie însă o diferență specifică exclusivă în favoarea lui Ion Pillat, — ci sînt un bun comun — și nu unul din cele mărginașe — al unei largi întregi mișcări artistice românești în care trebuie să se vadă mai presus de toate un organism viu, realizarea stilistică în toată complexitatea sa și mai puțin schema teoretică implacabil robită unei stricte consecvențe, mai puțin linia directoare de la sine extirpată de orice compromis. [...]

Pentru a trece acum la formula tradiționalistă (înțelegînd acele titulaturi ca ortodoxism, gîndirism, autohtonism, folclorism spiritualizat [...] ceea ce impresionează înainte de toate în operele de temelie ale patrimoniului tradiționalist: PE ARGEȘ ÎN SUS, POEME CU ÎNGERI (V. Voiculescu), ȚARA DE PESTE VEAC (Nichifor Crainic), CARTEA ȚĂRII (Adrian Maniu) e un anume caracter de monumentalitate, densitatea și impetuozitatea totdeadată de catedrală desăvîrșindu-se pe măsură ce mari blocuri se suprapun în virtutea viziunii inițiale; o puternică unitate de stil ce se revarsă asupra întregului aplicîndu-se și celor mai infime componente.

[...] S-a văzut în PE ARGEȘ ÎN SUS opera unui bucolic în gen horațian, puțin dezrădăcinat și ahtiat după viața rustică, un fel de arcad al tihnei voluptoase. Dar clasicul s-a convertit pe dată — în ochii altora — în tradiționalist iredent, datorită unor eșarfe violent afișate ca *înfrățirea cu pămîntul, comuniunea cu strămoșii*, desprinse din cîteva poeme ale volumului.

În fond în articulațiile ei cele mai subtile, cartea rămîne mai degrabă simbolistă. Aceasta în sensul că, dinamizat de un mobil artistic, înfiorat de de viziune, de un elan, aplecîndu-se asupra unui material-românește acestea, autohtone — poetul se exteriorizează prin gesturi simboliste, adoptă maniera, convenientele simboliștilor, «atacă» materia prin procedee de atelier simbolist.

Simbolistă e acea turnură spre epocă, simbolist e tot acel ceremonial, oficiat parcă în ritm de vechi menuet, pe care îl mărturisesc cele mai expresive din poemele volumului. Farmecul acestei poezii trebuie căutat în acel ritual retrospectiv, recompus din gesturi memorate, pe o singură dimensiune: a timpului, ritual cu atît mai evocator, mai nostalgic, mai indefinisabil melancolic cu cît rămîne o simplă formă din care ceea ce-i constituie substanța s-a mistuit ineluctabil în timp.

Nu atît, așadar, un bucolism al deprinderilor rustice, nici senzația voluptății de gurmand din poemele cu fructe și cu cramă, cît mai cu seamă acel simulacru de punere în scenă a unor scene ce țin de alte vremuri, dar pe care poetul le retrăiește cu acută vivacitate [...] amintirea incursiunilor în vie și aiurea, tot gospodărescul zgomotos de altădată sînt elemente, din care nu se mai păstrează decît gestul, pașii, ceremonialul“ [...]

AUREL RĂU. (Prefață la Ion Pillat. Poezii. Antologie..., p. XIX)

„Peisajul din jurul Floricăi se înfățișează dăruit cu o infinită gamă de frumuseți naturale și, dacă e să-l privești după sfatul lui Ion Pillat: «de sub castanul din vie», într-un ceas de sfîrșit de zi, cînd zările de peste Argeș se aprind de un roșu magnific, întrucît ai impresia că «te apleci», pe amurg ca pe o «ramă» imensă de foc, autorul volumului PE ARGEȘ ÎN SUS luat în accepția de poet descriptiv, apare dezavantajat [...] La zestrea de lirism a poeziei pillatiene, natura nu participă ca în *Baltagul*, de exemplu, prin dezvoltarea impetuoasă a ciclurilor sale, prin savoarea detaliilor, ca la Hogaș, sau prin pregnanța cu care-și dezvolta în *Cartea Oltului* marile-i intimități, ci prin funcția de element autobiografic, prin facultatea magică de a păstra neștirbite tiparele unor perindări succesive, prin iluzia de nesupus a vremelnicului cu care se impune concepției artistului astfel ca acesta să creadă că poezia sa «poate fi redusă în ultimă instanță la viziunea pămîntului care rămîne același, la presimțirea timpului care fuge mereu»“ (citat din Ion Pillat, *Mărturisiri*..., p. 273).

NICOLAE MANOLESCU. (Metamorfozele poeziei..., p. 93–96)

„Aceasta este una din cele mai frumoase cărți de poezie din toată literatura română. Dar s-a petrecut și cu Pillat ceea ce se petrece mereu cu Eminescu (păstrînd, firește, proporțiile), adică o analizare prin repetare și imitație. Cînd, în fond valoarea lui Pillat e de a fi inimitabil — tradiționalismul lui e o descoperire cu totul personală, fermecătoare la orice nouă lectură [...]

Părerea cea mai răspîndită este că Pillat, fire sentimentală, devine vibrant cînd își evocă priveliștile copilăriei, renunțînd la inspirația livrescă din primele volume. Tudor Vianu semnala succesiunea «intuițiilor experienței și a culturii» în opera poetului, combinarea și înlocuirea lor: de fapt la Pillat e vorba de o complicare a celei dintîi prin cea de a doua. Dacă evităm banala explicație psihologică a poeziei (care nu ne spune de ce tocmai sentimentalismul a devenit lirism), vom vedea că poezia lui Pillat nu e mai puțin «livrescă» în PE ARGEȘ ÎN SUS decît în VISĂRI PĂGÎNE. Însă livresc nu înseamnă fără contact cu viața, arid. Există o „perversiune“ intelectuală care constă în asimilarea naturii unor elemente de cultură. Nu ne place natura ca atare, ci ceea ce spiritul nostru proiectează în ea. O bucurie naturală se preface astfel într-un sentiment estetic. Sensibilitatea noastră vibrează la imensitatea Bărăganului odobescian, la poezia Moldovei lui Creangă, la farmecul exotic al Dobrogei lui Barbu. Mirceștii, Isarlîcul, Florica nu sînt peisaje naturale, ele țin de o geografie spirituală, sînt cetăți imaginare. Pillat e întîi un om de cultură și pe urmă un intuitiv și lirica nu poate fi pricepută dacă avem superstiția că poetul exprimă neapărat emoții din rîndul celor biografice [...] El anticipează o atitudine care va deveni generală în deceniul următor, cînd, prin Ion Barbu, poeții vor descoperi că poezia își e sieși suficientă. Pillat nu este încă decît un caz individual, care, de altfel, nici nu e cel dintîi: îl preced Odobescu, în *Pseudokineghetikos*, Alecsandri, Duiliu Zamfirescu, D. Anghel. Pillat are o mare conștiință a poeziei și n-are spontaneitate: poeții de mai tîrziu, barbienii, nu pornesc numaidecît de la o astfel de împrejurare personală. [...]

Putem spune acum că lirismul nu provine în PE ARGEȘ ÎN SUS din evocarea peisajelor copilăriei ci din emoția reconstituirii lor în carte. [...] În *Ctitorii*, în *Cămara cu fructe*, conținutul în sine e indiferent: valoarea constă în plăcerea spunerii, a mînuirii, căci prin cuvînt poetul își alcătuiește lumea dorită. Argeș, Rîul Doamnei, Negru Vodă, Florica sînt cheile magice ale creației. E o poezie de rafinament și de artificiu construită în sensul superior: *Cămara cu fructe* e perfect rotundă, *Aci sosi pe vremuri* (desigur capodopera lui Pillat) plină de subtilități muzicale, are mișcarea unei clepsidre: timpul bunicilor s-a scurs în timpul nepoților, care iau totul de la capăt în forme imperceptibil modificate“.

LAURENȚIU ULICI. (Recurs... p. 91–98)

“Imaginea unui Ion Pillat în pantalon bufant, plimbîndu-se sub un cer văratec, cu o carte în mînă, într-un lan de orz ori pe ulițele prăfuite ale Izvoranilor, a părut așa de convingătoare, că toată lumea căzu de acord asupra ei, justificînd-o unii, deducînd din ea alții, liniile de ordine ale unei biografii artistice excepționale. Astăzi o atare imagine îmi pare de două ori neadevărată: pentru biografia omului și pentru aceea a poeziei. Condițiile receptării se vor fi schimbat, poate, dar nu perspectiva în care a fost citită poezia lui Ion Pillat în urmă cu jumătate de secol mi se pare falsă, ci interpretarea detailată a notelor particulare. Dintr-o perspectivă dreaptă, o interpretare greșită. Tradiționalismul (pillatian) este, fără îndoială, adevărat; un unghi maxim

fericit în care a fost înscrisă poezia; sensurile lui subterane au scăpat observației.

Mă gîndesc, bunăoară, la «afectarea artistică» pe care o descoperea Călinescu în poemele lui Pillat în dauna «sentimentului». Concluzia călinesciană a fost mai tîrziu luată ca premiză și dezvoltată într-un raționament a cărui concluzie avea să se opună cu totul primei, axiomatizînd «sentimentalismul» poetului. Și într-un caz și în celălalt argumentele erau căutate în biografia intelectuală a omului, ceea ce dacă nu e chiar fals, nici nu are o importanță altfel decît secundară, exterioară pentru înțelegerea poeziei... Producerea ei în cazul descrierii «poesisului» pillatian e o nefericire și pentru faptul că, întîmplător, latura intelectuală a biografiei lui Ion Pillat se opune, în semnificațiile ei ultime, celei omenești.

Chtonismul are la cîntărețul Floricăi calitatea de a scoate mai viu sentimentul horațian [...] individualizîndu-l și universalizîndu-l totodată".

DUMITRU MICU. (Ion Pillat în *Gîndirea și gîndirismul*..., p. 473—474)

„Carte a cărților lui Ion Pillat și, incontestabil, una din capodoperele poeziei românești PE ARGEȘ ÎN SUS se află cu «tradiționalismul» în același raport cu orice altă culegere de versuri, modernă prin structura lirismului, în care fantezia creatoare se rostește pe calea unor imagini de resursă autohtonă [...] Apartenența afectivă la «tradiționalism» implică tocmai ca profesare a semănătorismului sau a poporanismului o anume situare extraestetică, un oarecare tezism, o subordonare (fie și foarte disimulată) a artei față de comandamente de altă natură. Nu toți artiștii care tratează motive naționale, care fructifică tradiții devin automat „tradiționaliști"; un Enescu, un Brâncuși, un Arghezi, un Blaga creează în materie tradițională artă ultramodernă, și tot la priveliști din universul autohton recurg un Fundoianu, un Voronca, a căror înscriere (operată de G. Călinescu) în categoria «tradiționaliștilor» poate fi legitimată doar prin intenția de a demonstra arbitrarul clasificărilor. (B. Fundoianu întrebuințează în plus și o metrică tradițională, care se întîmplă să fie exact aceea a majorității poemelor din PE ARGEȘ ÎN SUS!). Incontestabil, Ion Pillat, spre diferență de Adrian Maniu și Lucian Blaga, are cu «tradiționalismul», altfel zis, cu poezia de tip neosemănătorist din perioada interbelică, reale afinități, fără să aibă implicit și atitudinea estetică inerentă respectivei direcții. Chiar atunci cînd adoptă o teză, el rămîne prin definiție *un artist*, în sensul că finalitatea scrisului său rămîne în permanență una estetică. Venit din parnasianism și simbolism, din «modernism» deci, Ion Pillat se găsește în raport cu „tradiționalismul" *Gîndirii*, într-o situație analoagă pînă la un punct aceleia lui Matei I. Caragiale față de semănătorism.

Motive comune, dar atitudini ideologic afective diferite. Cîntărețul Argeșului și al Rîului Doamnei nu exaltă «șesurile natale», asemenea lui Nichifor Crainic, programatic. Nu celebrează «roadele pămîntului» retoric. Sau spre a delimita pozițiile mai nuanțat, Ion Pillat are un program și el, însă un program artistic". [...]

MIRCEA TOMUS. (Prefață la Ion Pillat. Poezii. Antologie de Dinu Pillat... p. XXII, XXIV, XXV, XXVII).

[...] „planurile pe care se dezvoltă poezia lui Pillat sînt trei: realitatea concretă, planul general simbolic și realitatea lirică. Această operă, cum s-a mai observat, ne propune un univers domestic foarte bine structurat peste și prin care se desăvîrșește rotația anotimpurilor, împlinirea destinelor umane pe treptele vîrstelor și ale evenimentelor capitale ale vieții (nașterea, nunta, moartea), trecerea suflului nevăzut al timpului. [...] Coordonatele tematice ale acestui univers rotund sînt însă mai mult decît simple teme: timpul, copilăria, moartea sau peisajul reprezintă axele lui arhitectonice, astfel că poetul nu e un simplu evocator al trecutului, un cîntăreț al copilăriei, un înfiorat în fața morții sau un descriptiv. Pillat solicită aspectul de adîncă generalitate umană al acestor motive, are față de ele o poziție filozofică, tratîndu-le ontologic, în ipostazele ultim abstracte. Descoperim aici un rezultat al etapei intelectuale a procesului genetic pillatian, dîndu-ne seama că efortul lucid al inteligenței sale nu se consumă numai în lărgirea sau detailarea tematică, ci, mai ales, în acest proces de abstractizare. Văzute din acest unghi, temele propuse devin entități și între ele se stabilesc legături firești. Timpul e văzut prin peisaj și invers, astfel încît actul regăsirii Miorcanilor sau Floricăi nu ține de sfera de experiențe specifice literaturii tradiționaliste, nu e o simplă reîntoarcere la vatră, ci debarcarea pe un tărîm în care perspectiva oarbă și vecinătatea zeilor tutelari ai familiei ascute la maximum apetența pentru ultimile abstracțiuni și prepară sufletul pentru confruntarea cu stihiile. [...] Pillat reprezintă în istoria lirismului românesc, împotriva numeroaselor accidente sau aluviuni nesemnificative, tipul cel mai pur al cîntărețului elegiac. El ilustrează și dezvoltă elegia pe tot parcursul manifestărilor sale; elegia sa, înnegurată de accesul la ultimile probleme ale destinului uman, e îmbărbătată, devine stenică prin încrederea în frumusețe și în om. Lirismul său e specific, se sprijină pe o armătură morală și puternică, ai cărei piloni de susținere sînt solidaritatea cu generațiile și cu peisajul pe care omul e chemat să-l înfrumusețeze și prin care e chemat să fie fericit. Zbaterea emoțională a versului său plin de miresme, sonorități, ecouri, provine din acel *carpe diem*, percept clasic înțeles nu în sensul unui mărunt prac-

ticism al plăcerii, ci ca o demnă recomandare adresată omului să înfrunte şi să-şi apropie toate urmările şi aspectele condiţiei umane; melancolia amintirii, tristeţea sfîrşitului şi ireversibilităţii timpului, dar şi fulguirea de culoare, sunet şi mireasmă pe care fiecare clipă o pogoară asupra noastră. [...]

Versul pillatian din creaţiile sale de maturitate, în speţă din volumul PE ARGEŞ ÎN SUS, este un vers amplu cu bogate rezonanţe şi cu limpidităţi de cristal. Sistemul său metric este unul strict clasic, cu prea puţine excepţii, întrucît practica versului alb poetul pare a şi-o însuşi din filiera clasică, iar structura prozodică şi de concepţie a fiecărei poezii se menţine în aceeaşi factură: poezii articulate în toate componentele lor, rotund închegate, sunînd plin şi armonios; în toate poeziile lui ideea e netă, precisă, adîncă. Şi totuşi ceea ce comunică această operă este mai mult decît impresia exterioară, culoare şi sunet. Însuşindu-şi unele canoane ale academismului poetic, prin rezultatele emoţionale ale artei sale, Pillat se manifestă ca un profanator de canoane. Căci, departe de a fi distant academică sau didactică, rezultanta lirică a operei lui comunică fiorul, apropiat de mister al marilor şi măruntelor corespondenţe din univers. Facilitatea versului său, impresia că el se lasă înţeles de la prima lectură, este o cursă pe care ne-o întinde sintaxa sa ortodoxă şi imagistica aparent accesibilă. Adîncirea lecturii ne duce în faţa unor rafinamente de expresie în domeniul imagisticii şi a unui zid aproape de netrecut al concepţiei. Chiar cînd sensurile poeziei pillatiene se desfoliază pînă la ultimul, rămîne aburul nelămurit al emoţiei dată de apropierea unor înţelesuri profunde, grave şi vechi ca nişte mistere. În fond, ca sensibilitate, subtilitate şi nuanţare, lirismul pillatian se află în vecinătatea celui modern care năzuie să comunice misterul muzical, neînţeles al sufletului uman şi al raporturilor sale cu universul. [...]

Ceea ce explică armonia şi poate chiar perfecţiunea acestei opere nu e atît echilibrul atîtor muchii opozante din domeniul expresiei sau al orientării literare; sunetul ei inspiră ca o melodie şi definitiv, încărcătura ideatică şi emoţională provin mai întîi de toate din armonioasa confluenţă a factorilor ei constitutivi: univers concret, realitate lirică şi planul general simbolic, fiecare în parte e conceput şi realizat pe principiul unor raporturi armonice pe care am încercat să le definim: confluenţa lor însăşi este armonică, astfel că poezia lui Pillat bazată pe un sistem complex şi suprapus de armonii, în mod necesar nu putea să sune altfel decît sună, ca o muzică a armoniei".

CORNEL UNGUREANU. *(Postfaţă la Ion Pillat. Poezii. Antologie de...,* p. 274–276; p. 278–279)

„Între scriitorii secolului XX, Ion Pillat e singurul care are un arbore genealogic. [...] Aşadar, Ion Pillat e singurul în lumea sa: nepot, strănepot,

stră-stră-nepot de mari boieri, cu nume înscrise în *Descriptio Moldaviae* a lui Dimitrie Cantemir; deci *trăind* ca *neam*, cu mult înainte, în Moldova unui Grigore Ureche sau Ion Neculce, povîrnişul liniei paterne a poetului coboară ameţitor către noţiunea de întemeiere şi întemeietor.

Provenind pe linie maternă, din familia mai nouă, aceea a Brătienilor, gintă adînc înşurubată în transformările politice ale României moderne, familie ilustră şi ea nu atît prin vechime, cît prin pertinenţă şi, mai apoi, prin consecvenţa cu care, în fruntea unui puternic partid politic, a rămas precum o dinastie, mereu în vîrful unei piramide sociale, Ion Pillat va abdica de la toate drepturile sale «dinastice» în numele artei, prerogativele cu care apartenenţa sa îl înzestrase. [...]"

„[...] intrarea în poezie a lui Ion Pillat, cu angajarea lui *poetică*, înseamnă o rupere de tradiţia familială. [...] Intrarea în poezie, renunţarea la soliditatea altor cariere (căci el trebuie să fie, în numele arborelui său genealogic un continuator) înseamnă, în perspectiva timpului o jertfă. Conştiinţa ei se va accentua pe măsură ce timpul îşi va spune cuvîntul. [...] Şi în căutarea aceleiaşi lumi concrete, tulburător de concrete, poetul va cînta prin *amintire*, *toamna*, locuri, despărţirea de lumea sa, pentru cealaltă: *lumea poeziei*. [...]"

PE ARGEŞ ÎN SUS (poezii scrise între 1918-1923) e cartea fundamentală a poetului, documentul independenţei sale literare. Ea e arborele genealogic, mărturisirea de credinţă faţă de strămoşi, faţă de moşie, jurămînt făcut locurilor şi zeilor protectori. [...]

PE ARGEŞ ÎN SUS e o carte de întemeiere, un hrisov scris în numele poeziei şi al regalităţii poetice. Este cartea unui nou Negru Vodă şi a unui nou Meşter Manole, ce, unul prin blazon şi celălalt prin vocaţie constructivă, înalţă nu o construcţie materială („Pe Argeş în jos... începe legenda), ci una spirituală [...] în acest volum veghează, ca niciodată pînă acum, voinţa ctitoririi poetice. [...]

Poetul construieşte pentru fiecare poem *o scenă* cu menire alegorică sau pur şi simplu evocatoare, *o corespondenţă* a momentului reveriei. Poetul reconstituie „lumea amintirii" cu grija detaliului, a obiectelor *purtătoare de încărcătură sentimentală*. Romancier, Ion Pillat ar fi fost un proustian; poet, descoperă în trecut idila... Plimbîndu-se prin conac, Ion Pillat se plimbă prin istorie şi literatură, fără să evadeze din familie, ba, dimpotrivă: amintindu-şi. Copilăria contrastînd cu atîtea fapte îngheţate de istorie, nu poate fi decît miraculoasă, basm prelins de-a lungul acestei lumi. Evenimentele «copilăriei» pot aparţine astfel fantasticului, inocenţa vîrstei înviind o lume a inocenţei.

Miraculosul lumii «de altădată», cea sanctificată de inocenţă ar da dimensiune poemelor, după cum tensiunea lor interioară izvorăşte din conştiin-

ța paradisului „pierdut". Interioarele în PE ARGEȘ ÎN SUS, locuri sacralizate de existența celor de altădată, a *bunicilor*, de pildă, peisajul (deci exterioarele) trăiesc sub semnul eternității."

ROXANA SORESCU, Măștile melancoliei...

[...] „O falsă familie de spirite, perpetuată cu obstinație de istoria literară, îi reunește pe Ion Pillat și Vasile Alecsandri. Dar între cei doi este o deosebire destul de complexă [...]

Interesul comparației între cei doi stă tocmai în relevarea diferențelor esențiale de motivație a gestului poetic, în aparență atît de asemănător. Peisajul liric, picturalul imagistic și corectitudinea formală a poemului au pentru Ion Pillat semnificații care i-au rămas pentru totdeauna străine lui Alecsandri. Unul primește natura ca pe un dat, în care individul se integrează cu voluptate, celălalt contemplă peisajul ca pe un semn sustras legilor cărora omul e nevoit să li se plece. Descrierea este pentru Alecsandri un prilej de fericită acceptare a universului, pentru Pillat — unul de a-și proiecta melancolia funciară în elementul exterior. O pudoare a omului cult care-și refuză manifestările spectaculoase disciplinează expresia pillatiană și o silește să-și semnifice neliniștile prin aparent străinile mișcări ale cosmosului.

Desigur, marea temă a liricii lui Ion Pillat este contemplarea trecerii iremediabile a timpului, căreia numai spațiul organizat i se poate sustrage, în vreme ce omul este supus unei fatale evoluții. Dar vechiul motiv horațian al lui «fugit irreparabile tempus» reprezintă, în fond, retragerea la adăpostul unei percepții culturale. Cultura și disciplina lirică, apelul la modalități estetice statuate de percepere poetică a lumii — ca refugiu spiritual, ca nevoie de solidaritate în fața dispariției, ca sfidare aruncată legilor inexorabile — acestea sînt atitudini complet străine spiritului lui Alecsandri. Necesitatea de evaziune din temporal, de încremenire a eternității în clipa fugară, aceasta se ivește dintr-o pătrundere spirituală înnăscută a devenirii ca ciclu, inevitabil încheiat prin dispariție. Dacă ar fi fost filozof, Ion Pillat ar fi fost un adept al lui Vico. Orice gest este pentru poet, în perspectiva timpului, un gest repetat; el a mai fost făcut odată, ca să dispară în neființă [...]

[...] Piesele antologice, *Aci sosi pe vremuri*, *A doua elegie*, sînt unite de senzația inconsistenței temporare a sentimentelor umane fundamentale, retrăite acum pentru că au fost încheiate în alt timp. Iar cel care trăiește ce-a mai fost rămîne iremediabil singur în contemplarea simultană a trecutului care-i hotărăște gesturile și a sentimentelor care și-au pierdut proprietatea de individualizare, fără ca omul să poată sau să dorească a deveni singular prin ele."

CRISTIAN LIVESCU, (Introducere în opera lui Ion Pillat..., p. 257, p. 261, p. 282).

[...] „Adept al poeticii moderne este Pillat prin calea aleasă de el pentru „prelucrarea" amintirilor, a stărilor inițiale de comuniune cu peisajul autohton Pe acest traseu al memoriei afective, la începuturi se află Strămoșul mitic, depozitarul de senzații în stare pură, care — antropologic vorbind — se confundă cu infantilitatea avidă de Natură. Din acest unghi de vedere, relația cu spațiul «copilăriei pierdute» capătă semnificație ontologică, prăpastia din ce în ce mai adîncă între Strămoș (Ființa Inițială, Eroul Exemplar, Copilul Liber) și Urmaș (Ființa Neputincioasă, Insul Obișnuit, Adultul Claustrat) despărțind la urma urmei două posibilități de stăpînire a realului. Urmașul încearcă să refacă universul Strămoșului, iar posibilitățile sale se bizuie pe datele sintezei mitico-poetice, datorate «întîrzierii» cu care sînt solicitate amintirile ancestrale și individuale. Amînarea are consecințe contradictorii. Pe de o parte, distanțează Urmașul de Strămoș, le anulează legăturile directe, ceea ce duce la mărginirea unuia și la mitizarea celuilalt, prin neintervenția unor acte care să întreacă sau să egaleze în măreție pe cele făptuite de inițiator. Pe de altă parte, contrastul permite Urmașului să localizeze impresiile «vechi», să dea o coerență mitică «epicii» încredințate lui, o «epică» simplă, în fond, circulară, urmărind un ciclu vital exemplarizat prin chiar naturalețea sa. Povestindu-l, Urmașul se implică direct în acest scenariu închis, caută să-l imite, să-l rescrie întocmai. Intervine aici un așa-numit *«complex al fiului risipitor»*. Neputința de a renunța la vatra părintească, la locul venerat în care fiecăruia îi este împlîntată seminția, este specifică celor ce resimt necesitatea continuității de atitudine și comportament, din tată în fiu, și care, oricîte meandre le-ar aduce viața, se gîndesc mereu la *întoarcerea* acasă, spre a reînnoi și tălmăci aici, numai aici, exemplul de stabilitate al înaintașilor. [...] Regretul întîrzierii, al îndepărtării fără țel de domeniul de acțiune al Strămoșului mitic este una din dominantele liricii pillatiene, care se va prelungi pînă spre volumul LIMPEZIMI. [...]

„Să remarcăm că tot componentul intimității este cel ce permite transmiterea obiceiurilor din bătrîni, rămase ca simple rituale, unele cu totul particulare și tocmai prin asta nespus de scumpe. Ritualul, cu mijloacele sale de a «reînvia» o schemă inițiatică, impune anumite rigori bine știute, ce nu admit inovații de nici un fel. Or, tocmai atari rigori, îndelung selectate, permit o rapidă mutație spre «înapoi», de vreme ce — învăluite în vrajă — umbrele trecutului se amestecă, „în seara ce coboară", cu ființele care le evocă (*„N-auzi cum sună pașii lor de odinioară?"*). [...]

Avem astfel circumscrisă geneza unui reactiv inconștient care, la Pillat, consumă însăși credința și dragostea față de pămîntul natal, față de o tradiție care concepe viața în concordanță cu ciclicitatea și ritmurile naturii, cu Creația în stare pură, pusă în mișcare de o matrice telurică activă cu cei ce cred în

fecunditatea ei și i se sacrifică. Strămoșul este un arhetip, în poetica pillatiană, care înglobează puterea comuniunii cu răsunetul tainic al acestei Genitrix, într-o totalitate sacră, dătătoare de har [...]

Perpetuarea schemelor inițiatice făurite într-o anterioritate glorioasă prin faptele ei eroice conferă vrajă și inefabil acestei poezii care își elaborează savant conturile, prin imitarea unei primitivități înțelepte și ținînd cu străşnicie la legile ei nobile".

ADRIAN ANGHELESCU (Farmecul evanescent al melancoliei în *op. cit.*, p. XIII, p. XIV, p. XV, p. XVI, p. XVII, p. XVIII, p. XIX.)

[...] „Proust — pe care mai mult ca sigur poetul îl citise în anii de studii de la Paris — adăugase: «adevăratele paradisuri sînt acelea pe care le-ai pierdut». Pentru naratorul din *În căutarea timpului pierdut* copilăria însemna înainte de toate un nume: Combray. Florica și Miorcanii îi vor reaminti de fiecare dată lui Ion Pillat acest «paradis pierdut», ale cărui reverberații afective și spirituale se vor dovedi mult mai profunde decît seducția de moment a unor curente și școli literare moderniste. Această realitate se va dovedi mai presus decît orice canon estetic, izvorînd din străfundurile unor zone sufletești. [...]

Fondul de amintiri, impresii, senzații acumulat în anii copilăriei alcătuia o încărcătură mult prea sensibilă, pentru ca, într-o bună zi, să nu izbucnească la lumină din adîncurile subconștientului. [...]

Tot ceea ce părea nebulos în ființa poetului, tot ceea ce gestase îndelung izbucnește acum la lumină. Mesajele trecutului, ale anilor copilăriei și adolescenței sînt recepționate ca niște ecouri pe cît de îndepărtate, pe atît de vii, ca licărul prin noapte al unor stele ce au pierit de mult, dar ale căror raze încă mai străbat beznа spațiilor galactice. Abia acum percepe el conținutul, sensurile simbolice ale acestor mesaje, codul lor secret. [...]

Scrutînd trecutul, poetul înțelege acum semnificația anumitor imagini, fapte și situații de viață, atitudinile unor oameni care, fie că nu mai existau, fie că deveniseră de nerecunoscut. Și, totuși, continuă să dăinuie ceva în afara acestei degradări, pe care lent, dar decisiv, o produce timpul: structura sufletească a omului așa cum se reflectă în memoria și conștiința sa, în raport cu solicitările lumii exterioare, prin tot acel conglomerat de imagini și experiențe de neuitat. Reproiectate pe ecranul memoriei, toate aceste impresii și senzații capătă, în conștiința omului matur — pentru care moartea nu mai este o necunoscută, iar timpul nu-i mai apare etern și imuabil — o dureroasă acuitate afectivă.

La nivelul impresiilor vizuale și mai puțin al senzațiilor, sensibilitatea poetului prezintă unele afinități cu cea proustiană [...] Ca și la Proust, rolul

amintirii este precumpănitor. Dar ce reține memoria din experiențele și faptele trăite odinioară, din tot fluxul de impresii și senzații? Care sînt acele clipe de excepție ce se vor converti în amintiri indelebile, esențiale și profund revelatoare peste ani? Ion Pillat constată și el că orice pronosticuri în această privință se dovedesc de cele mai multe ori false, că șansa de supraviețuire o au tocmai acele imagini și impresii ce țin de simplitatea și de firescul vieții obișnuite. [...]

Ca și la Proust, amintirea trecutului, a acestui timp mitic al copilăriei este însoțită de sentimentul fragilității vieții și a morții, — sentiment ce întunecă bucuria împlinirii clipei prezente, dar care, în schimb, face și mai vii imaginile timpului dus. [...] Față de adîncimea, complexitatea și anvergura explorărilor proustiene ale subconștientului, viziunea lui Ion Pillat asupra trecutului, reprezentările sale nu depășesc însă, cel mai adesea, stadiul impresiilor vizuale. Evident, genurile diferă. În concentratul spațiu al poemului, autorul nu poate să descrie bucuria extatică a acelor clipe de revelație, trăite atunci cînd senzații tactile, olfactive, auditive, produse de impactul întîmplător cu realul, fac să renască un întreg trecut. Și totuși, arareori, un asemenea proces al memoriei involuntare, declanșat în plan senzorial, se produce, resuscitînd șuvoiul amintirilor, trezind la viață lumea mirifică a apusei copilării *(Cămara de fructe)*.

Ceea ce prevalează însă și aici e latura pitorească, evocatoare și mai puțin aceea introspectiv analitică a vieții sensibile, interioare. [...] Un loc privilegiat îl ocupă acelea care privesc universul domestic, intim. Detalii ale acestui spațiu concură la crearea atmosferei unei lumi, situată, parcă, în afara timpului. Interioare și obiecte atestă urmele unor vieți ce nu mai sînt, exprimă mentalități, gusturi, moduri și stiluri de viață trecută. Aici s-a consumat ritualul zilnic al unor existențe aievea. Totul în aceste încăperi, de o plăcută, melancolică vetustețe cu care de copil se familiarizase la Florica sau Miorcani sugerează un climat de viață inconfundabil și singular, tot așa cum fiecare ființă umană își vădește propria ei unicitate. [...]"

IOAN ADAM (Ion Pillat. Pe Argeș în sus..., p. 223—224).

[...] „Spre sfîrșitul vieții Pillat voia — își amintea Horia Furtună — să scrie «un poem de fantezie, *Vrăjitorul*, în care urma să arate cum un vrăjitor [...] azvîrle în aer obiecte inanimate care îndată prind viață și aripi». Poate că mai mult decît o glorificare generică a forței poetului, simbolul presupune și o recunoaștere indirectă a propriei puteri: magicianul e Pillat însuși. Tot atît de adevărat e faptul că nici un alt volum nu-i dă mai bine decît *Pe Argeș în sus* măsura putinței de a însufleți lucrurile, de a ghici în ele «vecia ceasului ce moare». În absența stăpînilor — plecați fără întoarcere — obiectele

îi menţin într-o viaţă secundă, sustrasă momentan universalei treceri. Deloc numeros, relicvariul pillatian dă fără greş senzaţia proustiană a regăsirii timpului pierdut. Între atîtea figuri casnice ale amintirii două sînt recurente: *oglinda* şi *cartea*. Ambele presupun o demonie de care poetul însuşi era conştient. «Cărţile ce-nvie perfecte amăgiri» sînt, de pildă, singurele semne de recunoaştere admise în visul unei existenţe postume (v. *Jucării*). Oglinda însă, ca «hieroglifă a adevărului» şi totodată «hieroglifă a falsităţii» (Jurgis Baltrušaitis) învîrteşte roata timpului în sens invers, restituie chipul ideal, străin cu totul omului de azi. Eul fictiv se substituie omului real. Ca Dorian Gray, Pillat rămîne sufleteşte prizonierul propriei imagini de altădată, fixată magic în memoria oglinzii / citat din *Ochelarii bunicii* /. Finalmente, însăşi memoria devine o inefabilă oglindă ale cărei reflexe luminoase vin din abisurile eului. Suportul obiectiv al emoţiei poate lipsi, imaginarea lui e suficientă pentru a păstra intact fiorul / citat din *Străinul* /. Un paradis lăuntric, pentru totdeauna regăsit, ţine aşadar locul celui pierdut. Evident, mărturia aceasta are în primul rînd o valoare pur personală, este, astfel spus, un document sufletesc. Tot atît de bine ea ar putea fi şi o replică autohtonă, un ecou tîrziu la celebrul poem dramatic al lui Milton. Ca poet, aprigul puritan îl fascina pe Pillat (din moment ce-l situa într-o antologie de suflet a liricii engleze imediat după Shakespeare), iar aceste versuri din finalul *Paradisului pierdut* îl vor fi impresionat pe viitorul autor al *Bisericii de altădată*: «Şi atunci mult mai puţin vei fi întristat / Că Paradisu-acesta-l părăseşti,/ Avînd în tine însuţi un alt Rai/ Cu mult mai fericit decît acesta/».

N. STEINHARDT: Reeditarea lui Ion Pillat, (Transilvania, XIII (1984), nr. 4, p. 38–39

[...] Pillat este un tradiţionalist, un melancolic şi un entuziast al autohtoniei, însă nu un *simplu* apologet al virtuţilor sau culorilor indigene. Lirica lui, scrie Adrian Anghelescu, în studiul introductiv al ediţiei Cornelia Pillat, nu se confundă cu un tradiţionalism îngust ori un paseism de tip sămănătorist. Întocmai ca la Proust — iar studiul lui Adrian Anghelescu poartă semnificativul titlu *Farmecul evanescent al melancoliei* — elementele de bază ale operei pillatiene (Copilăria, Casa părintească, Amintirea) sînt alcătuitoare de Mit-Arhetip, iar nu teme comune pentru revărsări de sentimentalism. Adrian Anghelescu se referă îndeosebi la Proust, nu la Mauriac. „Ca şi pentru Proust, amintirea trecutului, a acelui timp mitic al copilăriei este însoţită de sentimentul fragilităţii vieţii şi al morţii". Remarca este justă, însă citarea lui Mauriac se impune şi ea. Dealul, podgoria, cîmpia: iată „motivele" inspiraţiei la Florica, la Miorcanii Dorohoiului, la Izvorani. Dar podgoria deîndată cheamă Malagarul lui Mauriac, după cum şi Casa părintească (privitor la autorul *Destinelor* s-a putut vorbi de *casele fugitive)* ori Copilăria reprezintă modelele (simbolice, structurale) caracteristice romanului maurician *(Le mystère Frontenac* e un exemplu hotărîtor). Florica este un Malagar românesc («Via grea de rodul în care se concentraseră, parcă, toată lumina verii ce amurgea şi miresmele toamnei ce-şi făcea tot mai simţită prezenţa...» e iată un tablou întru totul potrivit şi *landelor* din proximitatea Bordeauxului), dealul de la Florica este un arhetip poetic asijderea arhetipului imagistic de la Poiana Mărului pentru pictorul Horia Bernea, conacul de la Florica îşi are echivalentul în solida locuinţă a familiei hanseatice Buddenbrook (şi stă în contrast cu baladinul vers rilkean: *Wer sich kein Haus gebaut hat...)*.

[...] Individualitatea poetică şi originalitatea reacţiilor psiho-sensibile se afirmă, se vădesc în *Pe Argeş în sus*. Atunci, într-adevăr, nestingherite, nesfioase, vor stăpîni dealul, podgoria şi cîmpia, cele trei elemente ale «pămîntului» devenit focar primordial pentru contemplaţie; atunci peisajul românesc îşi va dobîndi preeminenţa însă nu *în sine*, ci întrucît e sorginte şi „cîmp magnetic" al unor senzaţii proprii: melancolia vieţii, scurgerea ireparabilă a timpului, duioşia mîhnită a înserării, a serilor de toamnă, a privirii obiectelor pieritoare, inefabila obsesie a trecutului. Şi, desigur, întrucît generează o îndrăgire crescîndă a spaţiului natal, a obiectelor, clădirilor şi fiinţelor care-l configurează, fiindcă oglindeşte mersul prin timp al omului şi dă acestei rapide evanescenţe măcar puţină stabilitate şi concreteţă.

Oare nu într-o aceeaşi măsură este peisajul proustian de francez şi autohton? Ori al lui Mauriac? Ori de german şi de nativ al lui Thomas Mann? [. .]

Ion Pillat aşadar, nu e un «simplu» tradiţionalist ori peisagist; e — ca şi Proust, Francois Mauriac ori Thomas Mann — un «normal» perfect încadrat în societatea, vremea şi predaniile mediului, un «normal» care, totuşi, a înţeles (a «ştiut») prea bine, a pătruns şi el — ca şi ceilalţi trei mari scriitori cărora l-am alăturat — universul «anormal» şi reflectant al poeziei, artei, creaţiei de-a doua. Peisajele copilăriei, împrejurările unei vieţi comode şi neaventuroase, încadrarea în sistemul convenţiilor societăţii din care a făcut parte, simpatia şi consideraţia purtate poeţilor altor graiuri şi glii, intima legătură (fidelă, aproape dureroasă) cu «materialităţile» ambiante, strunirea pornirilor temperamentale nu i-au fost stavile ori oprelişti, ci incitări spre biruirea ritmului monoton al existenţei, spre păşirea în acel domeniu — diferit, parabolic, straniu, anormal — generic şi vag denumit artă.

BĂTRÎNII

HORIA FURTUNĂ. (Alături de Ion Pillat, în *Ion Pillat mărturii despre om şi poet...*, p. 20)

[...] „În iulie 1918, după demobilizare, Pillat mă luă cu el la Miorcani, moşia lui părintească din judeţul Dorohoi. Aci urma să ne odihnim după lungul zbucium al războiului şi să scriem versuri.

Miorcanii a fost pentru noi un loc de orientare hotărîtoare. Războiul, îi spuneam lui Pillat, mi-a revelat marea realitate a ţării şi a limbii româneşti. El simţea la fel. Ne-am hotărît să întrerupem poeziile începute sub vechile semne literare şi să ascultăm porunca sufletului nostru nou. Şi-a terminat volumul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, eu am isprăvit ciclul *În sîrmele ghimpate*. Eu am început un *Anton Pann* care a rămas pînă azi doar început; el a scris într-o singură zi un *Anton Pann* care a fost primul din marea poemă BĂTRÎNII, pe care a dat-o mai tîrziu".

EUGEN LOVINESCU. (Istoria literaturii române contemporane... p. 104)

[...] „BĂTRÎNII lărgesc inspiraţia poetului printr-o solidaritate dincolo de cadrele conştiinţei domestice, care nu prezintă aceeaşi armonie de fond şi impresii ca *Florica* şi vădesc un anumit patetism retoric şi o insuficientă caracterizare a marilor strămoşi".

ALEXANDRU DIMA. (Aspecte şi valori în poezia lui Ion Pillat..., p. 256—257).

[...] „Ca şi «Epigonii» lui Eminescu, poetul îşi propusese evocarea citorva chipuri literar-culturale din trecutul nostru [...]

Evocările din BĂTRÎNII păcătuiesc însă prin lipsa unor caracterizări specifice scriitorilor, prin lunecarea lor comună în generalitate şi chiar didacticism. Numai fragmentar izbutite poemele au — fiecare — versuri ce reţin fie prin justa evocare a atmosferei vremilor trecute, fie prin note de vioiciune şi humor".

TUDOR VIANU. (Poezia lui Ion Pillat, în *Studii şi portrete literare*..., p. 60—61).

„În poema BĂTRÎNII defilează primii mînuitori ai scrisului românesc, un Dosoftei Mitropolitul, un Ghenadie Cozianul, un Ienăchiţă Văcărescu, vin apoi patronii unei concepţii occidentale de viaţă bazată pe raţiune şi încrezătoare în progres şi a unei poezii în conexiune cu modelele Apusului civilizat, printre care Dinicu Golescu, Eliade, Cîrlova, Alexandrescu şi Bolintineanu, Anton Pann, Donici şi Mureşanu reprezintă în această galerie nota naţională şi naţionalistă, care în sufletul revoluţionarilor de la 48 trăia în bună armonie cu îndemnul de a împrumuta formele de viaţă ale Apusului civilizat. V. Alecsandri le urmează tuturor acestora. Nu însă şi Eminescu, care reprezintă de fapt un alt drum. Occidentalismul poeţilor de la 1848, năzuinţa lor către forma unei civilizaţii s-a frînt în muzica lui Eminescu, cu întoarcerea ei către lumea basmului şi a trecutului, către armoniile mîngîietoare ale naturii, către înţelegerea unei lumi ca o aşezare împietrită de rosturi eterne şi imobile. Marea lui figură putea lipsi din această frescă a poeţilor revoluţionari şi bonjurişti. [...] Ion Pillat a socotit însă că dă o încheiere logică poemei sale, făcînd să apară ca cel din urmă dintre înaintaşii săi, nu pe un poet, ci pe un pictor, pe Nicolae Grigorescu, spre care privirile româneşti s-au întors cu încredere şi încîntare către această lume care nu este a deznădejdii, de vreme ce raţiunea omului o poate stăpîni şi transforma după idealurile ei".

GEORGE CĂLINESCU. (Istoria literaturii..., p. 777).

„BĂTRÎNII o mulţime de figuri ale trecutului... apar înaintea poetului în chip de fantome şi vorbesc cu el în casa de la Florica, într-un limbaj pastişat pe temeiul operei lor, într-un ton artificial, monoton şi fără sens liric. Inspiraţia este livrescă şi nu numai străinului, dar românului însuşi, nedocumentat suficient asupra unuia ori altuia, aceste compuneri nu-i spun nimic".

ION ZAMFIRESCU. (Pillat şi ideea de timp, în *Ion Pillat, mărturii despre om şi poet*..., p. 184).

„Pillat are întotdeauna gustul şi presimţirea înţelesurilor istorice dar nu lucrează direct cu ele, nu le aduce la suprafaţă, ci le ţine în tăcere pe un plan de adîncime în stare să justifice şi să intensifice emoţia lui lirică. Nicăieri nu apare mai bine această trăsătură ca în alegoria BĂTRÎNII, acolo unde Pillat aduce lîngă noi, ne pune să vorbim direct cu ele, figuri trecute din galeria venerabilă de cîntăreţi ai neamului. Misterul acestei învieri e posibil printr-un proces de dizolvare a timpului, dizolvare numai de cadru şi de distanţă, nu însă şi de conţinuturi care rămîn vii şi intacte".

CRISTIAN LIVESCU. (Introducere în opera lui Ion Pillat..., p. 74—75, p. 76)

„Scris cu multă vreme după apariţia volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI şi aproape concomitent cu multe din poeziile grupate în PE ARGEŞ

ÎN SUS, lungul poem BĂTRÎNII (464 de versuri), apărut în 1922 în revista *Cugetul românesc*, merită o analiză specială. El nu poate fi așezat laolaltă cu ciclurile FLORICA și TRECUTUL VIU, deși elementul tradițional comun ar îndreptăți o asemenea apropiere. Avem de-a face tot cu un poem de tranziție, de dată aceasta de înfiripare a unei relații statornice cu o tradiție literară, fără de care invocarea trecutului devine trudă zadarnică. Prin poemul de față, Pillat își apropie modalitatea mitizării unor proeminențe apuse prin intermediul poeticului, inițiativă reușită cel dintîi de Eminescu, în *Epigonii*, modalitate căreia i se suprapune o altă tehnică, acea a „înscenării" — ajunsă, cum se știe, la desăvîrșire în mult citata capodoperă a lui Pillat, *Aci sosi pe vremuri*. Dar, înainte de orice, BĂTRÎNII consemnează la modul cel mai direct cotitura realizată de poet, în preajma anilor '20 [...] În BĂTRÎNII nu avem deocamdată — și aceasta ne face să considerăm poemul ca fiind unul de tranziție — decît reactualizarea *expresiei* unui trecut de glorie culturală [...] Vom observa lesne că laudele aduse marilor strămoși literari se referă, în marea lor majoritate, la păstrarea și îmbogățirea «graiului» românesc, poetul încercînd, în cazul fiecăruia să parafrazeze — printr-un reușit colaj mimetic — stiluri celebre sau elemente caracteristice de atmosferă...

În pofida proporțiilor sale neobișnuite, poemul BĂTRÎNII, această amplă *ars poetica* a lui Pillat, redescoperă cuvintele de preț ale autohtonității, le face să fie adaptabile unui nou registru poetic. Este un mod de primenire a expresiei și, în același timp, un act de atașare programatică la «spontaneitatea ordonată» poeziei intrată în tradiție".

IOAN ADAM (Ion Pillat. Pe Argeș în sus..., p. 218)

„Viguros este și apelul înaintașilor literari, ai *ctitorilor*, glorificați cu fast în amplul poem *Bătrînii*. Rațiunile atitudinii nu mai sînt morale, ca în *Epigonii*, ci exclusiv stilistice. Pillat pare a ști că adevărata originalitate nu înseamnă evitarea ori negarea modelelor, ci asimilarea și depășirea lor. În consecință, înainte de a crea o nouă literatură, înainte de a introduce un *nou timbru*, el participă cu evidentă voluptate la un tip *canonic* de literatură, se simte solidar cu o tradiție vie."

SATUL MEU

V. VOICULESCU (Etape și reședințe..., p. 101—103)

[Descrierea ținutului Miorcanilor, peisaj pe care se profilează personajele schițate în SATUL MEU și climat al creației poeziei pillatiene].

„Miorcanii Moldovei, uitată moșie a tatălui poetului, Miorcanii umilii săraci și domoli cu lumini îngîndurate pe zări și ondulații nostalgice cu malurile minate ale Prutului în priveliște, a îngăduit poetului să se coboare în lăuntrul său — unde, sub rameguşul de aur al amintirilor, s-a găsit pe sine, vechi de cînd lumea, nou ca dimineața. Singur veridic și autentic din tot ceea ce întîlnise el pînă atunci în lume.

Sub ocrotirea Miorcanilor s-a descoperit pe sine cu tot tezaurul de liniștit chin metafizic, de motive psihologice, de probleme de arhitectonică poetică, de magie a verbului, de adîncire simbolică a vieții. La Miorcani s-a articulat clasicismul și apoi helenismul lui Pillat. Desigur toate aceste motive se aflau în germen, chiar în poezia înfiripată la Paris. Ele se întretaie ca niște filoane în toată desfășurarea de mai tîrziu. Dar cele mai prețioase și cele mai autentice care erau la fund ies acum la iveală. Tot aici, la Miorcani a săpat el vrăjita rădăcină a folclorului care i-a umplut poezia de acel adevăr substanțial ce înflorește în SATUL MEU, de-a lungul BISERICII DE ALTĂDATĂ. Aici, la Miorcani, a reluat și a trăit marea poezie a lumii de la omul vedic și Homer, pînă la Rilke și Valéry, pe care dacă-i cunoștea, aici i-a pătruns.

Miorcanii l-a făcut să uite zeii Florichii și să se simtă uneori el însuși un Demiurg, creator de lumi închegate din cuvînt.

Astfel, epoca Florichii, fără să se curme brusc, rămîne departe în urmă, cu porțile întredeschise ca poetul să se poată întoarce din ce în ce mai rar.

Începe acum era Miorcanilor. Se isprăvește astfel cu acea poezie de tinerețe din zodia Florichii, nu aș putea spune superficială, ci de suprafață, a poeziei mult prea decorativă, ca o altiță sau ca o încondeietură. Poezie adevărată, dar nu de un adevăr de legendă...

Poetul se află încă pe planul unui Alecsandri mult evoluat. Căci la Florica, subiectul poeziilor venea din afară, se impuneau ca niște forțe — stafii ce pîndeau pe poet din fiecare ungher al odăilor, din fiecare colț al viei, în fiecare priveliște. La Miorcani el se descătușează din robia acestui impozant dar prea decorativ trecut. Miorcanii sihaștri îl urcă în zările esențialului orizont interior. Aici începe adevărata existență poetică a lui Ion Pillat, cînd poezia se organizează pe planuri superioare, în cicluri sever și organic rînduite, lăuntric motivate și unde ardoarea experimentală pentru versul cît mai alchimic, se împletește cu cercetarea migăloasă a legilor verbului, cu reflexia neînduplecată, cu meditația largă.

Poezia scobind adînc în el, ajunsese la zăcămintele proprii ale poetului, la esența lui intimă din care începe să se hrănească. La Miorcani, se naște Elegia, atît de caracteristic pillatiană. Aici, apar în toată complexitatea lor, Timpul și Moartea, motive nesecate pentru poet. La Florica, timpul i se arătase numai în ipostaza lui istorică asemeni cu o umbră înghețată a trecerii.

Acum, timpul se despică în două și începe a se proiecta înspre înainte, spre moarte și devenire: timp metafizic, timp interior, susur bergsonian, iarăși motive pur pillatiene. Poetul nu mai este al istoriei, al tribului, este al misterului său propriu, care e unicul mare mister unde încep și sfîrșesc toate, neam, familie, priveliște, lume, univers, convergînd toate deslușit și deplin în el. De aici o sporire a noțiunilor de uman în poezia lui Pillat, o creștere a simțului eternului și a puterii de evocare a infinitului.

Emoția se stăpînește cu hotărîre, dar capătă în schimb relief și mai pur.

Poezia cîștigă acea unitate de formă și gîndire, ceea ce îi echilibrează aspirația între contemplare și năzuința, limitarea formală nefiind o stavilă dorințelor și pasiunii conținute.

La Miorcani și-a chivernisit poetul moșia lui spirituală de pe care a cules îmbelșugat rod etern.

Aici, plănuia, dospea, chibzuia pentru ani întregi lucrul lui literar, într-o liniște, o înțelepciune, nu echivalentă, ci mult superioare fericirii" [...]

POMPILIU CONSTANTINESCU. (Ion Pillat, SATUL MEU, în „Scrieri..., vol. 4, p. 365—368, [1925]

„Treptele de evoluție poetică ale d-lui Ion Pillat au fost destul de capricioase. Ancorînd, ca debutant, în rada simbolismului, deși avea prețioase însușiri clasice, continuînd pe același drum care nu era al său, către maturitate, a poposit lîngă vatra străbunilor, evocînd frumusețea peisajelor autohtone în pasteluri de o personală expresie.

Stăruind pe aceeași latură, ne prezintă în ultima culegere icoana multiplicată a *satului său*, Miorcani. Încă din PE ARGEȘ ÎN SUS, inspirația d-lui Ion Pillat își împletea dragostea numai în jurul căminului propriu și al străbunilor în aspecte topografice de prea particulară localizare în spațiu.

De la peticul mai întins al *Floricăi* s-a limitat acum la cercul strîmt al *Miorcanilor*. SATUL MEU e o geografie poetică, dispusă-n elementele sale constitutive; în chipurile și icoanele *satului său*, d. Pillat a reușit să zugrăvească o galerie de tipuri și aspecte ce pot interesa poeticește [...]

Evocările scurte, de cîte două strofe, se împart în două categorii: portrete și naturi moarte. D. Pillat folosește mijloace pur picturale; descripția nu e aerată de emoțiune lirică, ce își circumscrie cadrele la o simplă spațializare de imagini.

Proprietarul, *Ștrul Leiba*, *Secretarul primăriei*, *Anisia*, *Popa Breazu*, *Părintele Niculai*, — în categoria portretelor; *Copacii din sat*, *Rateșul vechi*, *Crîșma* — în categoria peisagiilor — sînt definiții sensibilizate în vignete poetice

Autorul, probabil, și-a dat seama că, adoptînd procedee pur picturale, poate cădea ușor în mecanizare de aceea, pentru a le anima, a transpus definiția poetică la persoana întîia.

Concepția apare vicioasă cu atît mai mult cu cît unele din efigiile sale sînt de natură epigramatică, iar altele, prin felul obiectelor ce zugrăvesc, forțează pînă la baroc procedeul. (ex. *Proprietarul*, *Secretarul primăriei*.)

Transpunerea la persoana întîia e firească în unele portrete, fără nuanță epigramatică, ca *Anisia* sau *Părintele Niculai*.

Cînd e vorba de natură moartă, ca în *Crîșma*, de altminteri dintre cele mai bune, sau *Stîlpii de telegraf*, procedeul apare direct artificial.

E drept că nu e uniform. Astfel *Rateșul vechi* scapă de acest defect și e printre cele mai reușite vignete descriptive.

Dar goana după imaginea inedită, efortul de personificare al unor obiecte lunecă mai adesea în prețiozitate supărătoare: petele din penultimul volum cresc în proporții neîngăduite aici, unde interiorizarea peisagiului cedează pasul aspectului pur pictural. (ex.: *Cimitirul*, *Clopotul*, *Hora*, *Primăvara*.)

Tradiționalismul și dragostea de pămîntul natal au devenit la d. Pillat prilej de osificare poetică; d-sa se îngrădește în contururile prea particulare a înfățișării țării noastre, își cetluește inspirația la petecul îngust al unui loc ce-l leagă sufletește numai pe sine și, reducînd pastelul la o simplă vignetă picturală, inspiră serioase temeri de a ajunge la cronica versificată, de interes particular și la mecanizarea mijloacelor de expresie".

D. RAZU (DEMOSTENE BOTEZ), Ion Pillat, *Satul meu*,... [1925].

[...] „*Satul meu* manifestă o strînsă legătură de colțul de pămînt pe care a copilărit autorul și legăturile acestea de țarină cu sentimentul familiar pe care-l stimulează sînt baza tradiționalismului.

Proust spre finele primului volum din *Du coté de chez Swann*, după ce a petrecut în memorie împrejurimile Combray-ului, cu toate florile dinspre Méséglise pe care le-a văzut copilăria lui, spune: «Soit que la foi qui crée soit tarie en moi, *soit que la realité ne se forme que dans la mémoire*, les fleurs qu'on me montre aujourd'hui pour la première fois ne me semble pas de vraies fleurs».

Pentru d. Pillat, satul său — Miorcanii — cu tipurile și peisajul care-au constituit primele noțiuni ale copilăriei, este singurul sat «adevărat» cu singurele tipuri «adevărate» cu singurul peisaj «adevărat». Toate satele pe care apoi le-a văzut pentru prima oară sînt parcă sate artificiale.

Acest sentiment îl are fiecare din noi, pentru satul, tîrgușorul sau ulița în care s-a născut. Unei «epopei» a satului natal—care, virtual, trăiește în, fiecare din noi, d. Pillat a voit să prefere o fragmentare pe tipuri, peisaje

momente, care constituind simetrice noțiuni primordiale, alcătuiesc «satul» așa cum s-ar alcătui un sat «definiție» sau «noțiune» pentru copii, din cuburi și figuri de lemn cu dimensiuni egale" [...]

„Înfățișarea satelor este pe cale de a se primeni. Tipurile pe care le cîntă d. Pillat încep a face parte din trecut. Tristețea părăsită a curții boierești, ruina rateșului vechi, singurătatea tăcută a parcului ca și Moș Gheorghe Jitarul fac parte dintr-o lume care va dispărea. Pentru generațiile viitoare «satul meu» va fi altfel" [...]

„Cartea d-lui Pillat închide între foi, ceva din viziunile fiecăruia din acei care-au început a învăța lumea într-un sat *«paing în drumuri negre ca-ntr-o plasă»*"

PERPESSICIUS (Ion Pillat. Satul meu (Cartea vremii), în *Opere*, vol. II, p. 152—153.

[...] „d-l Pillat a urmărit în SATUL MEU să ne dea schema unei monografii poetice a Miorcanilor. Judecata noastră nu trebuie să piardă din ochi acest semn de pe fruntea poetului. În poeme de cîte două catrene fiecare, d-l Ion Pillat încheie un colț de sat, o reflecție, un personaj. În spațiul a două strofe poezia sa de multe ori tînjește ca un copil sănătos într-o curticică fără zare — poezia sa care era învățată cu țarina, cu valea despletită, cu orizontul. Dar d-l Pillat le-a voit astfel de data aceasta. Privite ca viniete lirice ale unui peisaj rural, aceste poeme în miniatură au un farmec original. Ele se pot grupa în cîteva serii, din care cea mai bogată cuprinde variante pe laitmotivul, am zice inasimilării sufletești" (Ex.: *Proprietarul, Secretarul primăriei)* [...]

„Ne aflăm mai curînd în fața unor epigrame indirecte — căci executantul e pus să se flageleze singur — în care poanta finală trădează o intenție satirică. Alteori intenția aceasta se realizează pe două planuri, cum e în dipticul celor doi preoți — unul de modă nouă... (popa Breazu) și părintele Niculai preot de modă veche» [...]

„Dar peste această serie, căreia i-am putea zice epigrame politice, se înalță o alta mai aproape de sufletul nostru, pentru că lasă mai mult loc imaginei, deci poeziei. E acea serie de personificări sumare, cu strălucirea fugitivă a licuricilor de-a lungul unei șosele luată în goana trăsurii, dar a căro farmec nu place mai puțin. Așa sînt de pildă: *Hora* și *Prutul* și *Crîșma* și *Ulița satului* și *Iazul*" [...]

„Iar o a treia serie gravează, cu o artă ce ține pasul interpretului în lemn, ce ilustrează volumul de față, figuri dintr-un album romantic, cu liniile puțin șterse, cu umbrele întinse, aproape de ceața originară din care talentul d-lui

Ion Pillat le-a scos la lumină: și *Anisia* și *Joldea Contrabandistu* și *Iliuț, orbul satului* și *Baba Vișa* [...]

„Și iată cum un poet adevărat își poate permite orice capriciu. Miniatura nu exclude arta, mai ales cînd a ieșit din aceeași mînă, obișnuită să se aplice și operelor mari".

OCTAV ȘULUȚIU (Fasărea de lut în *Scriitori și cărți...*, p. 173)

„Cu o forță plastică dusă pînă la senzualism, — a nu se confunda cu senzualitate! — cu posibilități de imagistică, bogate și diverse, Ion Pillat a creat o poezie precis integrată într-un trecut poetic pe care cu cinste și-l recunoaște și căruia îi adaugă o nouă treaptă. Resursele optice ale poetului au fost nesecate și au pictat într-o vastă succesiune de tablouri icoanele naturii acestei țări. De n-ar fi decît FLORICA și jumătate din SATUL MEU și Ion Pillat ar rămîne un poet bun și mereu recitibil".

EUGEN LOVINESCU (Istoria literaturii române contemporane..., p. 94)

„Adevărată monografie rurală, SATUL MEU (1925) e prea schematic și prea voit prozaic".

CORNEL REGMAN. (Ion Pillat poet al tradiției... p. 697)

„SATUL MEU se valorifică pe plan pictural. De la aspect la efect s-ar putea schița evoluția ce separă PE ARGEȘ ÎN SUS de prezentul volum. Mai conturat tradiționalistă întrucît poetul pare a se fi aplicat cu mai multă stăruință elementelor „românești", opera este totuși prin tehnică, prin manieră, mai aproape de drumul bătut al poeziei moderne.

Obișnuit, sînt notații impresioniste, uneori simplu grațioase, cu aspect, unele, de calambur, sugerînd, altele, tehnica ghicitorilor, un fel de ghici-ghicitoarea mea cu ceva din Jules Renard. *(Stîlpii de telegraf)*.

Poezia încărcată cu mult imagism și metaforism ține de domeniul miniaturii și al epigramei. Consumîndu-se repede [...] este în chiar condițiile genului să impresioneze prin instantaneul orbitor, de concentrat efect. De aici apoi «poanta» supraîncărcată de efect, contrastele puternic puse în lumină, impresiile categorice localizîndu-se în versurile finale.

Partea primă a volumului e și cea mai semnificativă. Poetul schițează aici figurile satului nu fără unele sugestii din Francis James. Poanta expresivă amintește puternic pe acesta *(Ilie Baciu)*."

TUDOR VIANU (Poezia lui Ion Pillat în *Studii și Portrete literare*..., p. 74)

„În SATUL MEU, scris în septembrie 1923, publicat în 1925, Pillat încearcă să refacă pentru Miorcani, ceea ce izbutise pentru Florica. A rezultat și mai mult și mai puțin: o icoană a oamenilor și a locurilor satului, văzută din perspectiva proprietarului și a curții boierești, zugrăvită cu o anumită simpatie democrată, dar căreia îi lipsește acea duioșie, acea mișcare a sufletului care își apropie aspectele și face farmecul volumului precedent. Apoi tehnica volumului care rezolvă toate temele în două strofe a cîte patru versuri, trezește impresia unei prinsori poetice cîștigate, a unui act de virtuozitate, în care realitatea sentimentului se umbrește".

GEORGE CĂLINESCU (Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent..., p. 777)

„Tot atît de fals este ciclul SATUL MEU, monografie în stanțe a comunei rurale, în care se dă pentru fiecare factor o scurtă definiție a menirii lui, sau de epigramă de idei ori de imagini".

AUREL RĂU (Ion Pillat. Poezii, Antologie și prefață de..., p. XXVI)

„În SATUL MEU factura realistă de care am vorbit la volumul precedent s-a păstrat în parte. Se rețin prin caracterul lor revelator cîteva microbiografii dezvăluind existențe aspre și mizere sau, joc de imagini ca-n *Oile*, cîteva miniaturi lirice, de peisaj rural, între care *Rateșul vechi*, *Morile de vînt*, *Iepurele* și *Amurgul*. Nu e mai puțin adevărat că ele conviețuiesc între coperțile aceleiași cărți cu bucăți în care rămășițele unei optici semănătoriste se pun lesne în evidență *(Știul Leiba, Părintele Niculai, Secretarul primăriei)*. Alcătuite din cîte două strofe, ca niște stanțe de Moréas și fiecare subiect autoprezentîndu-se, vorbind la persoana întîi, unele poezii din acest volum, de un lirism obiectivat și unde participarea afectivă a poetului este cel puțin camuflată, aduc cîteva mărturii concrete, într-o expresie verbală adecvată, despre viața fără bucurii și fără speranțe (citat *Ilinca lui Ion)*.

Concluzia se degajă singură și din cuvintele lui *Vasile Bultoc* (citat) pentru care singura nădejde pe lume rămîne boul din grajd.

De o vibrație mai pronunțată se impune atenției și *Anisia* (citat), aducînd ceva din lumea „umiliților și ofensaților vieții" care traversează opera sadoveniană.

În ciuda stereotipiei, cu monologul lor confesiv, aceste destine (am mai adăuga și *Baba Vișa)* au parcă aerul unor epitafuri ticluite după o idee din *Spoon River Antology*, celebra carte a lui Lee Masters.

În momentul scrutării de către poet, satul e Miorcanii Dorohoiului din anii imediat următori reformei agrare, reformă incompletă, pusă în aplicare începînd cu anul 1921 sub presiunea luptelor muncitorești și a mișcărilor țărănești. Dar prin lipsa de perspectivă istorică, prin neîntrezărirea nici unei posibilități de salt din ieșirea din starea materială constantă, satul lui Pillat este într-o oarecare măsură și o entitate anistorică, satul din totdeauna, condamnat să reparcurgă la infinit aceleași cicluri.

Poezia *Ilie Baciu*, adeseori citată ca valoroasă de critica din trecut, ne-înfățișează pe ciobanul satului, *«în sarica lățoasă cît un urs»*, ca pe o statuie lucrată naiv și urieșește, în jurul căreia timpul s-a scurs fără să lase urme"

Dacă imaginea creată în prima strofă ar putea fi luată și ca un simbol al permanenței poporului, care, în fața marilor migrații pustiitoare din primul mileniu, și-a găsit adesea salvarea în solidaritatea cu munții ducînd o viață cu precădere agrar-pastorală, strofa a doua (citat) trădează o idee venind din cu totul alte surse, și care în volumul următor se vor pune cu și mai mare claritate în evidență. Vorbind de evoluția motivului popular în poezia cultă de modul cum acesta este interpretat de la o generație la alta și remarcînd preferința unor poeți contemporani pentru *«elementul tainic și adînc tulburător al descîntecelor, bocetelor sau colindelor»*, Pillat consideră că poate defini „poezia nouă" — respectiv poezia dintre cele două războaie — ca pe una ce *«se străduie să redea mai mult latura omenească a sufletului nostru primitiv»*. După cum socoate că «acest caracter de primitivism» îi dă poeziei într-un mai înalt grad caracterul național specific".

LAURENȚIU ULICI (Multum in parvo..., p. 287)

„Impresia de spațiu identificabil, de geografie răspicat conturată, o dau în poemele lui Ion Pillat toponimicele. Fără ele satul poetului s-ar aburi, pierzîndu-se de singura delimitare regională, atît sînt de absente structurile specifice. Distingem empiric „aerul" moldovean de cel muntean sau transilvănean. Dacă *Amintirilor* lui Creangă le-am fura onomastica, toponimia și le-am munteniza limba, «aerul» moldovean ar rămîne. În primul rînd în mentalitatea generală a personajelor. Așișderea s-ar întîmpla — pentru «aerul» transilvănean cu Agîrbiceanu ori Pavel Dan în proză, Goga în poezie. Satul lui Pillat, fie el Miorcani sau Izvorani, nu are un «aer», al său, e același în nordul Moldovei și, în jos pe Argeș, redus la ceea ce e comun și nespecific: decorul natural larg, figura mai mult socială a indivizilor din comunitate, dinamica preocupărilor vitale. Deduc de aici că poetul face din acest «orizont spațial» cu atribute, cum spuneam de matcă ontologică un pretext pentru *altceva*,

mai presus de aparenţa unui reportaj liric. Ce căuta Pillat în peisajul botanic şi antropomorf al satului era *liniştea* şi o *ordine* din totdeauna a întregii firi, cristalizată într-o infinitate de cicluri finite.

OVIDIU PAPADIMA (Ion Pillat..., p. 81—82)

În anul 1946, în volumul omagial: *Ion Pillat. Mărturii despre om şi poet*, Ovidiu Papadima publică eseul: *Împăcarea sub zodii*, pe care-l completează în monografia *Ion Pillat*, apărută în anul 1974 şi din care extragem următoarele:

[...] „A fost necesară o revenire la Miorcani, ca să despersonalizeze oarecum eul poetului, să-l scoată din colivia aurită a amintirilor fastuoase ale copilăriei, deschizîndu-i ochii spre lumea din afară, aceea a satului sărac, pierdut în singurătăţi, cu credinţele lui, cu riturile lui străvechi [...] Într-adevăr, cosmosul folcloric în complexitatea lui se iveşte acum pentru întîia dată în poezia lui Ion Pillat. În ciclul SATUL MEU (1923), *moş Gheorghe* «jitarul satului» apare ca o imagine a «sfîntului Pătru», portar al raiului atît de concret în credinţele folclorice, *Ilie ciobanul* crede — ca toţi ai lui atunci — că albul Căii lactee şi-ar avea originea într-o ţîşnitură din ugerele unei fabuloase turme de oi; *baba Vişa* — «maica morţilor din sat» — are sufletul plin de eresurile străvechi ale trecerii omului spre lumea «de dincolo», de sub pămînt; «*Iliuţ — orbul satului*» — e un cititor în suflete, aşa cum i-a considerat pe cei fără vedere folclorul tuturor popoarelor, de la Homer pînă aproape de vremurile noastre; cimitirul e «satul cel adevărat» unde — la fel ca în imaginile care populează bocetele «n-au casele nici poartă, nici fereşti»; vîntul aţîţînd *morile de vînt* e un zmeu din lumea basmelor; *umbra* ce însoţeşte paşii omului este un al doilea eu — în folclorul nostru ca şi în cel universal, precum în mitologia Egiptului antic, cu numele *Ka*, era al doilea suflet al omului, precum în nordicele *Saga* era o fiinţă în afara lui, prevestindu-i primejdiile şi moartea — la fel şi în *Umbra* lui Ion Pillat; «*Şi chipul lui eşti tu culcat pe drum*». Totuşi universul folcloric rămîne în afara mentalităţii poetului. El mimează doar existenţa acestui univers în credinţa oamenilor din sat, în numele cărora vorbeşte în concentratele monologuri portretistice ale ciclului. Ion Pillat rămîne şi de astă dată acelaşi intelectual rafinat şi lucid, credincios propriului său univers şi artei sale, care e aceea a unui modern [...] Ion Pillat doreşte să se apropie de mentalitatea celor care trăiau încă viaţa folclorică, dar nu se identifică cu ea. O mimează numai — privind-o din afara ei cu luciditate, creînd *simili folclorice*, ca şi Lucian Blaga mai tîrziu. Spre deosebire de acesta însă — care îşi impregna echivalenţele folclorice cu penumbrele universului său poetic — Ion Pillat manifestă propensiunea spre concret a pictorului [...] Mult mai frecvente în SATUL MEU decît portretele sînt peisajele, şi aici lectorul subtil de poezie modernă — care a fost totdeauna Ion Pillat — îşi desfăşoară maturul său meşteşug poetic, întemeiat în primul rînd pe forţa de expresie plastică a imaginii [...] Nu este, credem, o simplă întîmplare faptul că titlul ciclului sună aproape de acela al celebrului tablou al lui Marc Chagall: *Eu şi satul meu*. Întreaga tehnică artistică a poeziilor din SATUL MEU atestă efortul conştient al lui Ion Pillat, de a realiza un echivalent al gravurii în lemn: linia aspră, scurtă, sobru dar mult adîncită, mai ales în poeziile cu structura portretului; o voinţă dură de a rămîne departe de orice imixtiune a idilicului în zugrăvirea omului, la fel ca în plastica lui Marc Chagall şi a acelora din familia lui spirituală. Gravurile în lemn ale lui I. Teodorescu-Sion — care împodobesc ediţia princeps a ciclului — subliniază clar aceste intenţii ale poetului. În schimb, în peisajele ciclului se răsfaţă în voie sclipătul viu, surprinzător al imaginilor [...]" Felul în care Ion Pillat tratează descrierea: cişmei, iazului, pîrîului, stîlpilor de telegraf, stupului, oilor, gîştelor, brotacului, amurgului, iepurelui îl determină pe critic să conchidă: „Ion Pillat îşi tratează tema, de altfel nu numai aici în acest ciclu, în stilul *picturii naive* a diletanţilor citadini, lipsiţi de o cultură estetică modernă dar evadaţi din zona artei populare, — pictură atît de la modă astăzi la noi."

OV. S. CROHMĂLNICEANU. (Poezia chtonică. Ion Pillat în *Literatura română între cele două războaie mondiale*,.. «p. 113—115).

„Pillat făcea o distincţie între tradiţia «moartă» şi cea «vie». Prima corespunzînd trăirilor epidermice, e «sterilă», «statică» şi «neînţelegătoare». A doua ţinînd de viaţa, adîncă şi originară, ar fi, dimpotrivă, prin excelenţă «creatoare», «dinamică» şi «comprehensivă». «Tradiţia moartă» poetul o asemuieşte cu crusta unui rîu îngheţat; dedesubt însă apele continuă să curgă; mişcarea lor neîntreruptă e «tradiţie vie». Aceasta nu-i poate repugna spiritul «modern», pentru că el caracterizează însuşi procesul permanent de înnoire a firii. Cînd însă prefacerile nu mai sînt expresia unei necesităţi profunde, naturale, atunci e vorba de cu totul altceva. Apar inovaţiile de suprafaţă, artificiale, bazate pe imitaţie şi cultivate în numele «modernismului». El ar fi, după Pillat «calcul mincinos», «planta de hîrtie» şi s-ar confunda practic cu «tradiţia moartă», pentru că reduce, ca şi aceasta, creaţia la un tipic. *(Tradiţie şi literatură)*.

Poetul e avertizat, precum se vede — asupra primejdiei sclerozărilor ideologice, de orice fel. Totuşi în volumul următor SATUL MEU, optica tradiţionalistă începe să se facă simţită; scurtele portrete de ţăran sînt gravate cu dese apăsări pe arhaitatea şi primitivitatea figurilor. [Se dau ca exemple *Ilie Baciu, Vlad Plugarul, Florea grăjdarul, Părintele Niculai*].

Schimbările survenite în stilul de viață ancestral sînt notate cu antipatie: rainl rural nu mai are «poartă» și slujba de „Sîn Pătru" a „jitarului" a dispărut; «boierii-s duși și satu fără cîini». *Secretarul Primăriei* poartă «surtuc nemțesc», știe «legile agrare», dezleagă ușor «buchia Codului Silvic», dar nu e în stare să-i înțeleagă pe oameni. *Popa Breazu* a absolvit seminarul; își ascunde însă sub guler pletele și se ocupă de arendășie. *Curtea boerească* a rămas să «mormăie a pustiu» ca o bătrînă uitată. Idilismul, perfect acceptabil în PE ARGEȘ ÎN SUS fiindcă aparținea naturii și universului copilăriei, extinzîndu-se aici asupra vieții sociale, devine supărător." [Se dau ca exemple *Vlad Plugarul*, *Proprietarul*]. „Cele mai bune strofe sînt tot mici pasteluri, prin care trece sentimentul fugii timpului. *(Rateșul vechi)*

Oricum însă poezia chtonică se păstrează. Particularismul local e surprins fără exces de culoare, printr-un desen energic, angulos și rezumativ, care amintește creionul decis al lui Teodorescu-Sion)". [Se dau ca exemple *Ilinca lui Ion* și *Iliuț orbul satului*].

DUMITRU MICU (Ion Pillat, în *Gîndirea și gîndirismul...,* p. 475—476)

„«Tradiționalism» (nu și «ortodoxism», (un tradiționalism de convenție, mimetic, contrafăcut, conține SATUL MEU, volum apărut la doi ani după PE ARGEȘ ÎN SUS și în care poetul își devine propriul epigon. Cartea e un soi de monografie a Miorcanilor [...] Bucățile, sînt construite cerebral, manierismul, prețiozitatea, carența vibrației fiind manifeste.

[...] Perfecția execuției celor mai multe piese nu poate fi însă negată. Se găsesc în SATUL MEU efigii de bună calitate, definiții pregnante, notabile construcții imagistice, care, dacă nu conțin, în înțelesul superior al cuvîntului, poezie, rămîn foarte izbutite produse de artizanat. *Vlad plugarul, Părintele Niculai* sînt chipuri de medalii. În alte bucăți *(Ștrul Leiba, Ilinca lui Ion, Anisia, Baba Vișa, Iliuț, orbul satului)*, se întocmesc măști lugubre și tragice. Cîte o definiție e nu numai plastică, dar și sugestivă, aproape tulburătoare. A cimitirului de exemplu [...]

Frecvente sînt imaginile grațioase, miniaturile executate cu gingășie și umor. Unele par niște exerciții în vederea «poemelor într-un vers» viitoare. *Stîlpii de telegraf* înfloresc în toamnă cu rîndunele: «*Un fel de frunze negre cu piept nins*». Altundeva rîndunicile așezate pe firele acelorași stîlpi sînt «*scriitura sonoră*» *a unui* «*Dumnezeu — pesemne caligraf*». «Suflate în aur ruginiu de soare, norii de vară sînt «*icoane împărătești* expuse pe *ceru-n asfințit*». O turmă de oi păscînd e omologată cu un joc de domino: «*Pe cîmpul neted, ca pe o masă verde,/ Un joc de domino s-a răsturnat*». Un brotac: «*O frunză verde a sărit din iarbă*». Primăvara e o zînă a belșugului: «*Am săgetat în sat cu rîndunele/ Și-ncondeiez poienile cu flori.*"

CRISTIAN LIVESCU (Introducere în opera lui Ion Pillat..., p. 126—p. 133)

„În volumul SATUL MEU asistăm la o rarefiere a imaginarului pillatian care se obiectivează, neîncetînd incursiunile spre arhaic, spre patriarhalitatea imemorială, prin aplecarea asupra urmelor trecutului, pentru ca — prin mitizare — să se producă scînteia reintegrării [...]

[...] Este și aici încercată — cu altfel de mijloace, însă — integrarea la o așezare statornic constituită, nu de ordinul familiei sau „clanului", ci al unei comunități sătești mai largi. Trecutul ancestral se revarsă în prezentul care se străduiește să mai respire după vechea datină. Acesta e «misterul» pe care îl modelează acum Pillat, admirînd legendele ce pîlpîie, gata să se stingă, sub ochii lui, după chipul și asemănarea legendelor apuse [...]

Îndeletnicirile patriarhale au decăzut, rămînînd doar în amintirea bătrînilor. Pillat dezbate la modul sociologic fenomenul ruinării, încearcă să-i determine cauzele ascunse, dar concluziile sale nu aduc progrese spectaculoase, în comparație cu cele semănătoriste.

Ceva surd amenință cu risipirea această lume care se căznește să aducă cu sine, de departe, rămășițe ale rosturilor străvechi. Poezia, recuperînd un mod de viață pe cale de dispariție (idee semănătoristă, la originile ei), se implică puterii magice a dăinuirii și astfel se dizolvă, se pierde, în setea de etern. Cu aceasta, sesizăm și noua tentă a pillatianismului, care deviază într-un sens ceva mai practic neputința de a stabili o legătură fermă cu trecutul «de aur», învăluit în netămăduită nostalgie [...] Civilizația de altădată parvine prin intermediul ocupațiilor tradiționale sau prin meșteșuguri pe cale de dispariție. Elementele neînsuflețite ale decorului suportă și ele povara unor metamorfoze malefice, care au risipit «timpul vechi», purtător al ordinii și stabilității [...] Vom observa că partea a doua a volumului SATUL MEU este rezervată elementelor de permanență ale satului, separate de viața indivizilor umani. S-a produs deci o scindare, cu efecte repercutate dramatic asupra indivizilor, o asemenea corupere neafectînd însă viața cosmică, din ce în ce mai depărtată de simțirea omenească. Natura continuă să se înnoiască, să-și dovedească superioritatea inepuizabilă în a fi mereu nouă și fertilă [...]

[...] Poetul încearcă prin acest volum o altă soluție în vederea apropierii de o esențialitate conservată din moși-strămoși și amenințată cu dispariția. Doctrina sa e mai evidentă aici, fapt ce subminează într-adevăr, din valoarea culegerii, fără însă a fi vorba de o abatere de la programul estetic inițial, care își vrea consolidat pe alte căi universul."

IOAN ADAM (Ion Pillat. Pe Argeș în sus..., p. 224 și p. 226).

[...] „în volumul următor, *Satul meu*, scrupulul «realist» primează asupra poeziei amintirii. Acum poetul nu se mai revendică de la o stilizată tradiție

familială, ci de la o lume rurală cu rinduieli aspre, patriarhale, pictată sumar, în gravuri expresioniste ce n-ar fi displăcut lui Cotruş (de altfel ambii scriitori gravitau atunci în orbita *Gîndiri*). Transcripţia simbolistă a peisajului, acea blîndă unduire marină a cîmpiei din *Seară la Miorcani* sînt părăsite, satul e acum un eden pustiit, dominat de eresuri, sărăcie şi moarte. [...] Încremenirea, hieratismul gesturilor au, ar zice Pillat însuşi, în deplin acord cu propriile teze din *Sentimentul naturii în evoluţia liricii noastre*, «înţelesuri adînci de rit ancestral». Rîvna poetului de a surprinde astfel de semnificaţii transindividuale e vădită. Curînd vederea lui nici nu mai reţine siluetele, figurile umane, în schimb întîrzie compensator asupra simbolurilor legate într-un fel sau altul de ritualizarea existenţei: hora, rateşul, cimitirul, biserica. Evocîndu-le, Pillat nu e preocupat de «peisaje» ci de sensul lor şi ca atare subordonează plasticitatea definiţiei."

BISERICA DE ALTĂDATĂ

POMPILIU CONSTANTINESCU (Scrieri, vol. 4..., p. 371, p. 372, p. 373.)

[...] „În BISERICA DE ALTĂDATĂ, d. Pillat îşi pune o nouă problemă — mai îndrăzneaţă de data aceasta, mai străină de natura talentului său, şi, prin urmare, cu inconveniente mai izbitoare. Atît timp cît mijloacele literare îl serveau, tradiţionalismul d-lui Pillat era generator de poezie; cînd, însă, porneşte de la o concepţie mecanică, pe care n-o animă cu fluidul interior al sentimentului, tradiţionalismul d-sale e o arbitrară construcţie, confecţionată după o reţetă strict teoretică: D. Pillat umanizează aci, legenda biblică a naşterii şi vieţii Mîntuitorului, o naţionalizează, transformînd-o în timp şi spaţiu, integrînd-o în atmosfera sufletească şi împrejurări autohtone. Elementele naţionale, ce tind să modifice datele cunoscute, sînt însă pur decorative; d. Pillat nu depăşeşte linia mijloacelor descriptive: la o concepţie nouă aduce mijloace poetice vechi, bine determinate în opera sa viabilă, insuficiente însă pentru noile năzuinţi: Ciclul **Povestea Maicii Domnului** e o îmbinare de pastel, convenţional în culoarea mediului, şi de monotonă povestire, lipsită de măreţie mistică şi de patriarhală poezie; misticismul d-lui Pillat e o simplă schimbare de cadru.

[...] Ni se va reaminti, inevitabil, de Rainer Maria Rilke, pe urmele căruia d-sa a mers; Rilke e însă un romantic turmentat de existenţa suprasensibilă, un mistic în care entuziasmul ia accente imateriale; pentru el viziunea

interioară a lumii este singura, marea realitate; Rilke e un temperament de esenţa aerianului Novalis, trăind între real şi imaginar ca într-o lume proprie.

[...] Prin ultimul volum publicat, d. Pillat n-a devenit un mistic; dacă Dumnezeu şi sfinţii ar face literatură, poate, mai curînd l-ar găsi lipsit de cucernicie."

PERPESSICIUS (Ion Pillat. Biserica de altădată. Menţiuni critice, I, p. 208)

[...] „fie că e vorba de comunicări mistice ale poetului cu natura, un soi, am zice, de panteism creştin în care toată prezenţa e plină de duhul sfînt, fie că e vorba de acele icoane în marginea parabolelor, localizări spirituale în peisajul românesc — un smochin neroditor prin părţile Balcicului, un păstor pe la Carasù, un samarinean din Vlăsia... BISERICA DE ALTĂDATĂ este una din cele mai interesante încercări în care erudiţia folcloristică a lui Ion Pillat, plecînd de la numeroasele legende din ţara noastră ale Maicii Domnului alcătuieşte o frescă religioasă — savantă altoire de poezie cultă în tulpina motivelor populare.

Poemul religios al d-lui Pillat e în spiritul colindelor noastre."

EUGEN PAHONŢU (Contribuţii literare. Ion Pillat..., p. 138—139)

[...] „Îndrăgostit de plaiurile ţării (aceste plaiuri se reduc pentru I. Pillat la un colţişor de pămînt pe Argeş), a încercat să ni-l aducă pe Hristos pe pămîntul nostru în volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ... Evenimentele biblice din **Povestea Maicii Domnului** sînt aduse pe planul prezentului, în decor românesc şi transpuse în personagii ţărăneşti... O întreţăsare a realităţii de toate zilele, cu credinţe religioase, în care realitatea încearcă să se înalţe, să se sfinţească, dar din care farmecul mistic al credinţei este scoborît... Potrivirea între realitate şi evenimentele biblice se pune greu de acord, astfel încît să se acopere, lucru ce dă naştere unei confuzii şi unei abstracţiuni simbolice ce întrece cu mult abstracţia bibliei."

ALEXANDRU DIMA (Aspecte şi valori în poezia lui Ion Pillat..., p. 258-p. 259)

[...] „Poezia religioasă a lui Pillat îmbracă în genere trei forme distincte: a) religiozitatea ca element al amintirii poetului, ca în *Biserica veche* şi *Biserica de altădată*, b) pastelul, cadru al religiozităţii şi mai ales c) forma epică a poemului *Povestea Maicii Domnului*.

Primele două forme trebuiesc firesc studiate ca aspecte particulare ale poeziei sale retrospective sau descriptive. **Povestea Maicii Domnului** are însă o structură proprie ce se cere deosebit cercetată cu atît mai mult cu cît — cu acest prilej — se pune problema influenței lui R.M. Rilke, misticul german ce a tratat același subiect în *Das Marien Leben...* Între cele două lucrări o paralelă se impune deci.

Privite în ansamblul lor, din punctul de vedere al concepției și sensibilității, cele două poeme se desfășoară pe planuri clar deosebite, am putea spune chiar pînă la un punct diametral opuse. În *Das Marien Leben*, R.M. Rilke creează pe planul suprasensibilului, misticului propriu-zis, divinului pur, cerescului imaculat ce se destăinuiește umanității zguduindu-i sensibilitatea cu spaima și enigma înfricoșată a supranaturalului, sublim neînțeles...

La Pillat, dimpotrivă, **Povestea Maicii Domnului** se desfășoară pe planul umanității, al realității concrete și perceptibile, al vieții firești, al luminii naturale prea puțin zguduită de fiorul tainelor suprasensibilului. Între spiritualitatea pur mistică a lui Rilke și umanitatea firească a lui Pillat, diferența este clar tranșantă, este în fond distincția dintre concepția religioasă a sufletului german, metafizic, mistic și realitatea realistă și raționalistă.

Influența lui R.M. Rilke asupra lui Pillat nu poate fi decît minimă, redusă la cîteva elemente exterioare, la fragmente scurte de poemă a căror origină e — în ultimă analiză — tot biblică...

Reținut adînc de umanitate, cultivînd o poezie în care misticul e, în fond, redus la firesc, divinul omenesc, **Povestea Maicii Domnului** a lui Pillat merge chiar mai departe pe treptele descendenței, spre concret, localizînd umanizarea la realitățile geografiei și etnografiei românești... Concepția aceasta a surprins în genere critica noastră prin îndrăzneală și — pentru unii — noutatea ei.

Literatura germană cu puternicul ei spirit naționalizant, cunoaște însă de mult procedeul. Încă din secolul al IX-lea, întîlnim de pildă poemul versificat *Heliant* publicat de Schmeller, în care un cîntăreț popular necunoscut povestește viața lui Iisus localizînd-o în peisajul geografic și etnografic al nordului german [...]

Dar cultivarea unui procedeu comun lui Pillat și literaturii germane vechi, nu înseamnă — chiar prin aceasta — un raport necesar de influențe. Explicația stă mai degrabă în principiul psihologic din care purcede în fond procedeul.

Ion Pillat își scrie și el **Povestea Maicii Domnului** din punctul de vedere al poporului, mai precis al țăranului român, asemeni cîntărețului popular german. Cum legenda biblică în decorul ei originar, geografic și istoric, nu poate fi asimilată în cadrul puținelor cunoștințe despre țările sfinte ale țăranului nostru, a cărui experiență de viață i-a adunat elemente aperceptive numai din realitatea imediată a satului său, localizarea românească a ținuturilor și locurilor palestiniene trebuie necesar privită din această perspectivă [...]

[...] poezia religioasă a lui Pillat ar putea crea forma reprezentativă a liricii noastre religioase lipsită în genere de fiorul mistic al suprasensibilului pe care-l convertește de obicei prin simțul realului și concretului imediat."

EUGEN LOVINESCU (Istoria literaturii române contemporane..., p. 94).

„Există în acest volum o intenție programatică cu atît mai evidentă cu cît nu e vorba de o poezie mistică izvorîtă dintr-un sincer sentiment religios, ci, mai întîi de o atitudine sentimentală față de tot ce poate evoca religia și «biserica de altădată» și, apoi probabil, deși nemărturisit, de conștiința importanței credinții pentru trăinicia vieții morale ale unui popor. Din aceste considerații de stat și sub influența lui Rainer Maria Rilke, Ion Pillat ne-a dat **Povestea Maicii Domnului**, principial falsă: sub o formă populară, cu suave dar voite naivități, legenda sfîntă este localizată în cadrele vieții noastre rurale".

TUDOR VIANU (Studii și portrete literare. Poezia lui Ion Pillat., p. 74, p. 76, p. 77, p. 78, p. 79.

„Cu BISERICA DE ALTĂDATĂ, apărută în 1926, avem de-a face cu o dezvoltare a atitudinii tradiționaliste, în forma unei poezii de emoție și de pitoresc ortodox. Întîmpinăm desigur aci, una din cele mai de seamă realizări ale tradiționalismului ortodox al *Gîndirii* și desigur al liricii noastre contemporane. Pentru a ne convinge dealtfel cu cît peisajul muntenesc a fost mai fecund pentru poet, considerarea acestui nou volum al lui Ion Pillat este absolut necesară [...] Volumul se deschide cu *Drumul magilor*, bucăți de idilă mînăstirească, cu tăceri, clarități și purități care nu-și găsesc asemănarea. Totul devine acolo sărbătoresc [...] revelații ale clopotului și ale toacei în tăcere, consunînd cu inima pornită să bată deodată mai tare. Niciodată penelul lui Pillat nu s-a înmuiat în culori mai delicate și n-a trasat contururi mai pure. Niciodată emoția n-a pătruns într-atîta tabloul, cu un mai just sentiment al echilibrului [...] De cele mai multe ori regăsim, în epoca aceasta, acuarela cu tonurile ei mai delicate și claritatea ei. Pillat e în adevăr un pictor al atmosferei și al luminii [...]. Darul vizual al lui Pillat este cu atît mai remarcabil cu cît el nu se dezvoltă niciodată în paguba audiției. Puterea sa reprezentativă e atît de bogată și poate să îmbrățișeze universul sensibil prin mai multe laturi deodată, încît unele din poeziile sale cum sînt: *Mînăstire*, *Arhondaricul*, *Toaca*, trăiesc deopotrivă pentru ochiul și urechea cititorului [...].

„Povestirea Maicii Domnului [...] întrunește o seamă de poezii în care se desfășoară viața Mariei, de la nașterea și copilăria ei, prin episodul juruirii și al bunei-vestiri, pînă la minunata ei procreație, pînă la jalea nespusă a mamei și pînă la adormirea și înălțarea ei [...]. Succesiunea acestor etape a îngăduit comparația cu *Marien Leben* a lui Rainer Maria Rilke. Înrîurirea lui Rilke asupra lui Pillat pare a se fi exercitat în primul rînd în sugerarea motivului și stabilirea momentelor în care el se dezvoltă. Sînt apoi unele episoade ale povestirii, cum e acela cu Iosif care a apărut întîi la Rilke. Supărarea bănuitorului Iosif, intervenția Îngerului, raze de înțelegere care îi pică atunci în suflet vin direct din *Argwohn Josephus* al lui Rilke. Dar peste aceste apropieri cîte deosebiri! Rilke este un poet de inspirație catolică și tablourile pe care el ni le zugrăvește sînt deseori dependente de iconografia italiană [...]. Originalitatea lui Pillat este de a fi dat evocărilor sale un cadru românesc și anume al acelui colț de țară muntenească din proximitățile Florichii, cu cătunele pitite sub dealuri, cu livezi care urcă cu Negoiul și Piatra Craiului în zare. Personajele sînt țărani munteni din aceleași părți, purtînd haina lor albă, opincile și opreagul [...] rasă de ciobani tălmăcind semnele cerului [...]. Această prelucrare a legendei sfinte cu elemente românești, exprimă fericit chipul de receptare a creștinismului de către țăranul nostru [...]. Poetul care altădată călătorea în versurile sale, către ținuturi îndepărtate, pentru a găsi expresia trăirilor lui de aci, ca atunci cînd găsește atîtea echivalențe exotice și istorice pentru peisajul de stepă al Miorcanilor, execută acum mișcarea contrarie, aducînd către noi vechea legendă orientală, dîndu-i o realitate cu atît mai simțită cu cît simbolurile ei vecinice descoperă posibilități permanente ale sufletului local. A fost un punct de doctrină adeseori afirmat de tradiționalismul românesc, că poezia noastră nu poate ajunge la expresia universală decît prin dezvoltarea notei naționale. Această idee își găsește acum o ilustrare fericită în **Povestea Maicii Domnului** [...].

Chipurile pentru o evanghelie, al treilea ciclu al BISERICII DE ALTĂDATĂ folosesc aceeași reducere la local pe care am întîmpinat-o mai sus. Ele alcătuiesc o ilustrație a parabolelor din Evanghelie [...]. Cadrul îl dă într-acestea peisagiul din sudul Vlăsiei, șesul nesfîrșit al Bărăganului, cu drumurile lui de tarlale, cu nămolul ars de soare, apoi munții de piatră și bălțile cu stuf ale Dobrogei și terasele Balcicului, privind către întinderea albastră a mării [...]. Această apariție a Dobrogei în lirica noastră, unică pînă acum, după cîte știu, este paralelă cu intrarea ei în pictura românească odată cu Izer, N. Dărăscu, Theodorescu-Sion și alții. Legăturile lui Ion Pillat cu plastica se dovedesc și în această împrejurare. Aceeași înclinație la poet ca și la pictori, de a anexa regiunea unui pitoresc nou, făcută din exuberanța orientală a luminii și culorii, din măreția orizontului nesfîrșit și din misterul bălții. Peisagiul devenea cu atît mai potrivit cu cît tîlcul vechilor parabole orientale se putea desprinde mai bine din felul oamenilor care aparțin acestui cadru, cu simplitatea lor patriarhală, cu puținele lor gesturi chibzuite"

GEORGE CĂLINESCU (Istoria literaturii române..., p. 778):

„Cu mult mai interesantă este culegerea BISERICA DE ALTĂDATĂ; foarte învinovățită pentru falsul său misticism. Dar nu-i absolut dovedit că poetul a urmărit să apară mistic și nici absolut trebuitoare fervența religioasă unui mare pictor de sfinți și Fecioare. Într-o măsură (și cu oarecare sugestii de la Francis Jammes) Ion Pillat cîntă idilicul ortodox, biserica, mînăstirea, cu simple elemente de peisagii așa cum cîntase casa de la Florica. *(Biserica de altădată).*

Noutatea pentru poezia română (foarte reprobată ca falsitate) stă în strămutarea tuturor sfinților pe teritoriu român. Raiul e pus în Muscel, Sfînta familie e dusă la Rîul Doamnei și îmbrăcată în veșminte țărănești române, Fecioara Maria bocește pe Iisus ca pe un voinic mort de pistol. (Citat din *Bocet).*

Avem de-a face cu un procedeu, care de obicei în astfel de cazuri a avut o înrîurire considerabilă. E mai bine să zicem «stil». Acest stil nu e din lumea simbolurilor ci a iconografiei. Pictura universală, gotică, italică (exceptînd bizantinismul canonic) a reprezentat întotdeauna Familia sfîntă și sfinții cu fizionomii ale rasei respective uneori grotesc realiste, în veșminte de epocă în mijlocul unui peisaj național. Ce mirare atunci că Iisus și Fecioara Maria lui Pillat sînt țărani în priveliște musceleană?

Pictura bisericească rurală și mai ales icoanele pe glajă ardelene sînt caracteristice prin astfel de naive localizări: Sfînta Maria e năpădită de maci și ferige [...]", p. 778.

CORNEL REGMAN (Ion Pillat poet al tradiției..., p. 698)

„BISERICA DE ALTĂDATĂ continuă în linia erudiției și a rafinamentului de estet seria experiențelor aplicate de poet începînd cu SATUL MEU, oarecum sistematic, global asupra unui grup mai numeros de fapte, de elemente autohtone.

Cartea de acum — transpunerea în peisaj românesc a **Poveștii Maicii Domnului** — este a unui maestru rafinat care simulînd naivitatea la un fel de stil, la o manieră ce ține de *pseudoprimitivism*, cu stîngăcii savuroase de icoană țărănească, cu reacțiuni neașteptate extrem de pitorești și expresive, totul într-un fel de vagă stilizare bizantină.

Într-o atmosferă de aparentă epicitate, compoziţiile — căci «compoziţii» sînt — au din acel lirism vibrant al pînzelor cu ţărani ale unui Catul Bogdan, Brana, Bilţiu-Dăncuş, de o notă însă mai puţin severă, mai anecdotică oarecum, ilustrată cu deosebire de vignetele (din *Gîndirea*) ale lui Demian, şi mai aproape de procedeele *iconografiei* văzute însă prin ochiul frust şi neprevenit al iconarilor noştri de la ţară."

AUREL RĂU (Ion Pillat, Poezii. Antologie de..., p. XVII–XVIII)

„Volumul în care «sursele» (tradiţionaliste) semnalate mai sus se pun cu şi mai mare claritate în evidenţă este BISERICA DE ALTĂDATĂ scris între 1923 şi 1926 şi urmărind în **Povestea Maicii Domnului,** «localizarea» legendei creştine «în ţinuturile Argeşului şi ale muscelelor»...

Avînd în Rilke semnatarul ciclului **Das Marien Leben,** un înaintaş, Pillat nu vizează un misticism transcedental, atît de pregnant în cazul poetului german, ci, plecînd de la folclorul bogat în această temă, cum o arată şi culegerea lui S.Fl. Marian, **Legendele Maicii Domnului,** reconstituie o viziune populară care a realizat o «umanizare a divinului», o «familiară reducere a dumnezeiescului la omenesc». Căutînd să prezinte credinţa creştină ca pe o datină străveche, parte componentă a tradiţiei, Pillat ţinteşte să exploreze frumuseţile de naivitate şi expresie cu care închipuirea populară a încărcat în veacuri de neştiinţă răspunsul oferit de biserică la multiplele întrebări despre viaţă şi moarte, pe care conştiinţa omenească şi le-a pus din cele mai vechi timpuri. Postura nu e atît a unui mistic, implorînd cu fervoare coborîrea harului divin, cît a iconarului pe sticlă, «de nimeni cunoscut», bucuros să poată zugrăvi totul cu artă mimat primitivă, din nuanţele şi imaginile mediului autohton".

OVIDIU PAPADIMA (Ion Pillat..., p. 98–100; p. 105, p. 107, p. 109, p. 117)

„Poemele... grupate în volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ sînt rodul meditaţiilor asupra artei populare şi artei moderniste. În ciclul **Drumul Magilor,** cu care e deschis volumul, Ion Pillat e foarte departe de gestul de a căuta un refugiu sufletesc în mistica ortodoxiei. El rămîne acelaş citadin lucid, rafinat, prin cultura lui universală [...] Ion Pillat pornea pe «drumul magilor» ca într-o evadare din complexitatea răvăşitoare a metropolei moderne [...]. Dar, la fel ca în «hagialîcurile» pe alte meridiane interioare, ale crailor de curtea veche ai lui Mateiu Caragiale, — paradisul căutat este cel al artei [...]. E în fond căutarea unui drum de reîntoarcere spre o lume imaginată sub semnul unei purităţi şi al unei lumini liniştitoare în care naivitatea artei folclorice se confundă cu aceea a desenelor de copii, a căror imaginaţie fragedă o rîvneau atîţia dintre pictorii contemporani deopotrivă cu aceea a artei «primitivilor» [...]. Ciclul **Drumul Magilor** e doar un preludiu la **Povestea Maicii Domnului** care constituie de fapt centrul de greutate al volumului. Această «poveste» e în fond o demonstraţie poetică a propoziţiilor formulate în *Sentimentul naturii în evoluţia liricii noastre*, o coborîre spre mitologia folclorică, întreprinsă de cineva cu sufletul şi cultura citadină şi modernă a acelui frămîntat deceniu de după întîia conflagraţie mondială, de cineva care nu poate realiza structura naivă, generatoare a legendelor populare, ci doar o *mimează*, creind *simili* ai lor, adică echivalenţe artistice şi nu identităţi. Neputînd renunţa la luciditate, poetul e atras tocmai de elementele profane ale vechilor noştri zugravi de biserici, anonimi înrădăcinaţi în cosmosul nostru folcloric [...]. Acest proces de autohtonizare a temelor biblice e şi mai amplu în icoanele pe sticlă, descoperite entuziast în acei ani de scriitori şi pictori, între care Ion Pillat şi Adrian Maniu. Faptul că acestea se realizau în afara vieţii clericale şi nu erau destinate ei ci locuinţei oamenilor — iar meşterii lor erau în cea mai mare parte oameni de la ţară — le conferea o libertate de imaginaţie incomparabil mai mare, decît aceea a pictorilor din biserici şi mînăstiri [...] prin universul lor de imagini pătrundeau elemente din legendele folclorice, din cărţile populare şi din mediul ţărănesc de viaţă pur şi simplu, — alături de marile linii canonice ale modelelor bizantine sau occidentale, de la care pornea tehnica icoanelor pe sticlă [...]. În **Povestea Maicii Domnului,** Ion Pillat absolutizează acest proces de autohtonizare şi actualizare a temelor biblice, îl aduce spre ultima limită posibilă [...].

Volumul BISERICA DE ALTĂDATĂ — prin însăşi unitatea lui tematică masivă, ca şi prin diversitatea procedeelor de mimare a creaţiei populare, pe care le încearcă — constituie punctul culminant al dialogului luminos, optimist al lui Ion Pillat cu pămîntul natal" [...].

DUMITRU MICU (Ion Pillat, în *Gîndirea şi gîndirismul...,* p. 476, p. 477, p. 478, p. 479, p. 480, p. 481).

[...] „În vădită şi chiar ostentativă concordanţă cu orientarea gîndiristă, scrise parcă anume spre a ilustra teza din **Iisus în ţara mea,** sînt poeziile din culegerea următoare, BISERICA DE ALTĂDATĂ, îndeosebi cele grupate în ciclul **Povestea Maicii Domnului.** Fapt curios, însă: aceste poezii n-au apărut (cu excepţia a vreo trei) în *Gîndirea*, ci majoritatea — în *Universul literar*

(1925—1926), iar volumul n-a obținut din partea revistei, la apariție, decît o notiță neînsemnată (Elogioasă, nota a apărut în *Gîndirea*, VII, nr. 1, ianuarie 1927, și ea aparține lui Tudor Vianu).

Dintre toate cărțile lui Pillat, aceasta a fost, în epocă, cea mai controversată. Critica cea mai aspră i-a adus-o chiar un colaborator de prim rang al *Gîndirii*, Blaga, care i-a atacat însuși principiul orientativ, zicînd că *acest zel etnografic duce de obicei la rezultate facile* (Blaga, *Etnografie și creație*, în *Zări și etape*, p. 222) [. .]. Ideea acestei strămutări geografice a «poveștii sacre» este, indiscutabil, ingenioasă (Blaga, care a ridiculizat-o, va localiza el însuși în *Arca lui Noe*, potopul în Ardeal) și rezultatele aplicării sînt pe alocuri chiar remarcabile; însă străduința poetului în a pune istoria evangheliei neapărat în acord cu felul de viață și mai ales cu anume împrejurări istorice de la noi, ce nu au sens decît considerate în inefabilul unicității lor, devine agasantă [...]. În general, preocuparea de realism, apăsarea excesivă pe note de pitoresc etnic și primitivitate, ostentația particularului, într-o creație cu conținut mitologic are efecte de parodie [...]. Peste astfel de inadvertențe, în BISERICA DE ALTĂDATĂ se alcătuiesc scene, profiluri grațioase, icoane pseudo-țărănești în stil bizantin pline de suavitate [...].

Acesta fiindu-i cuprinsul, este culegerea BISERICA DE ALTĂDATĂ efectiv o carte de poezie religioasă?[...]Totul, în cuprinsul ciclului și al întregului volum, atestă elaborarea lucidă, căutarea efectului literar; nici o piesă nu comunică vreo emoție propriu-zis religioasă [...] «Ortodoxistă», însă cartea poate fi în pofida atitudinii neortodoxe, în sensul consonanței orientării artistice cu unele puncte de doctrină literară gîndiristă care se sprijină pe ortodoxia populară «necanonică». Dar este oare «ortodoxia populară», îmbibată de superstiții, de reminiscențe păgîne — ortodoxie? Ion Pillat practică, în orice caz, un ortodoxism de atelier, construiește tablouri de atelier cu aceeași «indiferență a artistului», cu aceeași detașare parnasiană (dar cu incomparabil mai bune rezultate artistice) cu care altădată confecționase peisaje și portrete italiene, corintiene sau extrem-orientale. Nu un credincios ne vorbește în **Povestea Maicii Domnului,** ci un meșter. Un artizan pentru care Evanghelia și folclorul, dogma și erezia au aceeași valoare, înfățișîndu-i-se, toate deopotrivă, ca simplă materie primă".

CRISTIAN LIVESCU (Introducere în opera lui Ion Pillat. .., p. 134, p. 136—137, p. 139—140, p. 146, p. 147—148, p. 149—150).

„În BISERICA DE ALTĂDATĂ rafinamentul asimilării acestor *agenți coborîtori* spre trecutul edenic este cu mult mai ridicat. Ca și Florica sau Miorcanii, atmosfera de schit, de lăcaș monahal — să evidențiem în treacăt prelungita aplecare a poetului spre așezările închise, purtînd sigiliul conservatorismului și amplificînd paradigma **Grădinii între ziduri,** de fapt a **Casei amintirii** — permite nu numai menținerea în perimetrul tradiției, dar în același timp, împrospătarea expresiei cu sonorități de psaltire și bucoavnă de strană [...]. Viața monahală i se pare a comunica la rîndu-i cu tihna paradisului de odinioară și în sensul acesta ea devine materie poetică. Mai mult, atmosfera de reculegere din perimetrele mînăstirești ar favoriza întoarcerea la pietatea sacrală a *bătrînilor*, acei oameni care credeau în menirea lor de descălecători de neam. În sfîrșit, mitul creștin a absorbit — așa cum se întîmplă în corpus-ul de datini și obiceiuri de la țară — numeroase date anterioare impunerii lui, dintr-o civilizație păgînă cu o gîndire magică foarte fecundă care a putut să supraviețuiască — sînt de părere Pillat și gîndiriștii — datorită contopirii cu ortodoxismul.

Să reținem că toate aceste ipoteze de lucru nu fac decît să suplinească celelalte metode de reintegrare la un trecut, faimos tocmai prin faptul că știa să abolească condiția umană, metode utilizate de poet în PE ARGEȘ ÎN SUS și SATUL MEU. Mai rămînea de încercat, așadar o ultimă soluție: investigarea misticii arhaice, prin «spălarea» de fumul vremii și de dogmă a ctitoriilor medievale — punți de legătură între viața străveche, cînd accesul la sacru era lesne, cînd totalitatea cosmică putea fi asumată de om, prin acea înfrățire cu natura plină de mister, și vremea noastră, cînd această trăire a universalului a devenit imposibilă [...]. Altfel spus, ceea ce vrem să demonstrăm este faptul că în spatele acestor *peisaje* sau pasteluri senine se ascunde o năzuință care a pornit, inițial, de la abolirea timpului, îndreptîndu-se, din ce în ce mai hotărît spre pătrunderea unor efecte regresive și regenerative, prin exacerbarea unor funcții ale *visării* [...].

Bizantinismul lui Pillat rezidă cu deosebire în accentul pus pe o natură spiritualizată, invitînd la comuniune și meditație. Ea se umanizează, se plasticizează, pentru a dovedi că poate fi un intermediar spre depășirea limitelor care împiedică regresiunea într-un timp mitic sau transgresiunea într-o cunoaștere deplină [...].

Nu în tonuri hieratizate, ca în maniera atelierelor canonice monahale, ci în pastă densă și culori tari, accentuînd pitorescul neaoș, este conceput ciclul **Chipuri pentru o evanghelie,** transpunînd liber cîteva pilde și localizîndu-le anecdotic în spațiul danubian-pontic [...]. Dincolo de autohtonizarea întîmplărilor biblice, Pillat vrea să insiste, prin acest procedeu, pe repetabilitatea unor scenarii mitice simple, care pot fi suprapuse oricînd peste viața naturală, peste comportamentul firesc al oamenilor. *Pildele* sînt reeditate la infinit — dincolo de apofatismul bizantin pe care vor neapărat să-l argumenteze — apropie ființa de un mod de participare activ la sensibilitatea naturală. În acest spirit, poetul nu simplifică siluetele, nu ascetizează figurile

și contururile, ci le subsumează unui verism de o robustețe primitivă, *barbară*, în genul monumentalismului mural promovat în pictură de N. Tonitza. Pillat se îndepărtează astfel în mod vizibil de hieratismul anahoretic al unor Adrian Maniu sau Vasile Voiculescu, apelînd la o soluție originală de a intra în contact cu simplitatea și imobilismul originar și mitic.

[...] **Povestea Maicii Domnului** deapănă viața și patimile „Strămoșului mitic" — personaj cu o prezență statornică, cum am văzut, în poezia pillatiană (cu deosebire în **PE ARGEȘ ÎN SUS**). Și ca la oricare început de epopee; este concepută și o inovație: roditoarea Genitrix nu poate fi alta decît Maica Preacurata, chemată să dea strălucire cuvintelor și har de *iconar* poetului (de aici și apropierea sesizată de critică între tablourile versificate și icoanele pe sticlă). Familia mitică e originară de pe malul Rîului Doamnei, de unde se trage și neamul dinspre mamă al poetului. Pillat e acum în largul său în a descrie comuniunea paradisiacă între oameni și zeii tutelari. [...] Observăm transferul realizat dinspre spațiul-legitim, dinspre realitatea poetică, spre o schemă mitică, procedeu obișnuit în lirica modernă, unde poeții își apropie pildele lumii vechi, fie pentru a le adapta simboluri noi, fie spre a colinda alte trasee vizionare, soluționînd imobilismul propriului teritoriu poetic [...]. Cu toată risipa de culoare, cu toate elementele de viziune proprii poetului, știute ca aparținînd universului său consacrat, impresia e de podoabă excesivă și rece. Cu alte cuvinte, lipsa *fiorului intimității* — plasma constitutivă a imaginarului, în cazul lui Pillat — afectează din plin această poemă în care decupajele de *peisaj sufletesc* sînt stilizate în mod rigid. Tablourile capătă prospețime cînd istorisirea își subliniază descendența din teritoriul vizionarului, ca în remarcabilul episod al *Rusaliilor* [...].

Că toată *povestea* nu a intenționat altceva decît să consacre ca tărîm mitic ținutul Mușcelului, a cărui natură a fost asimilată de irealitatea poetică, ne-o dovedește poemul final *Mreajă:*

„Vezi, raiul e o casă din Mușcel,
Tot prin livezi și stele urci la el."

IOAN ADAM (Ion Pillat. Pe Argeș în sus..., p. 227 și p. 228).

„În *Biserica de altădată* (mai cu seamă în poemele din ciclul *Drumul magilor)*, unele versuri sînt «citate» din «ideologia» lui Crainic: «Pe culmi te înălțai să împlinești/ Logodnica cerului cu sora-mînăstire», iar altele sînt populate de îngeri și arhangheli decorativi, voiculescieni: "...îngerul cu aripi înnodate,/ Înțelenit, se clatină în grîu".

Frecvența acestor motive nu implică automat o ardoare mistică. În treacăt fie zis, insistența cu care Pillat îl absolvă într-un eseu pe Jammes

de acuza «poeziei de sacristie», perseverența cu care minimalizează consecințele — în planul liricii — ale convertirii acestuia la catolicismul militant dau indirect indicii despre „religiozitatea" celui care a scris *Povestea Maicii Domnului*. «Creștinul» e un avatar al esteticului atras de plastica de icoană țărănească. [...] Ca meșterul anonim, Pillat preferă evangheliile apocrife, legendele necanonice, colindele, adică motive ce nu-i îngheață imaginația, nu-i impun constrîngeri. Refacerea cultă a «resurilor» folclorice, simularea rafinată a naivității țărănești, nasc viziuni admirabile, suav realiste și candide ca tablourile lui Cimabue ori Giotto. Blaga i-a obiectat lui Pillat localizarea mitului, înlocuirea «fatalității etnice» inerente personalității creatoare cu reflecția lucidă și artificializarea inspirației. Nu-i mai puțin adevărat că poetul *Bisericii de altădată* a acționat exact în direcția acestei fatalități, și, parțial, în aceea a tezelor blagiene din *Spațiul mioritic*. În «icoanele» lui Pillat hieratismul bizantin, rece, devitalizat, e corectat în sens «organic», prin adecvarea «ornamenticii» la «duh». Efectul e sigur și aproape instantaneu: «biografia» Mariei se umanizează, mai mult, ia cînturile familiare ale vieții sătești. Divinitatea e iscodită cu ochii primitivului, descoperită în spațiul românesc și în posturi gospodărești".

LIMPEZIMI

PETRU COMARNESCU (Ion Pillat: Limpezimi. Editura Scrisul Românesc..., în *Ultima oră*, I (1929), nr. 33.

„Nici cînd nu am aflat un mai potrivit titlu față de conținutul esențial al unui volum, ca acel ales de Ion Pillat: *Limpezimi.*

După întoarcerea de-a lungul anilor parcurși, apele creației se liniștesc de la sine și claritatea maturității apare tot atît de firesc, ca razele de soare pînă-n fund de apă. Neliniștea păgînă, zgomotul imaginilor muzicale, popasul la descripția pămîntului strămoșesc, farmecul tradiției, vraja dălăsării epice au încercat și au formulat poezia d-lui Ion Pillat. Din această trecere la început tumultuoasă, și apoi din ce în ce mai cumpănită, mergînd spre descripția colorată de un lirism oarecum tăinuit, prin aceasta, credem noi, foarte apropiată de simțămîntul specific al românului, ușurința de versificare s-a limpezit, atingînd o exprimare intimă, caldă, odihnitoare.

Lirismul, simbolismul se apropie firesc de muzică. Descripţia se înfăţişează alăturea picturii [...] Şi descripţia poeziei d-lui Pillat, se apropie de acuarelă, genul limpede şi uşor al picturii necunoscînd frămîntările groaznice ale uleiului, iar din ascetismul ordonat al frescei prea puţin. Acuarela aduce tonuri simple, evocînd soarele şi graţia vieţii, transparenţa apei care poartă culoarea, bucuria unui complex simplificat *(Eyub)*.

Dar încă o apropiere ne mai sugerează poezia d-lui Pillat, în care natura este mîndru evocată şi însufleţită de arbori, ce vor să se înalţe pînă la cer *(Piersicul)* şi flori ce sting jalea din sufletul mişcat de ritmul germinaţiei, pe care vierul îl simte *(Cireşar, Gustar, Ghenar)* şi păsările îl blagoslovesc. Acea apropiere cu scoarţele olteneşti, pline de păsări şi flori, dar mai cu seamă de frunze rotunde ce-nviază spaţiul pe care păsările sînt gata să-l dinamizeze [...]

[...] Valoarea poeziei d-lui Pillat constă tocmai în calitatea ei descriptivă, în claritatea-i egală, în realizarea formală a unui conţinut fraged, viol şi unduit la suprafaţă de vînturile dorului".

PERPESSICIUS. *(Menţiuni critice,* vol. II, p. 364).

Prefacerea poeziei lui Ion Pillat ce se anunţă cu acest volum este astfel observată: „În LIMPEZIMI ne-a plăcut să vedem mai puţin prelungirea acestui izvor rustic [..], cît o clarificare a poetului, o sfinţire a apelor sale lirice de un nou duh-sfînt, acela al poeziei de meditaţie sobră şi de mari resurse tehnice". (citat de Mircea Tomuş în *op. cit.*, p. XXIX.)

ALEXANDRU PHILIPPIDE. *(Poezia românească dintre cele două războaie mondiale,* Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1960, p. 59 şi p. 67).

„*Limpezimi* se numeşte unul din volumele sale de poezii. E un titlu care se potriveşte întregii opere poetice a lui Pillat. Adîncimea limpede e însuşirea de căpetenie a clasicismului. Dar clasicism nu e totuna cu tradiţionalism. Clasicismul nu exclude, ba chiar include transformarea şi înnoirea, pe baza perfecţionării şi îmbogăţirii atît în ce priveşte fondul cît şi în ceea ce priveşte forma [...] La această adîncime se ajunge printr-o vocaţie nutrită îndelung cu studiu şi perfecţionată prin muncă [...].

Cultivînd adîncimea formei, Ion Pillat a ajuns la o adîncime de ton şi de conţinut în care răsună multe întrebări şi multe nelinişti. Seninătatea lui e numai aparentă şi ascunde acel fior al necunoscutului şi al misterului pe care toţi marii poeţi l-au simţit."

TUDOR VIANU *(Poezia lui Ion Pillat* în *Studii şi portrete literare...,* p. 80–82)

„Ion Pillat şi-a întocmit întotdeauna volumele în aşa fel, încît prin unele din motivele lor, ele se leagă de cele trecute, pe cînd altele anunţă pe cele viitoare. Cariera sa poetică n-a cunoscut niciodată surpări de teren, tranziţii neaşteptate, evoluţii bruscate. Dezvoltarea sa a rămas tot timpul organică, încît de la o manifestare la alta există totdeauna firul unei continuităţi. Pe de altă parte, felul logic al lucrării sale n-a lăsat niciodată nedezvoltată vreuna din înmuguririle lui poetice. Un volum viitor o va relua neapărat şi va conduce pînă la sfîrşit mersul înfloririi. Astfel, dacă AMĂGIRILE se unesc cu trecutul prin bucăţile lor parnasiene, unele poeme, de factură simbolistă, anunţă GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI. Dar în aceasta din urmă, poezia *Aci sosi pe vremuri* constituie nucleul din care se vor forma cele trei volume tradiţionaliste de mai tîrziu: PE ARGEŞ ÎN SUS, BISERICA DE ALTĂDATĂ. Tot astfel, unele din cîştigurile de aci-şi vor găsi continuarea în culegerile care urmează şi anume în LIMPEZIMI din 1928 şi CAIETUL VERDE din 1932 [...] Cele două volume din urmă ale lui Pillat execută însă o întoarcere către motivele mai vechi ale Orientului şi Heladei. Dar pe cînd în VISĂRI PĂGÎNE sau ETERNITĂŢI DE O CLIPĂ, infiltraţia clasică şi orientală se produsese pe cale literară, din frecventarea modelelor parnasiene, ea este sprijinită acum pe intuiţie directă. Călătoriile pe care Pillat le-a întreprins în urmă în Spania (1929), în Italia (1931), în Grecia (1927), la Constantinopol au lăsat cu toatele o urmă în poezia lui. Procedeele de pictor, pe care le-a cîştigat în observarea naturii româneşti, le aplică el acum peisagiului străin".

/ În afară de Grecia şi Spania, Pillat cunoscuse Italia şi Constantinopolul încă din timpul studenţiei/.

CORNEL REGMAN *(Ion Pillat poet al tradiţiei...,* p. 699)

„Mai puţin unitar, mai fărămicios, volumul LIMPEZIMI în ceea ce are el mai reprezentativ (ciclul **Interior,** cîteva din *Elegii)* continuă oarecum linia sentimentală din PE ARGEŞ ÎN SUS; cu o deosebire: poeziei cu sucul său patriarhal, de o surprinzătoare şi emoţionantă acurateţă, i se substituie o alta, cu melancolii, mai distinse, modernizate [...]"

AUREL RĂU *(Ion Pillat. Poezii. Antologie şi prefaţă de...,* p. XXIX şi XXX).

„Cu volumul LIMPEZIMI, Ion Pillat încheie etapa propriu-zis tradiţionalistă, deschizîndu-se unor noi contemplări şi împliniri, prefigurînd

a treia etapă, a unei tot mai marcate clasicități. Schimbarea pare a se datora reînnoirii contactului cu peisajul de la Florica, ale cărui glasuri și priviri se dovedesc urmăritoare (ex. *Dor*) dar trebuie avută în vedere și călătoria întreprinsă în 1927, în Grecia, întîlnirea cu cerul «clasic» al mării Egee [...]. Preocuparea pentru pitoresc slăbește întrucîtva încordarea lirică în aceste poezii ale unui excursionist prin cele mai felurite regiuni ale țării, (volumul din 1928 cuprindea și ciclurile **Atlee** și **Popas** la Stambul, încadrate, la alcătuirea ediției definitive din 1944 în altă parte)."

AUREL MARTIN (Poeții contemporani..., 27)

„Volumul LIMPEZIMI dezvoltă într-un fel pe alte coordonate geografice și la alt mod al trăirilor sentimentale, colocviile și soliloquiile din PE ARGEȘ ÎN SUS. Între nostalgie și bucurie, între descripție și elegie, între trecut și prezent, poetul se mișcă încărcat de impresii, ținînd să dea noțiunii de monografie înțelesurile psihologice cele mai nuanțate."

OV.S. CROHMĂLNICEANU. Ion Pillat poet neoclasic, în *Luceafărul,* XVI (1973), nr. 49.

„În evoluția sa de la chtonism la clasicism, Pillat descoperă poezia fantezistă. Ca Jean-Marc Bernard, Pellerin, Derème sau Verane despre care a vorbit pe larg primul la noi *(Portrete lirice),* îl surprindem celebrînd cu aceeași ironie blîndă și resemnată satisfacțiile vieții petrecute departe de agitațiile Capitalei. Ele constă în plăcerea de a scrie versuri «minore» și de a le citi prietenilor la un pahar cu vin.

Chtonică, pentru că are, cum s-a spus «le culte du terroir», această lirică este în esență virgiliană și horațiană. Nota diferențială i-o dă doar dezvăluirea glumeață în fața cititorului a «bucătăriei» actului poetic. Pillat se amuză cu astfel de jocuri «fanteziste» încă dinainte (citat din vol. G.Z. poezia *„Opium"*) [...] În LIMPEZIMI motivele lirici fanteziste intervin mai frecvent. Pillat opune bucuriile virgiliene vieții literare bucureștene (citat din poezia *Prier*). Naturismul se amestecă ingenios cu livrescul (citat din poezia *Gustar*). Versurile se supun obiceiului fanteziștilor de a-și face o carte de vizită din amintirea simpatiilor literare *(Undrea)*".

DUMITRU MICU (Ion Pillat în Gîndirea și gîndirismul..., p. 481, 482)

„În LIMPEZIMI (1928), cel de al patrulea volum din seria tradiționalistă", Ion Pillat e, față de sine însuși, cel din PE ARGEȘ ÎN SUS, ceea ce este — în raport cu Alecsandri — Duiliu Zamfirescu. Stoarsă de sucuri poezia lui a căpătat limpezimi de diamant [...]. O poezie a senzațiilor rafinate, în special vizuale, olfactive și gustative, se produce într-un material deloc nou, reprelucrat cu o artă de giuvaergiu. Cînd nu sînt elaborate după principiul cusăturii fine, cu fir de aur, bucățile au întocmirea vasului prețios, pe care atingîndu-l obții sunetul pur al cristalului".

CORNEL UNGUREANU. (Ion Pillat. Poezie. Antologie și postfață de... p. 282)

„În LIMPEZIMI, melodia versului capătă un rol covîrșitor, virtuozitatea versificării atingînd cea mai înaltă treaptă pentru întreaga lirică pillatiană. Sau poate nu melodia, ci arhitectura versului, a repetițiilor, capabilă să extragă «muzica» adevărată temei. Niciodată ca pînă acum energia, motricitatea cuvîntului nu au avut un rol mai mare decît în acest volum în care Ion Pillat e fără îndoială un clasic (și nu clasicizant) ce își permite demonstrații de virtuozitate".

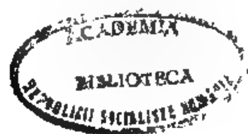
CRISTIAN LIVESCU (Introducere în opera lui Ion Pillat..., p. 154)

„LIMPEZIMI e un volum de «recreere» pentru poet, cu pasteluri calme, în care vechile trasee sînt străbătute cu indiferența celui obosit de așteptare, de neîncuviințarea unei certitudini, la capătul punții întinse de mirajul poeziei".

IOAN ADAM (Ion Pillat. Pe Argeș în sus..., p. 229 și p. 230).

„LIMPEZIMI accentuează impresia de rarefiere a lirismului. Clarificarea» pe care o sugerează titlul se rezumă strict la planul *expresiei,* căci altfel Pillat se arată neorientat sufletește, abandonat ca o giruetă toanelor inspirației. Faptul că piesele de aici au fost scrise într-un interval relativ lung (1923—1927), în paralel cu volume unitare, lămurește eterogenitatea. Amintindu-și la «vîrsta senatorului» tributul plătit influențelor parnasiene și simboliste, Pillat credea cu toată seriozitatea că, «tocmai fiindcă erau exterioare inspirației mele firești, n-au avut decît o viață trecătoare și trebuiau în curînd să dispară de tot». Parcă pentru a-l contrazice, influențele repudiate revin. Acuarele orientale, în genul *Stanțelor* lui Moréas, sînt *Suleimanie, Eyub* și *Fîntîna cu platani.* [...] *Sălcii, Amurg în deltă, Ceamul albastru* transpun exotismul pe țărm dobrogean în caligrafii grațioase ca desenele orientale pe

porțelan. [...] Un ciclu, *interior*, închide simptomatic reveriile poetului între pereții camerii. Între obiectele alese cu vizibil spirit estet Pillat își caută molatec dublul ideal ori visează o iluzorie ieșire din timp. [...] Adevărate «poeme ale luminii» sînt reunite în ciclul *Calendarul viei*. Negreșit, din ele lipsesc panismul, comuniunea ființei cu regnurile lumii, iar sensibilitatea poetului nu-i atît de ascuțită pentru a percepe, precum Blaga, ponderea infinită a razelor selenare. Lumina e doar un revelator al stării sufletești, descoperind prin metamorfozele ei fluiditatea sentimentului, schimbarea lui rapidă. [...] Ele se cer citite cu atenție egal împărțită între «priveliște» și «sentiment», între imagine și echivalentul ei în registrul trăirii."

INDICELE ALFABETIC AL POEMELOR ȘI VOLUMELOR DESPRE CARE ESTE VORBA ÎN ACEST TOM

CUPRINS

Trecutul viu

BĂTRÎNII (1918-1922)

SATUL MEU (1923)

BISERICA DE ALTĂDATĂ (1923-1926)

Drumul Magilor

Povestea Maicii Domnului

Chipuri pentru o evanghelie

Morţii

LIMPEZIMI (1923-1927)

Limpezimi

ERATA LA vol. ION PILLAT, *POEZII*, 1906—1918, vol. I 1983.

Pagina	*rîndul*	*în loc de*	*se va citi*
XXXV	13	Santi John Perse	Saint-John Perse
	24	1916	1918
57	6	Ne căutăm	Ne căutam
150	titlu	Murmur crescînd pe valuri	Murmur crescînd de valuri
183	,,	Călăuza cămilelor cîntă spre ziuă	Călăuza cămilelor cînta spre ziuă
276	,,	Helladă	Hellada
334	17	Antares, Altair	Antarès, Altaïr
335	5	,, ,,	,, ,,
367	22	„Pe drum mergeam alături	„Pe drum mergeam alături"
478	22	1817—1922	1872—1922

Greșeli în copierea dispunerii strofice a poemelor

Pagina

13 catrenul *Nocturnă* trebuia scris cu o pauză de un rînd după fiecare vers

23 între versurile 17 și 18 ale poemului *Întoarcere* trebuia lăsat un rînd liber

30 între versurile 6 și 7 ale poemului *Sfîrșit de toamnă* trebuia lăsat un rînd liber

66 fără rînd liber între versurile 19—20 ale poemului *Centaurul*

85 între versurile 21—22 ale poemului *El însuși* trebuia lăsat un rînd liber

98 între versurile 47—48 ale poemului *Spovedanie* trebuia lăsat un rînd liber

102 între versurile 20—21 ale poemului *Năzuinți* trebuia lăsat un rînd liber

104 între versurile 61—62 ale aceluiași poem trebuia lăsat un rînd liber

152 între versurile 18—19 ale poemului *Un monah orb vorbește* trebuia lăsat un rînd liber

153 între versurile 46—47 ale aceluiași poem trebuia lăsat un rînd liber

190 între versurile 2—3 ale poemului *Pe claie* trebuia lăsat un rînd liber